

Col·lecció d'estudis laborals
núm. 8

Monogràfic inclòs a l'informe sobre el mercat de treball de les Illes Balears. Segon Quadrimestre de 2010

Observatori del Treball de les Illes Balears

El mercat de treball en el sector turístic a les Illes Balears

Versió en castellà a partir de la pàgina 77

**Govern
de les Illes Balears**

Direcció: Llorenç Pou Garcias
Director General de Planificació Estratègica

Coordinació: Delia Riera Tur

Autor: Observatori del Treball

ISBN 978-84-693-7285-2

Si voleu més informació i/o subscriure-us als informes
de l'Observatori del Treball de les Illes Balears podeu
adreçar-vos a otib@dgplaes.caib.es o bé:

Direcció General de Planificació Estratègica
Conselleria de Treball i Formació
Plaça de Son Castelló, 1
Polígon de Son Castelló. 07009 Palma
Tel.: 971 17 63 00
<http://www.caib.es>
<http://treballiformacio.caib.es>

EL MERCAT DE TREBALL EN EL SECTOR TURÍSTIC A LES ILLES BALEARS

OBSERVATORI DEL TREBALL DE LES ILLES BALEARS

Col·lecció d'Estudis Laborals
Núm. 8

1. Introducció

El Pla d'Ocupació de les Illes Balears 2009-2011 estableix com un dels seus eixos d'actuació transversal l'enfortiment de la diagnosi i del coneixement del mercat de treball, destacant la importància d'analitzar les potencialitats d'ocupació dels diferents subsectors econòmics. Aquesta tasca correspon principalment a l'Observatori del Treball de les Illes Balears, que ha de realitzar el seguiment periòdic de l'evolució dels sectors estratègics de l'economia balear, entre els quals hi figura com a destacat el turístic.

Per això, aquest monogràfic se centra en oferir una visió global de l'activitat econòmica i el mercat de treball que genera el turisme. A tal fi, utilitza la informació a l'abast sobre les característiques estructurals i el recent desenvolupament del seu teixit empresarial, així com informació de l'evolució de l'afiliació a la Seguretat Social i dels contractes i demandes d'ocupació registrada al SOIB. Tots aquests registres es desagreguen tant com és possible per a mostrar una fotografia detallada del món econòmic i laboral que envolta el turisme. En aquest sentit, cal destacar i agrair l'inestimable col·laboració de l'IBESTAT, que ha proporcionat les estadístiques referides a afiliació de treballadors inscrits a la Seguretat Social, dades sense les quals no hauria estat possible l'estudi de l'ocupació a les illes.

L'anàlisi repassa doncs l'actualitat econòmica i laboral recent del turisme balear, descrivint els seus aspectes més rellevants i estudiant l'evolució que ha mostrat des d'anys anteriors ja que és necessari per entendre la seva situació en el present. Particularment, s'intenta mesurar la incidència que ha tingut la crisi econòmica sobre el mercat laboral del sector turístic, comparant la seva evolució amb la de la resta de sectors ja que, atesa la seva importància estratègica, interessa determinar si presenta una major o menor volubilitat.

1.1. Consideracions metodològiques

Una primera qüestió metodològica evidencia que els serveis turístics no són únics sinó que formen part d'un conjunt interrelacionat de sectors, fet que provoca la necessitat de determinar quines activitats econòmiques es consideren pròpies d'aquest sector.

Per a la recopilació i elaboració d'estadístiques sobre turisme hi ha un conjunt de pautes específiques i recomanacions internacionals. L'any 2000 la Comissió Estadística de les Nacions Unides va aprovar una metodologia internacional, recolzada per l'OMT, l'OCDE i l'Eurostat, denominada *Cuenta Satélite del Turismo: Referencias Metodológicas (CSTRM)*¹. L'Institut Nacional d'Estadística va seguir aquestes recomanacions per elaborar la primera *Cuenta Satélite del Turismo en España (CSTE)*² en el 2002 i, en breu, la Conselleria d'Economia i Hisenda del Govern de les Illes Balears en llançarà una de pròpia a nivell regional que també respon a dita metodologia internacional.

En resum, per a facilitar les comparacions internacionals i també per poder construir el sistema comptable, la CSTRM proposava ressaltar aquelles categories de productes (quadre 1) que solen ser més importants en els desplaçaments dels individus: transport, allotjament, serveis d'agències de viatge, etc. En correspondència a aquests productes, delimitava també una llista d'activitats característiques que, des de la perspectiva de l'oferta, definien la indústria turística. Traslladant aquestes activitats a la classificació pròpia de les activitats econòmiques d'Espanya, la Classificació Nacional d'Activitats Econòmiques CNAE, es mostren en el següent quadre 2.

QUADRE 1. LLISTA D'ACTIVITATS CARACTERÍSTIQUES DEL TURISME

Activitats	
1	Hotels i similars
2	Segons habitatges en propietat (imputat)
3	Restaurants i similars
4	Serveis de transport de passatgers per ferrocarril
5	Serveis de transport de passatgers per carretera
6	Serveis de transport marítim de passatgers
7	Serveis de transport aeri de passatgers
8	Serveis annexos al transport de passatgers
9	Lloguer de béns d'equip de transport de passatgers
10	Agències de viatges i similars
11	Serveis culturals
12	Serveis d'activitats esportives i altres activitats d'oci

Font: INE, CSTE: Metodologia i primeres estimacions (1996-1999)

Com es veu, l'any 2009 entrà en vigor una nova classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE-09) que va substituir la classificació vigent fins al moment (CNAE-93). Aquest canvi ha suposat una ruptura en les sèries històriques de les dades d'afiliació,

¹ Nacions Unides (2000): *Cuenta satélite del turismo: Referencias metodológicas comunes*. Nova York, 2000.

² INE (2002): *La cuenta satélite del turismo de España. Metodología*, Institut Nacional d'Estadística, 2002.

d'atur, i en definitiva, de totes les estadístiques desglossades per la variable d'activitat econòmica, fent més complex el seu estudi al llarg del temps. Però d'altra costat ha permès millorar la delimitació i precisió de les activitats considerades turístiques. Per exemple, en el cas de la branca de transport, amb l'antiga classificació (CNAE-93 a tres dígits) no es podien destriar els treballadors de "transports de mercaderies" del conjunt de la branca, fet que inflava els resultats en aquest apartat.

QUADRE 2. ACTIVITATS ECONÒMIQUES INCLOSES EN EL SECTOR TURÍSTIC EN LA CNAE-93 I CNAE-09

Codi CNAE 93	Descripció de les activitats econòmiques	Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques
Activitats de TRANSPORT		Activitats de TRANSPORT	
601	Transport per ferrocarril	491	Transport interurbà de passatgers per ferrocarril
602	Altres tipus de transport terrestre	493	Altres tipus de transport terrestre de passatgers
61	Transport marítim, de cabotatge i per vies de navegació interiors	501	Transport marítim de passatgers
621	Transport aeri regular	503	Transport de passatgers per vies de navegació interiors
622	Transport aeri discrecional	511	Transport aeri de passatgers
Activitats d'ALLOTJAMENT		Activitats d'ALLOTJAMENT	
551	Hotels	551	Hotels i allotjaments similars
552	Càmpings i altres allotjaments de curta durada	552	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada
		553	Càmpings
		559	Altres allotjaments
Activitats de RESTAURACIÓ		Activitats de RESTAURACIÓ	
553	Restaurants	561	Restaurants i establiments de menjars
554	Establiments de begudes	562	Provisió de menjars preparats per a esdeveniments i altres serveis de menjars
		563	Establiments de begudes
Activitats D'AGÈNCIES DE VIATGE		Activitats D'AGÈNCIES DE VIATGE	
633	Activitat d'agències de viatges, operadors turístics i altres activitat de suport turístic	791	Activitats d'agències de viatges, operadors turístics
		799	Altres serveis de reserves i activitats relacionades amb aquests
ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES		ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES	
711	Lloguer de vehicles de motor	771	Lloguer de vehicles de motor
712	Lloguer d'altres tipus de transport	773	Lloguer d'un altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles
632	Altres activitats annexes als transports	522	Activitats annexes als transports
923	Altres activitats artístiques i d'espectacles	900	Activitats de creació, artístiques i espectacles
925	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	910	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals
926	Activitats esportives	931	Activitats esportives
927	Activitats recreatives diverses	932	Activitats recreatives i d'entreteniment

Font: Institut d'Estudis Turístics (IET) a partir de la proposta de la CSTRM

Per cert que en la CNAE-09, l'activitat *493-Altres tipus de transport terrestre de passatgers* inclou totes les activitats de transport terrestre de passatgers, excepte el ferrocarril. D'aquesta manera, recull el transport de taxi, dels serveis discrecionals d'autocars, les excursions, les línies de servei a l'aeroport, etc. Per la seva banda, l'activitat *522-Activitats annexes al transport*, inclou les complementàries per al transport de passatgers o de mercaderies, com l'explotació i el manteniment d'infraestructures aeroportuàries, marítimes i de carreteres.

Tanmateix, el codi 55 (hoteleria) de la CNAE-93 es correspon plenament amb els codis 55 (serveis d'allotjament) i 56 (serveis de menjars i begudes) de la CNAE-09. Per això, per tal de poder fer evolucions temporals més llargues, s'ha optat per presentar en alguns apartats dades només d'aquests codis de les CNAE. A més, l'ús de les dades desglossades a dos dígitos possibilita les comparacions amb altres comunitats autònomes³.

Val a dir que l'esquema presentat en el quadre 2 constitueix una infraestimació dels llocs de feina generats pel turisme, pel fet de no considerar altres activitats econòmiques que en part poden contribuir a l'activitat del sector turístic (per exemple, el comerç al detall). En el mateix sentit, també suposa una sobreestimació, en la mesura que les branques considerades no desenvolupen la seva activitat exclusivament per a la demanda turística.

En aquest sentit, i a partir de les recomanacions de l'OMT⁴, caldria distingir entre *indústria turística* (establiments la principal activitat dels quals és una activitat característica del turisme) i *ocupació en turisme* (totes aquelles persones que participen en activitats característiques del turisme, tot i que l'establiment on les desenvolupen no pertanyi a una activitat de la indústria turística). Aquest informe, per raons de disponibilitat de dades estadístiques, es basa en la descripció de l'ocupació generada en la indústria turística.

Per a l'anàlisi de l'ocupació s'ha descartat fer servir l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE a causa de la poca grandària de la mostra en les activitats del turisme en l'àmbit de les Balears. La principal font d'informació ha estat doncs la Tresoreria General de la Seguretat Social (TGSS), que classifica el nombre de persones d'alta per activitat econòmica. A partir dels fitxers de microdades explotats per l'IBESTAT, al qual volem tornar a agrair la seva col·laboració, ha estat possible desglossar la informació que es presenta per diferents variables (illes, sexe i edat, nacionalitat, tipus de contracte...), així com determinar els fluxos dels fixos discontinus segons el tipus de contracte que tenien un any abans. S'ha de dir que les dades d'aquests fitxers es corresponen al moment de

³ S'ha de tenir en compte que la informació a l'àmbit nacional o per comunitats autònomes només es troba disponible a dos dígitos de la CNAE, per la qual cosa no és possible comptabilitzar les activitats econòmiques a tres dígitos proposades en el quadre X.

⁴ OMT i Nacions Unides (2009): *Recomendaciones internacionales para estadísticas de turismo*, 2008. Madrid i Nova York, 2009.

la seva extracció, normalment el darrer dia de cada trimestre. També s'ha de matissar que el nombre d'afiliacions no es correspon necessàriament amb el de treballadors, sinó amb el nombre de situacions que generen obligació de cotitzar, és a dir, que una mateixa persona comptabilitza tantes vegades com situacions de cotització tengui, ja sigui perquè té diverses activitats laborals en un mateix règim o en diversos.

Per a l'anàlisi de les contractacions i els demandants d'ocupació s'han utilitzat els fitxers del SISPE administrats pel SOIB. La informació que contenen aquests fitxers només ve desglossada a 2 dígits de la CNAE, per la qual cosa, en aquest cas, l'aproximació al sector turístic no es correspon amb les activitats detallades en el quadre 2. Per això, s'ha treballat amb les activitats 55 (serveis d'allotjament), 56 (serveis de menjars i begudes), i 79 (activitats agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres que s'hi relacionen) de la CNAE-09.

Una altra font estadística utilitzada és l'Enquesta de Conjuntura Laboral que trimestralment elabora el Ministeri de Treball i Immigració, i de la qual l'Institut d'Estudis Turístics n'obté una explotació anual per tal de conèixer el nombre d'hores efectivament treballades en el sector turístic per comunitats autònomes.

Finalment, a l'hora d'estudiar les ocupacions vinculades al sector del turisme, l'Institut Nacional de les Qualificacions (INCUAL) proposa una selecció de 24 ocupacions (CNO-94) que es detallen en el quadre 3. Tanmateix, s'ha estimat més convenient estudiar la totalitat de les ocupacions que contracta l'activitat turística, doncs així es pot conèixer quines d'elles demanda realment el sector a les Illes Balears, siguin específiques o transversals a altres sectors.

QUADRE 3. OCUPACIONS ESPECÍFIQUES DEL SECTOR TURÍSTIC CORRESPONENTS A LA FAMÍLIA PROFESSIONAL D'HOTELERIA I TURISME (CNO-94)

Codi	Descripció de l'ocupació
1125	Directors de departaments d'operacions d'empreses d'hoteleria
1126	Directors de departaments d'operacions d'empreses de transport, emmagatzematge i comunicacions
1311	Gerents d'hotels amb menys de deu assalariats
1312	Gerents de pensions amb menys de deu assalariats
1319	Gerents d'altres empreses d'hoteleria amb menys de deu assalariats
1320	Gerents d'empreses de restauració amb menys de deu assalariats
1611	Gerents d'hotels sense assalariats
1612	Gerents de pensions sense assalariats
1619	Gerents d'altres empreses d'hoteleria sense assalariats
1620	Gerents d'empreses de restauració sense assalariats
2913	Tècnics d'empreses i activitats turístiques
3314	Agents de viatges

4521	Empleats d'agències de viatges
4522	Recepcionistes d'establiments que no siguin oficines
5010	Cuiners i altres preparadors de menjars
5020	Cambrers, bàrmans i similars
5030	Caps de cuina, cambrers i similars
5141	Hostesses i auxiliars de vol o cambrers d'avió i vaixell
5143	Guies i hostesses de terra
5150	Majordoms, ecònoms i similars
5199	Altres treballadors de serveis personals
9121	Personal de neteja d'oficines, hotels (cambrers de planta) i establiments similars
9122	Bugaders, planxadors i similars
9330	Mossos d'equipatge i similars

Font: Institut Nacional de les Qualificacions (INCUAL)

2. El pes del turisme al PIB

El turisme és una activitat econòmica que genera una part important del creixement i de l'ocupació a Europa, contribuint a més al desenvolupament i a la integració econòmica i social de les molt heterogènies regions que la integren. Segons l'OMT⁵, el 2008 la Unió Europea continuava essent la primera destinació turística del món, amb 310 milions d'arribades de turistes internacionals que generaren uns ingressos aproximats de 266.000 milions d'euros. Amb prop d'1,8 milions d'empreses -essencialment PIME- que ocupen el 5,2% de la mà d'obra (és a dir, al voltant de 9,7 milions de llocs de feina), la indústria turística europea genera més d'un 5% del PIB de la UE, una xifra en constant creixement. De fet, el turisme constitueix la tercera activitat socioeconòmica més important, després dels sectors del comerç i la distribució, i la construcció. Si, a més, es tenen en compte els sectors relacionats, la contribució al PIB puja al 10% i proporciona un 12% del total de l'ocupació.

Tot i aquesta fortalesa, la crisi econòmica i financera iniciada l'any 2008 va afectar de manera important l'activitat turística, que durant el 2009 patí un descens aproximat del 5,6% en el conjunt de la Unió Europea. Les darreres xifres d'Eurostat⁶ respecte a les arribades internacionals indiquen que la recuperació d'aquest sector està en marxa: en variació interanual, els sis primers mesos de 2010 mostren un augment del 9% de les

⁵ Vegeu la Comunicació de la Comissió Europea al Parlament Europeu, al Consell, al Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions *Europa, primer destino turístico del mundo: un nuevo marco político para el turismo europeo*, Bruselas, COM (2010) 352/3.

⁶ De la Nota de Premsa de la Comissió Europea publicada a Brussel·les, 19 de novembre 2010.

arribades des d'Amèrica del Nord, del 8% des del Japó, del 18% de la Federació de Rússia, del 19% de Xina, etc. A més, les taxes d'ocupació a Europa han pujat un 5,4% en el tercer trimestre d'enguany i les xifres de la indústria han millorat en totes les sub-regions.

A més llarg termini, l'OMT⁷ estima que Europa es mantindrà com la primera regió mundial per nombre de turistes arribats, si bé el seu creixement anual serà inferior a la mitjana prevista del 4,1% mundial, per la qual cosa la seva participació davallarà del 60% que gaudia el 1995 al 46% el 2020. Altres països del sud-est d'Àsia i de l'Orient Mitjà acceleraran el seu ritme de creixement a taxes superiors al 6%.

En aquest àmbit internacional, Espanya es posiciona com una potència turística mundial, tot i que el 2009 va perdre el seu tradicional segon lloc en el rànquing d'arribades de turistes estrangers, tot just per darrere França, cedint l'espai als Estats Units. Efectivament, la crisi ha tingut un dur impacte en l'activitat turística espanyola, afectada tant per la contracció en el consum intern⁸ com en els principals mercats emissors (Regne Unit i Alemanya). Així, després d'una dècada de creixement ininterromput, el 2008 les arribades patiren un descens del 3% (57,3 milions de turistes) i del 9% el 2009 (52,2 milions de turistes). Enguany, a l'igual que en el conjunt d'Europa, s'estima començar a recuperar mercat i tancar 2010 amb 52,8 milions de turistes arribats, un 1,1% més que l'any passat.

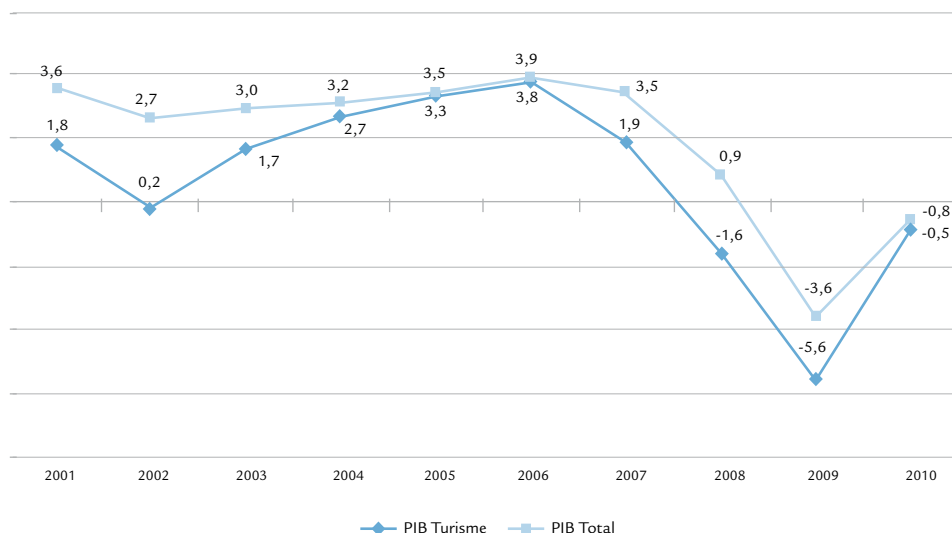
Amb vista al 2020, l'OMT preveu un increment progressiu de les arribades de turistes a Espanya, fins assolir prop de 65,7 milions. Però, a l'igual que el panorama descrit per a la resta d'Europa, si bé Espanya conservarà la seva posició de lideratge, davallarà escalons fins al quart lloc, deixant passar la Xina –que tancarà enguany amb 54,7 milions de turistes– a la tercera posició del rànquing mundial. És cert que Espanya manté un model de turisme de masses de baix preu que té dificultats per a competir amb altres destinacions emergents, com ara també Turquia i Tunísia, que ofereixen un producte mediterrani similar, amb noves instal·lacions però a més baix preu. D'aquí que el Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç presentàs ja el juny del 2007 el Pla Estratègic de Turisme Espanyol 2020, amb la participació dels agents turístics i socials, amb l'objectiu de diagnosticar conjuntament les àrees de millora i definir els plantejaments d'intervenció per a la pròxima dècada.

En tot cas, segons Exceltur, l'any 2010 serà el desè consecutiu en què el sector turístic creixerà a un ritme inferior que el PIB nacional (vegeu gràfic 1), tot i les xifres positives obtingudes fins el 2007, el que evidencia els problemes estructurals anteriorment descrits que s'iniciaren abans de la crisi del 2008.

⁷ Facts & Figures, Tourism 2020 Vision, OMT.

⁸ Vegeu FAMILITUR (IET)

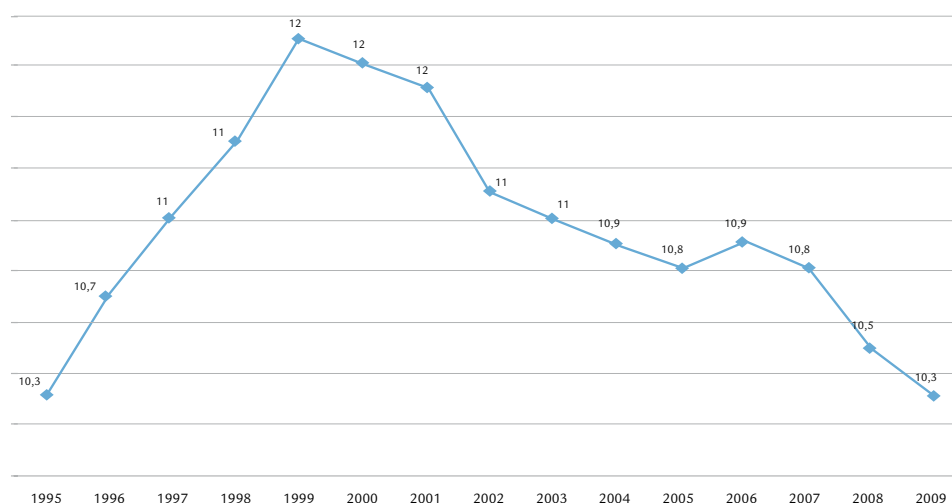
GRÀFIC 1. COMPARACIÓ DEL PIB TURÍSTIC (ISTE*) I PIB GENERAL DE L'ECONOMIA A ESPANYA. TAXA DE CREIXEMENT ANUAL (%) (2001 - 2010)

Font: OTIB a partir de dades de l'INE i d'Exceltur. Nota: les dades de 2010 són una previsió.

Així, la contribució d'aquesta indústria turística al PIB d'Espanya seguirà davallant: les previsions d'Exceltur per a 2009⁹ apunten que l'aportació haurà caigut fins al 10,3%, igualant el mínim històric de l'any 1995.

GRÀFIC 2. EVOLUCIÓ DE L'APORTACIÓ DEL TURISME AL PIB TURÍSTIC A ESPANYA EN PERCENTATGES (1995 - 2009)

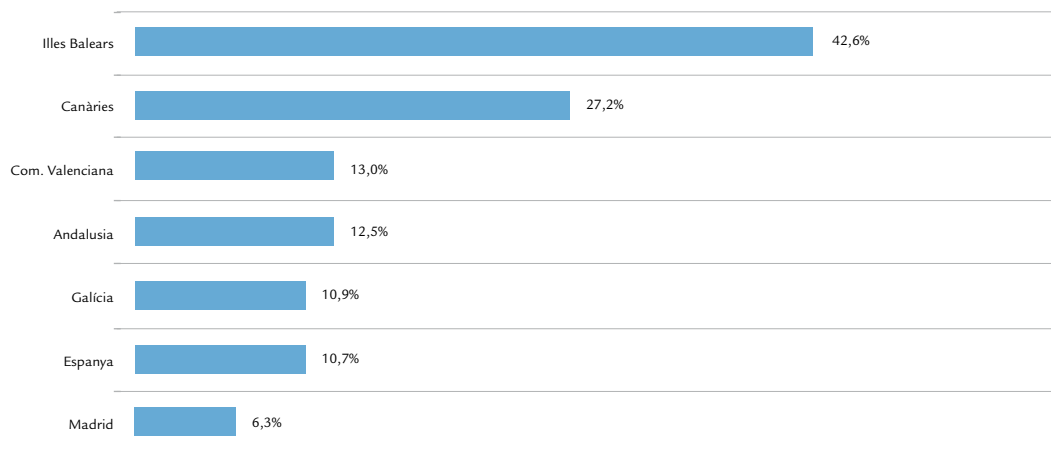

Font: OTIB a partir de dades de l'INE (1995-2008) i de les previsions d'Exceltur (2009)

⁹ L'INE no ha publicat aquesta dada en el moment de tancament d'aquest informe.

A les Balears, la importància econòmica del sector turístic és encara major que al conjunt de l'Estat. Tot i que de moment no hi ha una font oficial d'informació estadística¹⁰ respecte de la contribució d'aquesta indústria al PIB de les illes, la darrera edició de *l'Estudi Impactur, Illes Balears 2008*¹¹ estima una participació del turisme d'un 42,6% del PIB, equivalent a 11.306 milions d'euros. En comparació a altres comunitats autònomes espanyoles també considerades turístiques, la dependència de l'economia balear respecte d'aquesta activitat és doncs molt superior, encapçalant el rànquing de regions espanyoles (vegeu gràfic 3).

GRÀFIC 3. COMPARACIÓ DEL PES DEL PIB EN TURISME SOBRE EL TOTAL DEL PIB AMB ALTRES COMUNITATS AUTÒNOMES TURÍSTIQUES (2008)

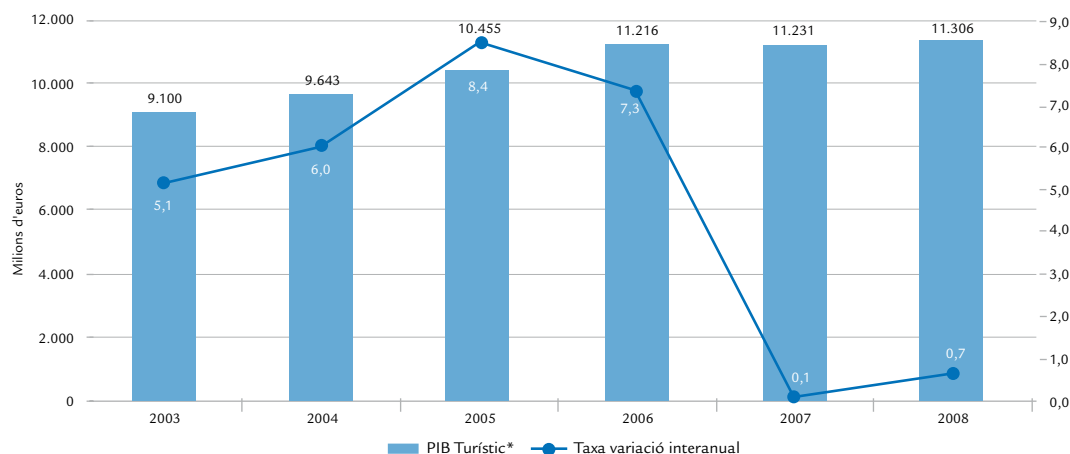
Font: OTIB a partir de dades d'Impactur 2008

En termes d'evolució i seguint aquesta font, el 2008 el pes del turisme sobre el total del PIB s'hauria reduït en 1,7 punts respecte de l'any anterior, tant pel major increment de l'aportació d'altres branques d'activitat econòmica com pel moderat creixement de l'activitat turística, especialment afectada per una caiguda en el consum dels turistes i en la inversió de les empreses del sector a les Balears. Així per exemple, la inversió en noves instal·lacions i equipaments es reduí un 2,7%, a causa de les restriccions creditícies en un entorn de crisi financera i econòmica global.

¹⁰ La Direcció General d'Economia de la Conselleria d'Economia i Hisenda prepara el llançament d'un Compte Satèl·lit del Turisme de les Balears per a 2011.

¹¹ *L'Estudi d'Impacte Econòmic del Turisme, IMPACTUR, Illes Balears 2008*, està elaborat conjuntament per EXCELTUR i la Conselleria de Turisme i Treball del Govern de les Illes Balears. L'objectiu és calcular l'impacte socioeconòmic del turisme per al conjunt de les Balears i permetre la seva comparació amb el Compte Satèl·lit del Turisme Espanyol elaborat per l'INE i amb el d'altres comunitats autònomes, països i regions turístiques internacionals que segueixen aquesta mateixa metodologia d'estimació.

GRÀFIC 4. EVOLUCIÓ DEL PIB TURÍSTIC EN MILIONS D'EUROS A LES ILLES BALEARS (2003 - 2008)

Font: OTIB a partir de dades d'Impactur 2008

A l'espera de les mateixes estimacions per a 2009 i 2010, les darreres dades publicades sobre l'arribada de turistes estrangers a les Balears de gener a octubre de 2010 apunten que aquesta indústria presenta uns primers signes de recuperació, i s'estima un repunt del 2,3% respecte l'any anterior. Per tant, el balanç acumulat d'enguany és millor que els dels deu primers mesos de 2009 i permet acostar-se als valors dels anys 2007 i 2008. De totes formes, cal precisar que l'evolució al llarg del 2010 ha vingut marcada per una doble velocitat, perquè en els primers mesos de l'any l'entrada de turistes fou inferior a la del 2009, però de juny a octubre es dona un punt d'inflexió i s'aprecia un increment del 7,3%. Així doncs, clarament cal distingir entre el balanç negatiu de la temporada baixa-mitja, i el de la temporada alta, que suposa una millora interanual en termes de número de turistes.

L'ocupació hotelera, per la seva banda, presenta una mitjana del 70,8% durant els deu primers mesos de 2010, 3,4 punts percentuals per sobre del mateix període de 2009. Quant a la despesa turística, tot i que l'inici de l'any fou dèbil (de gener a maig, un acumulat de 1.732 milions d'€, un -16,3% en variació interanual) a partir de juny mostra un notable augment. En concret, en el període entre juny i octubre d'enguany la despesa presenta un creixement acumulat del 6,6% a les Illes, quan la mitjana espanyola és del 4,1%. Aquest augment s'explica fonamentalment per la despesa en hotels i similars, donat en la resta d'allotjament s'ha donat un descens. En tot cas, s'haurà d'esperar a finals d'any per a poder valorar la temporada turística.

3. El teixit empresarial turístic a les Illes Balears

3.1. Establiments turístics segons el Directori Central d'Empreses

El turisme és sens dubte, el principal sector d'activitat de les Balears, tant per entitat pròpia com perquè manté interrelacions estratègiques amb altres activitats econòmiques (fonamentalment el comerç al detall, la construcció residencial, el transport i els serveis personals) i d'aquí el seu potencial de creació de llocs de feina indirectes.

Segons el Directori Central d'Empreses (DIRCE) de l'INE, l'1 de gener de 2010 hi havia 89.562 empreses a les Illes Balears, 16.420 de les quals englobades al sector turístic, el que representa un 18,3% del total. Si es fa referència als establiments¹² la xifra ascendeix a 19.034, que representa el 18,6% del total de les Balears. De fet, l'OMT¹³ recomana la utilització de l'establiment com a unitat que proporciona dades més apropiades per a l'anàlisi de la producció.

Per comparació, en el conjunt de l'Estat el total d'establiments de les activitats econòmiques emmarcades dins el sector turístic representen un 13,7%. Les Illes Balears se situen per darrere les Illes Canàries, que amb un 20% encapçala el rànquing per comunitats autònomes.

El major nombre d'aquests establiments turístics es dediquen a la restauració: 4.656 restaurants i 4.286 bars i cafeteries, que junts representen el 47% del total dels locals turístics de les Balears. Segueixen, per volum, els propis de les activitats d'*altre tipus de transport terrestre*¹⁴ amb 2.336 establiments, que representen el 12,3% del total. D'altra banda, el DIRCE comptabilitza 1.251 hotels i 893 allotjaments turístics de curta durada. L'hostalatge suposa l'11,4% del total d'establiments turístics –tot i que, donada la grandària de les seves plantilles, el pes dels ocupats que representen és major-. Finalment, el grup d'altres activitats turístiques aglutina el 22,9% dels locals. Hi destaquen els 982 de *lloguer d'altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles*¹⁵; els 748 d'*activitats de creació, artístiques i espectacles*; els 701 que es dediquen al *lloguer de vehicles de motor*; i els 665 englobats dins les *activitats esportives*.

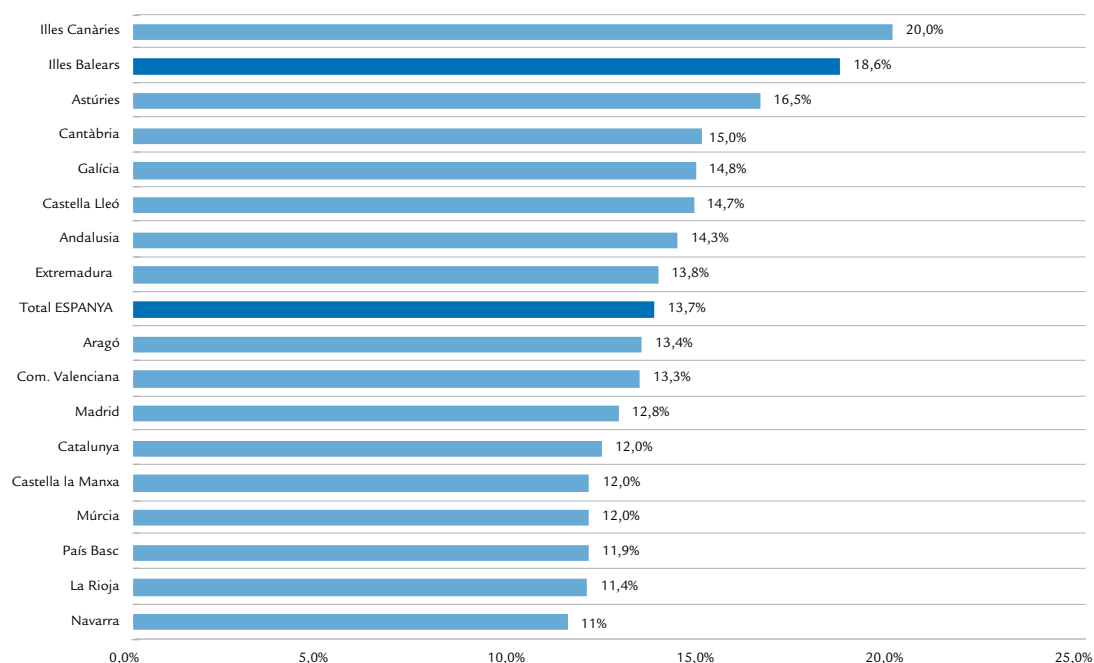
¹² El sistema DIRCE registra dos tipus d'unitats: l'empresa i la unitat local. L'empresa es defineix com una organització sotmesa a una autoritat rectora, persona física o jurídica, i constituïda per exercir una o diverses activitats de producció de béns i serveis. La unitat local correspon a una empresa, o una part d'aquesta, en la qual s'exerceixen activitats econòmiques per compte de la mateixa empresa. Per exemple, una cadena hotelera comptabilitza com una empresa, i tots els hotels serien unitats locals o establiments d'aquesta empresa. És per això que per a aquesta anàlisi sembla més correcte fer un recompte de les unitats locals o establiments i no del total d'empreses.

¹³ OMT i Nacions Unides (2009): *Recomendaciones internacionales para estadísticas de turismo, 2008*. Madrid i Nova York, 2009.

¹⁴ Com s'explica a l'apartat sobre introducció metodològica, aquesta activitat inclou totes les activitats de transport terrestre de passatgers, excepte el ferrocarril. Recull el transport de taxi, els serveis discrecionals d'autocars, les excursions, les línies de servei a l'aeroport, etc.

¹⁵ Inclou el lloguer de maquinària per a la construcció, lloguer d'equips d'oficina, lloguer de mitjans de navegació sense tripulació, lloguer de mitjans de transport aeri també sense tripulació.

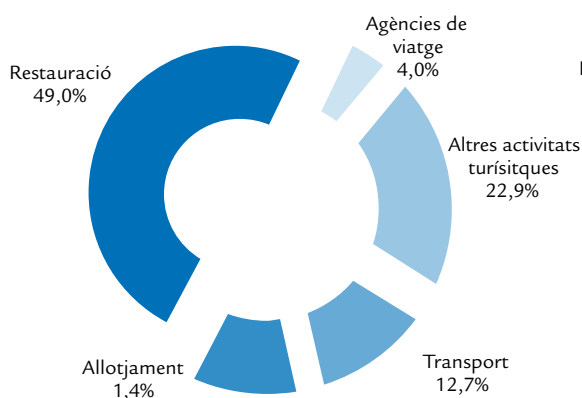
GRÀFIC 5. PES DELS ESTABLIMENTS TURÍSTICS DEL SECTOR TURÍSTIC SOBRE EL TOTAL D'ESTABLIMENTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (01.01.2010)

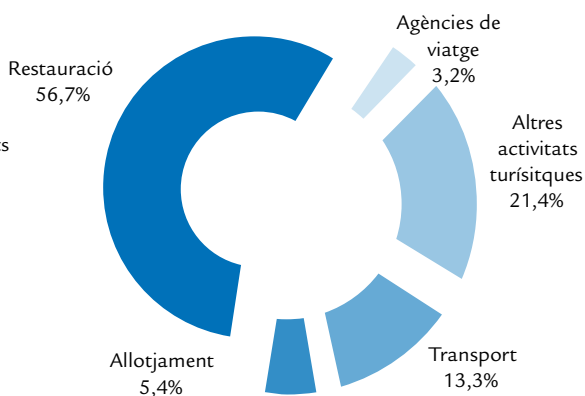
Font: OTIB a partir de dades del DIRCE (INE)

En comparació, en el conjunt d'Espanya l'allotjament té un pes molt inferior que en el cas de Balears, un 5,4% front a l'11,4%, que s'explica per la menor especialització turística. En canvi, el pes dels establiments dedicats a la restauració és major que en el cas de les Illes. (Vegeu gràfics 6 i 7).

GRÀFIC 6. DISTRIBUCIÓ DELS ESTABLIMENTS TURÍSTICS PER SUBGRUPS D'ACTIVITATS ECONÒMIQUES A LES ILLES BALEARS (01.01.2010)

GRÀFIC 7. DISTRIBUCIÓ DELS ESTABLIMENTS TURÍSTICS PER SUBGRUPS D'ACTIVITATS ECONÒMIQUES A ESPANYA (01.01.2010)

Font: OTIB a partir de dades del DIRCE (INE)

El teixit empresarial d'aquest sector a les illes es caracteritza, per una banda, per una forta presència de microempreses, que superen en vuit punts percentuals la proporció del conjunt balear, sobretot en els serveis de restauració. D'altra banda, es troben grans empreses com les cadenes hoteleres i les agències de viatge líders a l'àmbit nacional i internacional. Finalment, la proporció de petites i mitjanes empreses és 9 punts inferior al conjunt autonòmic.

En detall, seguint amb les dades del DIRCE, el 55,6% dels establiments turístics compten amb assalariats, un percentatge més alt que el conjunt de locals (47,3%). És sobretot en els hotels (79,4%) on tenen més pes els establiments amb assalariats i on es localitzen els establiments de més grandària. Així, l'allotjament suma el 43,8% de les empreses de més de 20 assalariats i el 57,2% de les de més de 100 assalariats. Vist d'una altra manera, el conjunt del sector turístic comptabilitza 84 locals amb plantilles superiors als 100 empleats, més de la tercera part del total dels establiments de 100 o més treballadors a les Illes Balears.

QUADRE 4. ESTABLIMENTS DEL SECTOR TURÍSTIC PER GRANDÀRIA A LES ILLES BALEARS, 2010

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	2010	Empreses sense assalariats	1 a 2	3 a 5	6 a 9	10 a 19	20 a 49	50 a 99	100 o més
491	Transport interurbà de passatgers per ferrocarril	4	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%
493	Altres tipus de transport terrestre de passatgers	2.336	61,1%	34,5%	2,2%	0,7%	0,6%	0,6%	0,1%	0,1%
501	Transport marítim de passatgers	62	22,6%	30,6%	25,8%	11,3%	8,1%	1,6%	0,0%	0,0%
503	Transport de passatgers per vies de navegació interiors	5	0,0%	80,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%
511	Transport aeri de passatgers	13	38,5%	7,7%	15,4%	0,0%	0,0%	15,4%	7,7%	15,4%
	Subtotal de les activitats de TRANSPORT	2.420	59,8%	34,3%	2,9%	1,0%	0,9%	0,7%	0,2%	0,2%
551	Hotels i allotjaments similars	1.251	20,6%	26,9%	17,2%	10,3%	9,4%	7,9%	4,2%	3,4%
552	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada	893	45,2%	33,6%	11,9%	3,1%	3,9%	1,0%	0,6%	0,7%
553	Càmpings	6	16,7%	16,7%	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%
559	Altres allotjaments	13	7,7%	46,2%	0,0%	23,1%	15,4%	7,7%	0,0%	0,0%
	Subtotal de les activitats d'ALLOTJAMENT	2.163	30,7%	29,8%	14,9%	7,4%	7,3%	5,0%	2,7%	2,2%
561	Restaurants i establiments de menjars	4.656	33,9%	31,5%	19,6%	9,4%	4,1%	1,4%	0,1%	0,0%
562	Provisió de menjars preparats per a esdeveniments i altres serveis de menjars	386	44,6%	27,7%	13,5%	6,5%	4,9%	1,8%	1,0%	0,0%
563	Establiments de begudes	4.286	42,4%	39,1%	12,0%	4,5%	1,6%	0,3%	0,0%	0,0%
	Subtotal de les activitats de RESTAURACIÓ	9.328	38,3%	34,8%	15,9%	7,0%	3,0%	0,9%	0,1%	0,0%
791	Activitats d'agències de viatges, operadors turístics	641	27,3%	34,3%	18,6%	9,4%	6,2%	2,5%	1,6%	0,2%
799	Altres serveis de reserves i activitats relacionades amb aquests	120	81,7%	10,0%	2,5%	1,7%	1,7%	0,0%	1,7%	0,8%
	Subtotal de les activitats D'AGÈNCIES DE VIATGE	761	35,9%	30,5%	16,0%	8,1%	5,5%	2,1%	1,6%	0,3%

771	Lloguer de vehicles de motor	701	57,5%	29,4%	9,4%	2,3%	0,7%	0,6%	0,0%	0,1%
773	Lloguer d'un altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles	982	67,8%	22,6%	5,7%	2,0%	1,0%	0,5%	0,0%	0,3%
522	Activitats annexes als transports	502	31,9%	23,5%	17,1%	10,2%	9,8%	4,4%	0,8%	2,4%
900	Activitats de creació, artístiques i espectacles	748	77,7%	13,8%	3,9%	1,6%	1,3%	1,1%	0,3%	0,4%
910	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	111	42,3%	20,7%	18,9%	7,2%	5,4%	2,7%	1,8%	0,9%
931	Activitats esportives	665	41,7%	32,2%	11,4%	4,7%	6,3%	2,6%	0,5%	0,8%
932	Activitats recreatives i d'entreteniment	653	54,7%	25,6%	8,6%	3,2%	4,3%	2,8%	0,6%	0,3%
	Subtotal d'ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES	4.362	57,1%	24,1%	8,9%	3,6%	3,4%	1,8%	0,3%	0,6%
	TOTAL SECTOR HOTELERIA TURISME	19.034	44,4%	31,6%	12,5%	5,6%	3,4%	1,6%	0,5%	0,4%
	TOTAL SECTORS ECONÒMICS	102.228	52,7%	27,1%	10,8%	4,7%	2,8%	1,3%	0,3%	0,2%

Font: OTIB a partir de dades del DIRCE (INE)

Per poder comparar les dades amb anys anteriors s'ha de recórrer a l'empresa¹⁶ com a unitat d'anàlisi. En el conjunt del sector, en el període 2002-08 s'ha donat un increment de 2.523 empreses, un 16%. En detall, es dona un creixement constant des del 2002 en les activitats recreatives i culturals, i des de 2006 en restaurants i transport, tot i la crisi. En canvi, s'observa una tendència decreixent en les agències de viatges des del 2005, segurament per la concentració en grans grups i l'expansió de les agències *online*.

Quant a les dades a gener de 2010, el nombre d'empreses en el sector turístic de les Illes Balears ha patit un descens del 2,7%, similar al total d'empreses (-2,5%). S'ha de remarcar que entre els anys 2008 i 2009, el sector turístic es va incrementar en un 0,5% mentre que el conjunt d'empreses ja va experimentar un descens de l'1,6%.

Per activitats, experimenten les retallades més grans els restaurants (514 empreses menys), i les activitats recreatives i d'entreteniment (-64 empreses). En canvi, mostren un augment significatiu els establiments de begudes (259 més).

Si l'anàlisi es realitza segons el nombre d'assalariats, s'adverteix com les empreses de més grandària han estat les més afectades per la crisi: així, respecte a les dades de l'1 de gener de 2008, s'ha donat un augment de 103 unitats (un 1,5%) de les de sense assalariats. En canvi, a les empreses de 100 o més assalariats s'ha passat de 165 el 2008 a 124 el 2010, un descens del 24,8%. D'aquesta reducció de 41 establiments, 33 són hotels i allotjaments similars i 6 són restaurants.

¹⁶ El DIRCE només ofereix informació de les unitats locals amb la nova CNAE-09 a partir de 2010, però permet l'accés a les dades d'empreses per als anys 2008, 2009 i 2010.

QUADRE 5. EVOLUCIÓ DE LES EMPRESSES PER ACTIVITAT ECONÒMICA A LES ILLES BALEARS, 2008-2010

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	2008	2009	2010	% var. 2009-08	% var. 2010-09
491	Transport interurbà de passatgers per ferrocarril	2	2	3	0,0%	50,0%
493	Altres tipus de transport terrestre de passatgers	2.349	2.361	2.324	0,5%	-1,6%
501	Transport marítim de passatgers	62	58	55	-6,5%	-5,2%
503	Transport de passatgers per vies de navegació interiors	0	3	5	-	66,7%
511	Transport aeri de passatgers	16	18	12	12,5%	-33,3%
	Subtotal de les activitats de TRANSPORT	2.429	2.442	2.399	0,5%	-1,8%
551	Hotels i allotjaments similars	981	949	923	-3,3%	-2,7%
552	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada	687	692	700	0,7%	1,2%
553	Càmpings	3	3	5	0,0%	66,7%
559	Altres allotjaments	8	10	11	25,0%	10,0%
	Subtotal de les activitats d'ALLOTJAMENT	1.679	1.654	1.639	-1,5%	-0,9%
561	Restaurants i establiments de menjars	4.605	4.617	4.103	0,3%	-11,1%
562	Provisió de menjars preparats per a esdeveniments i altres serveis de menjars	338	369	317	9,2%	-14,1%
563	Establiments de begudes	3.749	3.754	4.013	0,1%	6,9%
	Subtotal de les activitats de RESTAURACIÓ	8.692	8.740	8.433	0,6%	-3,5%
791	Activitats d'agències de viatges, operadors turístics	378	386	365	2,1%	-5,4%
799	Altres serveis de reserves i activitats relacionades amb els mateixos	132	112	120	-15,2%	7,1%
	Subtotal de les activitats de D'AGÈNCIES DE VIATGE	510	498	485	-2,4%	-2,6%
771	Lloguer de vehicles de motor	427	412	394	-3,5%	-4,4%
773	Lloguer d'un altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles	777	793	816	2,1%	2,9%
522	Activitats annexes als transports	394	382	353	-3,0%	-7,6%
900	Activitats de creació, artístiques i espectacles	720	768	730	6,7%	-4,9%
910	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	57	56	96	-1,8%	71,4%
931	Activitats esportives	610	619	630	1,5%	1,8%
932	Activitats recreatives i d'entreteniment	497	509	445	2,4%	-12,6%
	Subtotal d'ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES	3.482	3.539	3.464	1,6%	-2,1%
	TOTAL SECTOR HOTELERIA TURISME	16.792	16.873	16.420	0,5%	-2,7%
	TOTAL TOTS SECTORS ECONÒMICS	93.335	91.826	89.562	-1,6%	-2,5%

Font: OTIB a partir de dades del DIRCE (INE)

Quant a les xifres de negoci de les principals empreses turístiques ubicades a les Balears, es pot fer una aproximació a partir de la base de dades del SABI¹⁷. En primer lloc, ressalta una xifra mitjana d'ingressos per empresa extraordinàriament alta de 4,2 MM €, més de 2 milions per sobre la mitjana de les empreses del conjunt balear. Aquest fet respon a la presència d'empreses turístiques multinacionals en el sector, com ja s'ha explicat. Efectivament, les activitats d'agències de viatge i hotels concentren el 54% i el

¹⁷ Base de dades que conté informació financera de més de 800.000 empreses espanyoles. La informació de les Balears es basa en 2.106 empreses turístiques.

36% dels ingressos respectivament i tenen una importància estratègica en el conjunt del sector i en la comunitat. Per comparació, els restaurants i establiments de begudes tenen un pes molt inferior. També es destacable que el volum de negoci del sector augmentà un 17% en el període 2004-2008, tot i que 11 punts per sota de l'evolució del conjunt de la comunitat.

QUADRE 6. INDICADORS BÀSICS DE L'ESTRUCTURA EMPRESARIAL A LES BALEARS (2008)

Indicadors	Valors
Ingressos mitjans (milions d'euros) per empresa sector turístic	4,2
Ingressos mitjans (milions d'euros) per empresa total Balears	1,9
Creixement dels ingressos 2004-08 sector turístic	17%
Creixement dels ingressos 2004-08 total Balears	28%

Font: SABI

El següent quadre llista les primeres empreses per volum d'ingressos. Nou de elles presenten xifres superiors als 100 milions d'euros i concentren el 52% del total dels ingressos del sector, assolint de fet el 16% dels ingressos de la comunitat. De les 15 primeres incloses al quadre 10 es localitzen a Palma i 3 a Lluçmajor.

QUADRE 7. PRINCIPALS EMPRESSES DEL SECTOR TURÍSTIC SEGONS INGRESSOS A LES BALEARS (2008)

Nom	Localitat	Ingressos (milions d'euros)	Empleats
Sol Melià S.A.	Palma	1.202	18.811
Viajes Halcón S.A.	Lluçmajor	1.082	2.602
Viajes Iberia S.A.	Palma	941	1.868
Travelplan Business S.A.	Lluçmajor	794	542
Hotelbeds S.L.	Palma	315	n.d.
Jumboturismo S.A.	Palma	260	444
Viajes Ecuador S.A.	Lluçmajor	250	223
Jumbo Tours España S.L.	Palma	161	207
Touroprador Viva Tours s.A.	Palma	123	128
Viajes Iberoservice España S.L.	Palma	97	472
Empty Leg S.L.	Marratxí	92	98
Hotelbeds Spain S.L.	Palma	73	769
Viajes Barceló S.L.	Palma	66	651
Barceló Arrendamientos Hoteleros S.L.	Palma	62	839
Grupo Empresas Alonso Mari S.A.	Eivissa	58	661

Font: SABI

A més, a l'anterior llista s'hauria d'afegir referència a altres tres grans empreses, tot i que cotitzin sota codis d'activitats econòmiques no classificades com a turístiques. La primera és Globalia Corporación Empresarial, S.A., amb seu a Lluçmajor, que en el

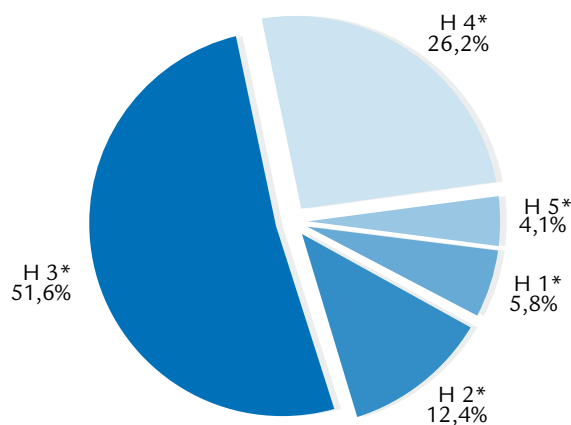
2008 declarava 3.343 MM€ d'ingressos i una plantilla de 15.240 treballadors, segons SABI. Altres dues companyies destacables son Arabella Hoteles e Inversiones de España (AHEISA), filial del grup alemany Schorghuber a Palma i propietària de tres hotels de luxe i tres camps de golf en Mallorca, que registrà 52 MM€ i 667 treballadors; i Hoteles y Clubs de Vacaciones SA, també localitzada a Palma, amb 37 MM€ d'ingressos i 563 persones en plantilla en 2008.

3.2. El Catàleg d'establiments hotelers

El DIRCE no proporciona informació per illes, però a partir del Catàleg d'establiments hotelers de la Conselleria de Turisme i Treball es pot fer una aproximació bastant acurada. El 31 de desembre de 2009 es comptabilitzaven a les Illes Balears 2.623 establiments hotelers, el 53,8% dels quals correspon a oferta hotelera i el 46,2% restant a oferta extrahotelera¹⁸. Els bars i restaurants, per la seva banda, ascendien a 6.718 establiments.

Per categories, dels 711 hotels de les Balears, la gran majoria es correspon 3 estrelles (un 51,6%), seguit dels de 4 estrelles (un 26,2%): junts aglutinen més de les tres quarts parts dels establiments.

GRÀFIC 8. DISTRIBUCIÓ DELS HOTELS DE LES BALEARS PER CATEGORIES (2009)

Font: OTIB a partir de dades del Catàleg d'establiments hotelers (Conselleria de Turisme i Treball)

A Mallorca hi ha 1.592 establiments hotelers i 8.067 bars i restaurants. Junts representen el 70,1% del total de les Balears. Les zones turístiques que concentren més hotels són Calvià i Andratx (un 17,4% del total), Son Severa, Sant Llorenç i Manacor (15,1%), Palma (14,4%) i Felanitx, Santanyí, ses Salines i Campos (14,1%). En canvi,

¹⁸ Oferta hotelera inclou cases d'hostes, ciutats de vacances, fondes, hotels, hotels apartaments, hotels residència, hostals, hostals residència, pensions i residències apartaments. D'altra banda, l'oferta extrahotelera inclou apartaments turístics, hotels rurals, turisme d'interior, agroturismes i càmpings turístics.

pel que fa a bars i restaurants, Palma, amb 3.307 establiments aglutina el 41% del total d'aquest tipus de locals de Mallorca.

Menorca, per la seva banda, disposa de 358 establiments hotelers i 1.069 bars i restaurants, i suposen el 10,4% del total de les Balears. El 71,2% de l'allotjament turístic es localitza en els municipis d'Alaior, es Migjorn Gran, Ferreries i Ciutadella.

Finalment, les Pitiüses disposen d'una oferta de 673 hotels i similars i 2.205 bars i restaurants, que conjuntament representen el 19,6% del total de l'oferta de les Balears. El 41,5% dels establiments hotelers i el 53,8% dels bars i restaurants d'Eivissa es localitzen als municipis de Sant Josep de sa Talaia i Eivissa.

QUADRE 8. ESTABLIMENTS HOTELERS, BARS I RESTAURANTS PER ZONES A LES ILLES BALEARS (2009)

	Oferta hotelera	Oferta extrahotelera	Bars i restaurants	TOTAL estaliments
Palma	207	22	3.307	3.536
Llucmajor	46	14	235	295
Calvià i Andratx	186	91	1.122	1.399
Estellencs, Banyalbufar, Esporles, Valldemossa, Deià, Sóller i Formalutx	36	46	232	314
Pollença	35	44	243	322
Alcúdia	46	39	359	444
Muro, Santa Margalida i Artà	75	40	279	394
Son Servera, Sant Llorenç i Manacor	142	98	740	980
Felanitx, Santanyí, Ses Salines i Campos	107	118	616	841
TOTAL MALLORCA	969	623	8.067	9.659
Es Mercadal, Maó, Es Castell i Sant Lluís	46	57	-	-
Alaior, Es Migjorn Gran, Ferreries i Ciutadella	70	185	-	-
TOTAL MENORCA	116	242	1.069	1.427
Sant Antoni	78	61	334	473
Sant Josep de sa Talaia i Eivissa	121	108	982	1.211
Santa Eulària des Riu i Sant Joan de Labritja	82	102	511	695
TOTAL EIVISSA	281	271	1.827	2.379
TOTAL FORMENTERA	45	76	198	319
TOTAL ILLES BALEARS	1.411	1.212	11.161	13.784

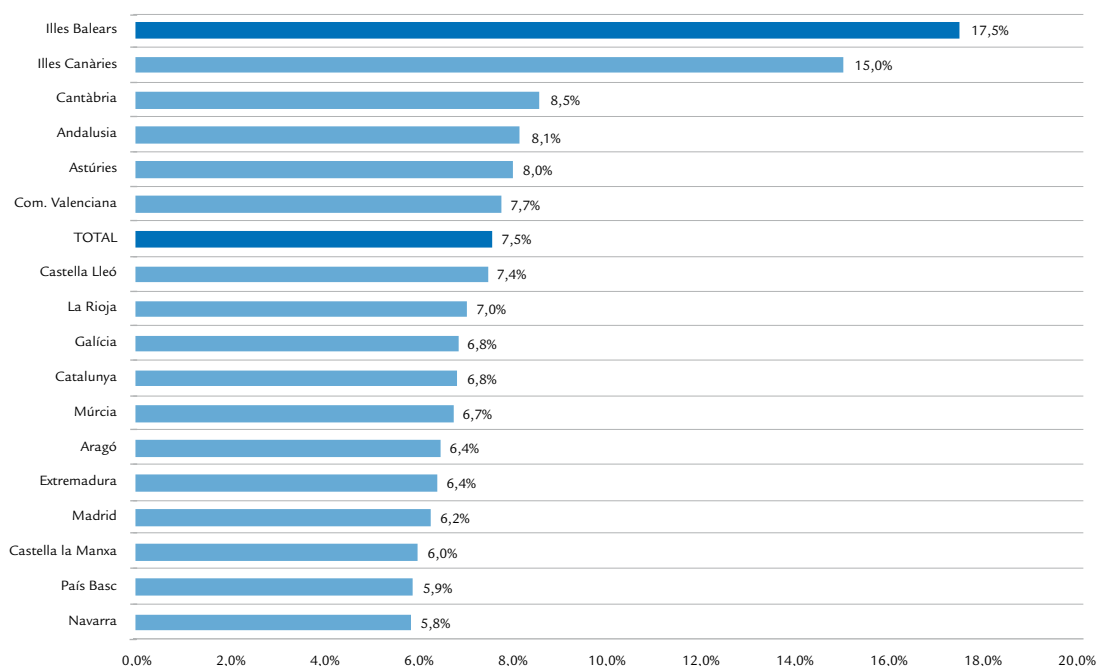
Font: OTIB a partir de dades del Catàleg d'establiments hotelers (Conselleria de Turisme i Treball)

4. L'ocupació en el sector turístic

4.1. Evolució de l'ocupació a les Illes Balears

Durant el 2009 les Illes Balears registren de mitjana 100.835 persones d'alta a la seguretat social en el conjunt de les activitats econòmiques del sector turístic, comptant les que cotitzen en el règim general i en el règim d'autònoms, la qual cosa representa la quarta part del total de treballadors d'alta. Tot just les activitats d'allotjament i els serveis de menjar i begudes sumen 71.783 afiliats, un 17,5% del total de treballadors d'alta. Aquest percentatge és el més alt de totes les comunitats autònomes, per sobre de Canàries i quasi el doble de la mitjana estatal.

GRÀFIC 9. PES DELS TREBALLADORS EN EL SECTOR TURÍSTIC SOBRE EL TOTAL DE TREBALLADORS OCUPATS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2009)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

Mirant enrere es veu que durant el període 2006-2008 l'ocupació en l'hoteleria va créixer en totes les comunitats autònomes, però en Balears l'augment va ser del 4,2%, inferior al del conjunt nacional (+6%). De forma similar, el 2009 i un cop iniciada la crisi, es dona un descens generalitzat de l'ocupació en l'activitat hotelera, essent les Illes Canàries (-8,8%), les Balears (-5,5%) i la Comunitat Valenciana (-5,4%), les que s'emporten la pitjor part, amb descensos per damunt de la mitjana nacional (-3,3%).

QUADRE 9. TREBALLADORS D'ALTA EN LA SEURETAT SOCIAL A L'HOTELERIA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (SETEMBRE 2010)

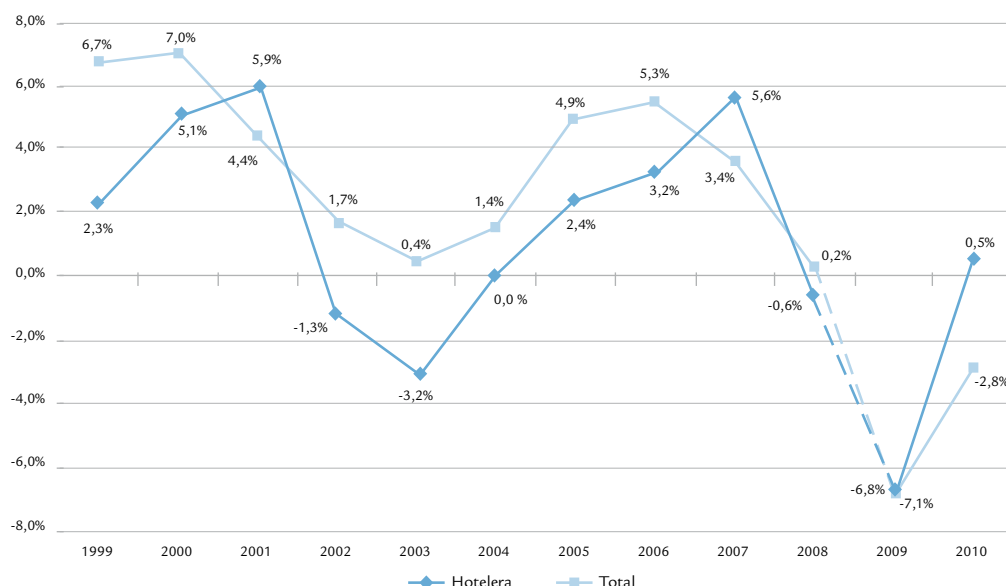
CCAA	2006	2008	Var (%) 08-06	2009	Var (%) 09-08	Setembre 2009	Setembre 2010	Var. (%)
Andalusia	187.756	201.105	7,1%	193.408	-3,8%	205.544	208.706	1,5%
Aragó	31.187	34.544	10,8%	33.968	-1,7%	34.148	34.912	2,2%
Astúries	28.884	29.964	3,7%	29.796	-0,6%	31.071	31.397	1,0%
Illes Balears	72.252	75.309	4,2%	71.154	-5,5%	99.421	101.938	2,5%
Illes Canàries	108.067	110.748	2,5%	101.025	-8,8%	101.200	102.758	1,5%
Cantàbria	17.693	18.232	3,0%	17.959	-1,5%	19.293	19.163	-0,7%
Castella Lleó	64.233	68.005	5,9%	67.091	-1,3%	68.715	69.794	1,6%
Castella la Manxa	36.756	40.183	9,3%	39.822	-0,9%	40.470	41.244	1,9%
Catalunya	202.983	216.315	6,6%	208.992	-3,4%	222.016	227.935	2,7%
Com. Valenciana	126.741	134.332	6,0%	127.032	-5,4%	129.381	130.143	0,6%
Extremadura	19.104	20.618	7,9%	20.524	-0,5%	20.828	20.820	0,0%
Galícia	64.139	66.936	4,4%	66.587	-0,5%	69.580	71.554	2,8%
Madrid	164.554	175.087	6,4%	172.746	-1,3%	168.234	170.982	1,6%
Múrcia	30.517	32.533	6,6%	30.862	-5,1%	31.384	31.771	1,2%
Navarra	14.323	15.320	7,0%	15.002	-2,1%	15.097	15.412	2,1%
País Basc	50.051	53.539	7,0%	53.370	-0,3%	52.998	55.022	3,8%
La Rioja	7.957	8.495	6,8%	8.348	-1,7%	8.433	8.730	3,5%
TOTAL	1.229.599	1.303.841	6,0%	1.260.381	-3,3%	1.317.813	1.345.257	2,1%

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

El gràfic 10 presenta les variacions interanuals de l'afiliació en l'activitat hotelera¹⁹ i del total d'afiliació des del 1999 a les Balears. Tret dels anys 2001 i 2007, l'ocupació en el turisme ha augmentat a un ritme més baix que el global de l'ocupació, liderant el creixement altres sectors, com ara la construcció. Amb la crisi econòmica, el 2008 i 2009 es produeix un retrocés en el conjunt dels sectors econòmics, mentre que el 2010 el turisme remunta la creació d'ocupació i presenta, de mitjana en el període gener – setembre de 2010, una evolució positiva respecte al mateix període de 2009, que de fet millora els resultats del conjunt dels sectors econòmics.

¹⁹ Per poder fer evolucions de l'afiliació des de l'any 1999, s'ha seleccionat el codi 55 de la CNAE-93 i els codis 55 i 56 de la CNAE-09, que són equivalents per a les dues classificacions.

GRÀFIC 10. EVOLUCIÓ DE LA VARIACIÓ INTERANUAL DE L'AFILIACIÓ EN EL L'ACTIVITAT HOTELERA I EN EL TOTAL D'AFILIACIÓ A LES ILLES BALEARS (MITJANA GENER - SETEMBRE, 1999 - 2010)

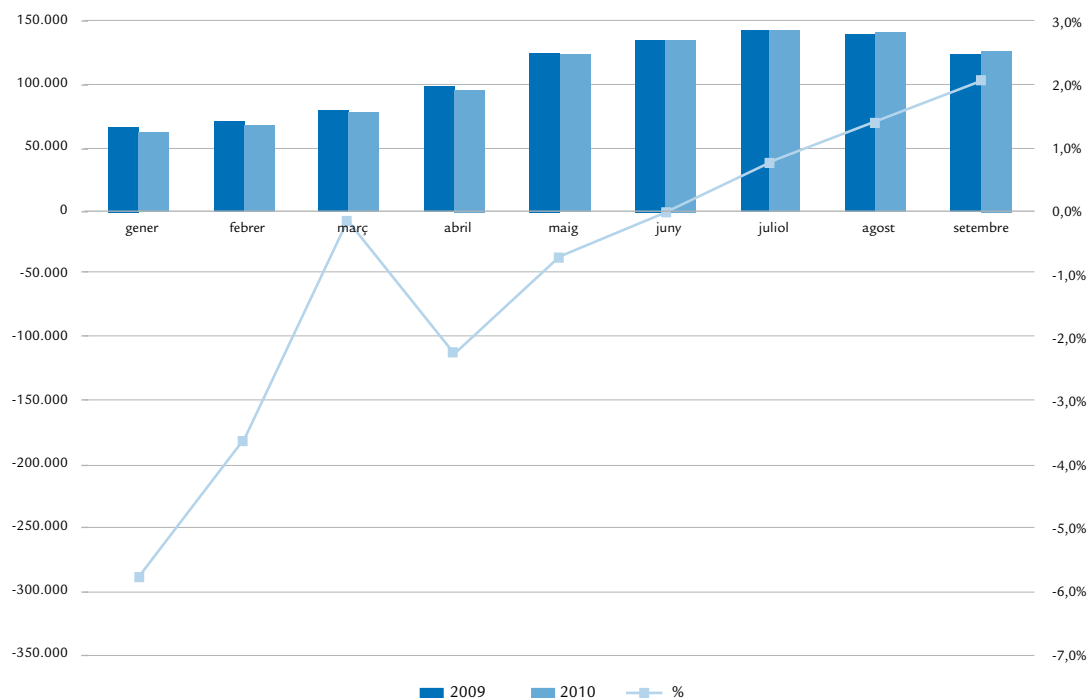

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS. Nota: el 2009 es produeix el canvi de CNAE.

Analitzant aquesta evolució en detall s'aprecia que, en realitat, durant els mesos previs a l'inici de la temporada turística l'afiliació es mantenia decreixent, però a partir del mes de juliol es comencen a donar increments interanuals que se sostenen fins a setembre de 2010, quan assoleix un increment del 2,5%. De fet, el creixement balear en setembre és superior al del conjunt espanyol, 2,1%, i de la majoria dels principals territoris turístics espanyols (Canàries, 1,5%, País Valencià, 0,6%, Andalusia, 1,5%) (vegeu quadre 9).

Les activitats econòmiques que presenten una millor evolució respecte al 2009 són les de restauració i d'allotjament. Més en detall, són els restaurants i establiments de menjar (416 persones ocupades més), les activitats recreatives i d'entreteniment (97 ocupats més) i els allotjaments turístics i de curta durada (68 ocupats més). En canvi, perden un nombre més alt d'afiliats el transport aeri de passatgers (595 ocupats menys), els establiments de begudes (181 afiliacions menys), les agències de viatges i els operadors turístics (136 afiliacions menys) i les activitats annexes al transport (100 ocupats menys) (vegeu quadre 10).

GRÀFIC 11. EVOLUCIÓ MENSUAL DE L'AFILIACIÓ AL SECTOR TURÍSTIC A LES ILLES BALEARS (2009-2010)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

QUADRE 10. TREBALLADORS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTIC A LES ILLES BALEARS (MITJANA GENER - SETEMBRE DE 2010)

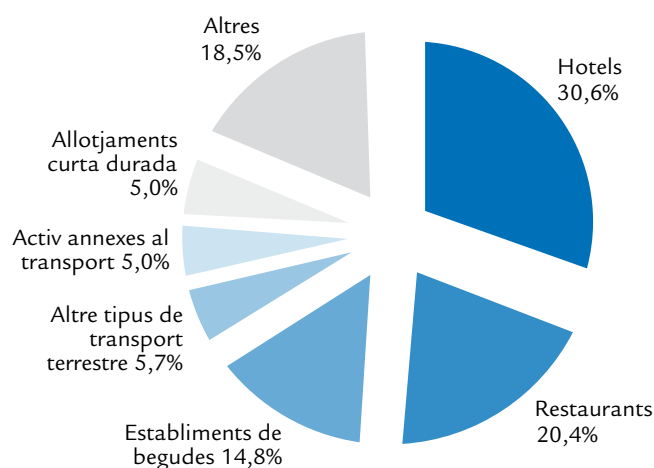
Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	Mitjana gener-setembre 2009	Mitjana gener-setembre 2010	Var. Abs.	Var. (%)
491	Transport interurbà de passatgers per ferrocarril	330	330	0	0,0%
493	Altres tipus de transport terrestre de passatgers	6.183	6.217	34	0,5%
501	Transport marítim de passatgers	31	33	2	7,6%
503	Transport de passatgers per vies de navegació interiors	5	4	-1	-15,6%
511	Transport aeri de passatgers	3.562	2.967	-595	-16,7%
	Subtotal de les activitats de TRANSPORT	10.110	9.550	-560	-5,5%
551	Hotels i allotjaments similars	33.152	33.191	39	0,1%
552	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada	5.393	5.461	68	1,3%
553	Càmpings	114	112	-2	-1,8%
559	Altres allotjaments	108	109	2	1,4%
	Subtotal de les activitats d'ALLOTJAMENT	38.768	38.874	106	0,3%
561	Restaurants i establiments de menjars	21.715	22.131	416	1,9%
562	Provisió de menjars preparats per a esdeveniments i altres serveis de menjars	1.512	1.528	16	1,1%
563	Establiments de begudes	16.249	16.068	-181	-1,1%
	Subtotal de les activitats de RESTAURACIÓ	39.476	39.727	251	0,6%

791	Activitats d'agències de viatges, operadors turístics	4.262	4.127	-136	-3,2%
799	Altres serveis de reserves i activitats relacionades amb aquests	478	443	-35	-7,3%
	Subtotal de les activitats D'AGÈNCIES DE VIATGE	4.740	4.569	-171	-3,6%
771	Lloguer de vehicles de motor	1.964	1.940	-24	-1,2%
773	Lloguer d'un altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles	1.119	1.113	-6	-0,5%
522	Activitats annexes als transports	5.525	5.426	-100	-1,8%
900	Activitats de creació, artístiques i espectacles	1.443	1.467	25	1,7%
910	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	584	560	-23	-4,0%
931	Activitats esportives	2.994	2.933	-61	-2,0%
932	Activitats recreatives i d'entreteniment	2.262	2.359	97	4,3%
	Subtotal d'ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES	15.890	15.799	-91	-0,6%
	TOTAL SECTOR HOTELERIA TURISME	108.983	108.519	-464	-0,4%
	TOTAL TOTS SECTORS ECONÒMICS	419.830	407.661	-12.169	-2,9%

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

Quant a la distribució dels afiliats, les activitats que aglutinen més treballadors són els hotels amb un 30,6% del total dels afiliats, seguits dels restaurants (20,4%) i els establiments de begudes (14,8%), que junts suposen més del 65,8% del total de treballadors del sector. Ja a certa distància se situa *altre tipus de transport de passatgers* amb un 5,7% del total de l'afiliació.

GRÀFIC 12. DISTRIBUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL SECTOR TURÍSTIC PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES A LES ILLES BALEARS (MITJANA GENER - SETEMBRE 2010)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

4.2. Evolució de l'ocupació per illes

Per obtenir informació desglossada per illes s'ha de recórrer als fitxers de microdades de la TGSS. Com s'ha explicat en la introducció metodològica aquests fitxers són trimestrals, i es corresponen al moment de l'extracció, normalment el darrer dia de cada trimestre. D'un mateix any, per tant, es disposa de les xifres d'afiliacions a quatre moments en el temps. D'aquí que les mitjanes anuals obtingudes a partir d'aquests fitxers no es corresponguin exactament amb les mitjanes generades a partir dels dotze mesos d'un any, tot i que les diferències són mínimes. És també per això que les comparacions es presenten d'un mes determinat respecte al mateix mes de l'any anterior. El mateix passa amb les dades d'afiliació en el sector turístic desglossades per sexe i edat, nacionalitat, règim i tipus de contracte.

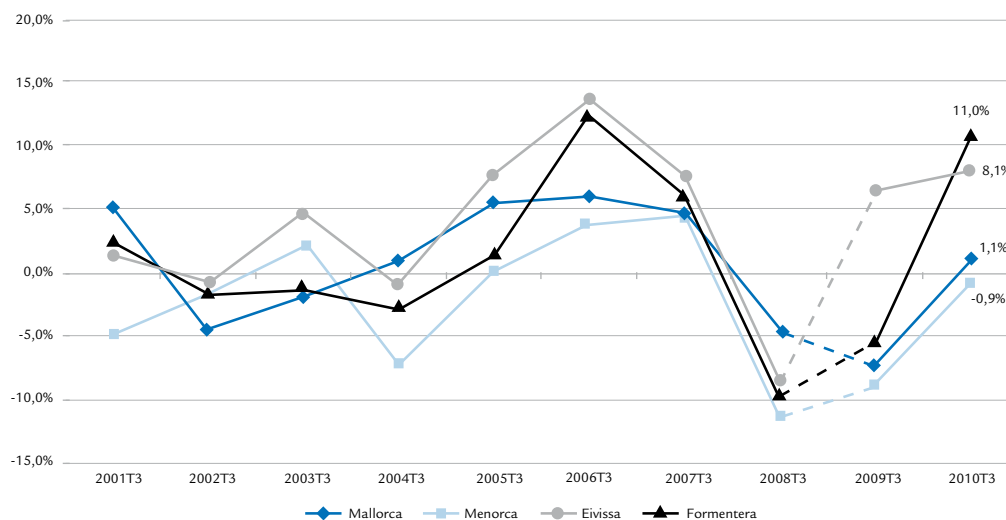
El 30 de setembre de 2010 es comptabilitzaven 126.434 treballadors d'alta en el sector turístic a les Illes Balears: 96.991 a Mallorca, 19.844 a Eivissa, 7.830 a Menorca, i 1.768 a Formentera.

Les illes presenten evolucions diferents pel que fa a l'afiliació en l'activitat hotelera durant el període 2001 a 2010. Així, mentre que Formentera presenta augments interanuals gairebé en tota la sèrie analitzada, Menorca dibuixa un comportament molt inestable en el temps: així, es viuen descensos en l'ocupació en el 2001 i 2002, per remuntar lleugerament en el 2003 i tornar a davallar en el 2004 i 2005. En el 2006 i 2007 presenta notables augments, com a la resta d'illes, i una vegada iniciada la crisi, en el 2008, torna a patir una retallada. Mallorca i Eivissa, per la seva banda mostra una evolució més positiva, tot i els descensos registrats en el 2002 i 2003, i també en el 2004 en el cas d'Eivissa.

Ja durant el 2010, les Pitiüses lideren el creixement de l'ocupació en les activitats d'allotjament i restauració: Eivissa presenta el setembre de 2010 un increment interanual de l'11% en el nombre de treballadors d'alta i Formentera del 8,1%. A més, Formentera ja registrava un increment en les activitats d'allotjament i restauració durant el setembre de 2009 respecte a les xifres de 2008. Menorca, en canvi, presenta un descens de l'ocupació en l'hoteleria en termes interanuals (-0,9%), i és l'illa que va experimentar el descens més gran el 2009 (-9,2%) i en el 2008 (-11,4%). Mallorca, per la seva banda, experimenta un increment de l'1,1%.

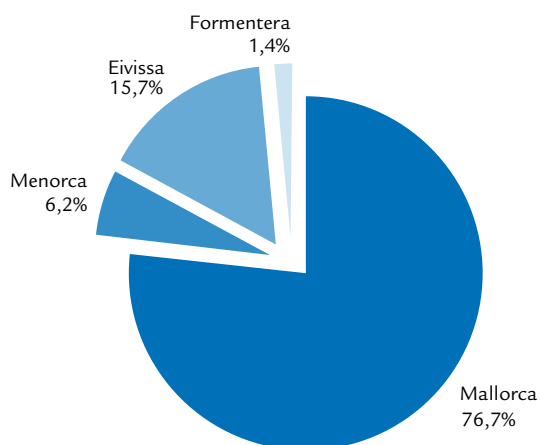
Els treballadors del sector turístic es distribueixen de la manera següent: un 76,7% tenen el centre de treball a Mallorca, un 15,7% a Eivissa, un 6,2% a Menorca i l'1,4% restant a Formentera. Ressalta el pes d'Eivissa que només suposa un 11,4% del total de treballadors afiliats.

GRÀFIC 13. EVOLUCIÓ DE LA VARIACIÓ INTERANUAL DE L'AFILIACIÓ EN L'ACTIVITAT HOTELERA PER ILLES (SETEMBRE, 2001 - 2010)

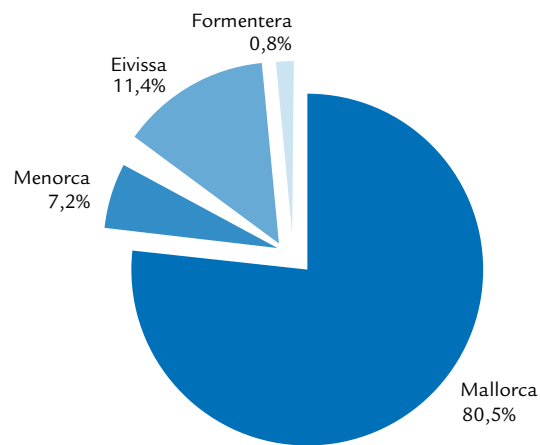

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS. Nota: el 2009 es produeix el canvi de CNAE.

GRÀFIC 14. DISTRIBUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL SECTOR TURÍSTIC PER ILLES (SETEMBRE 2010)

GRÀFIC 15. DISTRIBUCIÓ DEL TOTAL D'AFILIACIÓ PER ILLES (SETEMBRE 2010)

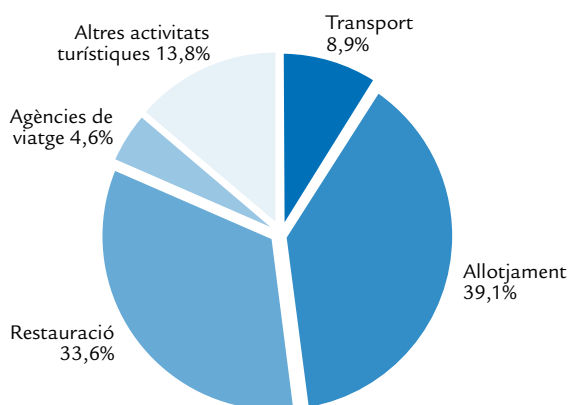

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

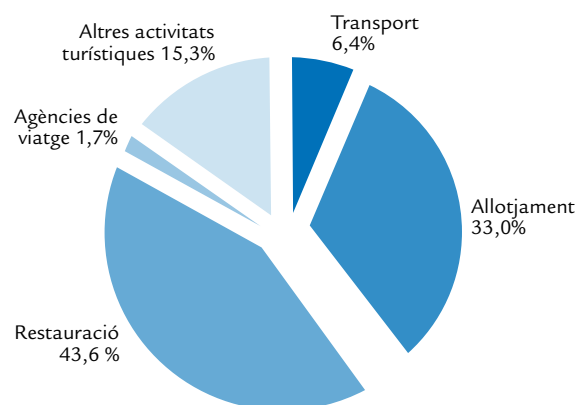
La distribució dels treballadors del sector turístic per activitats econòmiques presenta algunes diferències remarcables entre les illes. Així, tant Eivissa com Formentera ressalten per un pes més gran dels ocupats en les activitats de restauració (42,2% i 48,6% respectivament enfront d'una mitjana del 35,8% per a les Balears). Mallorca, per la seva banda, es caracteritza per una diversificació més àmplia de les activitats econòmiques, amb un pes superior de les agències de viatges i transport, i menor de les activitats de

restauració. Finalment, Menorca mostra un percentatge més alt de treballadors en les activitats de restauració (un 43,6%), i, per contra, més baix en les activitats d'allotjament (un 33% enfront d'un 38,3% per al conjunt de les Balears).

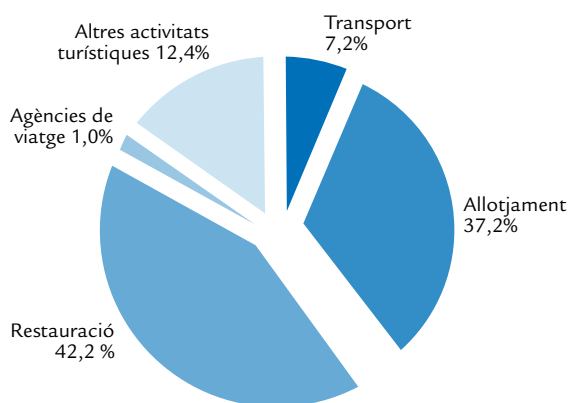
GRÀFIC 16. DISTRIBUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL SECTOR TURÍSTIC PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES A MALLORCA (SETEMBRE 2010)

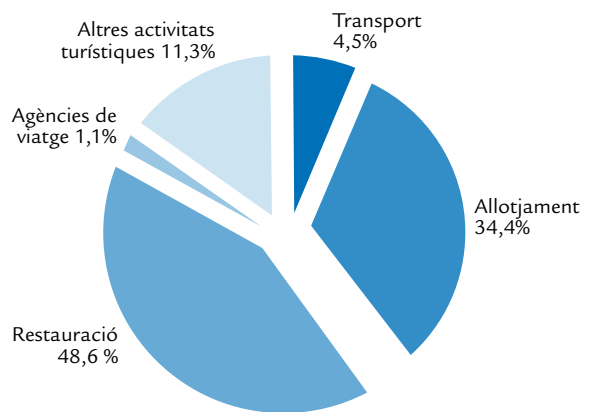
GRÀFIC 17. DISTRIBUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL SECTOR TURÍSTIC PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES A MENORCA (SETEMBRE 2010)

GRÀFIC 18. DISTRIBUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL SECTOR TURÍSTIC PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES A EIVISSA (SETEMBRE 2010)

GRÀFIC 19. DISTRIBUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL SECTOR TURÍSTIC PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES A FORMENTERA (SETEMBRE 2010)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

Si es passa a l'anàlisi detallada per illes, es veu que a Mallorca els 96.991 treballadors classificats dins el sector turístic representen el 28,5% del total de població d'alta en els règims general i autònom, percentatge molt proper al del conjunt de les Balears (29,8%). Respecte al mateix mes del 2009, el sector experimenta un increment de 284 afiliats (un 0,3%), quan el conjunt de l'ocupació mostra un descens del 2,1%.

Les activitats que presenten una evolució millor són les d'hotels i allotjaments similars (822 afiliats més), restaurants i establiments de menjar (229 afiliacions més) i les activitats de creació, artístiques i espectacles (110 afiliats més). En canvi, pateixen retalls notables el transport aeri de passatgers (565 afiliats menys) i els establiments de begudes (261 afiliacions menys).

QUADRE 11. TREBALLADORS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTIC A MALLORCA (30 DE SETEMBRE DE 2010)

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	Setembre 2009	Setembre 2010	Var. Abs.	Var. (%)
491	Transport interurbà de passatgers per ferrocarril	338	334	-4	-1,2%
493	Altres tipus de transport terrestre de passatgers	5.358	5.381	23	0,4%
501	Transport marítim de passatgers	23	22	-1	-4,3%
503	Transport de passatgers per vies de navegació interiors	3	2	-1	-33,3%
511	Transport aeri de passatgers	3.491	2.926	-565	-16,2%
	Subtotal de les activitats de TRANSPORT	9.213	8.665	-548	-5,9%
551	Hotels i allotjaments similars	32.533	33.355	822	2,5%
552	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada	4.466	4.407	-59	-1,3%
553	Càmpings	89	94	5	5,6%
559	Altres allotjaments	62	48	-14	-22,6%
	Subtotal de les activitats d'ALLOTJAMENT	37.150	37.904	754	2,0%
561	Restaurants i establiments de menjars	17.769	17.998	229	1,3%
562	Provisió de menjars preparats per a esdeveniments i altres serveis de menjars	1.510	1.552	42	2,8%
563	Establiments de begudes	13.272	13.011	-261	-2,0%
	Subtotal de les activitats de RESTAURACIÓ	32.551	32.561	10	0,0%
791	Activitats d'agències de viatges, operadors turístics	4.099	4.106	7	0,2%
799	Altres serveis de reserves i activitats relacionades amb aquests	431	399	-32	-7,4%
	Subtotal de les activitats D'AGÈNCIES DE VIATGE	4.530	4.505	-25	-0,6%
771	Lloguer de vehicles de motor	1.668	1.616	-52	-3,1%
773	Lloguer d'un altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles	1.001	995	-6	-0,6%
522	Activitats annexes als transports	4.746	4.764	18	0,4%
900	Activitats de creació, artístiques i espectacles	1.321	1.431	110	8,3%
910	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	441	427	-14	-3,2%
931	Activitats esportives	2.367	2.337	-30	-1,3%
932	Activitats recreatives i d'entreteniment	1.719	1.786	67	3,9%
	Subtotal d'ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES	13.263	13.356	93	0,7%
	TOTAL SECTOR TURÍSTIC	96.707	96.991	284	0,3%
	TOTAL TOTS SECTORS ECONÒMICS (R. Gen + R. Autònom)	347.955	340.686	-7.269	-2,1%
	PES (%) DELS OCUPATS EN TURISME SOBRE TOTAL OCUPATS	27,8%	28,5%		

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

Per la seva banda, a Menorca es comptabilitzen 7.830 persones ocupades en el sector turístic el 30 de setembre de 2010, un 26,4% del total de treballadors d'alta en aquesta illa. Respecte al mes de setembre de 2009 no s'observa gairebé variació (augment en 2 treballadors). Malgrat tot, aquesta dada és positiva ja que el global de l'ocupació en els règims general i autònom presenta el mateix mes un descens interanual del 2,7%.

Les activitats turístiques que presenten l'increment interanual més alt són les d'hotels i allotjaments similars (66 afilats més), allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada (28 ocupats més) i les activitats d'altre tipus de transport terrestre de passatgers (26 ocupats més). Per contra, els restaurants i establiments de menjars (126 ocupats menys) i els establiments de begudes (36 ocupats menys) experimenten els descensos més alts.

QUADRE 12. TREBALLADORS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTIC A MENORCA (30 DE SETEMBRE DE 2010)

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	Setembre 2009	Setembre 2010	Var. Abs.	Var. (%)
491	Transport interurbà de passatgers per ferrocarril	0	0	0	-
493	Altres tipus de transport terrestre de passatgers	463	489	26	5,6%
501	Transport marítim de passatgers	9	10	1	11,1%
503	Transport de passatgers per vies de navegació interiors	0	0	0	-
511	Transport aeri de passatgers	6	0	-6	-100,0%
	Subtotal de les activitats de TRANSPORT	478	499	21	4,4%
551	Hotels i allotjaments similars	1.575	1.641	66	4,2%
552	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada	849	877	28	3,3%
553	Càmpings	5	6	1	20,0%
559	Altres allotjaments	56	57	1	1,8%
	Subtotal de les activitats d'ALLOTJAMENT	2.485	2.581	96	3,9%
561	Restaurants i establiments de menjars	2.111	1.985	-126	-6,0%
562	Provisió de menjars preparats per a esdeveniments i altres serveis de menjars	94	111	17	18,1%
563	Establiments de begudes	1.354	1.318	-36	-2,7%
	Subtotal de les activitats de RESTAURACIÓ	3.559	3.414	-145	-4,1%
791	Activitats d'agències de viatges, operadors turístics	83	85	2	2,4%
799	Altres serveis de reserves i activitats relacionades amb aquests	56	51	-5	-8,9%
	Subtotal de les activitats D'AGÈNCIES DE VIATGE	139	136	-3	-2,2%
771	Lloguer de vehicles de motor	196	212	16	8,2%
773	Lloguer d'un altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles	71	69	-2	-2,8%
522	Activitats annexes als transports	398	416	18	4,5%
900	Activitats de creació, artístiques i espectacles	95	94	-1	-1,1%
910	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	80	63	-17	-21,3%
931	Activitats esportives	252	273	21	8,3%
932	Activitats recreatives i d'entreteniment	75	73	-2	-2,7%
	Subtotal d'ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES	1.167	1.200	33	2,8%

	TOTAL SECTOR TURÍSTIC	7.828	7.830	2	0,0%
	TOTAL TOTS SECTORS ECONÒMICS (R. Gen + R. Autònom)	30.501	29.677	-824	-2,7%
	PES (%) DELS OCUPATS EN TURISME SOBRE TOTAL OCUPATS	25,7%	26,4%		

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

Finalment, a les Pitiüses els 21.612 ocupats en el sector turístic suposen el 41% del total d'afiliats, més de 12 punts percentuals per sobre del pes de Mallorca i 14,6 punts per sobre del de Menorca. Respecte al setembre de 2009, s'observa un notable increment en el nombre d'afiliacions al sector turístic, de 2.094 persones (11,8%) en el cas d'Eivissa i de 133 (8,1%) en el cas de Formentera. De fet, les Pitiüses també presenten, a diferència de Mallorca i Menorca, un increment interanual en el total de l'afiliació del 3,6%.

En detall, les activitats que més augmenten en termes absoluts el nombre de treballadors afiliats són, en aquest ordre: restaurants i establiments de menjars (569 afiliacions més), hotels i allotjaments similars (519 afiliacions més), activitats recreatives i d'entreteniment (344 afiliacions més) i establiments de begudes (265 afiliacions més). Tan sols mostren descensos interanuals les agències de viatges, operadors turístics (34 afiliacions menys) i transport aeri de passatgers (16 afiliacions menys).

QUADRE 13. TREBALLADORS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTIC A LES PITIÜSES (30 DE SETEMBRE DE 2010)

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	Setembre 2009	Setembre 2010	Var. Abs.	Var. (%)
491	Transport interurbà de passatgers per ferrocarril	0	0	0	-
493	Altres tipus de transport terrestre de passatgers	1.166	1.285	119	10,2%
501	Transport marítim de passatgers	1	2	1	100,0%
503	Transport de passatgers per vies de navegació interiors	3	3	0	-
511	Transport aeri de passatgers	235	219	-16	-6,8%
	Subtotal de les activitats de TRANSPORT	1.405	1.509	104	7,4%
551	Hotels i allotjaments similars	5.570	6.089	519	9,3%
552	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada	1.586	1.860	274	17,3%
553	Càmpings	22	21	-1	-4,5%
559	Altres allotjaments	13	23	10	76,9%
	Subtotal de les activitats d'ALLOTJAMENT	7.191	7.993	802	11,2%
561	Restaurants i establiments de menjars	4.792	5.361	569	11,9%
562	Provisió de menjars preparats per a esdeveniments i altres serveis de menjars	122	150	28	23,0%
563	Establiments de begudes	3.458	3.723	265	7,7%
	Subtotal de les activitats de RESTAURACIÓ	8.372	9.234	862	10,3%

791	Activitats d'agències de viatges, operadors turístics	187	153	-34	-18,2%
799	Altres serveis de reserves i activitats relacionades amb aquests	63	71	8	12,7%
	Subtotal de les activitats D'AGÈNCIES DE VIATGE	250	224	-26	-10,4%
771	Lloguer de vehicles de motor	401	487	86	21,4%
773	Lloguer d'un altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles	106	119	13	12,3%
522	Activitats annexes als transports	654	670	16	2,4%
900	Activitats de creació, artístiques i espectacles	166	179	13	7,8%
910	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	52	57	5	9,6%
931	Activitats esportives	291	299	8	2,7%
932	Activitats recreatives i d'entreteniment	497	841	344	69,2%
	Subtotal d'ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES	2.167	2.652	485	22,4%
	TOTAL SECTOR TURÍSTIC	19.385	21.612	2.227	11,5%
	TOTAL TOTS SECTORS ECONÒMICS (R. Gen + R. Autònom)	50.921	52.754	1.833	3,6%
	PES (%) DELS OCUPATS EN TURISME SOBRE TOTAL OCUPATS	38,1%	41,0%		

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

Si es davalla l'anàlisi a zones turístiques, a partir de les dades d'afiliació en la secció econòmica d'hoteleria²⁰, es reafirmen les xifres observades a l'àmbit insular. Els municipis de les Pitiüses lideren la reactivació de l'ocupació en aquest sector: Eivissa i Sant Josep de la Talaia (15%), Sant Antoni (10,2%) i Formentera (8,1%) mostren els majors increments interanuals relatius. Mallorca presenta evolucions diferents segons la zona: així, mostren el major augment relatiu Lluçmajor (6,9%), Alcúdia (6%), Felanitx, ses Salines, Santanyí i Campos (3,4%), mentre que a Pollença el descens interanual és del -4,5%. Finalment, a Menorca cap zona turística presenta una evolució positiva, destacant la pèrdua de l'1,2% de l'afiliació en hoteleria a Alaior, es Migjorn Gran, Ferreries i Ciutadella.

En qualsevol cas, l'impacte de l'ocupació en les activitats turístiques és diferent en les distintes zones. Tot i que Palma aglutina el 28,8% del total de treballadors de l'hoteleria del conjunt de les Balears, aquests només representen el 13,6% dels seus afiliats. En canvi, Alcúdia (57,9%) i Formentera (40,6%) presenten percentatges molt elevats.

²⁰ A l'àmbit municipal no es disposa de les dades d'afiliació a 3 dígits de la CNAE, per la qual cosa s'ha optat per analitzar la secció econòmica d'hoteleria que inclouen les CNAE-09 55-serveis d'allotjament i 56-serveis de menjars i begudes.

QUADRE 14. TREBALLADORS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL A L'HOTELERIA PER ZONES TURÍSTIQUES (30 DE SETEMBRE DE 2009 I 2010)

Zones turístiques 8IET)	Setembre 2009	Setembre 2010	Var. Abs.	Var (%)	% total ocupats	% ocupats turisme
Palma	27.190	27.002	-188	-0,7%	13,6%	28,8%
Llucmajor	1.906	2.038	132	6,9%	20,8%	2,2%
Calvià i Andratx	10.583	10.690	107	1,0%	42,6%	11,4%
Estellencs, Banyalbufar, Esporles, Valldemossa, Deià, Sóller i Fornalutx	1.702	1.720	18	1,1%	27,8%	1,8%
Pollença	2.104	2.010	-94	-4,5%	36,0%	2,1%
Alcúdia	4.354	4.614	260	6,0%	57,9%	4,9%
Muro, Santa Margalida i Artà	4.064	4.067	3	0,1%	39,4%	4,3%
Son Servera, Sant Llorenç i Manacor	6.839	7.048	209	3,1%	30,5%	7,5%
Felanitx, Santanyí, Ses Salines i Campos	4.349	4.497	148	3,4%	30,1%	4,8%
Es Mercadal, Maó, Es Castell i Sant Lluís	3.133	3.115	-18	-0,6%	17,9%	3,3%
Alaior, Es Migjorn, Ferreries i Ciutadella	2.900	2.865	-35	-1,2%	20,3%	3,1%
Sant Antoni	2.180	2.402	222	10,2%	35,8%	2,6%
Sant Josep i Eivissa	8.318	9.562	1.244	15,0%	30,2%	10,2%
Santa Eulàlia i Sant Joan de Labritja	3.688	3.780	92	2,5%	32,0%	4,0%
Formentera	1.358	1.468	110	8,1%	40,6%	1,6%
Total Illes Balears	91.308	93.687	2.379	2,6%	21,3%	100,0%

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

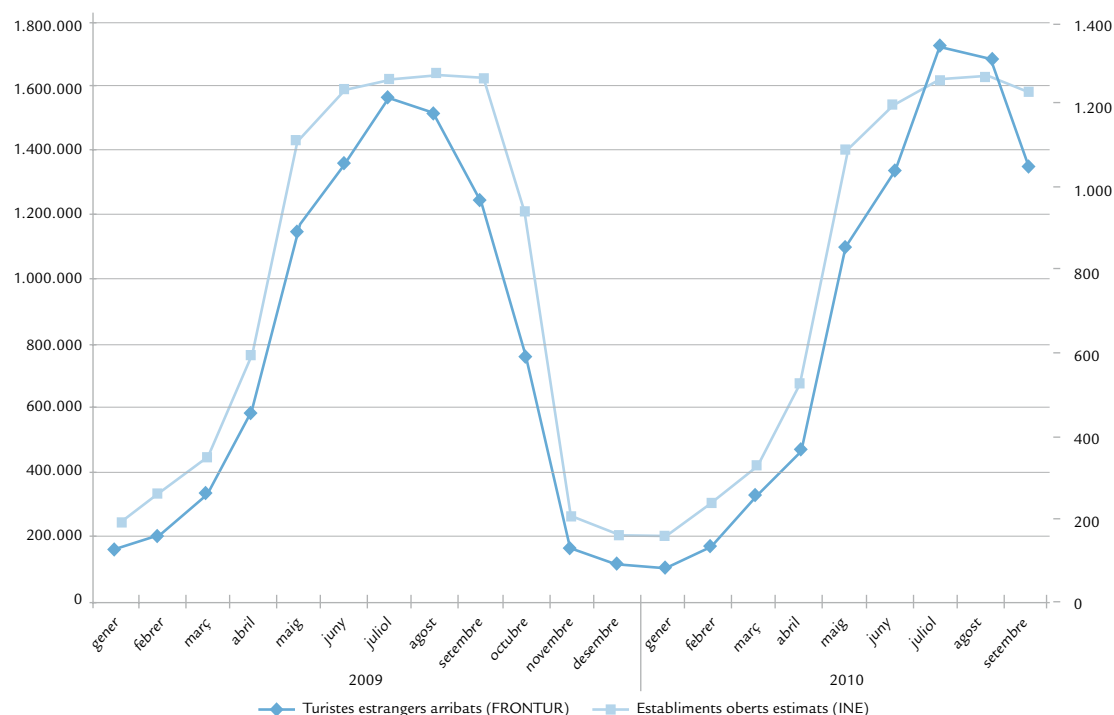
4.3. L'estacionalitat i la temporalitat de l'ocupació

L'estacionalitat

L'especialització de l'economia balear en el turisme de sol i platja i la manca d'activitats complementàries o substitutives d'igual magnitud dibuixen un dels trets característics de l'activitat econòmica de les Illes: l'estacionalitat al voltant del mesos d'estiu.

En el gràfic 22 es presenta l'evolució dels turistes estrangers arribats per un costat i els establiments oberts, per l'altre. En el cas de les arribades de turistes, els mesos de maig a setembre aglutinen més de les tres quartes parts del total d'arribades anuals. I pel que fa a la planta hotelera oberta, durant els mesos d'hivern només romanen oberts aproximadament un 15% dels hotels oberts a l'estiu.

GRÀFIC 20. EVOLUCIÓ DELS TURISTES ESTRANGERS ARRIBATS I ELS ESTABLIMENTS OBERTS ESTIMATS A LES ILLES BALEARS (GENER 2009 – SETEMBRE 2010)

Font: OTIB a partir de dades de FRONTUR (IET) i EOH (INE).

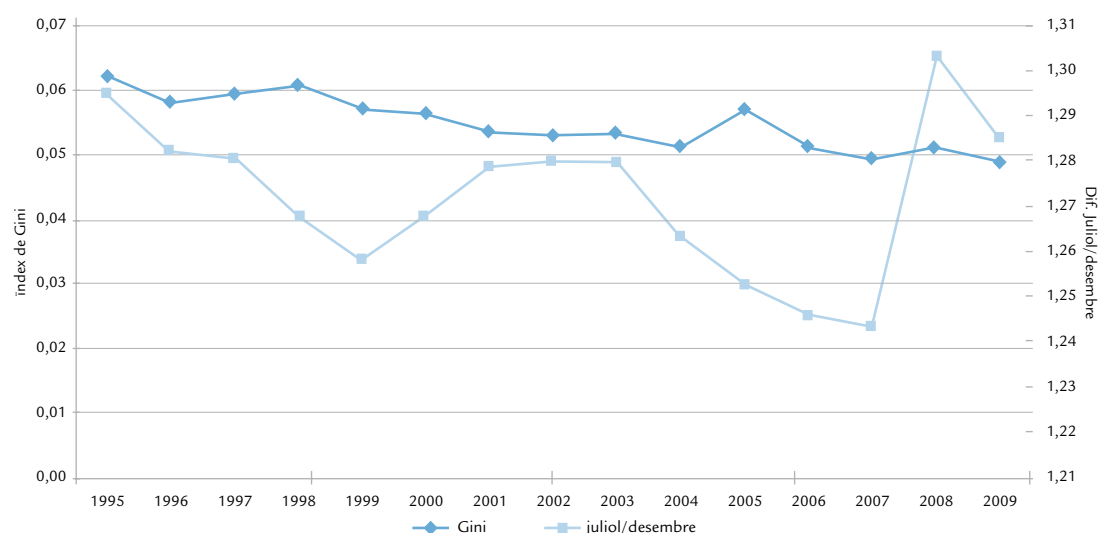
D'aquesta manera, el nombre d'afiliats dels mesos de juliol se situa entre un 24% i un 30% per sobre dels de desembre, quan en el cas de l'economia espanyola la divergència tot just ronda l'1%. El mateix, tot i que en sentit invers, passa amb els registres d'atur, que es concentren en els mesos de temporada baixa.

El gràfic 21 presenta l'evolució de l'estacionalitat de l'ocupació a les Balears al llarg del període 1995 – 2009 a partir dos indicadors. Per un costat, el percentatge que suposa el total de l'ocupació el mes de juliol en comparació al mes de desembre, de manera que un valor superior a la unitat indica que el nivell d'ocupació del mes de juliol és superior al del mes de desembre. Per altre, l'índex de Gini, que té en compte el valor de cadascun dels dotze mesos de l'any i què, prenent valors entre zero i la unitat, com menor és el valor menor és l'estacionalitat de l'ocupació al llarg de l'any i el contrari si el valor augmenta.

Entre els dos indicadors, com es podia esperar, el que compara el nivell d'ocupació dels mesos de juliol i desembre és el més variable, mentre que l'altre indicador, que inclou el conjunt dels mesos de l'any, presenta valors més estables. Una primera

conclusió destacable del gràfic 20 és la tendència a la reducció de l'estacionalitat des d'una perspectiva temporal àmplia, degut al creixement de l'ocupació durant els mesos de la temporada baixa. Ara bé, l'any 2008, inici de la crisi econòmica, va fer que es produís un canvi de tendència i es donés un repunt en els indicadors d'estacionalitat, passant l'índex de Gini d'un valor de 0,049 l'any 2007 al 0,051 el 2008 i tornar a davallar al 0,049 en el 2009. La diferència entre l'ocupació de juliol i desembre també va pujar en el 2008, de l'1,24 a l'1,30, per després situar-se en l'1,29 en el 2009. Tot i que encara no es pot calcular l'indicador per 2010, una aproximació a partir de les dades de juliol i gener (mes similar en termes d'ocupació al desembre) apunta a un nou descens, al voltant de l'1,27.

GRÀFIC 21. EVOLUCIÓ DE L'ESTACIONALITAT DE L'OCUPACIÓ A LES ILLES BALEARS (1995- 2009)

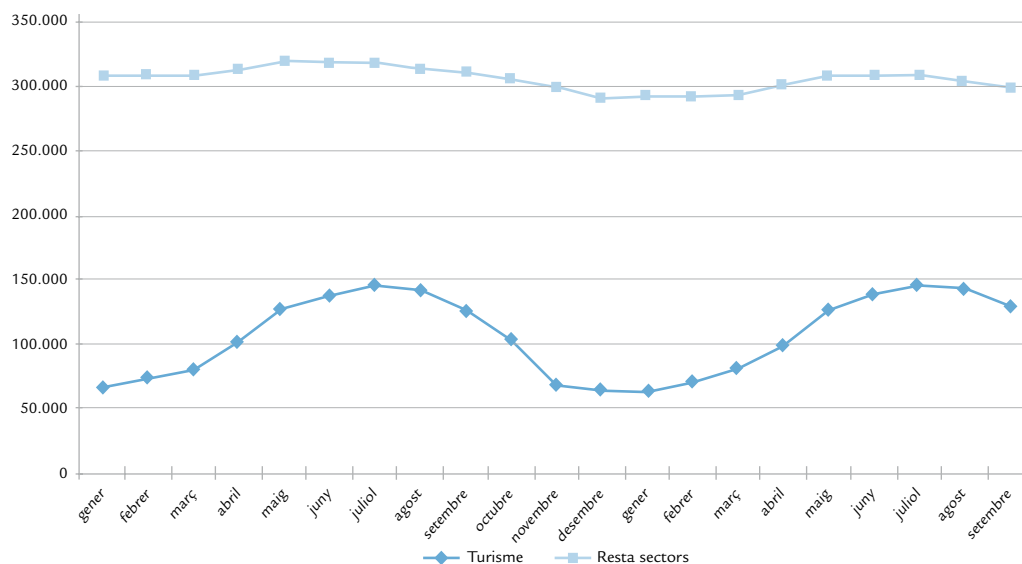

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

En pràcticament totes les activitats, l'afiliació del mes de juliol és superior a la del mes de desembre, essent per al conjunt d'activitats, com s'ha dit, per al 2009 del 29%. Ara bé, l'activitat amb major estacionalitat és sens dubte l'hotelera on el juliol de 2010, mes de major d'ocupació, es comptabilitzaven 143.168 persones d'alta en el règim general i autònom, mentre que el gener del mateix any suposaven 62.424 afiliats, una diferència del 230%.

Al gràfic 22 es pot observar aquesta marcada estacionalitat contrastada amb l'afiliació a la resta de sectors, que com es veu, amb una línia més estable no mostra el mateix fort component estacional.

GRÀFIC 22. EVOLUCIÓ DE LES AFILIACIONS EN EL SECTOR TURÍSTIC I EN LA RESTA DE SECTORS A LES ILLES BALEARS (GENER 2009 — SETEMBRE 2010)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

Els hotels mostren l'activitat més estacional, seguida dels restaurants i les recreatives i d'entreteniment; totes presenten diferències de l'afiliació entre juliol i gener de més del 120%. En canvi, les agències de viatges, el transport en general, o les activitats esportives i les de biblioteques i museus, tot i la major ocupació el mes de juliol, no presenten oscil·lacions tan accentuades.

Les Pitiüses són les illes que pateixen més diferència de l'ocupació entre els mesos d'estiu i d'hivern. Formentera més que quadruplica el nombre de persones d'alta en el sector turístic durant el mes de juny respecte al mes de març. Eivissa per la seva banda, el multiplica per 2,8 i Menorca per 2,3, mentre que Mallorca només ho fa en un 1,5.

La temporalitat de l'ocupació

Aquesta estacionalitat també es reflecteix en el tipus i durada dels contractes realitzats als treballadors del sector.

En principi, destaca el clar predomini del treball per compte d'altri, més que no de l'autoocupació. En el turisme, només un 13,8% dels treballadors²¹ cotitza en el règim autònom, quan en el conjunt de població afiliada la proporció puja al 19,2%.

²¹ Per a l'anàlisi del perfil dels treballadors d'alta en la seguretat social en el sector turístic (règim, tipus de contracte, sexe, edat i nacionalitat) s'ha optat per utilitzar les dades del 30 de juny de 2010, ja que l'univers és major que el mes de setembre. Tot i així, s'ha fet la comprovació i els resultats relatius no canvien de manera significativa respecte al mes de setembre.

Aquests autònoms es concentren en el transport (25,1%) i la restauració (25,1%); més concretament, en *altres tipus de transport terrestre*, on el seu pes arriba al 37,6% i en els *establiments de begudes* (31,8%). També representen un alt percentatge en les activitats de creació, artístiques i espectacles, amb un 44,3%.

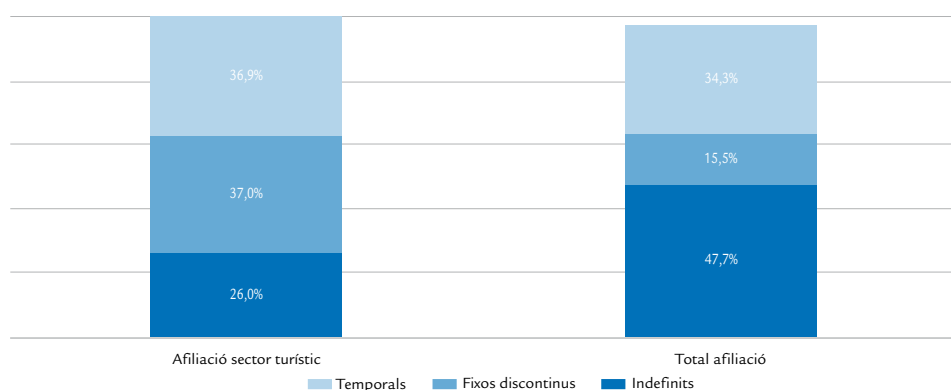
QUADRE 15. DISTRIBUCIÓ DELS TREBALLADORS D'ALTA EN LA SEURETAT SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTIC PER RÈGIMS A LES ILLES BALEARS (30 DE JUNY 2010)

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	R. General	R. Autònoms
491	Transport interurbà de passatgers per ferrocarril	100,0%	0,0%
493	Altres tipus de transport terrestre de passatgers	62,4%	37,6%
501	Transport marítim de passatgers	62,5%	37,5%
503	Transport de passatgers per vies de navegació interiors	0,0%	100,0%
511	Transport aeri de passatgers	99,7%	0,3%
	Subtotal de les activitats de TRANSPORT	74,9%	25,1%
551	Hotels i allotjaments similars	98,5%	1,5%
552	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada	94,6%	5,4%
553	Càmpings	95,6%	4,4%
559	Altres allotjaments	74,1%	25,9%
	Subtotal de les activitats d'ALLOTJAMENT	97,9%	2,1%
561	Restaurants i establiments de menjars	79,3%	20,7%
562	Provisió de menjars preparats per a esdeveniments i altres serveis de menjars	78,4%	21,6%
563	Establiments de begudes	68,2%	31,8%
	Subtotal de les activitats de RESTAURACIÓ	74,9%	25,1%
791	Activitats d'agències de viatges, operadors turístics	93,6%	6,4%
799	Altres serveis de reserves i activitats relacionades amb aquests	72,3%	27,7%
	Subtotal de les activitats D'AGÈNCIES DE VIATGE	91,3%	8,7%
771	Lloguer de vehicles de motor	83,8%	16,2%
773	Lloguer d'un altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles	80,1%	19,9%
522	Activitats annexes als transports	98,1%	1,9%
900	Activitats de creació, artístiques i espectacles	55,7%	44,3%
910	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	87,5%	12,5%
931	Activitats esportives	87,8%	12,2%
932	Activitats recreatives i d'entreteniment	90,4%	9,6%
	Subtotal d'ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES	87,3%	12,7%
	TOTAL SECTOR TURISME	86,2%	13,8%
	TOTAL SECTORS ECONÒMICS	80,8%	19,2%

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

Entre els assalariats un 26% tenia un contracte indefinit, un 37% un contracte fix discontinu i el 37% restant el tenia de tipus temporal. En comparació, la distribució del total d'afiliació al règim general és la següent: un 47,7% dels contractes són de tipus indefinit, un 15,5% són de caire fix discontinu i el 34,3% restant de durada temporal. És a dir, el sector turístic es caracteritza per una gran presència de treballadors fixos discontinus, de fet el 81,5% del total del seu conjunt.

GRÀFIC 23. DISTRIBUCIÓ DE L'AFILIACIÓ PER TIPUS DE CONTRACTE EN EL SECTOR TURÍSTIC I EN EL TOTAL DE SECTORS A LES ILLES BALEARS (30 DE JUNY 2010)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

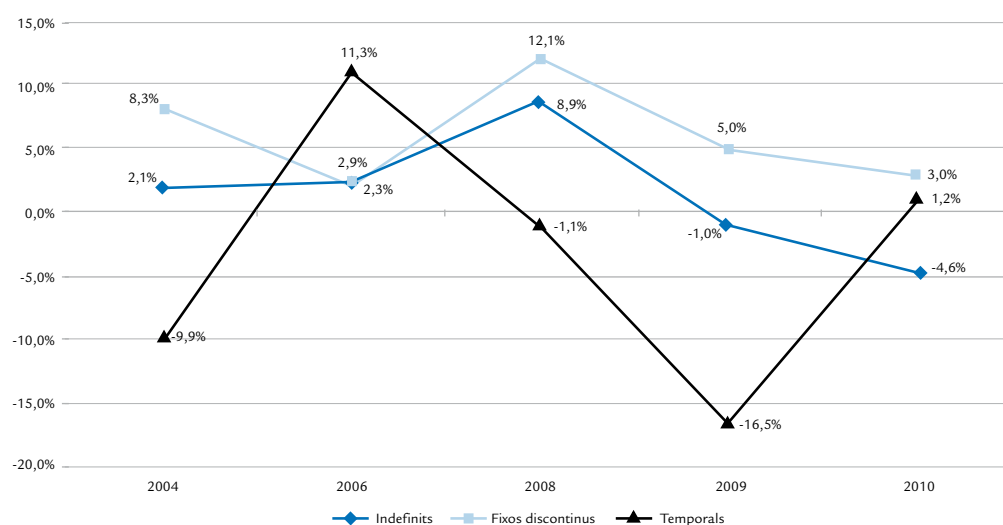
Efectivament, degut a aquesta major flexibilitat del sector turístic i a les necessitats de mà d'obra durant uns determinats mesos de l'any, la figura contractual fixa discontinua és un element diferencial del mercat de treball balear respecte al conjunt de l'Estat i d'altres comunitats autònomes. Les activitats econòmiques amb més pes de treballadors fixos discontinus són els hotels i allotjaments similars (el 54% del total de l'afiliació), altre tipus de transport terrestre de passatgers (43%), i les activitats de lloguer de vehicles (30,6%). En canvi, presenten un alt percentatge de treballadors amb contracte indefinit: el transport aeri de passatgers (69%), les agències de viatges i operadors turístics (65,9%). Finalment, es caracteritzen per una elevada proporció de treballadors temporals les activitats de creació, artístiques i d'espectacles (76,9%), recreatives i d'entreteniment (50,5%), els restaurants (48,3%) i els establiments de begudes (47,7%).

Respecte al mes de setembre de 2009²², els treballadors assalariats han augmentat en un 2,5%, mentre que els autònoms es mantenen estables (-0,6%). Entre els assalariats, l'afiliació indefinida ha disminuït en un 4,2%, la temporal ha augmentat en un 5,6% i la modalitat fixa discontinua puja en un 5,2% i es situa en les 42.392 persones.

²² Per mantenir el mateix criteri que a la resta del document es mostren les variacions interanuals del mes de setembre de 2010 respecte al mateix mes de 2009, tot i que la descripció del col·lectiu es fa amb les dades del 30 de juny, ja que com s'ha explicat la mostra és més representativa.

En una perspectiva temporal més àmplia, i en el cas de l'activitat d'hoteleria i restauració, els afiliats amb contracte fixo discontinu no han aturat d'incrementar-se des del 2004, donant-se en el 2008 un repunt del 12,1%, fins i tot dins el context de retalls en l'ocupació a conseqüència de la crisi econòmica. En canvi, l'ocupació amb un contracte temporal ha estat la que ha patit els descensos més acusats, tot i que en el 2010 presenta una evolució positiva, al contrari que l'ocupació indefinida. (Vegeu gràfic 24).

GRÀFIC 24. VARIACIÓ DE L'AFILIACIÓ EN L'ACTIVITAT HOTELERA PER TIPUS DE CONTRACTE EN EL MES DE JUNY (2004-2010)

Així doncs, una de les constants del mercat de treball balear és la tendència a l'augment en el temps de la contractació sota la figura de fix discontinu. Per a saber la procedència d'aquest engreixament es poden estudiar el fluxos d'incorporació i sortida des d'aquesta modalitat contractual entre dos períodes de temps: en aquest cas, entre setembre de 2010 i setembre de 2009. L'objectiu de l'anàlisi és conèixer l'origen de l'augment dels treballadors fixes discontinus, fent una prospectiva per saber si correspon a l'estabilització dels temporals, que passen a tenir un contracte indefinit discontinu; o bé a la transició de contractes indefinits a fixes discontinus. L'estudi es realitza amb dos diferents universos: els treballadors amb contracte fixo discontinu a 30 de setembre de 2010, dels qui s'investiga les seves condicions contractuals 1 any abans; i els fixes discontinus a 30 de setembre de 2009, dels qui es cerca la seva situació 1 any després.

Dels 48.802 fixes discontinus que es comptabilitzen a setembre de 2009, un 86,5% continuen en la mateixa situació contractual un any després i un 1,2% ha millorat la seva situació, passant a tenir un contracte indefinit fixo discontinu quan en el 2009 era temporal.

En canvi, el 10,7% no es troben d'alta en sistema de la seguretat social en setembre 2010. (Vegeu gràfic 26).

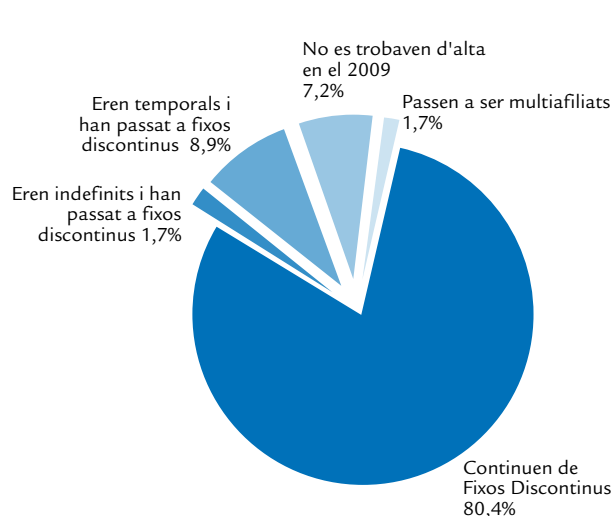
QUADRE 16. DISTRIBUCIÓ DELS FIXOS DISCONTINUS EL SETEMBRE DE 2010 SEGONS LA SITUACIÓ EL SETEMBRE DE 2009 PER ILLES

	Balears	Mallorca	Menorca	Pitiüses
Ja eren fixos discontinus	42.198	30.569	3.729	7.900
Eren fixos discontinus i ara són indefinits	436	279	59	98
Eren temporals i ara són fixos discontinus	129	91	10	28
No es trobaven d'alta en el 2010	5.199	3.523	663	1.013
Eren treballadors multiafiliats	840	621	61	158
Total	48.802	35.083	4.522	9.197

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

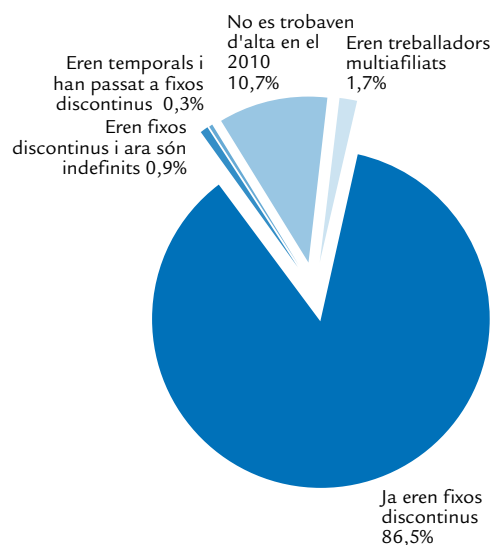
Del seu costat, dels 51.457 treballadors fixos discontinus el setembre de 2010, un 80% ja es trobaven el setembre 2009 amb aquesta modalitat contractual en la mateixa empresa o en una altra, un 9% tenien un any abans un contracte temporal a la mateixa empresa, un 7% no es trobava d'alta en la seguretat social, i per tant han millorat les seves condicions laborals. El 4% restant o bé estaven multiafiliats o han passat de ser indefinits a la modalitat contractual fixa discontinua (vegeu gràfic 25). El quadre 16 desglossa aquesta mobilitat dels treballadors fixos discontinus per illes.

GRÀFIC 25. DISTRIBUCIÓ DELS FIXOS DISCONTINUS EL SETEMBRE DE 2010 SEGONS LA SITUACIÓ EL SETEMBRE DE 2009

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

GRÀFIC 26. DISTRIBUCIÓ DELS FIXOS DISCONTINUS EL SETEMBRE DE 2009 SEGONS LA SITUACIÓ EL SETEMBRE DE 2010

QUADRE 17. DISTRIBUCIÓ DELS FIXOS DISCONTINUS EL SETEMBRE DE 2009 SEGONS LA SITUACIÓ EL SETEMBRE DE 2010 PER ILLES

	Balears	Mallorca	Menorca	Pitiüses
Continuen de Fixos Discontinus	41.384	29.926	3.646	7.812
Eren indefinits i han passat a fixos discontinus	887	609	212	66
Eren temporals i han passat a fixos discontinus	4.576	3.149	468	959
No es trobaven d'alta en el 2009	3.730	2.294	449	987
Passen a ser multifiliats	880	651	67	162
Total	51.457	36.629	4.842	9.986

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

En conclusió, pot dir-se que en un context de forta estacionalitat i temporalitat del treball turístic, la modalitat fixa-discontinua ofereix una notable estabilitat contractual als treballadors que la gaudeixen. Més a més, l'augment constant que mostra aquest tipus de contracte s'alimenta majoritàriament de persones amb contractes temporals ó d'afiliats de baixa en la Seguretat Social, que milloren doncs les seves condicions de continuïtat en el treball.

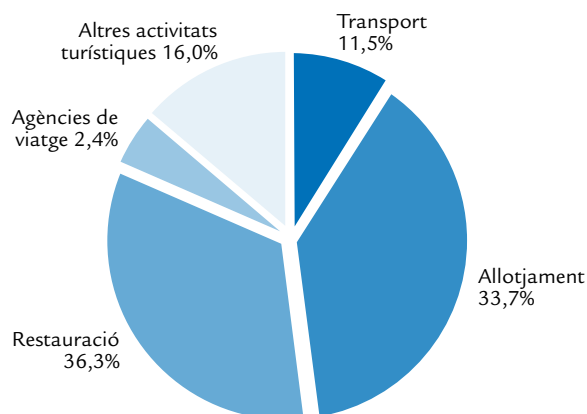
4.4. El perfil dels ocupats per sexe, edat i nacionalitat

A partir de les dades del fitxer de la TGSS del 30 de juny de 2010 es desprèn que el 46,7% del total de treballadors del sector turístic són dones i el 53,3% restant són homes. El pes de les dones en el sector turístic és major que en el total de l'afiliació (45,6%) en el mateix període; de fet es tracta d'un sector força feminitzat en algunes ocupacions.

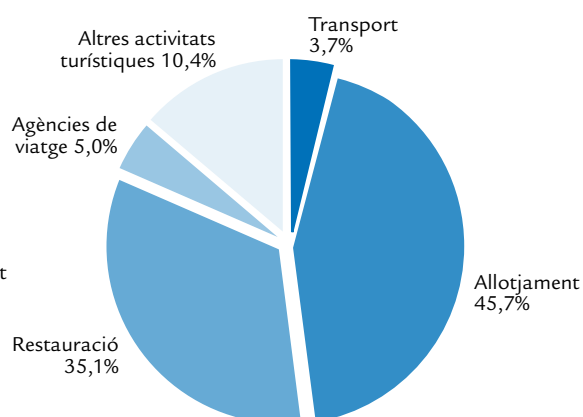
Les dones s'aglutinen sobretot en les activitats d'allotjament (45,7%) i restauració (35,1%); així 8 de cada 10 dones ocupades en el sector turístic treballa en alguna d'aquestes dues activitats. En canvi, en el cas dels homes, es dona una diversificació més gran, ja que també tenen una important presència en les activitats relacionades amb el transport (11,5%) i altres activitats turístiques (16%), que inclouen el lloguer de vehicles, activitats annexes al transport, activitats artístiques i esportives, etc.

Les activitats del sector turístic amb més pes de dones són les agències de viatges (64,6%), i l'allotjament (54,3%). En canvi, la presència d'homes és clarament majoritària en les activitats de transport (77,9%) i en el grup d'altres activitats turístiques (63,8%).

GRÀFIC 27. DISTRIBUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL SECTOR TURÍSTIC.
HOMES (JUNY 2010)

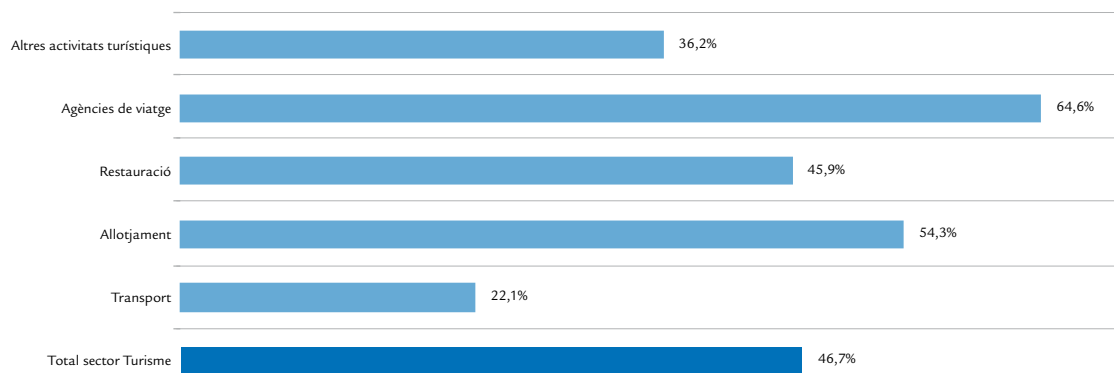

GRÀFIC 28. DISTRIBUCIÓ DE L'AFILIACIÓ AL SECTOR TURÍSTIC.
DONES (JUNY 2010)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

GRÀFIC 29. PES DE LES DONES SOBRE EL TOTAL D'AFILIACIÓ PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES DEL SECTOR TURÍSTIC A LES ILLES BALEARS
(30 DE JUNY 2010)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

Respecte al mes de setembre de 2009, es dóna un increment de 1.497 homes (un 2,3%) i de 1.024 dones (un 1,8%). El major augment d'ocupació entre el col·lectiu masculí es dóna en els hotels (718 homes més) i restaurants (470 homes més), mentre que el transport aeri perd 328 ocupats en termes interanuals. Per la seva banda, les dones també augmenten als hotels (689 altes més) i restaurants (202 dones més) i paral·lelament pateixen un retall en el transport aeri (259 afiliades menys).

D'altra banda, el perfil dels treballadors del sector turístic es caracteritza per tenir un percentatge més alt de treballadors menors de 30 anys (un 22%) que el conjunt de l'afiliació (20,1%), però també un major pes dels treballadors de 45 i més anys (36,2%

enfrent del 34,5%). Les activitats amb major pes de treballadors menors de 30 anys són les relacionades amb la restauració: un 26,9% del total d'afiliats en restaurants són menors de 30 anys, i un 25,2% en el cas dels establiments de begudes. També presenten un perfil molt rejuenit les recreatives i d'entreteniment (el 39% són menors de 30 anys), les esportives (28,6%), les de creació, artístiques i espectacles (25,6%) i les d'agències de viatges (24%). En canvi, les persones de 45 i més anys tenen més representativitat en les activitats relacionades amb el transport (46,3%) i en les d'allotjament (41,2%).

QUADRE 18. TREBALLADORS D'ALTA EN LA SEGURETAT SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTIC PER SEXE I EDAT A LES ILLES BALEARS (30 DE JUNY 2010)

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	Illes Balears	Homes	Dones	Menors de 30 anys	Entre 30 i 44	45 i més anys
491	Transport interurbà de passatgers per ferrocarril	333	276	57	37	152	144
493	Altres tipus de transport terrestre de passatgers	7.072	6.069	1.003	522	2.896	3.654
501	Transport marítim de passatgers	40	23	17	6	15	19
503	Transport de passatgers per vies de navegació interiors	5	3	2	0	1	4
511	Transport aeri de passatgers	3.230	1.951	1.279	431	1.676	1.123
	Subtotal de les activitats de TRANSPORT	10.680	8.322	2.358	996	4.740	4.944
551	Hotels i allotjaments similars	45.141	20.967	24.174	8.876	17.397	18.868
552	Allotjaments turístics i altres allotjaments de curta durada	7.867	3.248	4.619	1.631	3.280	2.956
553	Càmpings	137	75	62	26	51	60
559	Altres allotjaments	139	54	85	16	72	51
	Subtotal de les activitats d'ALLOTJAMENT	53.284	24.344	28.940	10.549	20.800	21.935
561	Restaurants i establiments de menjars	27.778	15.366	12.412	7.485	12.003	8.290
562	Provisió de menjars preparats per a esdeveniments i altres serveis de menjars	1.305	551	754	234	544	527
563	Establiments de begudes	19.386	10.297	9.088	4.890	7.995	6.500
	Subtotal de les activitats de RESTAURACIÓ	48.469	26.214	22.254	12.609	20.542	15.317
791	Activitats d'agències de viatges, operadors turístics	4.375	1.470	2.905	1.039	2.178	1.158
799	Altres serveis de reserves i activitats relacionades amb aquests	538	266	271	139	200	198
	Subtotal de les activitats D'AGÈNCIES DE VIATGE	4.913	1.736	3.176	1.178	2.378	1.356
771	Lloguer de vehicles de motor	2.463	1.538	925	504	1.136	823
773	Lloguer d'un altre tipus de maquinària, equips i béns tangibles	1.204	834	370	262	590	352
522	Activitats annexes als transports	5.775	3.931	1.844	982	2.751	2.042
900	Activitats de creació, artístiques i espectacles	1.815	1.131	663	460	730	604
910	Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals	544	282	262	76	273	195
931	Activitats esportives	3.106	1.904	1.202	887	1.435	784
932	Activitats recreatives i d'entreteniment	3.337	1.955	1.345	1.288	1.344	668
	Subtotal d'ALTRES ACTIVITATS TURÍSTIQUES	18.244	11.575	6.611	4.459	8.259	5.468
	TOTAL SECTOR HOTELERIA TURISME	135.590	72.191	63.339	29.791	56.719	49.020
	TOTAL TOTS SECTORS ECONÒMICS	440.777	239.973	200.804	88.626	196.634	151.956

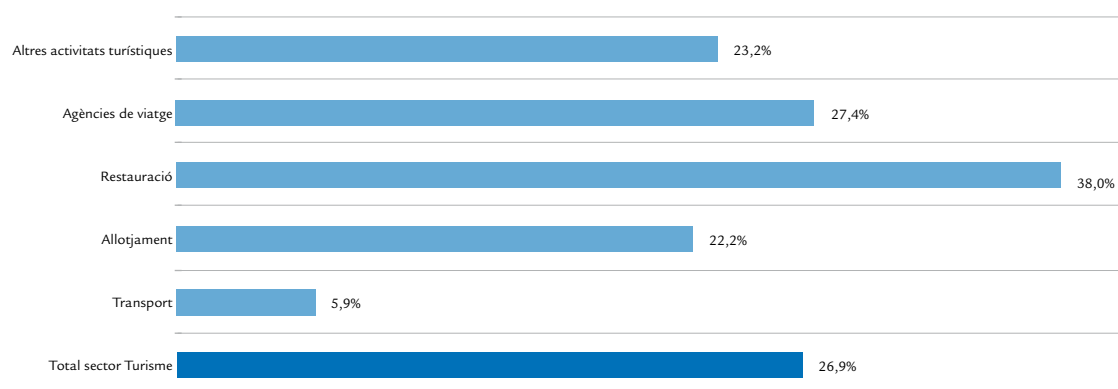
Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

En variació interanual, el col·lectiu de joves és el que s'emporta la pitjor part pel que fa a nombre de treballadors d'alta en el sector turístic, ja que pateixen un descens de 198 persones (-0,8%), mentre que per la seva banda, els grups de 30 a 44 anys i el de 45 i més anys experimenten un increment de 1.304 i 1.415, respectivament. Els joves han perdut ocupats sobretot en el transport aeri (208 afiliacions menys), les activitats annexes al transport (123 afiliacions menys), i en les agències de viatges (110 joves menys).

Pel que fa a la nacionalitat dels treballadors i treballadores, el 26,9% del total d'afiliació classificada dins el sector turístic són estrangers. Pel total d'afiliació, en el mateix període, el pes dels estrangers es redueix al 17,6%. El sector turístic es caracteritza aleshores per aglutinar un gran nombre de treballadors de nacionalitat estrangera.

Les persones estrangeres tenen més representació en les activitats de restauració (representen el 41% del total d'afiliats) i agències de viatges (27,4%). També són nombroses en les activitats recreatives i d'entreteniment (34,7%) i en les de creació, artístiques i espectacles (39,9%).

GRÀFIC 30. PES DE LES PERSONES ESTRANGERES SOBRE EL TOTAL D'AFILIACIÓ PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES DEL SECTOR TURÍSTIC A LES ILLES BALEARS (30 DE JUNY 2010)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS

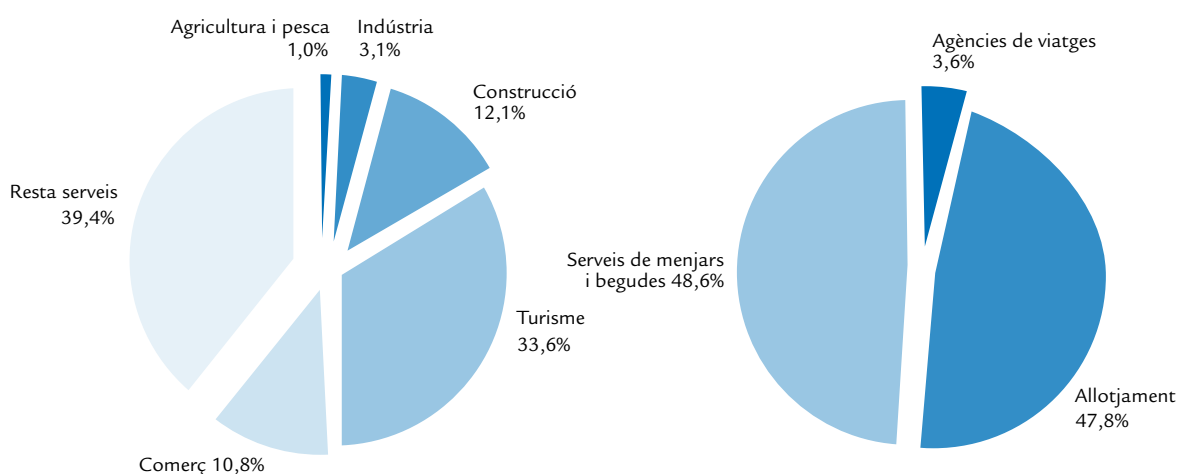
Pel que fa a la variació en termes interanuals, cal esmentar que el nombre de treballadors d'alta en la seguretat social en el sector turístic de nacionalitat estrangera ha augmentat en 743 persones, un 2,4%, mentre que els de nacionalitat espanyola s'han incrementat en 1.778 persones, un 1,9%.

5. Nova contractació en el sector turístic

5.1. Evolució de la contractació per activitats econòmiques i illes

Durant els nou primers mesos de 2010 s'han registrat 82.461 nous contractes en el sector turístic a les Illes Balears, fet que representa un 33,6% del total de contractes registrats a les Illes. Una vegada més, es reafirma que el sector turístic té un pes molt important en l'economia de les Balears. En comparació, la construcció aglutina el 12,1% de la contractació en el mateix període, el comerç el 10,8%, la indústria el 3,1% i l'agricultura l'1%. Dins el total de contractes del sector turístic, un 48,6% correspon a les activitats de serveis de menjars i begudes, un 47,8% als serveis d'allotjament i el 3,6% restant a les activitats d'agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres.

GRÀFIC 31. DISTRIBUCIÓ DE LA CONTRACTACIÓ PER GRANS SECTORS D'ACTIVITAT ECONÒMICA A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GENER – SETEMBRE, 2010)

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

Respecte al període de gener a setembre de 2009, la contractació en el sector turístic ha experimentat un augment del 3,1%, donant-se diferències entre les distintes activitats: mostren una evolució positiva els serveis d'allotjament (+4,4%) i els serveis de menjars i begudes (+3%), mentre que les activitats d'agències de viatges presenten un descens del 10,6%. Però en aquest patró es donen diferències per illes, ja que les agències de viatges pateixen un retrocés a Mallorca (-17,%), i les Pitiüses (-8,8%), mentre que a Menorca (37%) experimenten un notable augment. D'altra banda, a Mallorca la contractació en els serveis d'allotjament es manté estable (-0,1%), i a Menorca són les activitats de menjars i begudes les que mostren un descens en la contractació (-2,6%).

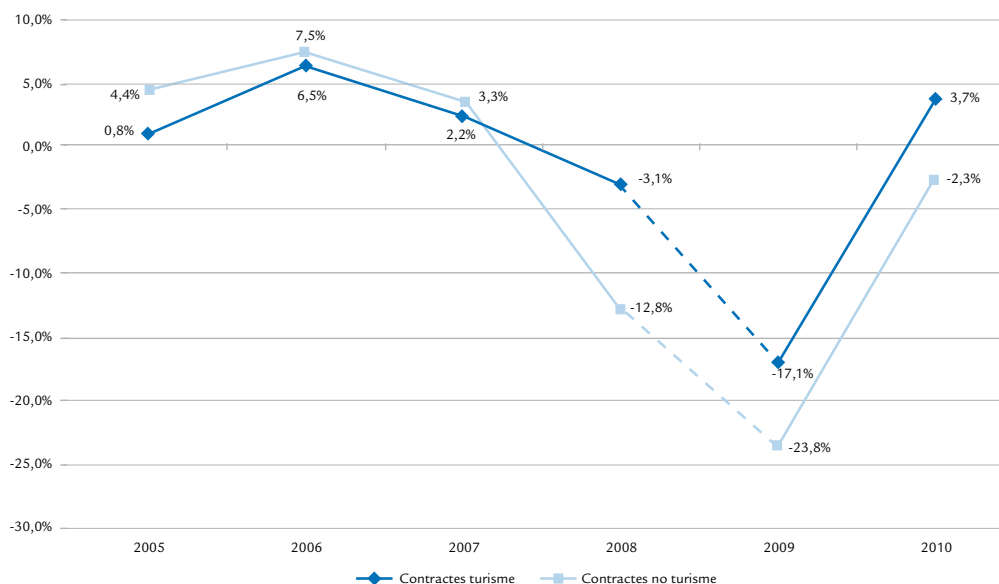
QUADRE 19. CONTRACTES REGISTRATS PER ACTIVITAT ECONÒMICA EN EL SECTOR TURÍSTIC PER ILLES (ACUMULAT GENER — SETEMBRE, 2009 - 2010)

Descripció de l'activitat	2009	2010	Var (%)
Contractes registrats a les Illes Balears	Acumulat de gener a setembre		
Agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres	3.276	2.928	-10,6%
Serveis allotjament	37.806	39.456	4,4%
Serveis de menjars i begudes	38.892	40.077	3,0%
Total	79.974	82.461	3,1%
Contractes registrats a Mallorca	2009	2010	Var (%)
Agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres	2.647	2.176	-17,8%
Serveis allotjament	27.815	27.781	-0,1%
Serveis de menjars i begudes	26.080	26.371	1,1%
Total	56.542	56.328	-0,4%
Contractes registrats a Menorca	2009	2010	Var (%)
Agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres	389	533	37,0%
Serveis allotjament	3.501	4.006	14,4%
Serveis de menjars i begudes	3.786	3.689	-2,6%
Total	7.676	8.228	7,2%
Contractes registrats a les Pitiüses	2009	2010	Var (%)
Agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres	240	219	-8,8%
Serveis allotjament	6.490	7.669	18,2%
Serveis de menjars i begudes	9.026	10.017	11,0%
Total	15.756	17.905	13,6%

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

En el gràfic 32 es pot veure l'evolució de l'increment interanual de la contractació de l'activitat hotelera i de restauració, que com s'ha vist, suposen en conjunt més del 96% del total de les indústries turístiques. D'aquesta manera es veu que, comparada amb la resta de sectors productius, l'hoteleria ha mantingut una evolució més moderada en l'etapa expansiva (anys 2005-2007) però també més estable durant els recents anys de recessió (2008-2009). I avui, en el 2010, és un dels primers sectors en sortir de la crisi econòmica.

GRÀFIC 32. EVOLUCIÓ DE L'INCREMENT INTERANUAL DE LA CONTRACTACIÓ EN L'ACTIVITAT HOTELERA I EN LA RESTA DE SECTORS A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GENER — SETEMBRE, 2005 - 2010)

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

La recuperació de la contractació a l'hoteleria i la restauració al llarg de 2010 és un fet extensible a totes les illes: a Mallorca, en l'acumulat de gener a setembre 2010 es dona un augment del 0,5% respecte al mateix període de 2009. En el cas de Menorca l'increment ha estat del 5,6% i a les Pitiüses del 14,0%.

GRÀFIC 33. EVOLUCIÓ DE L'INCREMENT INTERANUAL DE LA CONTRACTACIÓ EN L'ACTIVITAT HOTELERA PER ILLES (ACUMULAT GENER – SETEMBRE, 2005 - 2010)

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

5.2. Les ocupacions en el sector turístic

5.2.1. Evolució de les ocupacions

Per a aquesta anàlisi, s'ha considerat el total de les ocupacions segons la seva classificació a 4 dígit de la CNO-94. Així, s'inclouen no sols les 24 ocupacions que l'Institut Nacional de les Qualificacions (INCUAL) proposa com a pròpies de la indústria turística, sinó que s'estudia la totalitat del mercat de treball que aquesta activitat genera.

En el quadre 20 es poden veure les vint ocupacions més contractades en el sector turístic durant els primers nou mesos de 2010, que suposen el 93,8% del total de contractes registrats en aquestes activitats. En comparació, les 24 ocupacions específiques de l'INCUAL sumen el 89,3% del total de contractació esmentat.

Entre aquestes vint ocupacions n'apareixen deu de la llista proposada per l'INCUAL. Les catorze ocupacions que no coincideixen pertanyen majoritàriament als grups de directius i tècnics, que generen molt poca contractació (737 contractes en el 2010).

Tot i que des del 2002 fins al 2008 s'aprecia una evolució positiva en la contractació de les ocupacions més qualificades dins el turisme, el gruix de contractes se centra en els nivells de qualificació 5 (treballadors dels serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerços) i el 9 (treballadors no qualificats).

Quant a les deu ocupacions que apareixen a la llista de les més contractades, però no estan incloses dins el grup proposat per l'INCUAL no són específiques des d'una perspectiva formativa, però sí des d'una perspectiva d'estructura laboral, ja que es tracta de llocs base d'aquesta indústria (tècnics en electricitat, paletes o altres tipus de manteniment, animadors comunitaris, músics o auxiliars administratius).

Encapçalen el rànquing les ocupacions de *cambrer* (39,6% sobre el total de contractes en el sector turístic i el 14,9% sobre el total de contractació registrada en el mateix període) i la de *personal de neteja* (23,5% i 8,8%, respectivament). Aquestes dues ocupacions aglutinen el 63,1% del total de la contractació en el sector turístic.

Respecte al 2009, com s'ha vist, el total de contractació en el sector turístic s'ha incrementat en un 3,1%; les ocupacions que presenten més increments en termes relatius són les d'empleats d'agències de viatges (+26,7%), vigilants, guardes i similars (+24,6%) i auxiliars administratius (+19,6%). En canvi, experimenten un descens, entre d'altres, les ocupacions d'agents de viatges (-24,8%), dependents (-24,4%), guies o hostesses de terra (-15,1%) i els caps de cuina (-7,2%).

En el quadre 20 també es pot veure l'evolució que han patit aquestes ocupacions des del 2005. Així, mentre que del 2007 al 2009, i per la incidència de la crisi, totes les ocupacions han patit un descens, a l'interval de 2005 a 2007 els increments són força accentuats, sobretot en ocupacions com els caps de cuina (+42,2%), tècnics en electricitat (+42,8%) o agents de viatge (+87,6%).

QUADRE 20. VINT OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES EN EL SECTOR TURÍSTIC A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GENER — SETEMBRE 2010 I VARIACIONS (%) 2005-2010)

Codi	Ocupació	Gen-set 2010	Var (%) 10/09	Var (%) 07/09	Var (%) 05/07
5020	Cambrers, bàrmans i similars	32.617	6,4%	-21,0%	11,8%
9121	Personal de neteja d'oficines, hotels (cambrers de planta) i establiments similars	19.404	1,3%	-24,7%	1,4%
5010	Cuiners i altres preparadors de menjars	12.978	4,7%	-17,0%	20,7%
4522	Recepcionistes d'establiments que no siguin oficines	2.670	0,5%	-26,8%	21,2%
5030	Caps de cuina, cambrers i similars	1.596	-7,2%	-24,6%	42,2%
5199	Altres treballadors de serveis personals	1.076	9,7%	-38,5%	-26,2%

9220	Vigilants, guardians i similars	794	24,6%	-51,7%	7,5%
3023	Tècnics en electricitat	766	9,3%	-28,8%	42,8%
4521	Empleats d'agències de viatges	749	26,7%	-42,3%	25,0%
3532	Animadors comunitaris	698	-15,1%	-51,0%	31,2%
5143	Guies i hostesses de terra	678	-16,9%	-15,9%	-33,0%
3314	Agents de viatges	617	-24,8%	-6,8%	87,6%
9122	Bugaders, planxadors i similars	549	13,0%	-15,2%	4,6%
4400	Auxiliars administratius amb tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	466	-6,6%	-59,0%	38,6%
7110	Paletes i paredadors	306	13,3%	-44,9%	-31,5%
5330	Dependents i demostradors de botigues, magatzems, quioscos i mercats ambulants	298	-24,4%	-57,5%	-16,2%
7240	Pintors, envernissadors, empaperadors i similars	291	2,8%	-23,1%	23,1%
4300	Auxiliars administratius sense tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	287	19,6%	-51,4%	252,9%
3543	Músics, cantants i ballarins d'espectacles de cabaret i similars	277	-35,0%	-42,0%	17,2%
6022	Treballadors per compte d'altri qualificats en activitats agrícoles d'hortes, planters i jardins	249	6,9%	-37,9%	-24,4%

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

D'altra banda, en el quadre 21 es mostren les vint ocupacions més contractades en la resta de sectors, en els mateixos intervals de temps. En aquest cas destaquen els dependents de comerç (10,7% sobre el total de la contractació en aquest grup), personal de neteja (8,6%) i paletes i paredadors (margers) (7,7%). Es repeteixen 8 ocupacions en els dos rànquings, ja que són transversals a gran part de l'activitat econòmica; a més, 6 d'aquestes es troben entre les primeres posicions d'ambdues llistes: dependents, personal de neteja, paletes, cambrers, animadors comunitaris i auxiliars administratius.

Mentre en el cas del turisme s'ha produït un increment de la contractació respecte a 2009, en la resta de sectors encara no s'observa aquest repunt i el 2010 se segueix donant una minoració en la contractació (-2,2%), tot i que molt més suau que el 2009 (-16,3%) i 2008 (-13,9%). En alguns casos es tracta de les mateixes ocupacions que en el cas del turisme, però que s'emmarquen dins altres activitats econòmiques que no experimenten una evolució positiva. Per exemple, personal de neteja augmenta el nombre de contractes en turisme en un 1,3% i pateix un retall del 0,8% en la resta d'activitats.

Les ocupacions que durant els primers nou mesos de 2010 ja apunten a la recuperació, i per tant mostren un increment de contractes són les d'auxiliars d'infermeria hospitalària (+3,2%), infermers (+2,3%), dependents de comerç (+1,9%). Altres com paletes (-15,1%) i peons de la construcció (-14,2%) segueixen mostrant caigudes interanuals importants.

QUADRE 21. VINT OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES EN LA RESTA DE SECTORS (NO TURISME) A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GENE — SETEMBRE 2010 I VARIACIONS (%) 2005-2010)

Codi	Ocupació	Gen-set 2010	Var (%) 10/09	Var (%) 07/09	Var (%) 05/07
5330	Dependents i demostradors de botigues, magatzems, quioscos i mercats ambulants	17.421	1,9%	-30,0%	10,4%
9121	Personal de neteja d'oficines, hotels (cambrers de planta) i establiments similars	14.067	-0,8%	-21,9%	2,5%
7110	Paletes i paredadors	12.561	-15,1%	-49,5%	20,6%
9602	Peons de la construcció d'edificis	8.124	-14,2%	-50,6%	3,7%
9800	Peons del transport i descarregadors	4.801	-4,1%	-56,3%	-7,0%
4400	Auxiliars administratius amb tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	4.632	-8,5%	-17,1%	168,5%
5020	Cambrers, bàrmans i similars	3.971	-22,4%	24,5%	-20,5%
3532	Animadors comunitaris	3.957	-8,1%	86,5%	35,5%
5111	Auxiliars d'infermeria hospitalària	3.781	3,2%	-10,5%	-4,5%
2720	Infermers	2.968	2,3%	-11,3%	18,3%
8610	Taxistes i conductors d'automòbils i furgonetes	2.911	-1,5%	-36,1%	21,5%
4210	Taquígrafs i mecanògrafs	2.671	-29,7%	-49,1%	-45,1%
9700	Peons de les indústries manufactureres	2.641	-5,0%	-52,9%	49,8%
4102	Empleats de serveis de correus llevat dels empleats de finestra	2.293	15,2%	-25,7%	305,8%
9410	Peons agrícoles	2.195	11,9%	17,1%	-7,3%
8630	Conductors de camions	2.092	1,8%	-49,9%	20,3%
9220	Vigilants, guardians i similars	2.041	-5,8%	28,2%	36,5%
3320	Representants de comerç i tècnics de vendes	1.920	11,4%	-29,0%	26,6%
4300	Auxiliars administratius sense tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	1.791	-12,1%	-8,4%	160,1%
3411	Secretaris administratius i similars	1.730	0,5%	-25,4%	40,3%

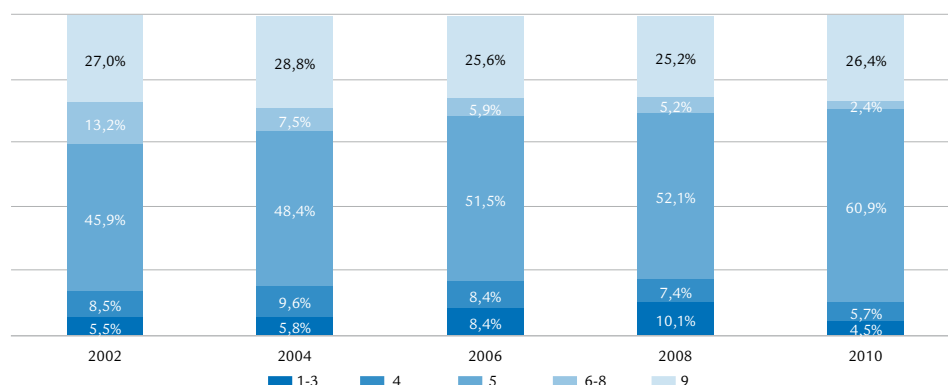
Font: OTIB a partir de dades del SOIB

Si s'analitzen els contractes registrats en el sector turístic pel nivell de qualificació²³ de les ocupacions en les quals es va signar el contracte, s'observa que la majoria s'engloben dins el grup 5, que es correspon amb els treballadors de serveis de restauració, personal, protecció i venedors de comerços i el grup 9, corresponent als treballadors no qualificats. En evolució, des del 2002 fins al 2008 es veu un increment de les contractacions dins els grups 1 a 3, que es corresponen a les ocupacions més qualificades. Així, durant els primers nou mesos de 2008, un 10,1% dels contractes registrats dins el sector turístic s'englobaven dins els grups 1, 2 o 3 de la Classificació Nacional d'Ocupacions (CNO-94), corresponents a personal directiu, tècnics i professionals científics i intel·lectuals

²³ Per al primer nivell de la Classificació Nacional d'Ocupacions (CNO-94) els criteris de classificació utilitzats són el tipus de feina realitzada i la qualificació. S'entén per qualificació la capacitat per dur a terme tasques inherents a una ocupació determinada, per la qual cosa es tenen en compte dos punts de vista: el nivell i l'especialització d'aquesta qualificació.

i tècnics de suport. No obstant això, a conseqüència de la crisi econòmica, durant el 2010 s'observa una notable caiguda dels contractes en aquests grups i paral·lelament, un augment dels grups de més baixa qualificació.

GRÀFIC 34. EVOLUCIÓ DEL PES DELS CONTRACTES REGISTRATS EN EL SECTOR TURÍSTIC PER NIVELL DE QUALIFICACIÓ A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GÈNER — SETEMBRE, 2002-2010)

Nivells de la CNO-94

- 1 Personal directiu de les empreses i de les administracions públiques
- 2 Tècnics i professionals científics i intel·lectuals
- 3 Tècnics i professionals de suport
- 4 Empleats administratius
- 5 Treballadors de serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerços
- 6 Treballadors qualificats en activitats agràries i pesqueres
- 7 Artesans i treballadors qualificats de les indústries manufactureres, la construcció i la mineria, llevat dels operadors d'instal·lacions i maquinària
- 8 Operadors d'instal·lacions i maquinària, i muntadors
- 9 Treballadors no qualificats

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

5.2.2. Ocupacions per tipus de contracte, sexe, edat i nivell d'estudis

L'activitat turística es caracteritza, com s'ha dit, per una gran estacionalitat i també, i com a conseqüència d'aquesta major activitat durant els mesos de temporada alta, per una major temporalitat que la resta de sectors. Una conseqüència d'aquest fet és el major percentatge de contractes temporals (un 88,8%) que presenta el turisme en comparació a altres sectors. La contractació indefinida és més pròpia de les activitats

menys estacionals, i el referent en turisme és la figura del fix discontinu, que precisament el que pretén és donar estabilitat a les activitats estacionals.

Les ocupacions que registren més nombre de contractes indefinits són, en aquest ordre, els *empleats d'agències de viatges, dependents i demostradors de botigues, magatzems, quioscos i mercats ambulants*, i els *auxiliars administratius*. Per la seva banda, la contractació fixa discontinua té més incidència en les ocupacions de *caps de cuina, cambrers i similars, treballadors qualificats en activitats agrícoles d'hortes, planters i jardins, animadors comunitaris, i recepcionistes d'establiments que no siguin oficines*. I d'altra banda, la contractació temporal és més present en les ocupacions d'*agents de viatges, pintors, envernissadors, empaperadors i similars, guies i hostesses de terra i paletes i paredadors*.

QUADRE 22. VINT OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES EN EL SECTOR TURÍSTIC PER TIPUS DE CONTRACTE A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GENER — SETEMBRE 2010)

Codi	Ocupació	Gen-set 2010	Var (%) 10/09	Var (%) 07/09	Var (%) 05/07
5020	Cambrers, bàrmans i similars	32.617	3,9%	7,0%	89,1%
9121	Personal de neteja d'oficines, hotels (cambrers de planta) i establiments similars	19.404	2,1%	6,3%	91,6%
5010	Cuiners i altres preparadors de menjars	12.978	4,5%	8,2%	87,3%
4522	Recepcionistes d'establiments que no siguin oficines	2.670	1,8%	12,8%	85,4%
5030	Caps de cuina, cambrers i similars	1.596	6,6%	19,1%	74,2%
5199	Altres treballadors de serveis personals	1.076	1,1%	8,4%	90,3%
9220	Vigilants, guardians i similars	794	1,5%	9,3%	89,2%
3023	Tècnics en electricitat	766	3,3%	9,0%	87,6%
4521	Empleats d'agències de viatges	749	17,8%	4,0%	78,2%
3532	Animadors comunitaris	698	2,0%	16,3%	81,7%
5143	Guies i hostesses de terra	678	0,9%	4,1%	95,0%
3314	Agents de viatges	617	1,6%	1,6%	96,8%
9122	Bugaders, planxadors i similars	549	0,5%	6,0%	93,3%
4400	Auxiliars administratius amb tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	466	13,3%	12,7%	74,0%
7110	Paletes i paredadors	306	1,3%	3,9%	94,8%
5330	Dependents i demostradors de botigues, magatzems, quioscos i mercats ambulants	298	14,1%	8,4%	77,5%
7240	Pintors, envernissadors, empaperadors i similars	291	0,3%	3,4%	96,2%
4300	Auxiliars administratius sense tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	287	11,5%	9,8%	78,4%
3543	Músics, cantants i ballarins d'espectacles de cabaret i similars	277	1,1%	4,0%	94,2%
6022	Treballadors per compte d'altri qualificats en activitats agrícoles d'hortes, planters i jardins	249	4,0%	16,5%	79,5%

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

Com ja s'ha vist, l'elevada participació femenina és un fet destacat en l'ocupació en les activitats turístiques, doncs presenten més contractació que els homes: un 53,6% enfront del 46,4% . Les ocupacions de *dependents, agents de viatges, guies i hostesses de terra, personal de neteja, auxiliars administratius*, són on les dones presenten un major pes en la contractació, superior al 70%. En canvi, els homes són clarament majoria en les ocupacions de *paletes i paredadors, tècnics en electricitat, treballadors en activitats agrícoles i de jardins, vigilants, pintors, caps de cuina, cambrers i similars, i cuiners i altres preparadors de menjars*.

Per edat, les ocupacions que contracten un perfil més jove són les d'*animadors comunitaris, altres treballadors de serveis personals*²⁴, *cambrers, bàrmans i similars*, i *dependents i demostradors de botigues, magatzems, quioscos i mercats ambulants*, amb percentatges superiors al 30%. En canvi, el grup de persones de 45 i més anys té més representació en les ocupacions d'*agents de viatges, paletes i paredadors, pintors, envernissadors, empaperadors i similars, caps de cuina, cambrers i similars, treballadors per compte d'altri qualificats en activitats agrícoles d'horts, planters i jardins*.

QUADRE 23. VINT OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES EN EL SECTOR TURÍSTIC PER SEXE I EDAT A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GÈNER – SETEMBRE 2010)

		Sexe			Edat		
5020	Cambrers, bàrmans i similars	32.617	48,5%	51,5%	32,6%	58,9%	8,5%
9121	Personal de neteja d'oficines, hotels (cambrers de planta) i establiments similars	19.404	25,3%	74,7%	18,0%	59,8%	22,3%
5010	Cuiners i altres preparadors de menjars	12.978	64,7%	35,3%	17,3%	62,3%	20,3%
4522	Recepcionistes d'establiments que no siguin oficines	2.670	42,1%	57,9%	21,5%	62,9%	15,6%
5030	Caps de cuina, cambrers i similars	1.596	86,1%	13,9%	3,4%	63,3%	33,3%
5199	Altres treballadors de serveis personals	1.076	53,1%	46,9%	38,0%	55,0%	7,0%
9220	Vigilants, guardians i similars	794	92,7%	7,3%	11,7%	63,7%	24,6%
3023	Tècnics en electricitat	766	98,3%	1,7%	12,0%	60,6%	27,4%
4521	Empleats d'agències de viatges	749	31,4%	68,6%	14,0%	63,6%	22,4%
3532	Animadors comunitaris	698	39,3%	60,7%	39,1%	54,0%	6,9%
5143	Guies i hostesses de terra	678	25,1%	74,9%	17,7%	53,2%	29,1%
3314	Agents de viatges	617	21,9%	78,1%	2,8%	25,8%	71,5%
9122	Bugaders, planxadors i similars	549	34,6%	65,4%	15,7%	57,4%	27,0%
4400	Auxiliars administratius amb tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	466	30,0%	70,0%	23,2%	64,8%	12,0%
7110	Paletes i paredadors	306	99,0%	1,0%	7,8%	51,3%	40,8%
5330	Dependents i demostradors de botigues, magatzems, quioscos i mercats ambulants	298	19,8%	80,2%	31,2%	56,0%	12,8%
7240	Pintors, envernissadors, empaperadors i similars	291	88,7%	11,3%	7,6%	57,0%	35,4%

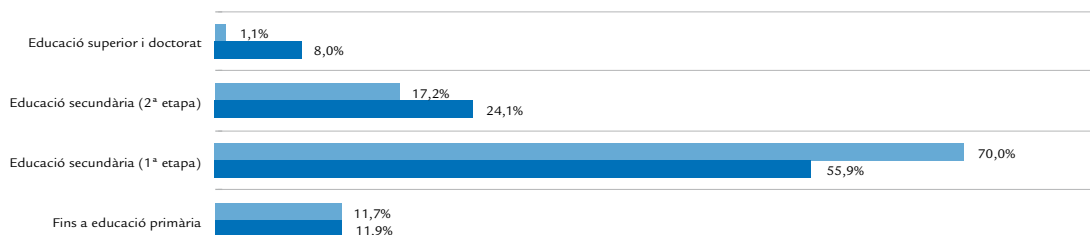
²⁴ Inclou ocupacions com relacions públiques, discjockey de sales de festa, animador turístic, empleats i encarregats de sales recreatives i sales de festa, etc.

4300	Auxiliars administratius sense tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	287	27,2%	72,8%	27,9%	65,9%	6,3%
3543	Músics, cantants i ballarins d'espectacles de cabaret i similars	277	46,2%	53,8%	21,3%	62,8%	15,9%
6022	Treballadors per compte d'altri qualificats en activitats agrícoles d'hortes, planters i jardins	249	96,8%	3,2%	17,7%	50,6%	31,7%

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

A més, els treballadors de les activitats turístiques es caracteritzen per tenir un baix nivell d'estudis. Així per exemple, un 8% de les persones que signaren un contracte en la resta de sectors tenia estudis superiors enfront de l'1,1% en el cas de les persones contractades en el sector turístic. De fet, el 70% dels contractes es varen formalitzar amb persones que tenien fins a la primera etapa d'educació secundària, enfront d'un 55,9% en el cas de la resta de sectors. (Vegeu gràfic 35).

GRÀFIC 35. DISTRIBUCIÓ DELS CONTRACTES REGISTRATS EN EL SECTOR TURÍSTIC I EN LA RESTA DE SECTORS PER NIVELL D'ESTUDIS (ACUMULAT GÈNER — SETEMBRE, 2010)

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

QUADRE 24. VINT OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES EN EL SECTOR TURÍSTIC PER NIVELL D'ESTUDIS A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GÈNER — SETEMBRE 2010)

Codi	Ocupació	Total	Fins a educació primària	Educació secundària (1ª etapa)	Educació secundària (2ª etapa)	Educació superior i doctorat
5020	Cambrers, bàrmans i similars	32.617	10,8%	71,2%	17,3%	0,7%
9121	Personal de neteja d'oficines, hotels (cambrers de planta) i establiments similars	19.404	14,9%	71,2%	13,2%	0,6%
5010	Cuiners i altres preparadors de menjars	12.978	12,5%	72,0%	15,1%	0,3%
4522	Recepcionistes d'establiments que no siguin oficines	2.670	8,5%	60,8%	24,1%	6,6%
5030	Caps de cuina, cambrers i similars	1.596	10,2%	68,7%	19,1%	1,9%
5199	Altres treballadors de serveis personals	1.076	13,0%	53,3%	29,4%	4,3%
9220	Vigilants, guardians i similars	794	10,1%	75,9%	13,1%	0,9%
3023	Tècnics en electricitat	766	8,0%	75,7%	16,1%	0,3%
4521	Empleats d'agències de viatges	749	2,0%	29,6%	56,1%	12,1%
3532	Animadors comunitaris	698	4,6%	84,8%	9,2%	1,4%
5143	Guies i hostesses de terra	678	3,8%	32,2%	59,1%	4,9%

3314	Agents de viatges	617	0,3%	79,7%	17,8%	2,1%
9122	Bugaders, planxadors i similars	549	14,9%	69,0%	15,7%	0,4%
4400	Auxiliars administratius amb tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	466	3,4%	66,1%	25,8%	4,7%
7110	Paletes i paredadors	306	21,9%	68,0%	10,1%	0,0%
5330	Dependents i demostradors de botigues, magatzems, quioscos i mercats ambulants	298	16,4%	67,1%	15,4%	1,0%
7240	Pintors, envernissadors, empaperadors i similars	291	11,3%	75,9%	12,4%	0,3%
4300	Auxiliars administratius sense tasques d'atenció al públic no classificats en altres apartats	287	1,0%	61,3%	27,9%	9,8%
3543	Músics, cantants i ballarins d'espectacles de cabaret i similars	277	4,7%	21,7%	73,6%	0,0%
6022	Treballadors per compte d'altri qualificats en activitats agrícoles d'hortes, planters i jardins	249	8,4%	80,3%	11,2%	0,0%

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

6. Demandes i atur en el sector turístic

6.1. Demandes d'ocupació

El nombre total de demandants d'ocupació registrats a les oficines del SOIB a les Illes Balears, de mitjana de gener a setembre de 2010, va ser de 114.958 persones. D'aquestes, la majoria es trobava sense ocupació: el 70,9% (els denominats DENOS²⁵). Els demandants que ja tenen una ocupació (fixos discontinus i altres) representen, per la seva banda, el 25,2% del total de demandants d'ocupació, i finalment, els que tenen una disponibilitat limitada o demanen una ocupació específica representen el 3,8% restant.

Respecte a 2009, s'observa un increment del 14,5% en el total de demandants, més accentuat en el cas dels no ocupats (15,1%) que en el cas dels ocupats (11,9%). En el cas dels fixos discontinus s'ha donat un increment de 2.212 persones (+13,9%).

De la mitjana de demandants de 2010, un 25,9% fan feina o feien feina en el sector turístic. Es tracta de 29.736 persones, de les quals un 53,7% es trobaven sense ocupació (denominats DENOS) i el 42,9% estaven ocupats (un 85,6% d'aquests són fixos discontinus). Aquesta és una diferència notable respecte als demandants de la resta de sectors, on els demandants ocupats només representen el 19,1% del total de demandes. L'explicació rau en la forta representació dels fixos discontinus entre el total de demandants d'ocupació del sector turístic.

²⁵ Demandants no ocupats, segons la terminologia del Ministeri de Treball i Immigració, inclou les categories d'aturats registrats i altres no ocupats (demandants en jornada menor a 20 hores, demandants estudiants, demandants de serveis previs a l'ocupació).

Respecte al mateix període de 2009, es dona un increment del 12,2% en els demandants del sector turístic, més suau que en el cas del total de demandes (14,5%).

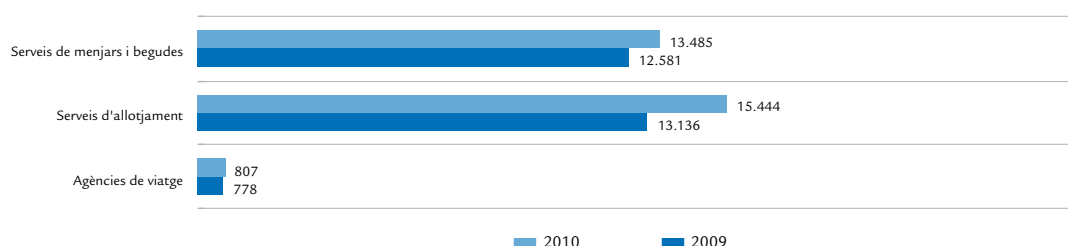
QUADRE 25. EVOLUCIÓ DELS DEMANDANTS D'Ocupació EN EL SECTOR TURÍSTIC A LES ILLES BALEARS SEGONS EL COL·LECTIU (MITJANA GENERAL – SETEMBRE 2005-2010)

	Total	Ocupats		Disp. limitada / Demanen ocup. espec.	Denos		
		Fixos discontinus	Altres		Total	Altres no ocup.	Atur registrat
2005	18.330	5.549	1.412	627	10.741	242	10.500
2006	17.670	6.229	1.351	546	9.545	134	9.411
2007	17.576	6.859	1.381	494	8.842	118	8.724
2008	19.460	7.551	1.442	591	9.876	160	9.716
2009	26.496	9.708	1.607	832	14.349	140	14.210
2010	29.736	10.916	1.832	1.032	15.956	127	15.829

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

Del total de demandants del sector turístic un 51,9% es troben en els serveis d'allotjament, un 45,3% en els de serveis menjars i begudes i el 2,7% restant en les activitats d'agències de viatge. Aquesta distribució és similar a la que s'ha vist en l'ocupació. Respecte al 2009, l'increment més alt en el nombre de demandants es dona en els serveis d'allotjament (17,6%), seguit de menjars i begudes (7,2%) i un increment més discret les agències de viatges (3,7%). En el cas de l'afiliació, s'ha vist com es donava un lleuger increment en el cas de l'allotjament i la restauració i un descens en les agències de viatges.

GRÀFIC 36. EVOLUCIÓ DELS DEMANDANTS D'Ocupació EN EL SECTOR TURÍSTIC A LES ILLES BALEARS (2009-2010)

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

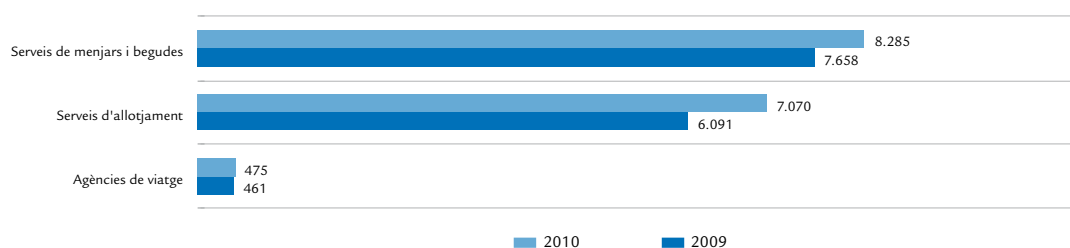
6.2. Evolució de l'atur registrat per illes

Com s'ha vist, el sector turístic ocupa a les Illes Balears al voltant del 25% del total de la població ocupada. Aleshores, el pes d'aquestes activitats sobre el total d'atur és també

molt important: en el 2009 el sector turístic representa de mitjana el 19,4% del total de la població en situació d'atur.

Segons les darreres dades de 2010, la mitjana de gener a setembre mostra que a les Balears hi havia 15.829 persones que volien treballar en el sector turístic. D'aquestes, un 52,3% cerca feina en l'activitat de serveis de menjars i begudes, un 44,7% en els serveis d'allotjament i el 3% restant en activitats d'agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres que s'hi relacionen. De nou, distribució similar a l'ocupació. El major increment de l'atur es dona en els serveis d'allotjament (16,1%), seguit de serveis de menjars i begudes (8,2%), i en canvi més discret en serveis de les activitats d'agències de viatges (3%).

GRÀFIC 37. EVOLUCIÓ DE L'ATUR REGISTRAT EN LES ACTIVITATS DEL SECTOR TURÍSTIC A LES ILLES BALEARS (CNAE-09) (MITJANA GENER – SETEMBRE, 2009-2010)

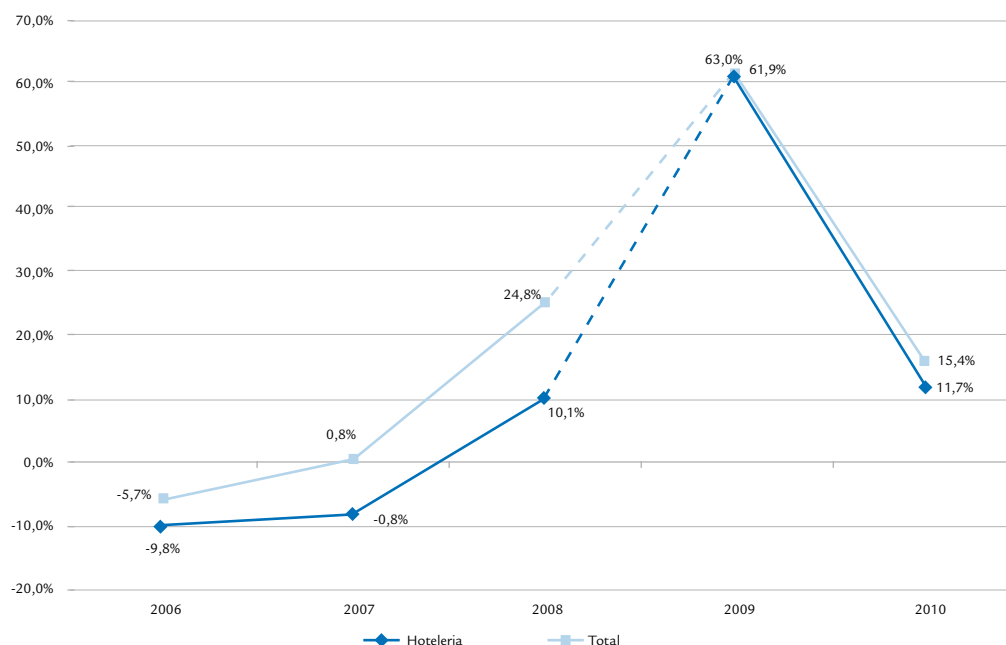
Font: OTIB a partir de dades del SOIB

Al gràfic 38 s'observa com des de 2006 l'atur ha pujat a una intensitat més gran en el global que no en el cas del sector turístic. En aquest darrer cas, els augments interanuals²⁶ durant el període de gener a setembre 2008 i 2009 se situaren en el 10,1% i el 61,9%, per davall doncs de l'increment total, del 24,8% i el 63% respectivament. Durant els nou primers mesos de 2010, el ritme de creixement de l'atur s'ha anat alentint, i de mitjana suposa un 15,4% més que durant els mesos de gener a setembre de 2009 en el cas de la xifra global de l'atur i un 11,7% en el cas del sector turístic.

Per illes, segons les dades de 2010, un 77% de les persones aturades del sector turístic es concentren a Mallorca, un 7,6% a Menorca i el 15,4% restant a les Pitiüses. En comparació a la distribució global de l'atur, les Pitiüses presenten un pes major tant d'ocupats, com d'aturats en el sector turístic.

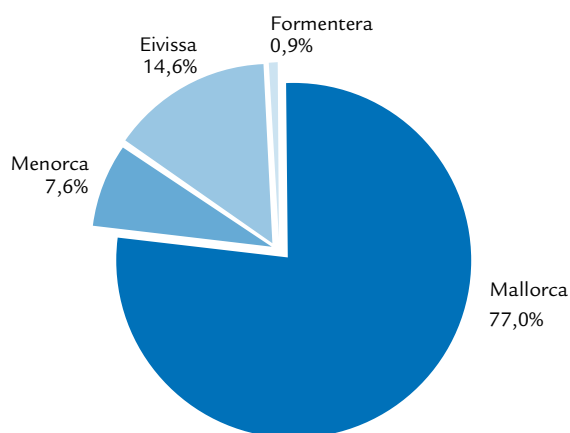
²⁶ Per poder fer evolucions de l'atur des de l'any 2005, s'han seleccionat els codis 55 de la cnae-93 i els 55 i 56 de la cnae-09, que són equivalents per a les dues classificacions.

GRÀFIC 38. EVOLUCIÓ DE L'INCREMENT INTERANUAL DE L'ATUR EN L'ACTIVITAT HOTELERA I EN EL TOTAL DE L'ATUR A LES ILLES BALEARS
(MITJANA GENER — SETEMBRE, 2006 - 2010)

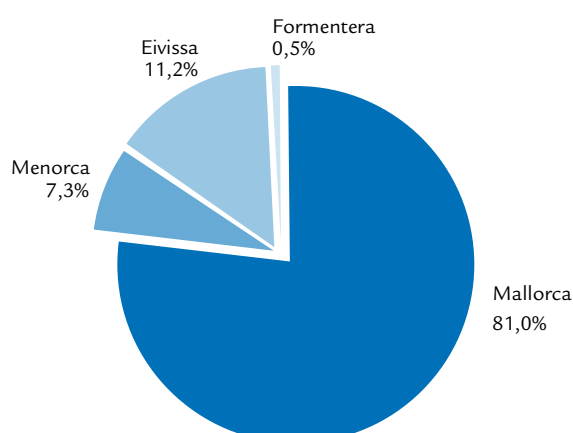

Font: OTIB a partir de dades del SOIB *Nota: el 2009 es produeix un canvi de CNAE

GRÀFIC 39. DISTRIBUCIÓ DE L'ATUR AL SECTOR TURÍSTIC PER ILLES (MITJANA GENER — SETEMBRE, 2010)

GRÀFIC 40. DISTRIBUCIÓ DEL TOTAL D'ATUR PER ILLES (MITJANA GENER — SETEMBRE, 2010)

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

Respecte a 2009, Mallorca presenta un increment de l'11,6% en el sector turístic, gairebé idèntic al viscut per Eivissa (11,4%) i Formentera (11,4%), i major que el de Menorca (9,6%). Tant a Mallorca com a Menorca els increments en el sector turístic són inferiors que el global de l'atur, mentre que en el cas de les Pitiüses és al revés, és a dir, l'atur s'ha incrementat més en el turisme que en el conjunt.

QUADRE 26. EVOLUCIÓ DE L'ATUR REGISTRAT EN LES ACTIVITATS DEL SECTOR TURÍSTIC PER ILLES (CNAE-09) (MITJANA GENER — SETEMBRE, 2009-2010)

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	2009	2010	Var. Abs.	Var (%)
55	Serveis d'allotjament	4.841	5.580	739	15,3%
56	Serveis de menjars i begudes	5.706	6.224	518	9,1%
79	Activitats agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres que s'hi relacionen	376	383	6	1,7%
	Subtotal activitats TURISME	10.924	12.187	1.263	11,6%
	TOTAL ATUR REGISTRAT	56.141	65.406	9.265	16,5%

MENORCA

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	2009	2010	Var. Abs.	Var (%)
55	Serveis d'allotjament	440	519	79	18,1%
56	Serveis de menjars i begudes	620	646	26	4,2%
79	Activitats agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres que s'hi relacionen	32	31	0	-0,7%
	Subtotal activitats TURISME	1.092	1.197	105	9,6%
	TOTAL ATUR REGISTRAT	5.238	5.875	637	12,2%

EIVISSA

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	2009	2010	Var. Abs.	Var (%)
55	Serveis d'allotjament	779	934	156	20,0%
56	Serveis de menjars i begudes	1.243	1.318	74	6,0%
79	Activitats agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres que s'hi relacionen	51	58	7	13,8%
	Subtotal activitats TURISME	2.073	2.310	237	11,4%
	TOTAL ATUR REGISTRAT	8.220	9.032	812	9,9%

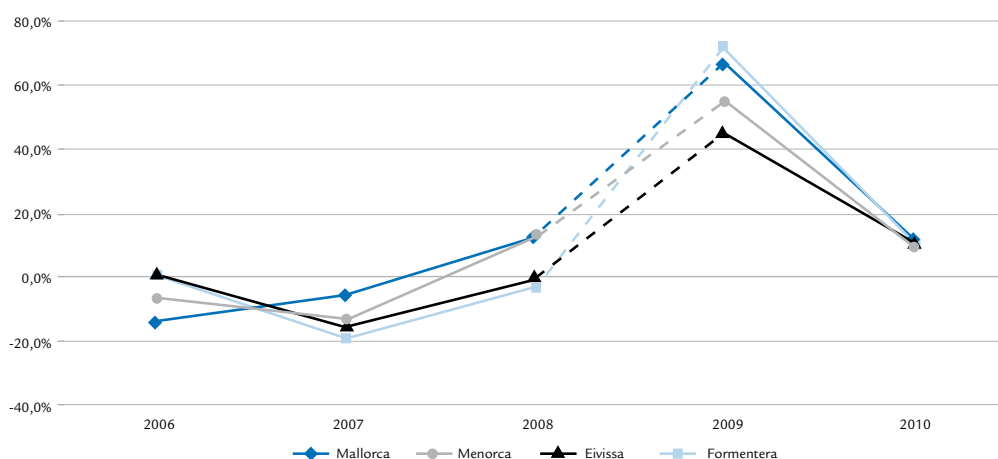
FORMENTERA

Codi CNAE 09	Descripció de les activitats econòmiques	2009	2010	Var. Abs.	Var (%)
55	Serveis d'allotjament	31	36	5	15,2%
56	Serveis de menjars i begudes	88	97	8	9,4%
79	Activitats agències de viatges, operadors turístics, serveis de reserves i altres que s'hi relacionen	2	2	1	46,7%
	Subtotal activitats TURISME	121	135	14	11,4%
	TOTAL ATUR REGISTRAT	378	407	29	7,7%

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

En perspectiva, l'evolució de l'atur en el sector turístic corre paral·lela a totes les illes (vegeu gràfic 41), si bé a Mallorca i Menorca ja es va produir un increment de l'atur en l'hoteleria en el període de gener a setembre de 2008, mentre que a les Pitiüses encara es donaven descensos en termes interanuals.

GRÀFIC 41. EVOLUCIÓ DE L'INCREMENT INTERANUAL DE L'ATUR EN L'ACTIVITAT HOTELERA PER ILLES (MITJANA GENER – SETEMBRE, 2006 - 2010)

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

6.2.1. Perfil demogràfic de l'atur registrat

L'atur en l'hoteleria –com l'ocupació– es caracteritza per un perfil majoritàriament femení. D'aquesta manera, els mesos de gener a setembre de 2010, un 61% de les persones desocupades són dones, quan en el conjunt el percentatge es redueix a un 46%. Respecte al 2009, s'ha donat un increment més alt entre els homes (13,6%) que no entre les dones (10,4%).

Una altra característica a destacar és que hi tenen més presència les persones de 45 i més anys (suposen el 28,9% durant els primers nou mesos de 2010), quan el seu pes en el global de l'atur és del 12,7%. A més, respecte al mateix període de 2009, es produeix un increment més alt entre el col·lectiu de més edat (+13,7%), seguit del d'entre 25 i 44 anys (+11,3%), i inferior en els joves menors de 25 anys (+9,5%).

Pel que fa a la seva nacionalitat, un 34,1% són de nacionalitat estrangera, quan en el conjunt de l'atur el pes dels estrangers és més reduït: un 26,6%. D'aquests, un 60,7% són ciutadans extracomunitaris, i el 39,3% restant procedents d'algun país de la UE-27. Respecte a 2009, s'observa un increment de l'atur en l'hoteleria del 12,5% per a les

persones de nacionalitat espanyola, del 12,1% per als estrangers comunitaris i del 8,9% per als no comunitaris. En tot cas, tots aquests augments són inferiors als experimentats per tots els grups en el global de l'atur.

QUADRE 27. EVOLUCIÓ DE L'ATUR REGISTRAT EN L'HOTELERIA PER SEXE, EDAT I NACIONALITAT A LES ILLES BALEARS (MITJANA GENER - SETEMBRE 2005-2010)

Anys	Total	Homes	Dones	De 16 a 24 anys	De 25 a 54 anys	55 i més anys	Espanyols	UE	No UE
2005	9.240	3.383	5.857	1.379	5.073	2.788	7.468	775	997
2006	8.330	2.933	5.397	1.222	4.616	2.492	6.334	821	1.175
2007	7.663	2.603	5.060	1.106	4.158	2.399	5.616	820	1.227
2008	8.435	2.979	5.456	1.197	4.604	2.634	5.877	1.033	1.525
2009	13.749	5.266	8.483	2.085	7.762	3.902	8.995	1.866	2.888
2010	15.354	5.985	9.370	2.283	8.637	4.435	10.116	2.092	3.146

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

Per nivell d'estudis, el gruix d'aquest col·lectiu es concentra en el grup que tenen fins a la primera etapa d'educació secundària (55,4%). Tan sols un 14,8% ha assolit la segona etapa d'educació secundària o té estudis superiors. En comparació, en la resta de sectors el nivell d'estudis és superior: un 50,4% tenen la primera etapa de secundària i un 23% la segona etapa o estudis superiors.

Respecte al 2009, els increments més grans de l'atur es mostren en els segments inferiors: d'aquesta manera, un 77,8% dels nous aturats en el sector turístic presenten un nivell de primera etapa de secundària o inferior. Lligat a aquest fet, les dades mostren com els aturats amb estudis fins a educació primària varen passar del 17,3% el 2007 al 29,8% el 2010.

QUADRE 28. EVOLUCIÓ DE L'ATUR REGISTRAT EN L'HOTELERIA PER NIVELL D'ESTUDIS A LES ILLES BALEARS (MITJANA GENER - SETEMBRE 2005-2010)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Analfabets	28	43	44	62	98	107
Fins a educació primària	560	1.134	1.280	1.610	3.676	4.471
Educació secundària (1ª etapa)	7.096	5.789	5.213	5.472	8.061	8.506
Educació secundària (2ª etapa)	1.344	1.176	969	1.120	1.656	1.953
Educació superior i doctorat	209	189	155	172	258	316
Total	9.240	8.330	7.663	8.435	13.749	15.354

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

En resum, pateixen més la pèrdua dels llocs de feina els que tenen un nivell d'estudis inferior. Per això és important impulsar la formació entre el col·lectiu jove, corregint la seva vulnerabilitat, major en moments de crisi, i poder augmentar les seves oportunitats d'inserció i millora laboral.

6.3. Durada de la demanda, trànsit de l'atur a l'ocupació i mobilitat intersectorial

En el quadre 29 es presenta la comparació de la distribució segons la durada de la demanda del total d'atur i del registrat en el sector turístic de mitjana durant els primers nou mesos de 2010. Més del 60% de les persones que cerquen feina en turisme romanen com a demandants entre 1 i 6 mesos, mentre que per al conjunt aquest percentatge es redueix a un 52%. Al contrari, l'atur de llarga durada (més de dotze mesos) suma el 18,8% de mitjana en el sector turístic, quan per al conjunt de les persones aturades suposa el 26,5%. Es dona aleshores més dinamisme en la sortida de l'atur entre les persones aturades que han fet feina en el sector turístic. De totes formes, cal recalcar que el fort increment que s'observa des del 2008 ha fet que el temps que les persones es troben en aquesta situació s'hagi anat allargant.

QUADRE 29. DISTRIBUCIÓ DE LA MITJANA D'ATUR REGISTRAT AL SECTOR TURÍSTIC I AL TOTAL D'ATUR A LES ILLES BALEARS SEGONS LA DURADA DE LA DEMANDA (MITJANA GÈNER - SETEMBRE 2010)

Durada de la demanda	Turisme		Total atur	
	Absoluts	Percent.	Absoluts	Percent.
<3 mesos	5.112	32,3%	26.113	31,6%
>3 <=6 mesos	4.405	27,8%	16.966	20,5%
>6 <=9 mesos	2.186	13,8%	10.589	12,8%
>9 <=12 mesos	1.150	7,3%	7.002	8,5%
>12 mesos	2.977	18,8%	21.930	26,5%
TOTAL	15.829	100,0%	82.600	100,0%

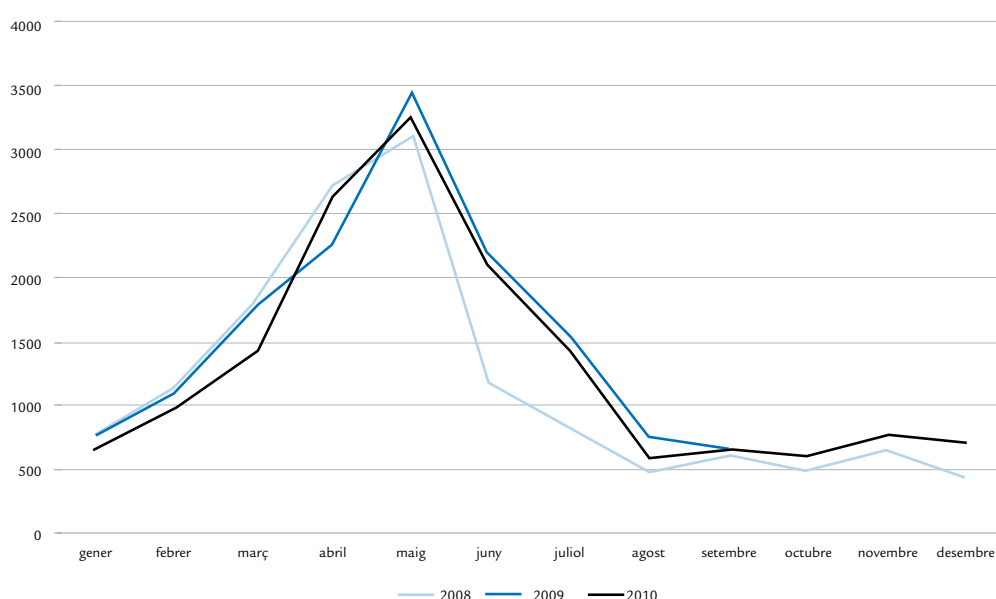
Font: OTIB a partir de dades del SOIB

L'especialització turística i l'estacionalitat (en termes de discontinuïtat en la feina), propicien aquesta mobilitat d'entrada i sortida de la situació d'atur. En aquest sentit, la situació de desocupació no constitueix un estat fix, sinó dinàmic, sobretot, en el sector turístic.

De fet, les dades mostren com la crisi econòmica no ha implicat una reducció de la xifra de persones que transiten des de l'atur fins a l'ocupació. De mitjana, durant els primers

nou mesos de 2010, cada mes 5.850 persones desocupades aconseguiren un contracte i passaren a ser ocupades; d'aquestes, un 27,6% eren persones aturades que havien fet feina en el sector turístic. El gràfic 42 mostra com, per a aquest darrer col·lectiu, la majoria dels contractes es formalitzen d'abril a maig, coincidint amb l'inici de la temporada turística. En segon lloc, s'observa que el 2010, a partir del mes de maig, el nombre de persones que passen de l'atur a l'ocupació és més alt que el 2009 i sobretot que el 2008.

GRÀFIC 42. EVOLUCIÓ DE LES SORTIDES DE L'ATUR AMB CONTRACTE EN EL SECTOR TURÍSTIC (2008 - 2010)

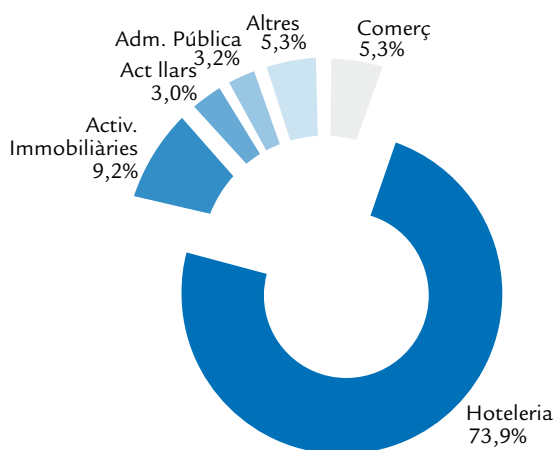

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

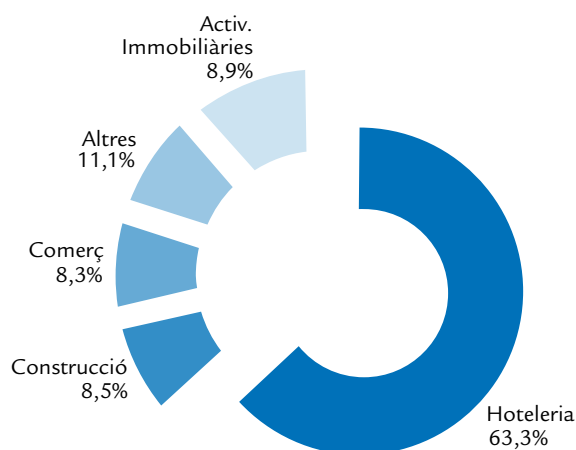
També es pot analitzar la mobilitat intersectorial si es compara el grup d'activitat econòmica en el qual feia feina la persona just quan va quedar desocupada amb el grup en què aconsegueix la nova contractació. Així, es veu que del total de persones aturades que havien fet feina en allotjament i restauració, un 73,9% han registrat un nou contracte en les mateixes activitats econòmiques. La resta han trobat una nova ocupació en alguna branca distinta: un 9,2% en el grup d'activitats immobiliàries, científiques i tècniques, i/o administratives i un 5,3% en les lligades al comerç.

D'altra banda, del total de contractes registrats de gener a setembre de 2010 en l'hoteleria, un 63,3% de les persones havia fet feina anteriorment en la mateixa activitat econòmica, mentre que el 36,7% restant prové d'una altra secció. Així, un 8,9% prové d'activitats immobiliàries, científiques i tècniques, i/o administratives, un 8,5% de la construcció, i un 8,3% del comerç.

GRÀFIC 43. DISTRIBUCIÓ DELS NOUS CONTRACTES REGISTRATS PER DEMANDANTS D'Ocupació QUE HAVIEN FET FEINA EN L'HOTELERIA PER SECCIÓ D'ACTIVITAT ECONÒMICA (GENER - SETEMBRE DE 2010)

GRÀFIC 44. DISTRIBUCIÓ DELS NOUS CONTRACTES REGISTRATS EN L'HOTELERIA SEGONS LA SECCIÓ D'ACTIVITAT ECONÒMICA DELS DEMANDANTS D'Ocupació (GENER - SETEMBRE DE 2010)

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

En conclusió, l'hoteleria és una activitat que mostra poca mobilitat intersectorial, ja que la major part de les persones aturades surten d'aquesta situació amb un nou contracte lligat a la mateixa activitat econòmica. En conjunt, les activitats d'hoteleria (73,9% dels demandants, com hem vist, registren un nou contracte a la mateixa activitat); construcció (60,5%) i l'administració pública (59,2%) són les que mostren menys mobilitat intersectorial. En canvi, les activitats financeres i d'assegurances, i les indústries manufactures són les que presenten una mobilitat més gran entre sectors durant els primers nou mesos de 2010.²⁷

7. Condicions de treball

7.1. Jornada laboral en el sector turístic

Es pot fer una aproximació a l'estudi de la jornada laboral a partir de l'Enquesta de Conjuntura Laboral que trimestralment elabora el Ministeri de Treball i Immigració, i de la qual l'Institut d'Estudis Turístics n'obté una explotació anual per al sector turístic.

²⁷ Per a més detall, vegeu a la web de l'Observatori del Treball, a l'apartat de Prospectiva del mercat de treball, la matriu de mobilitat intersectorial, que compara en un únic quadre el grup d'activitat econòmica en què feia feina una persona quan va quedar desocupada amb el grup d'activitat en què aconsegueix una nova contractació, a fi d'observar les transicions d'una a una altra activitat econòmica.

Les dades per a 2009 mostren que les Illes Balears encapçalen el rànquing per comunitats autònomes pel nombre més alt d'hores efectives treballades en el sector turístic: 1.643 hores. A continuació hi figuren Canàries (1.638 hores), Madrid (1.569 hores) i Catalunya (1.566 hores), totes per sobre de la mitjana nacional (1.564,9 hores).

QUADRE 30. JORNADA MITJANA EFECTIVA EN HORES PER TREBALLADOR EN EL SECTOR TURÍSTIC I COMUNITAT AUTÒNOMA ON SE SITUA L'EMPRESA. ANY 2009

Comunitats Autònomes	Turisme	Total sectors
Total Espanya	1.564,9	1.585,4
Illes Balears	1.643,0	1.622,2
Canàries	1.638,0	1.625,5
Madrid	1.569,0	1.596,3
Catalunya	1.566,0	1.583,0
Com. Valenciana	1.563,0	1.594,6
Andalusia	1.534,0	1.587,1

Font: elaboració de l'IET a partir de dades de l'ECL, Ministeri de Treball i Immigració. No es poden fer les variacions interanuals pel canvi de CNAE durant el 2009.

De fet, i per al total de sectors econòmics, les Illes Balears amb 1.622,2 hores són la segona comunitat autònoma amb més nombre d'hores efectives per treballador durant el 2009, només per darrere de Canàries (1.625,5 hores).

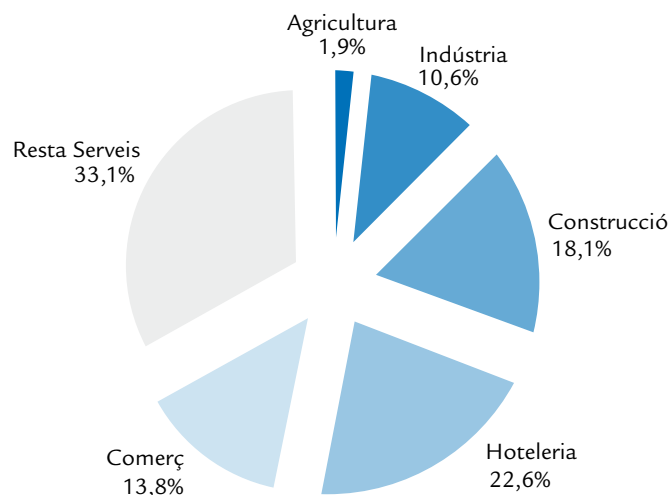
En comparació amb la resta de sectors, durant el 2009 en el sector turístic es va fer feina 20,7 hores més que els efectius laborals del conjunt de l'economia de les Balears i 43,3 hores més que els efectius del sector serveis (1.599,7 hores). En canvi, la jornada mitjana efectiva en el sector turístic és inferior a la del sector industrial (1.665,5 hores) i la del sector de la construcció (1.739 hores).

7.2. Accidents laborals

Pel que fa a la sinistralitat laboral, les Illes Balears es caracteritzen per ser la comunitat autònoma amb l'índex d'incidència més elevat del conjunt d'Espanya, diferència que s'explica sobretot pel major nombre d'accidents lleus, ja que la incidència en el cas dels accidents molt greus o mortals se situa per davall de la mitjana estatal.

Durant el període de gener a setembre de 2010 es comptabilitzen 13.045 accidents laborals a les Illes Balears, 2.943 dels quals es varen produir en les activitats corresponents a allotjament i restauració. Els accidents en l'hoteleria representen un 22,6% del total d'accidents, percentatge superior al 18,6% que suposen els ocupats en hoteleria sobre el total d'ocupats en el mateix període.

GRÀFIC 45. DISTRIBUCIÓ DELS ACCIDENTS LABORALS PER SECTORS A LES ILLES BALEARS (GENER - SETEMBRE DE 2010)

Font: OTIB a partir de dades de la Direcció General de Salut Laboral

En el quadre 31 s'observa que l'hoteleria presenta índexs d'incidència²⁸ menors que la construcció i la indústria, però més elevats que el comerç o la resta d'activitats del sector serveis. Tots els sectors reflecteixen una millora respecte al 2009, tret de l'hoteleria, que es manté en els mateixos valors, si bé ja havia experimentat una notable caiguda l'any 2009 respecte al 2008.

QUADRE 31. EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX D'INCIDÈNCIA DE SINISTRALITAT LABORAL PER SECTORS ECONÒMICS* A LES ILLES BALEARS (GENER - SETEMBRE 2005-2010)

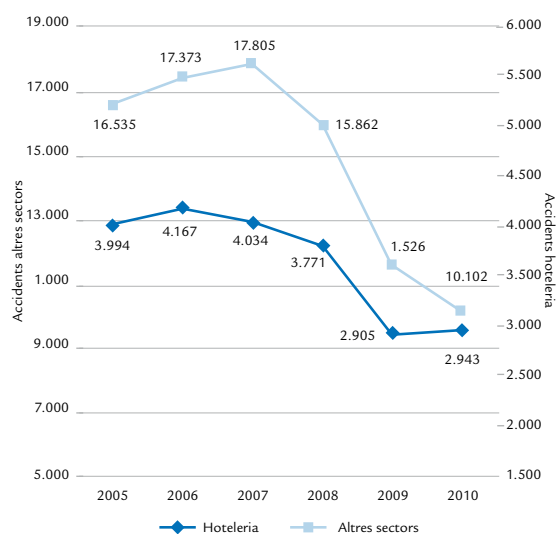
SECTORS	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agricultura	37,37	38,07	41,71	51,99	48,10	44,00
Indústria	91,34	92,32	95,33	85,39	67,17	60,76
Construcció	132,14	131,57	126,50	113,75	83,72	72,93
Hoteleria	61,36	61,78	56,17	52,87	44,13	44,38
Comerç	51,08	48,59	48,13	43,93	34,80	33,93
Resta Serveis	36,27	35,35	35,06	33,41	30,43	28,89
TOTAL SECTORS	59,55	59,20	57,45	51,76	41,28	38,34

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS - Direcció General de Salut Laboral. Nota: s'ha de tenir en compte que l'any 2009 va entrar en vigor la nova CNAE-09

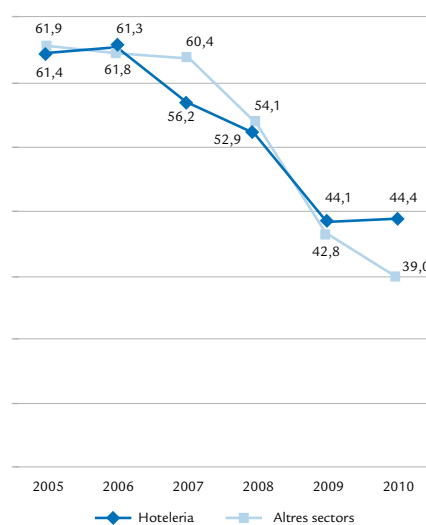
²⁸ Nombre d'accidents per 1.000 sobre el total d'afiliats en cada sector. S'ha de tenir en compte que l'any 2009 va entrar en vigor la nova CNAE-09, fet que dificulta les comparacions interanuals.

Més en detall, de gener a setembre de 2010 s'ha donat un descens de 1.386 accidents, que en termes relatius equival a un descens del 9,6%, més accentuat en el cas de la construcció (-24,2%) i la indústria (-15%). En canvi, en l'hoteleria es dona un increment de 38 accidents, un 1,3%.

GRÀFIC 46. EVOLUCIÓ DELS ACCIDENTS EN L'HOTELERIA I EN LA RESTA DE SECTORS A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GENER - SETEMBRE 2005 - 2010)

GRÀFIC 47. EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX D'INCIDÈNCIA EN L'HOTELERIA I EN LA RESTA DE SECTORS A LES ILLES BALEARS (ACUMULAT GENER - SETEMBRE 2005 - 2010)

Font: OTIB a partir de dades de la TGSS - Direcció General de Salut Laboral

Per illes, Mallorca acumula el 75,4% del total dels accidents en l'hoteleria, Eivissa el 16%, Menorca el 7,5% i Formentera un 0,8%. Respecte als nous primers mesos de 2009, totes les illes experimenten un increment tret de Menorca, on es dona un descens del 6,7%.

QUADRE 32. EVOLUCIÓ DELS ACCIDENTS LABORALS A L'HOTELERIA PER ILLES (GENER - SETEMBRE 2005-2010)

ILLES	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Var. (%) 10/09
Mallorca	3.064	3.165	3.110	2.890	2.206	2.218	0,5%
Menorca	329	313	302	294	238	222	-6,7%
Eivissa	575	641	590	547	440	472	7,3%
Formentera	16	35	29	31	16	25	56,3%
TOTAL BALEARS	3.994	4.167	4.034	3.771	2.905	2.943	1,3%

Font: OTIB a partir de dades de la Direcció General de Salut Laboral

El 99,4% del total d'accidents registrats en l'hoteleria varen ser de caràcter lleu, mentre que els greus i mortals mostren unes xifres molts residuals.

QUADRE 33. EVOLUCIÓ DELS ACCIDENTS LABORALS A L'HOTELERIA PER GRAVETAT DE L'ACCIDENT A LES ILLES BALEARS (GENER - SETEMBRE 2005-2010)

GRAU	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Lleus	3.966	4.152	4.021	3.760	2.894	2.924
Greus	26	14	12	10	11	19
Mortals	2	1	1	1	0	0
TOTAL	3.994	4.167	4.034	3.771	2.905	2.943

Font: OTIB a partir de dades de la Direcció General de Salut Laboral

Per grups sociodemogràfics, les dones patiren el 56,3% del total d'accidents en l'hoteleria, mentre que per al conjunt tan sols representen el 32,7%. Ja s'ha comentat que el turisme és un sector força feminitzat, tot i que en aquest cas les dones presenten una proporció d'accidents més alta que no de persones ocupades. Per edat, el 28% eren persones menors de 30 anys, el 39% tenien entre 30 i 44 anys i el 33% restant tenien 45 i més anys. En comparació al total d'accidents laborals, la sinistralitat en l'hoteleria es caracteritza per una major concentració en el grup d'edat més jove (28% enfront del 24,3% per al total d'accidents) i en el grup de majors de 44 anys (33% enfront del 29,2%), com de fet s'estructura el sector turístic, amb un major pes dels joves i del grup de 45 i més anys.

Finalment, el 24,4% del total d'accidents en l'activitat hotelera els va patir una persona de nacionalitat estrangera, percentatge que se situa per sobre el del total d'accidents, que en aquest cas fou del 17,6%. També s'ha vist que la presència dels treballadors estrangers era una de les característiques de l'ocupació en el sector turístic, per tant és un fet normal que la sinistralitat sigui també major.

8. Formació i qualificació professional en Turisme

En l'actual context de crisi econòmica, la formació esdevé un instrument fonamental per millorar i generar noves oportunitats d'inserció laboral. El Centre Europeu de la Formació Professional (CEDEFOP) apunta²⁹ que, tot i la recessió econòmica, en la pròxima dècada es generaran al voltant de 80 milions de nous llocs de feina, la majoria d'aquests en ocupacions intensives en coneixement i competències.

²⁹ Skill needs in Europe, Focus on 2020, Panorama Series, 160 (2008), del CEDEFOP.

Quant a la formació reglada, dins la família professional d'hoteleria i turisme es troben vigents 21 qualificacions professionals, la majoria dins els nivells 2 i 3 de qualificació. Es poden considerar com a qualificacions clau i relacionades amb les principals ocupacions les de: recepció, gestió de pisos i neteja en allotjaments, operacions bàsiques de restaurant i bar, cuina, serveis de bar i cafeteria, serveis de restaurant, direcció en restauració, direcció i producció en cuina i la de guia de turistes i visitants. A més, cal senyalar que altres quatre qualificacions es troben en desenvolupament, a causa del seu caràcter emergent o especialitzat, que poden suposar una oportunitat d'ocupació. Aquestes són: direcció i producció en pastisseria, guarda de refugis i albergs de muntanya, operacions per al joc en establiments de bingo i activitats per al joc en taules de casinos.

En el quadre 34 s'observa l'oferta formativa vigent a les Balears en la família professional d'hoteleria i turisme. Pel que fa a la formació reglada, les Balears disposen en el curs 2009/2010 de 22 cicles formatius de formació professional de la família professional d'hoteleria i turisme, 12 de grau mitjà i 10 de grau superior. Els cicles de grau mitjà són de cuina i gastronomia i un altre de serveis de restauració. Els cicles de grau superior són cicles de gestió d'allotjaments turístics, d'agències de viatges, d'informació i comercialització turístiques i de restauració.

QUADRE 34. OFERTA FORMATIVA EN HOTELERIA I TURISME PER TIPUS DE FORMACIÓ I ILLES (CURS 2009-2010)

Oferta formativa	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Total Balears
Cicles formatius Grau Mitjà	7	2	3	12
Cicles formatius Grau Superior	7	2	1	10
PQPI	13	1	3	17
Formació Universitària	6	2	1	9
Formació Ocupacional	111	16	16	143

A més, les Balears disposen d'una àmplia oferta en estudis universitaris en el context del turisme, tant oficial (diplomatura) com de títols propis. Destaca la varietat en l'oferta de màsters relacionats amb el camp del turisme.

També val a dir que a l'àmbit de la qualificació professional es va aprovar a les Balears la creació del Centre Nacional de Referència de Turisme, que depèn d'aquesta Conselleria de Turisme i Treball. El seu objectiu és observar l'evolució de les necessitats de qualificació del sistema productiu, i contribuir a l'actualització i desenvolupament de la formació professional per adaptar dites necessitats. Un altre objectiu és el d'aplicar projectes d'innovació i experimentar amb aquests en matèria de formació professional pel que fa a la impartició d'accions formatives, informació i orientació professional,

avaluació i acreditació de competències professionals i altres amb valor per al Sistema de Qualificacions i Formació Professional.

D'altra banda, el Pla d'Ocupació de les Illes Balears 2009-2011 considera la formació per a l'ocupació com un element estratègic per impulsar la competitivitat de les empreses de les Balears i per augmentar l'ocupabilitat de les persones, tant aturades com ocupades, adaptant l'oferta de formació professional per a l'ocupació a les demandes del mercat de treball i a les necessitats de desenvolupament personal dels treballadors.

En aquest context de la formació professional per a l'ocupació es desenvolupen cinc programes diferents: accions formatives per a treballadors prioritàriament desocupats, formació per a treballadors ocupats, accions formatives mitjançant convenis, programes específics de formació adreçats als col·lectius vulnerables i accions formatives amb compromís de contractació.

En el quadre 35³⁰ es desglossa el nombre de cursos, alumnes, hores de formació i el pressupost concedit des del SOIB, en la convocatòria 2009-2010, en les accions formatives realitzades en el marc de la família professional d'hoteleria i turisme. En el conjunt de les Balears s'han dut a terme un total de 199 cursos en els quals hi han participat 3.453 alumnes, amb més de 48.000 hores de formació i un pressupost concedit de més de 4 milions d'euros. Destaca el pes que té el pressupost destinat a la formació de treballadors en situació d'atur, un 45,7% del total, vista la importància que té en un moment com l'actual, la reinserció de les persones que es troben sense feina.

QUADRE 35. ACCIONS FORMATIVES D'HOTELERIA I TURISME PER PROGRAMES I ILLES. CONVOCATÒRIA 2009- 2010

ILLES		Preferentment desocupats	Convenis Instrumentals	Preferentment ocupats	Col·lectius vulnerables	TOTAL
Àmbit autonòmic	N. CURSOS	51	26	96	26	199
	N. ALUMNES	765	342	2.064	282	3.453
	HORES DE FORMACIÓ	20.394	4.497	11.483	11.949	48.323
	PRESSUPOST CONCEDIT	1.851.045,0	542.798,7	841.147,0	813.106,6	4.048.097,2
Mallorca	N. CURSOS	34	18	36	23	111
	N. ALUMNES	510	236	468	242	1.456
	HORES DE FORMACIÓ	15.679	3.250	4.988	11.437	35.354
	PRESSUPOST CONCEDIT	1.551.945,0	417.394,5	418.079,1	773.207,0	3.160.625,6

³⁰ El programa d'accions formatives amb compromís de contractació no figura en el quadre perquè no s'hi han dut a terme cursos en matèria d'hoteleria i turisme durant la convocatòria 2009-2010.

Menorca	N. CURSOS	3	8	3	2	16
	N. ALUMNES	45	106	27	25	203
	HORES DE FORMACIÓ	895	1.247	112	406	2.660
	PRESSUPOST CONCEDIT	84.150,0	125.404,2	15.120,0	30.450,0	255.124,2
Eivissa i Formentera	N. CURSOS	14	0	1	1	16
	N. ALUMNES	210	0	21	15	246
	HORES DE FORMACIÓ	3.820	0	49	106	3.975
	PRESSUPOST CONCEDIT	214.950,0	0,0	4.757,0	9.450,0	229.157,0

Font: OTIB a partir de dades del SOIB

Nota: El total d'accions formatives per a preferentment ocupats també inclou la teleformació, que representa 56 cursos, amb 1.549 alumnes.

Aquestes xifres representen un 12,6% del total de cursos realitzats a les Balears, el 13,2% dels alumnes i el 16,5% del pressupost total executat.

Del total d'alumnes, un 44,8% varen seguir la formació a través de teleformació, tots ells dins el programa per a preferentment ocupats. La resta es distribueixen de la manera següent: un 76,4% a Mallorca, un 10,7% a Menorca i el 12,9% restant a les Pitiüses.

L'anàlisi del perfil de les persones que han realitzat cursos a l'àmbit de l'hoteleria i el turisme es centrarà en el programa de formació per a persones preferentment desocupades³¹. Per illes, els alumnes que han participat en accions formatives dins la família professional d'hoteleria i turisme es distribueixen de la manera següent: el 57% a Mallorca, el 28% a Eivissa i Formentera i el 15% restant a Menorca. Destaca el pes de les Pitiüses ja que per al total de la formació tan sols aglutina el 19% dels cursos.

El perfil dels alumnes que realitzen formació en hoteleria i turisme es caracteritza per ser predominantment femení: el 66,6% dels alumnes varen ser dones, fet paral·lel al pes de les dones sobre el total d'atur registrat (61%). Una altra característica és que és molt jove: un 27,9% tenen menys de 25 anys i juntament amb el tram d'edat de 25 a 34 anys aglutinen el 64% del total dels alumnes. Comparant aquestes dades amb el perfil dels demandants aturats, s'observa que les persones que segueixen cursos de formació tenen un perfil molt jove: només un 13,5% té 45 i més anys quan per al grup de persones en atur representen gairebé el 29%. Aleshores, es detecta reticència d'aquest col·lectiu de més edat a la formació, fet que pot dificultar-ne la reinserció laboral.

³¹ Fa referència als cursos finalitzats durant el 2009, independentment de la data de la convocatòria de les accions formatives. Varen ser 45 cursos, els quals finalitzaren 712 alumnes. Representen el 15,4% del total d'accions formatives i el 15,1% del total dels participants en cursos per a preferentment desocupats. S'ha de tenir en compte que la Base de Dades Corporativa del Servei d'Ocupació Estatal rep informació de forma discontinua i sovint la mecanització es realitza amb bastant de posterioritat a la data de finalització real de les accions formatives. Per tant, els resultats obtinguts poden ser diferents segons el moment en què es faci l'extracció de dades.

Finalment, un 75% de l'alumnat té assolits estudis secundaris d'educació general, percentatge superior al del conjunt de persones aturades, en què el 55,4% ha assolit la primera etapa d'educació secundària i el 12,7% la segona etapa.

9. Conclusions

La importància econòmica del turisme a les Illes Balears queda indubtablement reflectida en la seva aportació estimada al nostre PIB, el 43 %; en el nombre d'empreses que engloba, més de 16.000 a les Illes (un 18,3% del total) i en la xifra de persones que ocupa directament, superior a les 126.000, la quarta part –pujant fins al 41% a les Pitiüses- del total de treballadors d'alta a la Seguretat Social a Balears en setembre de 2010.

En termes d'evolució des de 2002, el conjunt del sector ha augmentat en 2.523 empreses, un 16%, resistint millor que la mitjana d'activitats l'embat de la crisi econòmica entre 2008 a 2010. Tanmateix, si es desagreguen les activitats i el nombre d'assalariats que ocupen, s'aprecia que l'augment correspon bàsicament als restaurants i el transport, microempreses que en la seva majoria registren menys de dos assalariats. Al contrari, decreixen les agències de viatge i els serveis d'allotjament, on es troben les grans empreses per nombre d'assalariats.

Efectivament, en els darrers deu anys l'ocupació en l'activitat hotelera ha augmentat a un ritme inferior que el global de l'ocupació, tot i que els hotels, els restaurants i els establiments de begudes segueixen aglutinant gairebé el 66% dels treballadors del sector. A les illes menors aquests es concentren majoritàriament a la restauració (amb percentatges que fluctuen del 42,2% del total de l'ocupació en el sector Eivissa al 48,6% de Formentera), mentre que Mallorca presenta una major diversificació, amb més treballadors que la mitjana als serveis d'allotjament (39,1%), transport (8,9%) i agències de viatge (4,6%).

Aquesta progressiva ralentització del desenvolupament del sector està relacionada amb la seva pèrdua de competitivitat internacional. Les Illes es segueixen posicionant en un turisme massiu de sol i platja que altres destinacions mediterrànies ofereixen a més baix preu i amb establiments més nous des de fa alguns anys. Aquesta dificultat per a la comercialització aboca als empresaris illencs -hotels, comerços i restaurants- a oferir els seus productes en una categoria de preus que limita tant els beneficis que n'obtenen com les possibilitats de reinversió en l'empresa i el volum i qualificació del personal que poden contractar.

Així també, aquest model turístic presenta com a característica estructural una elevada estacionalitat, especialment marcada en l'activitat hotelera i en les illes Pitiüses, que anualment comptabilitzen en el mes de juliol entre el doble i el triple dels afiliats de gener. D'aquí que entre els ocupats predominin els contractes temporals (37%) i fixos discontinus (37%) front els indefinits (26% vs. 47,7% de mitjana general en juny de 2010). Val a dir que, aquest context de permanent discontinuïtat i arribada la crisi, la modalitat fixa discontinua es manté creixent en els anys, oferint una certa estabilitat als treballadors del sector.

Una altra peculiaritat, també lligada al model de turisme descrit, és el perfil de les ocupacions que genera. Es tracta d'un segment força feminitzat, amb un elevat percentatge de joves i també de persones estrangeres que majoritàriament treballen en ocupacions de baixa qualificació del grup 5 (serveis de restauració, personals i de protecció i venedors de comerços) i del grup 9 (treballadors no qualificats) de la CNO-94. De fet, els treballadors d'aquest sector es caracteritzen per tenir un baix nivell d'estudis, en major proporció que la resta de treballadors (recordis que el 70% dels contractes de 2010 es realitzaren a persones amb un nivell inferior a la segona etapa d'educació secundària, front a la mitjana del 56%). També es rellevant fer notar que els demandants d'ocupació s'han incrementat un 14,5% respecte l'any passat i que en general presenten poca mobilitat intersectorial, doncs la major part de persones en situació d'atur que han treballat en aquesta activitat es col·loca amb nou contracte lligat a la mateixa activitat econòmica.

En resum, es tracta d'un col·lectiu que mereix una especial atenció de l'administració pública alhora de dissenyar les polítiques actives d'ocupació i formació professional, tant per l'important volum de persones treballadores que representa com per la seva vulnerabilitat, doncs presenta una notable participació dels col·lectius preferents (dones, joves, estrangers no comunitaris, majors de 45 anys, persones amb un baix nivell d'estudis...). Particularment important és augmentar el nivell formatiu i les competències professionals d'aquests treballadors, doncs en un futur context d'increment de la competitivitat necessitaran aportar un major valor afegit a la seva feina i/o considerar la mobilitat geogràfica i intersectorial. Com a punt de partida, val a dir que les Illes disposen ja d'una ample oferta formativa dins la família professional d'hoteleria i turisme, tant de formació reglada com no reglada i universitària.

Feta la descripció estructural del sector, cal acabar amb una fotografia actualitzada a setembre de 2010 i estudiar el comportament de la indústria turística durant la crisi. Front al retrocés que el conjunt de sectors econòmics han mostrat des de que s'inicià la recessió, el turisme està essent enguany una de les primeres activitats econòmiques amb una evolució positiva.

De gener a octubre les arribades de turistes estrangers han repuntat un 2,3% sobre el mateix període de 2009, l'ocupació hotelera ha pujat 3,4 p.p. i la despesa turística ha augmentat un 6,6%, per sobre de la mitjana espanyola del 4,1%. De fet, aquesta millora és apreciable a partir de juny, doncs els mesos anteriors encara mostraven un balanç negatiu en variació interanual.

En termes d'ocupació laboral, les Pitiüses han liderat el creixement de l'afiliació durant el 2010, tot i que Mallorca també presenta un augment del nombre d'afiliats en el sector. En canvi, Menorca està retardant la seva sortida de la crisi i encara no mostra símptomes de recuperació.

Des de la perspectiva de l'atur, la indústria turística illenca també ha millorat globalment les xifres relatives d'altres sectors, alentint-se el ritme de creixement del nombre de demandants desocupats al llarg de l'any. De fet, des de 2006 l'atur ha pujat a una intensitat menor en aquest sector que en el conjunt d'activitats econòmiques. L'excepció és Eivissa, on es retardaren els símptomes a l'inici del procés d'alentiment econòmic i ara també es retarda la tendència de disminució relativa del creixement de l'atur.

Haurà d'esperar-se al final de la temporada per avaluar-ne els resultats, però a dia d'avui la indústria turística mostra signes d'estar sortint de la crisi més ràpidament que altres sectors econòmics, gràcies al seu lligam als mercats externs. I atesa la seva capacitat d'arrossegament d'altres activitats econòmiques, cal tenir l'esperança que la seva millora afectarà positivament a la resta de l'economia i del mercat de treball balear.

EL MERCADO DE TRABAJO EN EL SECTOR TURÍSTICO EN LAS ILLES BALEARS

OBSERVATORI DEL TREBALL DE LES ILLES BALEARS

Col·lecció d'Estudis Laborals
Núm. 8

1. Introducción

El Plan de Ocupación de las Islas Baleares 2009-2011 establece como uno de sus ejes de actuación transversal el fortalecimiento de la diagnosis y del conocimiento del mercado de trabajo, destacando la importancia de analizar las potencialidades de ocupación de los diferentes subsectores económicos. Esta tarea corresponde principalmente al Observatorio del Trabajo de las Islas Baleares, que tiene que realizar el seguimiento periódico de la evolución de los sectores estratégicos de la economía balear, entre los cuales figura como destacado el turístico.

Por eso, este monográfico se centra en ofrecer una visión global de la actividad económica y el mercado de trabajo que genera el turismo. A tal fin, utiliza la información al alcance sobre las características estructurales y el reciente desarrollo de su tejido empresarial, así como información de la evolución de la afiliación a la Seguridad Social y de los contratos y demandas de ocupación registrada en el SOIB. Todos estos registros se desagregan tanto como es posible para mostrar una fotografía detallada del mundo económico y laboral que rodea el turismo. En este sentido, hace falta destacar y agradecer la inestimable colaboración del IBESTAT, que ha proporcionado las estadísticas referidas a afiliación de trabajadores inscritos en la Seguridad Social, datos sin los cuales no habría sido posible el estudio de la ocupación en las Islas.

El análisis repasa pues la actualidad económica y laboral reciente del turismo balear, describiendo sus aspectos más relevantes y estudiando la evolución que ha mostrado desde años anteriores ya que es necesario para entender su situación en el presente. Particularmente, se intenta medir la incidencia que ha tenido la crisis económica sobre el mercado laboral del sector turístico, comparando su evolución con la del resto de sectores ya que, vista su importancia estratégica, interesa determinar si presenta una mayor o menor volubilidad.

1.1. Consideraciones metodológicas

Una primera cuestión metodológica evidencia que los servicios turísticos no son únicos sino que forman parte de un conjunto interrelacionado de sectores, hecho que provoca la necesidad de determinar qué actividades económicas se consideran propias de este sector.

Para la recopilación y elaboración de estadísticas sobre turismo hay un conjunto de pautas específicas y recomendaciones internacionales. El año 2000 la Comisión Estadística de las Naciones Unidas aprobó una metodología internacional, apoyada por el OMT, la OCDE y el Eurostat, denominada Cuenta Satélite del Turismo: Referencias Metodológicas (CSTRM)¹. El Instituto Nacional de Estadística siguió estas recomendaciones para elaborar la primera Cuenta Satélite del Turismo en España (CSTE)² en el 2002 y, en breve, la Consejería de Economía y Hacienda del Gobierno de las Islas Baleares lanzará una propia a nivel regional que también responde a dicha metodología internacional.

En resumidas cuentas, para facilitar las comparaciones internacionales y también para poder construir el sistema de contabilidad, la CSTRM proponía resaltar aquellas categorías de productos (cuadro 1) que suelen ser más importantes en los desplazamientos de los individuos: transporte, alojamiento, servicios de agencias de viaje, etc. En correspondencia en estos productos, delimitaba también una lista de actividades características que, desde la perspectiva de la oferta, definían la industria turística. Trasladando estas actividades a la clasificación propia de las actividades económicas de España, la Clasificación Nacional de Actividades Económicas CNAE, se muestran en el siguiente cuadro 2.

CUADRO 1. LISTADO DE ACTIVIDADES CARACTERÍSTICAS DEL TURISMO

Actividades	
1	Hoteles y similares
2	Según vivienda en propiedad (imputado)
3	Restaurantes y similares
4	Servicios de transporte de pasajeros por ferrocarril
5	Servicios de transporte de pasajeros por carretera
6	Servicios de transporte marítimo de pasajeros
7	Servicios de transporte aéreo de pasajeros
8	Servicios anexos al transporte de pasajeros
9	Alquiler de bienes de equipo de transporte de pasajeros
10	Agencias de viajes y similares
11	Servicios culturales
12	Servicios de actividades deportivas y otras actividades de ocio

Fuente: INE, CSTE: Metodología y primeras estimaciones (1996-1999)

Como se ve, el año 2009 entró en vigor una nueva clasificación nacional de actividades económicas (CNAE-09) que sustituyó la clasificación vigente hasta el momento (CNAE-93). Este cambio ha supuesto una ruptura en las series históricas de los datos de afiliación, de paro,

¹ Naciones Unidas (2000): *Cuenta satélite del turismo: Referencias metodológicas comunes*. Nueva York, 2000.

² INE (2002): *La cuenta satélite del turismo de España. Metodología*, Instituto Nacional de Estadística, 2002.

y en definitiva, de todas las estadísticas desglosadas por la variable de actividad económica, haciendo más complejo su estudio a lo largo del tiempo. Pero de otro lado ha permitido mejorar la delimitación y precisión de las actividades consideradas turísticas. Por ejemplo, en el caso de la rama de transporte, con la antigua clasificación (CNAE-93 a tres dígitos) no se podían distinguir los trabajadores de “transportes de mercancías” del conjunto de la rama, hecho que hinchaba los resultados en este apartado.

CUADRO 2. ACTIVIDADES ECONÓMICAS INCLUIDAS EN EL SECTOR TURÍSTICO EN LA CNAE-93 Y CNAE-09

Código CNAE 93	Descripción de las actividades económicas	Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas
Actividades de TRANSPORTE		Actividades de TRANSPORTE	
601	Transporte por ferrocarril	491	Transporte interurbano de pasajeros por ferrocarril
602	Otro tipo de transporte terrestre	493	Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros
61	Transporte marítimo, de cabotaje y por vías de navegación interiores	501	Transporte marítimo de pasajeros
621	Transporte aéreo regular	503	Transporte de pasajeros por vías de navegación interiores
622	Transporte aéreo discrecional	511	Transporte aéreo de pasajeros
Actividades de ALOJAMIENTO		Actividades de ALOJAMIENTO	
551	Hoteles	551	Hoteles y alojamientos similares
552	Campings y otros alojamientos de corta estancia	552	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta estancia
		553	Campings
		559	Otros alojamientos
Actividades de RESTAURACIÓN		Actividades de RESTAURACIÓN	
553	Restaurantes	561	Restaurantes y establecimientos de comidas
554	Establecimientos de bebidas	562	Provisión de comidas preparadas para acontecimientos y otros servicios de comidas
		563	Establecimientos de bebidas
Actividades DE AGENCIAS DE VIAJES		Actividades DE AGENCIAS DE VIAJES	
633	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos y otras actividades de soporte turístico	791	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos
		799	Otros servicios de reservas y actividades relacionadas con estos
OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS		OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS	
711	Alquiler de vehículos de motor	771	Alquiler de vehículos de motor
712	Alquiler de otro tipo de transporte	773	Alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles
632	Otras actividades anexas a los transportes	522	Actividades anexas a los transportes
923	Otras actividades artísticas y de espectáculos	900	Actividades de creación, artísticas y espectáculos
925	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	910	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales
926	Actividades deportivas	931	Actividades deportivas
927	Actividades recreativas diversas	932	Actividades recreativas y de entretenimiento

Fuente: Instituto de Estudios Turísticos (IET) a partir de la propuesta de la CSTRM

Por cierto que en la CNAE-09, la actividad 493-Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros incluye todas las actividades de transporte terrestre de pasajeros, excepto el ferrocarril. De esta manera, recoge el transporte de taxi, de los servicios discrecionales de autocares, las excursiones, las líneas de servicio en el aeropuerto, etc. Por su parte, la actividad 522-Actividades anexas al transporte, incluye las complementarias para el transporte de pasajeros o de mercancías, como la explotación y el mantenimiento de infraestructuras aeroportuarias, marítimas y de carreteras.

Sin embargo, el código 55 (hostelería) de la CNAE-93 se corresponde plenamente con los códigos 55 (servicios de alojamiento) y 56 (servicios de comidas y bebidas) de la CNAE-09. Por eso, con el fin de poder hacer evoluciones temporales más largas, se ha optado por presentar en algunos apartados datos sólo de estos códigos de las CNAE. Además, el uso de los datos desglosados a dos dígitos posibilita las comparaciones con otras comunidades autónomas³.

Debe precisarse que el esquema presentado en el cuadro 2 constituye una infraestimación de los puestos de trabajo generados por el turismo, por el hecho de no considerar otras actividades económicas que en parte pueden contribuir a la actividad del sector turístico (por ejemplo, el comercio al detalle). En el mismo sentido, también supone una sobreestimación, en la medida en que las ramas consideradas no desarrollan su actividad exclusivamente para la demanda turística.

En este sentido, y a partir de las recomendaciones del OMT⁴, habría que distinguir entre industria turística (establecimientos cuya principal actividad es una actividad característica del turismo) y ocupación en turismo (todas aquellas personas que participan en actividades características del turismo, aunque el establecimiento donde las desarrollan no pertenezca a una actividad de la industria turística). Este informe, por razones de disponibilidad de datos estadísticos, se basa en la descripción de la ocupación generada en la industria turística.

Para el análisis de la ocupación se ha descartado utilizar la Encuesta de Población Activa (EPA) del INE a causa del poco tamaño de la muestra en las actividades del turismo en el ámbito de las Baleares. La principal fuente de información ha sido pues la Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS), que clasifica el número de personas de alta por actividad económica. A partir de los ficheros de microdatos explotados por el IBESTAT, al cual queremos volver a agradecer su colaboración, ha sido posible desglosar la información que se presenta por diferentes variables (islas, sexo y edad, nacionalidad, tipo de contrato...), así como determinar los flujos de los fijos discontinuos según el tipo de contrato que tenían un año antes. Hay que tener en cuenta que los datos de estos ficheros se corresponden al momento de su extracción,

³ Se tiene que tener en cuenta que la información en el ámbito nacional o por<A[para|por]> comunidades autónomas sólo se encuentra disponible a dos dígitos de la CNAE, por<A[por|para]> lo cual no es posible contabilizar las actividades económicas a tres dígitos propuestas en el cuadro 2

⁴ OMT y Naciones Unidas (2009): Recomendaciones internacionales para estadísticas de turismo, 2008. Madrid y Nueva York, 2009.

normalmente el último día de cada trimestre. También se ha de matizar que el número de afiliaciones no se corresponde necesariamente con el de trabajadores, sino con el número de situaciones que generan obligación de cotizar, es decir, que una misma persona contabiliza tantas veces como situaciones de cotización tenga, ya sea porque tiene diversas actividades laborales en un mismo régimen o en diversos.

Para el análisis de las contrataciones y los demandantes de ocupación se han utilizado los ficheros del SISPE administrados por el SOIB. La información que contienen estos ficheros sólo viene desglosada a 2 dígitos de la CNAE, por lo cual, en este caso, la aproximación al sector turístico no se corresponde con las actividades detalladas en el cuadro 2. Por eso, se ha trabajado con las actividades 55 (servicios de alojamiento), 56 (servicios de comidas y bebidas), y 79 (actividades agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros que se relacionan) de la CNAE-09.

Otra fuente estadística utilizada es la Encuesta de Coyuntura Laboral que trimestralmente elabora el Ministerio de Trabajo e Inmigración, y de la cual el Instituto de Estudios Turísticos obtiene una explotación anual con el fin de conocer el número de horas efectivamente trabajadas en el sector turístico por comunidades autónomas.

Finalmente, a la hora de estudiar las ocupaciones vinculadas al sector del turismo, el Instituto Nacional de las Calificaciones (INCUAL) propone una selección de 24 ocupaciones (CNO-94) que se detallan en el cuadro 3. Sin embargo, ha preferido conveniente estudiar la totalidad de las ocupaciones que contrata la actividad turística, pues así se puede conocer cuáles de ellas demanda realmente el sector en las Islas Baleares, sean específicas o transversales en otros sectores.

CUADRO 3. OCUPACIONES ESPECÍFICAS DEL SECTOR TURÍSTICO CORRESPONDIENTES A LA FAMILIA PROFESIONAL DE HOSTELERÍA Y TURISMO (CNO-94)

Código	Descripción de l'ocupació
1125	Directores de departamentos de operaciones de empresas de hostelería
1126	Directores de departamentos de operaciones de empresas de transporte, almacenamiento y comunicaciones
1311	Gerentes de hoteles con menos de diez asalariados
1312	Gerentes de pensiones con menos de diez asalariados
1319	Gerentes de otras empresas de hostelería con menos de diez asalariados
1320	Gerentes de empresas de restauración con menos de diez asalariados
1611	Gerentes de hoteles sin asalariados
1612	Gerentes de pensiones sin asalariados
1619	Gerentes de otras empresas de hostelería sin asalariados
1620	Gerentes de empresas de restauración sin asalariados
2913	Técnicos de empresas y actividades turísticas
3314	Agentes de viajes

4521	Empleados de agencias de viajes
4522	Recepcionistas de establecimientos que no sean oficinas
5010	Cocineros y otros preparadores de comidas
5020	Camareros, barmans y similares
5030	Jefes de cocina, camareros y similares
5141	Azafatas y auxiliares de vuelo o camareros de avión y barco
5143	Guías y azafatas de tierra
5150	Mayordomos, economistas y similares
5199	Otros trabajadores de servicios personales
9121	Personal de limpieza de oficinas, hoteles (camareros de planta) y establecimientos similares
9122	Lavanderos, planchadores y similares
9330	Mozos de equipaje y similares

Fuente: Instituto Nacional de las Calificaciones (INCUAL)

2. El peso del turismo al PIB

El turismo es una actividad económica que genera una parte importante del crecimiento y de la ocupación en Europa, contribuyendo además al desarrollo y a la integración económica y social de las muy heterogéneas regiones que la integran. Según el OMT⁵, en el 2008 la Unión Europea continuaba siendo el primer destino turístico del mundo, con 310 millones de llegadas de turistas internacionales que generaron unos ingresos aproximados de 266.000 millones de euros. Con cerca de 1,8 millones de empresas -esencialmente PYME- que ocupan el 5,2% de la mano de obra (es decir, en torno a 9,7 millones de puestos de trabajo), la industria turística europea genera más de un 5% del PIB de la UE, una cifra en constante crecimiento. De hecho, el turismo constituye la tercera actividad socioeconómica más importante, después de los sectores del comercio y la distribución, y la construcción. Si, además, se tienen en cuenta los sectores relacionados, la contribución al PIB sube al 10% y proporciona un 12% del total de la ocupación.

A pesar de esta fortaleza, la crisis económica y financiera iniciada el año 2008 afectó de manera importante a la actividad turística, que durante el 2009 sufrió un descenso aproximado del 5,6% en el conjunto de la Unión Europea. Las últimas cifras de Eurostat⁶ con respecto a las llegadas internacionales indican que la recuperación de este sector está en marcha: en variación interanual, los seis primeros meses de 2010 muestran un aumento del 9% de las llegadas desde

⁵ Véase la Comunicación de la Comisión Europea al Parlamento Europeo, al Consejo, al Comité Económico y Social Europeo y al Comité de las Regiones Europa, primero destino turístico del mundo: un nuevo marco político para el turismo europeo, Bruselas, COM<A[COMO|CÓMO]> (2010) 352/3.

⁶ De la Nota de Prensa de la Comisión Europea publicada en Bruselas, 19 de noviembre 2010.

Norteamérica, del 8% desde Japón, del 18% de la Federación de Rusia, del 19% de China, etc. Además, las tasas de ocupación en Europa han subido un 5,4% en el tercer trimestre de este año y las cifras de la industria han mejorado en todas las sub-regiones.

A más largo plazo, el OMT⁷ estima que Europa se mantendrá como la primera región mundial por número de turistas llegados, si bien su crecimiento anual será inferior a la media prevista del 4,1% mundial, por lo cual su participación descenderá del 60 % que disfrutaba en 1995 al 46% el 2020. Otros países del sureste de Asia y del Oriente Medio acelerarán su ritmo de crecimiento a tasas superiores al 6%.

En este ámbito internacional, España se posiciona como una potencia turística mundial, aunque en el 2009 perdió su tradicional segundo lugar en el ranking de llegadas de turistas extranjeros, justo por detrás de Francia, cediendo el lugar a los Estados Unidos. Efectivamente, la crisis ha tenido un duro impacto en la actividad turística española, afectada tanto por la contracción en el consumo interno⁸ como en los principales mercados emisores (Reino Unido y Alemania). Así, después de una década de crecimiento ininterrumpido, en el 2008 las llegadas sufrieron un descenso del 3% (57,3 millones de turistas) y del 9% en el 2009 (52,2 millones de turistas). Este año, al igual que en el conjunto de Europa, se estima empezar a recuperar mercado y cerrar 2010 con 52,8 millones de turistas llegados, un 1,1% más que el año pasado.

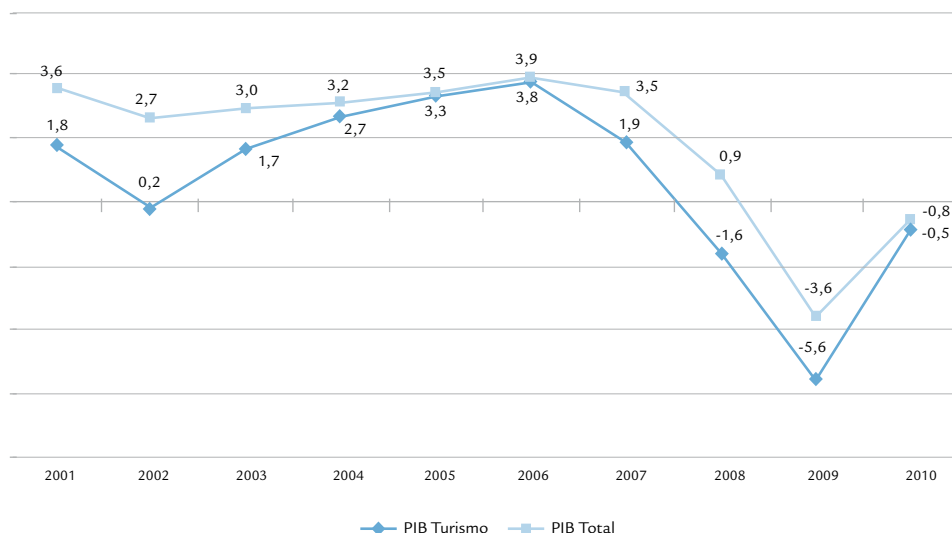
Con vista en el 2020, el OMT prevé un incremento progresivo de las llegadas de turistas a España, hasta alcanzar cerca de 65,7 millones. Pero, al igual que el panorama descrito para el resto de Europa, si bien España conservará su posición de liderazgo, descenderá escalones hasta el cuarto lugar, dejando pasar China -que cerrará este año con 54,7 millones de turistas- a la tercera posición del ranking mundial. Es cierto que España mantiene un modelo de turismo de masas de bajo precio que tiene dificultades para competir con otros destinos emergentes, como también Turquía y Túnez, que ofrecen un producto mediterráneo similar, con nuevas instalaciones pero a precio más bajo. De aquí que el Ministerio de Industria, Turismo y Comercio presentara ya en junio del 2007 el Plan Estratégico de Turismo Español 2020, con la participación de los agentes turísticos y sociales, con el objetivo de diagnosticar conjuntamente las áreas de mejora y definir los planteamientos de intervención para la próxima década.

En todo caso, según Exceltur, el año 2010 será el décimo consecutivo en que el sector turístico crecerá a un ritmo inferior que el PIB nacional (véase gráfico 1), a pesar de las cifras positivas obtenidas hasta el 2007, lo que evidencia los problemas estructurales anteriormente descritos que se iniciaron antes de la crisis del 2008.

⁷ Facts & Figuras, Tourism 2020 Vision, OMT.

⁸ Ver FAMILITUR (IET)

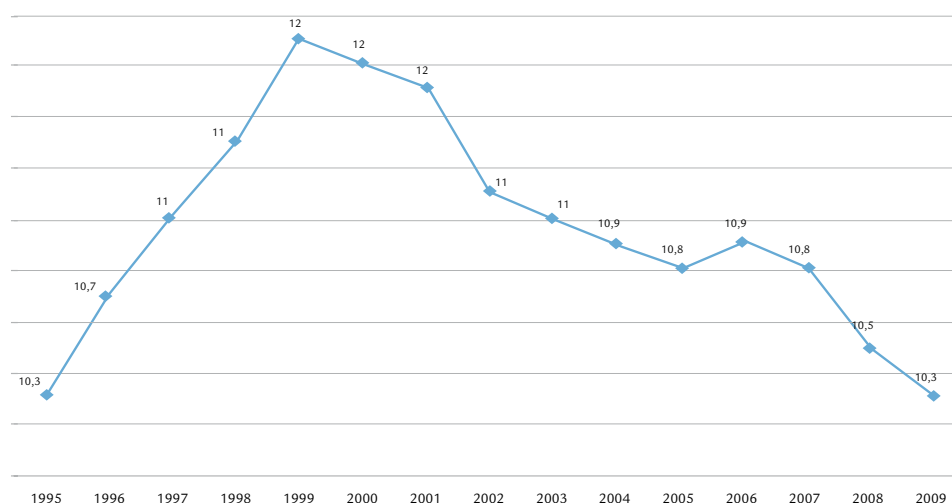
GRÁFICO1. COMPARACIÓN DEL PIB TURÍSTICO (ISTE*) Y PIB GENERAL DE LA ECONOMÍA EN ESPAÑA. TASA DE CRECIMIENTO ANUAL (%) (2001 - 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del INE y de Exceltur. Nota: los datos de 2010 son una previsión.

Así, la contribución de esta industria turística al PIB de España seguirá descendiendo: las previsiones de Exceltur para 2009⁹ apuntan que la aportación habrá caído hasta el 10,3%, igualando el mínimo histórico del año 1995.

GRÁFICO2. EVOLUCIÓN DE LA APORTACIÓN DEL TURISMO AL PIB TURÍSTICO EN ESPAÑA EN PORCENTAJES (1995 - 2009)

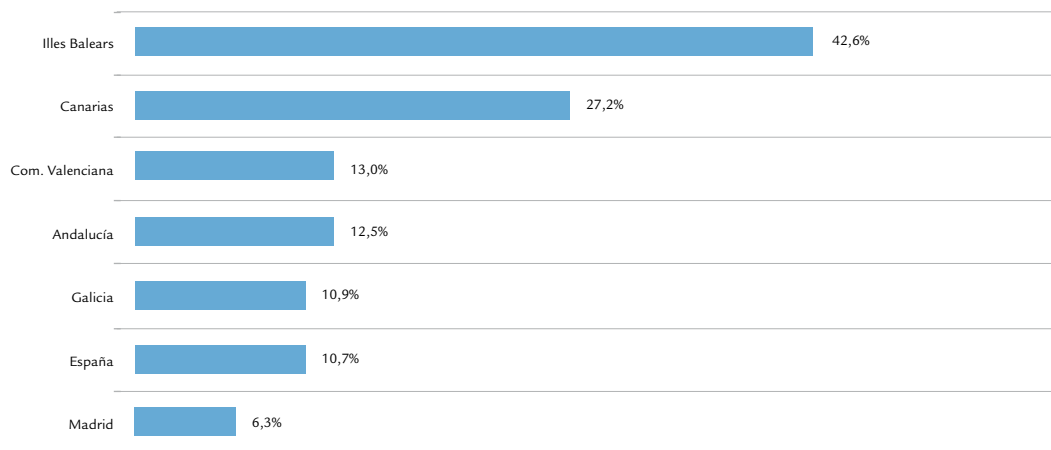

Fuente: OTIB a partir de datos del INE (1995-2008) y de las previsiones de Exceltur (2009)

⁹ El INE no ha publicado este dato en el momento de cierre de este informe.

En las Baleares, la importancia económica del sector turístico es todavía mayor que en el conjunto del Estado. Aunque de momento no hay una fuente oficial de información estadística¹⁰ respecto a la contribución de esta industria al PIB de las Islas, la última edición del Estudio Impactur, Islas Baleares 2008¹¹ estima una participación del turismo de un 42,6% del PIB, equivaliendo a 11.306 millones de euros. En comparación con otras comunidades autónomas españolas también consideradas turísticas, la dependencia de la economía balear respecto de esta actividad es pues muy superior, encabezando el ranking de regiones españolas (véase gráfico 3).

GRÁFICO 3. COMPARACIÓN DEL PESO DEL PIB EN TURISMO SOBRE EL TOTAL DEL PIB CON OTRAS COMUNIDADES AUTÓNOMAS TURÍSTICAS (2008)

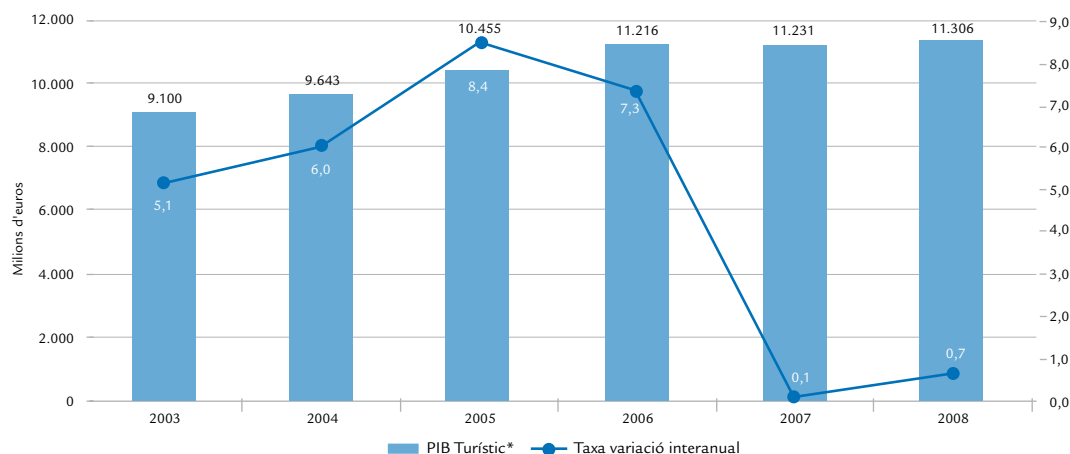
Fuente: OTIB a partir de datos de Impactur 2008

En términos de evolución y siguiendo esta fuente, en el 2008 el peso del turismo sobre el total del PIB se habría reducido en 1,7 puntos respecto del año anterior, tanto por el mayor incremento de la aportación de otras ramas de actividad económica como por el moderado crecimiento de la actividad turística, especialmente afectada por una caída en el consumo de los turistas y en la inversión de las empresas del sector en las Baleares. Así por ejemplo, la inversión en nuevas instalaciones y equipamientos se redujo un 2,7%, a causa de las restricciones crediticias en un entorno de crisis financiera y económica global.

¹⁰ La Dirección General de Economía de la Consejería de Economía y Hacienda prepara el lanzamiento de una Cuenta Satélite del Turismo de las Baleares para 2011.

¹¹ El Estudio de Impacto Económico del Turismo, IMPACTUR, Islas Baleares 2008, está elaborado conjuntamente por EXCELTUR y la Consejería de Turismo y Trabajo del Gobierno de las Islas Baleares. El objetivo es calcular el impacto socioeconómico del turismo para el conjunto de las Baleares y permitir su comparación con la Cuenta Satélite del Turismo Español elaborado por el INE y con el de otras comunidades autónomas, países y regiones turísticas internacionales que siguen esta misma metodología de estimación.

GRÁFICO 4. EVOLUCIÓN DEL PIB TURÍSTICO EN MILLONES DE EUROS EN LAS ISLAS BALEARES (2003 - 2008)

Fuente: OTIB a partir de datos de Impactur 2008

A la Espera de las mismas estimaciones para 2009 y 2010, los últimos datos publicados sobre la llegada de turistas extranjeros en las Baleares de enero a octubre de 2010 apuntan que esta industria presenta unos primeros signos de recuperación, y se estima un repunte del 2,3% respecto del año anterior. Por lo tanto, el balance acumulado de este año es mejor que los de los diez primeros meses de 2009 y permite acercarse a los valores de los años 2007 y 2008. De todas formas, hay que precisar que la evolución a lo largo del 2010 ha venido marcada por una doble velocidad, porque en los primeros meses del año la entrada de turistas fue inferior a la del 2009, pero de junio a octubre se da un punto de inflexión y se aprecia un incremento del 7,3%. Así pues, claramente hay que distinguir entre el balance negativo de la temporada baja-media, y el de la temporada alta, que supone una mejora interanual en términos de número de turistas.

La ocupación hotelera, por su parte, presenta una media del 70,8% durante los diez primeros meses de 2010, 3,4 puntos porcentuales por encima del mismo periodo de 2009. En cuanto al gasto turístico, aunque el inicio del año fue débil (de enero a mayo, uno acumulado de 1.732 millones de euros, un -16,3% en variación interanual) a partir de junio muestra un notable aumento. En concreto, en el periodo entre junio y octubre de este año el gasto presenta un crecimiento acumulado del 6,6% en las Islas, cuando la media española es del 4,1%. Este aumento se explica fundamentalmente por el gasto en hoteles y similares, dado que en el resto de alojamiento se ha dado un descenso. En todo caso, se tendrá que esperar a finales de año para poder valorar la temporada turística.

3. El tejido empresarial turístico en las Islas Baleares

3.1. Establecimientos turísticos según el Directorio Central de Empresas

El turismo es sin duda, el principal sector de actividad de las Baleares, tanto por entidad propia como porque mantiene interrelaciones estratégicas con otras actividades económicas (fundamentalmente el comercio al detalle, la construcción residencial, el transporte y los servicios personales) y de aquí su potencial de creación de puestos de trabajo indirectos.

Según el Directorio Central de Empresas (DIRCE) del INE, el 1 de enero de 2010 había 89.562 empresas en las Islas Baleares, 16.420 de las cuales englobadas en el sector turístico, lo que representa un 18,3% del total. Si se hace referencia a los establecimientos¹² la cifra asciende a 19.034, que representa el 18,6% del total de las Baleares. De hecho, el OMT¹³ recomienda la utilización del establecimiento como unidad que proporciona datos más apropiados para el análisis de la producción.

Por comparación, en el conjunto del Estado el total de establecimientos de las actividades económicas enmarcadas dentro del sector turístico representan un 13,7%. Las Islas Baleares se sitúan por detrás de las Islas Canarias, que con un 20% encabeza el ranking por comunidades autónomas.

El mayor número de estos establecimientos turísticos se dedican a la restauración: 4.656 restaurantes y 4.286 bares y cafeterías, que juntos representan el 47% del total de los locales turísticos de las Baleares. Siguen, por volumen, los propios de las actividades de otro tipo de transporte terrestre¹⁴ con 2.336 establecimientos, que representan el 12,3% del total. Por otra parte, el DIRCE contabiliza 1.251 hoteles y 893 alojamientos turísticos de corta duración. El hospedaje supone el 11,4 % del total de establecimientos turísticos -todo y que, dado el tamaño de sus plantillas, el peso de los ocupados que representan es mayor. Finalmente, el grupo de otras actividades turísticas aglutina el 22,9% de los locales. Destacan los 982 de alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles¹⁵; los 748 de actividades de creación, artísticas y espectáculos; los 701 que se dedican al alquiler de vehículos de motor; y los 665 englobados dentro de las actividades deportivas.

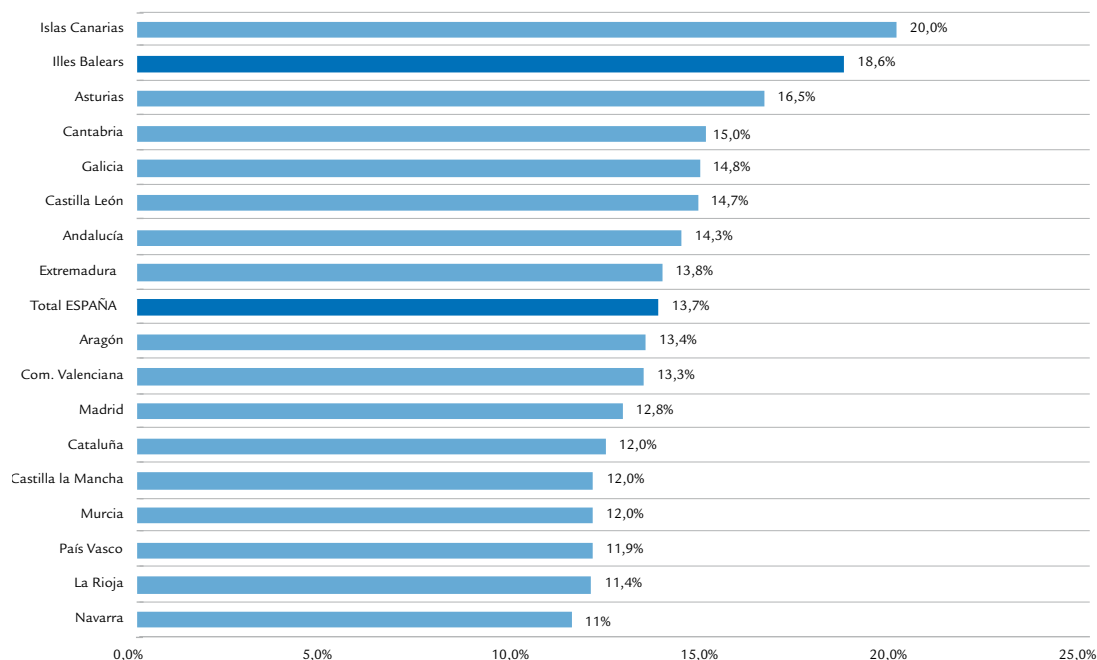
¹² El sistema DIRCE registra dos tipos de unidades: la empresa y la unidad local. La empresa se define como una organización sometida a una autoridad rectora, persona física o jurídica, y constituida para ejercer una o diversas actividades de producción de bienes y servicios. La unidad local corresponde a una empresa, o una parte de ésta, en la cual se ejercen actividades económicas por cuenta de la misma empresa. Por ejemplo, una cadena hotelera contabiliza como una empresa, y todos los hoteles serían unidades locales o establecimientos de esta empresa. Es por[A[por|para]> ello que para este análisis parece más correcto hacer un recuento de las unidades locales o establecimientos y no del total de empresas.

¹³ OMT y Naciones Unidas (2009): Recomendaciones internacionales para estadísticas de turismo, 2008. Madrid y Nueva York, 2009..

¹⁴ Como se explica en el apartado sobre introducción metodológica, esta actividad incluye todas las actividades de transporte terrestre de pasajeros, excepto el ferrocarril. Recoge el transporte de taxi, los servicios discrecionales de autocares, las excursiones, las líneas de servicio en el aeropuerto, etc.

¹⁵ Incluye el alquiler de maquinaria para la construcción, alquiler de equipos de oficina, alquiler de medios de navegación sin tripulación, alquiler de medios de transporte aéreo también sin tripulación.

GRÁFICO5. PESO DE LOS ESTABLECIMIENTOS TURÍSTICOS DEL SECTOR TURÍSTICO SOBRE EL TOTAL DE ESTABLECIMIENTOS POR COMUNIDADES AUTÓNOMAS (01.01.2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del DIRCE (INE)

En comparación, en el conjunto de España el alojamiento tiene un peso muy inferior que en el caso de Baleares, un 5,4% frente al 11, 4%, que se explica por la menor especialización turística. En cambio, el peso de los establecimientos dedicados a la restauración es mayor que en el caso de las Islas. (Véase gráficos 6 y 7).

GRÁFICO6. DISTRIBUCIÓN DE LOS ESTABLECIMIENTOS TURÍSTICOS POR SUBGRUPOS DE ACTIVIDADES ECONÓMICAS EN LAS ISLAS BALEARES (01.01.2010)

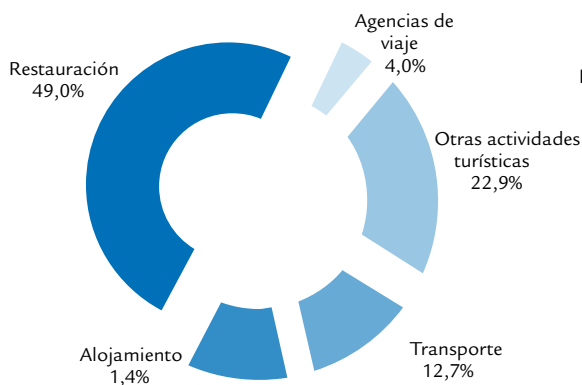
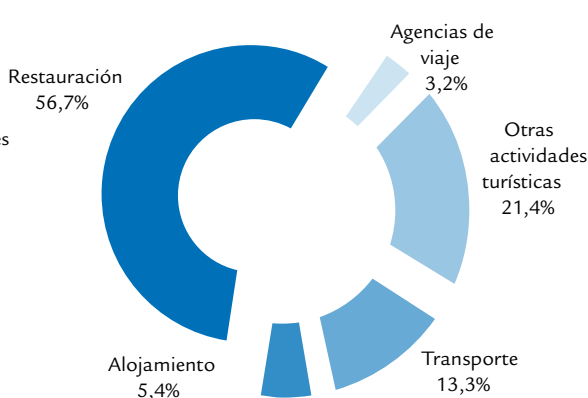

GRÁFICO7. DISTRIBUCIÓN DE LOS ESTABLECIMIENTOS TURÍSTICOS POR SUBGRUPOS DE ACTIVIDADES ECONÓMICAS EN ESPAÑA (01.01.2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del DIRCE (INE)

El tejido empresarial de este sector en las Islas se caracteriza, por una parte, por una fuerte presencia de microempresas, que superan en ocho puntos porcentuales la proporción del conjunto balear, sobre todo en los servicios de restauración. Por otra parte, se encuentran grandes empresas como las cadenas hoteleras y las agencias de viaje líderes en el ámbito nacional e internacional. Finalmente, la proporción de pequeñas y medianas empresas es 9 puntos inferior al conjunto autonómico.

En detalle, siguiendo con los datos del DIRCE, el 55,6% de los establecimientos turísticos cuentan con asalariados, un porcentaje más alto que el conjunto de locales (47,3%). Está sobre todo en los hoteles (79,4%) donde tienen más peso los establecimientos con asalariados y donde se localizan los establecimientos de más tamaño. Así, el alojamiento suma el 43,8% de las empresas de más de 20 asalariados y el 57,2% de las de más de 100 asalariados. Visto de otra manera, el conjunto del sector turístico contabiliza 84 locales con plantillas superiores a los 100 empleados, más de la tercera parte del total de los establecimientos de 100 o más trabajadores en las Islas Baleares.

CUADRO 4. ESTABLECIMIENTOS DEL SECTOR TURÍSTICO POR TAMAÑO EN LAS ISLAS BALEARES, 2010

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	2010	Empresas sin asalariados	1 a 2	3 a 5	6 a 9	10 a 19	20 a 49	50 a 99	100 o más
491	Transporte interurbano de pasajeros por ferrocarril	4	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%
493	Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros	2.336	61,1%	34,5%	2,2%	0,7%	0,6%	0,6%	0,1%	0,1%
501	Transporte marítimo de pasajeros	62	22,6%	30,6%	25,8%	11,3%	8,1%	1,6%	0,0%	0,0%
503	Transporte de pasajeros por vías de navegación interiores	5	0,0%	80,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%
511	Transporte aéreo de pasajeros	13	38,5%	7,7%	15,4%	0,0%	0,0%	15,4%	7,7%	15,4%
	Subtotal de las actividades de TRANSPORTE	2.420	59,8%	34,3%	2,9%	1,0%	0,9%	0,7%	0,2%	0,2%
551	Hoteles y alojamientos similares	1.251	20,6%	26,9%	17,2%	10,3%	9,4%	7,9%	4,2%	3,4%
552	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta estancia	893	45,2%	33,6%	11,9%	3,1%	3,9%	1,0%	0,6%	0,7%
553	Campings	6	16,7%	16,7%	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%
559	Otras alojamientos	13	7,7%	46,2%	0,0%	23,1%	15,4%	7,7%	0,0%	0,0%
	Subtotal de las actividades de ALOJAMIENTO	2.163	30,7%	29,8%	14,9%	7,4%	7,3%	5,0%	2,7%	2,2%
561	Restaurantes y establecimientos de comidas	4.656	33,9%	31,5%	19,6%	9,4%	4,1%	1,4%	0,1%	0,0%
562	Provisión de comidas preparadas para acontecimientos y otros servicios de comidas	386	44,6%	27,7%	13,5%	6,5%	4,9%	1,8%	1,0%	0,0%
563	Establecimientos de bebidas	4.286	42,4%	39,1%	12,0%	4,5%	1,6%	0,3%	0,0%	0,0%
	Subtotal de las actividades de RESTAURACIÓN	9.328	38,3%	34,8%	15,9%	7,0%	3,0%	0,9%	0,1%	0,0%
791	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos	641	27,3%	34,3%	18,6%	9,4%	6,2%	2,5%	1,6%	0,2%
799	Otros servicios de reservas y actividades relacionadas con estos	120	81,7%	10,0%	2,5%	1,7%	1,7%	0,0%	1,7%	0,8%

	Subtotal de las actividades DE AGENCIAS DE VIAJES	761	35,9%	30,5%	16,0%	8,1%	5,5%	2,1%	1,6%	0,3%
771	Alquiler de vehículos de motor	701	57,5%	29,4%	9,4%	2,3%	0,7%	0,6%	0,0%	0,1%
773	Alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles	982	67,8%	22,6%	5,7%	2,0%	1,0%	0,5%	0,0%	0,3%
522	Actividades anexas a los transportes	502	31,9%	23,5%	17,1%	10,2%	9,8%	4,4%	0,8%	2,4%
900	Actividades de creación, artísticas y espectáculos	748	77,7%	13,8%	3,9%	1,6%	1,3%	1,1%	0,3%	0,4%
910	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	111	42,3%	20,7%	18,9%	7,2%	5,4%	2,7%	1,8%	0,9%
931	Actividades deportivas	665	41,7%	32,2%	11,4%	4,7%	6,3%	2,6%	0,5%	0,8%
932	Actividades recreativas y de entretenimiento	653	54,7%	25,6%	8,6%	3,2%	4,3%	2,8%	0,6%	0,3%
	Subtotal de OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS	4.362	57,1%	24,1%	8,9%	3,6%	3,4%	1,8%	0,3%	0,6%
	TOTAL SECTOR HOSTELERIA TURISMO	19.034	44,4%	31,6%	12,5%	5,6%	3,4%	1,6%	0,5%	0,4%
	TOTAL SECTORES ECONÓMICOS	102.228	52,7%	27,1%	10,8%	4,7%	2,8%	1,3%	0,3%	0,2%

Fuente: OTIB a partir de datos del DIRCE (INE)

Para poder comparar los datos con años anteriores se tiene que recurrir a la empresa¹⁶ como unidad de análisis. En el conjunto del sector, en el periodo 2002-08 se ha dado un incremento de 2.523 empresas, un 16%. En detalle, se da un crecimiento constante desde el 2002 en las actividades recreativas y culturales, y desde 2006 en restaurantes y transporte, a pesar de la crisis. En cambio, se observa una tendencia decreciente en las agencias de viajes desde el 2005, seguramente por la concentración en grandes grupos y la expansión de las agencias online

En cuanto a los datos a enero de 2010, el número de empresas en el sector turístico de las Islas Baleares ha sufrido un descenso del 2,7%, similar al total de empresas (-2,5%). Se tiene que remarcar que entre los años 2008 y 2009, el sector turístico se incrementó en un 0,5% mientras que el conjunto de empresas ya experimentó un descenso del 1,6.

Por actividades, experimentan los recortes mayores los restaurantes (514 empresas menos), y las actividades recreativas y de entretenimiento (-64 empresas). En cambio, muestran un aumento significativo los establecimientos de bebidas (259 más).

Si el análisis se realiza según el número de asalariados, se advierte cómo las empresas de más tamaño han sido las más afectadas por la crisis: así, con respecto a los datos del 1 de enero de 2008, se ha dado un aumento de 103 unidades (un 1,5%) de las de sin asalariados. En cambio, en las empresas de 100 o más asalariados se ha pasado de 165 en el 2008 a 124 en el 2010, un descenso del 24,8%. De esta reducción de 41 establecimientos, 33 son hoteles y alojamientos similares y 6 son restaurantes.

¹⁶ El DIRCE sólo ofrece información de las unidades locales con la nueva CNAE-09 a partir de 2010, pero permite el acceso a los datos de empresas para los años 2008, 2009 y 2010.

CUADRO 5. EVOLUCIÓN DE LAS EMPRESAS POR ACTIVIDAD ECONÓMICA EN LAS ISLAS BALEARES, 2008-2010

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	2008	2009	2010	% var. 2009-08	% var. 2010-09
491	Transporte interurbano de pasajeros por ferrocarril	2	2	3	0,0%	50,0%
493	Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros	2.349	2.361	2.324	0,5%	-1,6%
501	Transporte marítimo de pasajeros	62	58	55	-6,5%	-5,2%
503	Transporte de pasajeros por vías de navegación interiores	0	3	5	-	66,7%
511	Transporte aéreo de pasajeros	16	18	12	12,5%	-33,3%
	Subtotal de las actividades de TRANSPORTE	2.429	2.442	2.399	0,5%	-1,8%
551	Hoteles y alojamientos similares	981	949	923	-3,3%	-2,7%
552	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta estancia	687	692	700	0,7%	1,2%
553	Campings	3	3	5	0,0%	66,7%
559	Otros alojamientos	8	10	11	25,0%	10,0%
	Subtotal de las actividades de ALOJAMIENTO	1.679	1.654	1.639	-1,5%	-0,9%
561	Restaurantes y establecimientos de comidas	4.605	4.617	4.103	0,3%	-11,1%
562	Provisión de comidas preparadas para acontecimientos y otros servicios de comidas	338	369	317	9,2%	-14,1%
563	Establecimientos de bebidas	3.749	3.754	4.013	0,1%	6,9%
	Subtotal de las actividades de RESTAURACIÓN	8.692	8.740	8.433	0,6%	-3,5%
791	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos	378	386	365	2,1%	-5,4%
799	Otros servicios de reservas y actividades relacionadas con los mismos	132	112	120	-15,2%	7,1%
	Subtotal de las actividades de DE AGENCIAS DE VIAJES	510	498	485	-2,4%	-2,6%
771	Alquiler de vehículos de motor	427	412	394	-3,5%	-4,4%
773	Alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles	777	793	816	2,1%	2,9%
522	Actividades anexas a los transportes	394	382	353	-3,0%	-7,6%
900	Actividades de creación, artísticas y espectáculos	720	768	730	6,7%	-4,9%
910	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	57	56	96	-1,8%	71,4%
931	Actividades deportivas	610	619	630	1,5%	1,8%
932	Actividades recreativas y de entretenimiento	497	509	445	2,4%	-12,6%
	Subtotal de OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS	3.482	3.539	3.464	1,6%	-2,1%
	TOTAL SECTOR HOSTELERIA TURISMO	16.792	16.873	16.420	0,5%	-2,7%
	TOTAL TODOS SECTORES ECONÓMICOS	93.335	91.826	89.562	-1,6%	-2,5%

Fuente: OTIB a partir de datos del DIRCE (INE)

En cuanto a las cifras de negocio de las principales empresas turísticas ubicadas en las Baleares, se puede hacer una aproximación a partir de la base de datos del SABI¹⁷. En primer lugar, resalta una cifra media de ingresos por empresa extraordinariamente alta de 4,2 MM € más de 2 millones por encima de la media de las empresas del conjunto balear. Este hecho responde a la presencia de empresas turísticas multinacionales en el sector, como ya se ha explicado. Efectivamente, las actividades de agencias de viaje y hoteles concentran el 54% y el 36% de los

¹⁷ Base de datos que contiene información financiera de más de 800.000 empresas españolas. La información de las Baleares se basa en 2.106 empresas turísticas.

ingresos respectivamente y tienen una importancia estratégica en el conjunto del sector y en la comunidad. Por comparación, los restaurantes y establecimientos de bebidas tienen un peso muy inferior. También es destacable que el volumen de negocio del sector aumentó un 17% en el periodo 2004-2008, a pesar de que 11 puntos por debajo de la evolución del conjunto de la comunidad.

CUADRO 6. INDICADORES BÁSICOS DE LA ESTRUCTURA DE LA EMPRESA EN LAS BALEARES (2008)

Indicadores	Valores
Ingresos medios (millones de euros) por empresa sector turístico	4,2
Ingresos medios (millones de euros) por empresa total Baleares	1,9
Crecimiento de los ingresos 2004-08 sector turístico	17%
Crecimiento de los ingresos 2004-08 total Baleares	28%

Fuente: SABI

El siguiente cuadro lista las primeras empresas por volumen de ingresos. Nueve de ellas presentan cifras superiores a los 100 millones de euros y concentran el 52% del total de los ingresos del sector, alcanzando de hecho el 16% de los ingresos de la comunidad. De las 15 primeras incluidas en el cuadro, 10 se localizan en Palma y 3 en Lluçmajor.

CUADRO 7. PRINCIPALES EMPRESAS DEL SECTOR TURÍSTICO SEGÚN INGRESOS EN LAS BALEARES (2008)

Nombre	Localidad	Ingresos (millones de euros)	Empleados
Sol Meliá S.A.	Palma	1.202	18.811
Viajes Halcón S.A.	Lluçmajor	1.082	2.602
Viajes Iberia S.A.	Palma	941	1.868
Travelplan Business S.A.	Lluçmajor	794	542
Hotelbeds S.L.	Palma	315	n.d.
Jumboturismo S.A.	Palma	260	444
Viajes Ecuador S.A.	Lluçmajor	250	223
Jumbo Tours España S.L.	Palma	161	207
Touropredador Viva Tours s.A.	Palma	123	128
Viajes Iberoservice España S.L.	Palma	97	472
Empty Leg S.L.	Marratxí	92	98
Hotelbeds Spain S.L.	Palma	73	769
Viajes Barceló S.L.	Palma	66	651
Barceló Arrendamientos Hoteleros S.L.	Palma	62	839
Grupo Empresas Alonso Mari S.A.	Ibiza	58	661

Fuente: SABI

Además, a la anterior lista se tendría que añadir referencia a otras tres grandes empresas, aunque coticen bajo códigos de actividades económicas no clasificadas como turísticas. La primera es Globalia Corporación Empresarial, S. A., con sede en Lluçmajor, que en el 2008

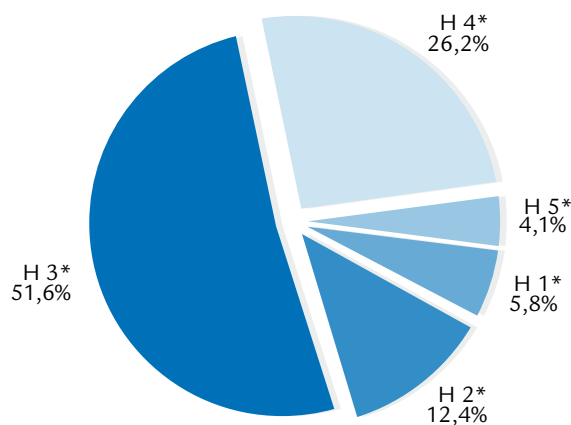
declaraba 3.343 MM €de ingresos y una plantilla de 15.240 trabajadores, según SABI. Otras dos compañías destacables su Arabella Hoteles e Inversiones de España (AHEISA), filial del grupo alemán Schorghuber en Palma y propietaria de tres hoteles de lujo y tres campos de golf en Mallorca, que registró 52 MM y 667 trabajadores; y Hoteles y Clubes de Vacaciones SA, también localizada en Palma, con 37 MM€de ingresos y 563 personas en plantilla en 2008.

3.2. El Catálogo de establecimientos hoteleros

El DIRCE no proporciona información por islas, pero a partir del Catálogo de establecimientos hoteleros de la Consejería de Turismo y Trabajo se puede hacer una aproximación bastante esmerada. El 31 de diciembre de 2009 se contabilizaban en las Islas Baleares 2.623 establecimientos hoteleros, el 53,8% de los cuales corresponde a oferta hotelera y el 46,2% restante a oferta extrahotelera¹⁸. Los bares y restaurantes, por su parte, ascendían a 6.718 establecimientos.

Por categorías, de los 711 hoteles de las Baleares, la gran mayoría se corresponde 3 estrellas (un 51,6%), serie de los de 4 estrellas (un 26,2%): juntos aglutinan más de las tres cuartas partes de los establecimientos.

GRÁFICO 8. DISTRIBUCIÓN DE LOS HOTELES DE LAS BALEARES POR CATEGORÍAS (2009)

Fuente: OTIB a partir de datos del Catálogo de establecimientos hoteleros (Consejería de Turismo y Trabajo)

AEn Mallorca hay 1.592 establecimientos hoteleros y 8.067 bares y restaurantes. Juntos representan el 70,1% del total de las Baleares. Las zonas turísticas que concentran más hoteles son Calvià y Andratx (un 17,4% del total), Son Servera, Sant Llorenç y Manacor (15,1%), Palma (14,4%) y Felanitx, Santanyí, ses Salines y Campos (14,1%). En cambio, con respecto a bares y

¹⁸ Oferta hotelera incluye casas de huéspedes, ciudades de vacaciones, fondas, hoteles, hoteles apartamentos, hoteles residencia, hostales, hostales residencia, pensiones y residencias apartamentos. Por otra parte, la oferta extrahotelera incluye apartamentos turísticos, hoteles rurales, turismo de interior, agroturismos y campings turísticos

restaurantes, Palma, con 3.307 establecimientos aglutina el 41% del total de este tipo de locales de Mallorca.

Menorca, por su parte, dispone de 358 establecimientos hoteleros y 1.069 bares y restaurantes, y suponen el 10,4% del total de las Baleares. El 71,2% del alojamiento turístico se localiza en los municipios de Alaior, es Migjorn Gran, Ferreries y Ciutadella.

Finalmente, las Pitiusas disponen de una oferta de 673 hoteles y similares y 2.205 bares y restaurantes, que conjuntamente representan el 19,6% del total de la oferta de las Baleares. El 41,5% de los establecimientos hoteleros y el 53,8% de los bares y restaurantes de Ibiza se localizan en los municipios de Sant Josep de sa Talaia e Ibiza.

CUADRO 8. ESTABLECIMIENTOS HOTELEROS, BARES Y RESTAURANTES POR ZONAS EN LAS ISLAS BALEARES (2009)

	Oferta hotelera	Oferta extrahotelera	Bares y restaurantes	TOTAL establecimientos
Palma	207	22	3.307	3.536
Llucmajor	46	14	235	295
Calviá y Andratx	186	91	1.122	1.399
Estellencs, Banyalbufar, Esporles, Valldemossa, Deià, Sóller y Formalutx	36	46	232	314
Pollença	35	44	243	322
Alcúdia	46	39	359	444
Muro, Santa Margalida y Artà	75	40	279	394
Son Servera, Sant Llorenç y Manacor	142	98	740	980
Felanitx, Santanyí, Ses Salines y Campos	107	118	616	841
TOTAL MALLORCA	969	623	8.067	9.659
Es Mercadal, Maó, Es Castell y Sant Lluís	46	57	-	-
Alaior, Es Migjorn Gran, Ferreries y Ciutadella	70	185	-	-
TOTAL MENORCA	116	242	1.069	1.427
Sant Antoni	78	61	334	473
Sant Josep de sa Talaia e Ibiza	121	108	982	1.211
Santa Eularia des Riu y Sant Joan de Labritja	82	102	511	695
TOTAL IBIZA	281	271	1.827	2.379
TOTAL FORMENTERA	45	76	198	319
TOTAL ILLES BALEARS	1.411	1.212	11.161	13.784

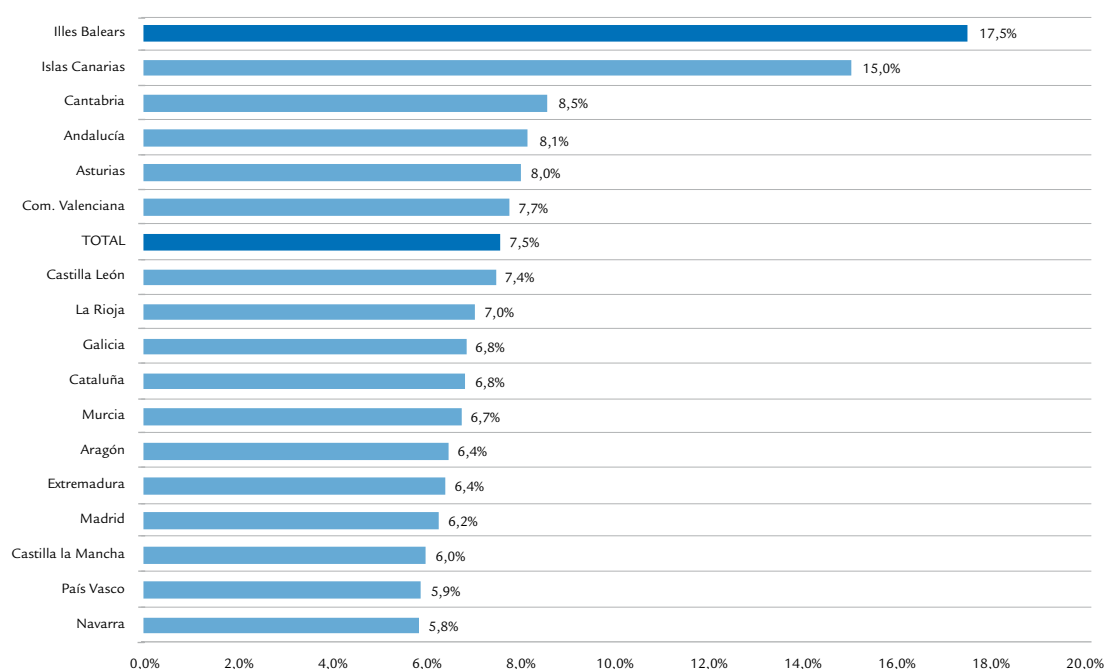
Fuente: OTIB a partir de datos del Catálogo de establecimientos hoteleros (Consejería de Turismo y Trabajo)

4. La ocupación en el sector turístico

4.1. Evolución de la ocupación en las Islas Baleares

Durante el 2009 las Islas Baleares registran por término medio a 100.835 personas de alta en la Seguridad Social en el conjunto de las actividades económicas del sector turístico, contando las que cotizan en el régimen general y en el régimen de autónomos, lo cual representa la cuarta parte del total de trabajadores de alta. Sólo las actividades de alojamiento y los servicios de comidas y bebidas suman 71.783 afiliados, un 17,5% del total de trabajadores de alta. Este porcentaje es el más alto de todas las comunidades autónomas, por encima de Canarias y casi el doble de la media estatal.

GRÁFICO 9. PESO DE LOS TRABAJADORES EN EL SECTOR TURÍSTICO SOBRE EL TOTAL DE TRABAJADORES OCUPADOS POR COMUNIDADES AUTÓNOMAS (2009)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

Mirando atrás se ve que durante el periodo 2006-2008 la ocupación en la hostelería creció en todas las comunidades autónomas, pero en Baleares el aumento fue del 4,2%, inferior al del conjunto nacional (+6 %). De forma similar, en el 2009 y una vez iniciada la crisis, se da un descenso generalizado de la ocupación en la actividad hotelera, siendo las Islas Canarias (-8,8%), las Baleares (-5,5%) y la Comunidad Valenciana (-5,4%), las que se llevan la peor parte, con descensos por encima de la media nacional (-3,3%).

CUADRO 9. TRABAJADORES DE ALTA EN LA SEGURIDAD SOCIAL EN LA HOSTELERÍA POR COMUNIDADES AUTÓNOMAS (SEPTIEMBRE 2010)

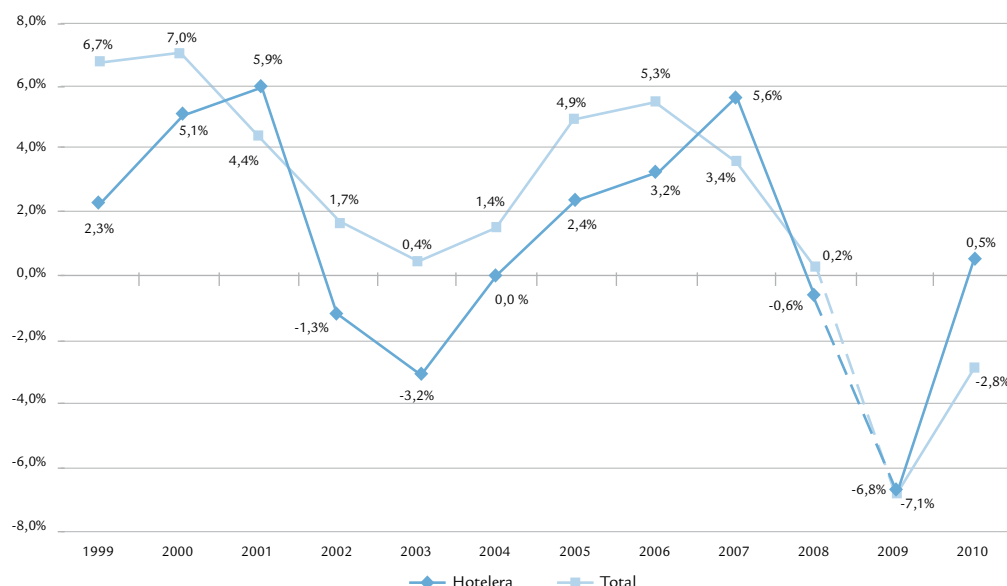
CCAA	2006	2008	Var (%) 08-06	2009	Var (%) 09-08	Septiembre 2009	Septiembre 2010	Var. (%)
Andalusia	187.756	201.105	7,1%	193.408	-3,8%	205.544	208.706	1,5%
Aragón	31.187	34.544	10,8%	33.968	-1,7%	34.148	34.912	2,2%
Asturias	28.884	29.964	3,7%	29.796	-0,6%	31.071	31.397	1,0%
Illes Balears	72.252	75.309	4,2%	71.154	-5,5%	99.421	101.938	2,5%
Illes Canàries	108.067	110.748	2,5%	101.025	-8,8%	101.200	102.758	1,5%
Cantàbria	17.693	18.232	3,0%	17.959	-1,5%	19.293	19.163	-0,7%
Castella Lleó	64.233	68.005	5,9%	67.091	-1,3%	68.715	69.794	1,6%
Castella la Manxa	36.756	40.183	9,3%	39.822	-0,9%	40.470	41.244	1,9%
Catalunya	202.983	216.315	6,6%	208.992	-3,4%	222.016	227.935	2,7%
Com. Valenciana	126.741	134.332	6,0%	127.032	-5,4%	129.381	130.143	0,6%
Extremadura	19.104	20.618	7,9%	20.524	-0,5%	20.828	20.820	0,0%
Galícia	64.139	66.936	4,4%	66.587	-0,5%	69.580	71.554	2,8%
Madrid	164.554	175.087	6,4%	172.746	-1,3%	168.234	170.982	1,6%
Múrcia	30.517	32.533	6,6%	30.862	-5,1%	31.384	31.771	1,2%
Navarra	14.323	15.320	7,0%	15.002	-2,1%	15.097	15.412	2,1%
País Basc	50.051	53.539	7,0%	53.370	-0,3%	52.998	55.022	3,8%
La Rioja	7.957	8.495	6,8%	8.348	-1,7%	8.433	8.730	3,5%
TOTAL	1.229.599	1.303.841	6,0%	1.260.381	-3,3%	1.317.813	1.345.257	2,1%

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

El gráfico 10 presenta las variaciones interanuales de la afiliación en la actividad hotelera¹⁹ y del total de afiliación desde 1999 en las Baleares. Excepto los años 2001 y 2007, la ocupación en el turismo ha aumentado a un ritmo más bajo que el global de la ocupación, liderando el crecimiento otros sectores, como la construcción. Con la crisis económica, el 2008 y 2009 se produce un retroceso en el conjunto de los sectores económicos, mientras que en el 2010 el turismo remonta la creación de ocupación y presenta, por término medio en el periodo enero - septiembre de 2010, una evolución positiva con respecto al mismo periodo de 2009, que de hecho mejora los resultados del conjunto de los sectores económicos.

¹⁹ Para poder hacer evoluciones de la afiliación desde el año 1999, se ha seleccionado el código 55 de la CNAE-93 y los códigos 55 y 56 de la CNAE-09, que son equivalentes para las dos clasificaciones.

GRÁFICO 10. EVOLUCIÓN DE LA VARIACIÓN INTERANUAL DE LA AFILIACIÓN EN EL LA ACTIVIDAD HOTELERA Y EN EL TOTAL DE AFILIACIÓN EN LAS ISLAS BALEARES (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE, 1999 - 2010)

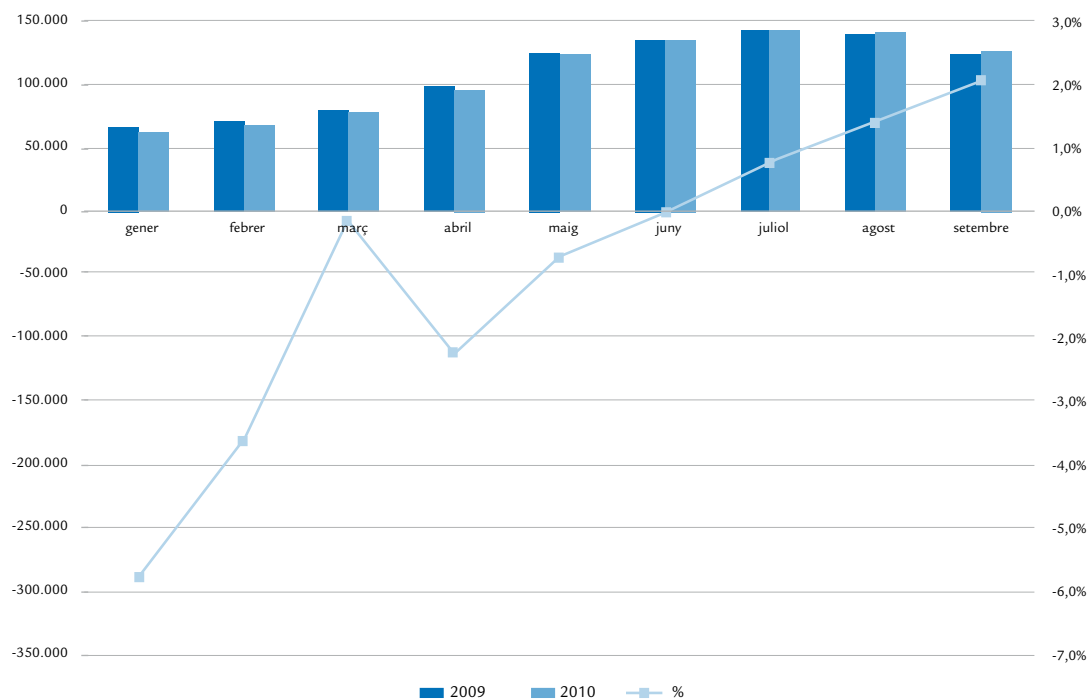

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS. Nota: en el 2009 se produce el cambio de CNAE.

Analizando esta evolución en detalle se aprecia que, en realidad, durante los meses previos al inicio de la temporada turística la afiliación se mantenía decreciente, pero a partir del mes de julio se empiezan a dar incrementos interanuales que se sostienen hasta septiembre de 2010, cuando alcanza un incremento del 2,5%. De hecho, el crecimiento balear en septiembre es superior al del conjunto español, 2,1%, y de la mayoría de los principales territorios turísticos españoles (Canarias, 1,5%, País Valenciá, 0,6%, Andalucía, 1,5%) (véase cuadro 9).

Las actividades económicas que presentan una mejor evolución con respecto al 2009 son las de restauración y de alojamiento. Más en detalle, son los restaurantes y establecimientos de comidas (416 personas ocupadas más), las actividades recreativas y de entretenimiento (97 ocupados más) y los alojamientos turísticos y de corta duración (68 ocupados más). En cambio, pierden un número más alto de afiliados el transporte aéreo de pasajeros (595 ocupados menos), los establecimientos de bebidas (181 afiliaciones menos), las agencias de viajes y los operadores turísticos (136 afiliaciones menos) y las actividades anexas al transporte (100 ocupados menos) (véase cuadro 10).

GRÁFICO 11. EVOLUCIÓN MENSUAL DE LA AFILIACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO EN LAS ISLAS BALEARES (2009-2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

CUADRO 10. TRABAJADORES DE ALTA EN LA SEGURIDAD SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTICO EN LAS ISLAS BALEARES (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE DE 2010)

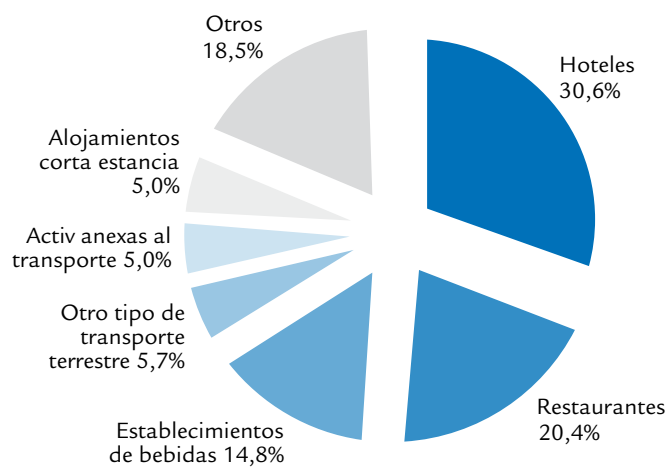
Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	Mitjana gener-Septiembre 2009	Mitjana gener-Septiembre 2010	Var. Abs.	Var. (%)
491	Transporte interurbano de pasajeros por ferrocarril	330	330	0	0,0%
493	Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros	6.183	6.217	34	0,5%
501	Transporte marítimo de pasajeros	31	33	2	7,6%
503	Transporte de pasajeros por vías de navegación interiores	5	4	-1	-15,6%
511	Transporte aéreo de pasajeros	3.562	2.967	-595	-16,7%
	Subtotal de las actividades de TRANSPORTE	10.110	9.550	-560	-5,5%
551	Hoteles y alojamientos similares	33.152	33.191	39	0,1%
552	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta estancia	5.393	5.461	68	1,3%
553	Campings	114	112	-2	-1,8%
559	Otras alojamientos	108	109	2	1,4%
	Subtotal de las actividades de ALOJAMIENTO	38.768	38.874	106	0,3%
561	Restaurantes y establecimientos de comidas	21.715	22.131	416	1,9%
562	Provisión de comidas preparadas para acontecimientos y otros servicios de comidas	1.512	1.528	16	1,1%
563	Establecimientos de bebidas	16.249	16.068	-181	-1,1%
	Subtotal de las actividades de RESTAURACIÓN	39.476	39.727	251	0,6%

791	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos	4.262	4.127	-136	-3,2%
799	Otros servicios de reservas y actividades relacionadas con estos	478	443	-35	-7,3%
	Subtotal de las actividades DE AGENCIAS DE VIAJES	4.740	4.569	-171	-3,6%
771	Alquiler de vehículos de motor	1.964	1.940	-24	-1,2%
773	Alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles	1.119	1.113	-6	-0,5%
522	Actividades anexas a los transportes	5.525	5.426	-100	-1,8%
900	Actividades de creación, artísticas y espectáculos	1.443	1.467	25	1,7%
910	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	584	560	-23	-4,0%
931	Actividades deportivas	2.994	2.933	-61	-2,0%
932	Actividades recreativas y de entretenimiento	2.262	2.359	97	4,3%
	Subtotal de OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS	15.890	15.799	-91	-0,6%
	TOTAL SECTOR HOSTELERIA TURISMO	108.983	108.519	-464	-0,4%
	TOTAL TODOS SECTORES ECONÓMICOS	419.830	407.661	-12.169	-2,9%

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

En cuanto a la distribución de los afiliados, las actividades que aglutinan más trabajadores son los hoteles con un 30,6% del total de los afiliados, seguidos de los restaurantes (20,4%) y los establecimientos de bebidas (14,8%), que juntos suponen más del 65,8% del total de trabajadores del sector. Ya a cierta distancia se sitúa otro tipo de transporte de pasajeros con un 5,7% del total de la afiliación.

GRÁFICO 12. DISTRIBUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO POR ACTIVIDADES ECONÓMICAS EN LAS ISLAS BALEARES (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

4.2. Evolución de la ocupación por islas

Para obtener información desglosada por islas se tiene que recurrir a los ficheros de microdatos de la TGSS. Como se ha explicado en la introducción metodológica estos ficheros son trimestrales, y se corresponden al momento de la extracción, normalmente el último día de cada trimestre. De un mismo año, por lo tanto, se dispone de las cifras de afiliaciones en cuatro momentos en el tiempo. De aquí que las medias anuales obtenidas a partir de estos ficheros no se correspondan exactamente con las medias generadas a partir de los doce meses de un año, aunque las diferencias son mínimas. Es también por eso que las comparaciones se presentan de un mes determinado con respecto al mismo mes del año anterior. Lo mismo pasa con los datos de afiliación en el sector turístico desglosados por sexo y edad, nacionalidad, régimen y tipo de contrato.

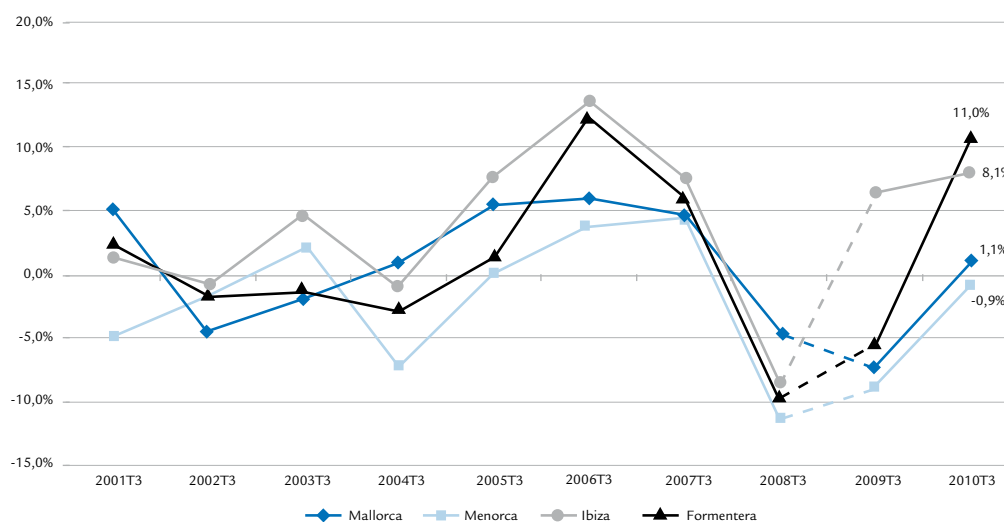
El 30 de septiembre de 2010 se contabilizaban 126.434 trabajadores de alta en el sector turístico en las Islas Baleares: 96.991 en Mallorca, 19.844 en Ibiza, 7.830 en Menorca, y 1.768 en Formentera.

Las Islas presentan evoluciones diferentes con respecto a la afiliación en la actividad hotelera durante el periodo 2001 a 2010. Así, mientras que Formentera presenta aumentos interanuales casi en toda la serie analizada, Menorca dibuja un comportamiento muy inestable en el tiempo: así, se viven descensos en la ocupación en el 2001 y 2002, para remontar ligeramente en el 2003 y volver a descender en el 2004 y 2005. En el 2006 y 2007 presenta notables aumentos, como el resto de islas, y una vez iniciada la crisis, en el 2008, vuelve a sufrir un recorte. Mallorca e Ibiza, por su parte muestra una evolución más positiva, a pesar de los descensos registrados en el 2002 y 2003, y también en el 2004 en el caso de Ibiza.

Ya durante el 2010, las Pitiusas lideran el crecimiento de la ocupación en las actividades de alojamiento y restauración: Ibiza presenta en septiembre de 2010 un incremento interanual del 11% en el número de trabajadores de alta y Formentera del 8,1%. Además, Formentera ya registraba un incremento en las actividades de alojamiento y restauración durante septiembre de 2009 con respecto a las cifras de 2008. Menorca, en cambio, presenta un descenso de la ocupación en la hostelería en términos interanuales (-0,9%), y es la isla que experimentó el descenso mayor en el 2009 (-9,2%) y en el 2008 (-11,4%). Mallorca, por su parte, experimenta un incremento del 1, 1

Los trabajadores del sector turístico se distribuyen de la manera siguiente: un 76,7% tienen el centro de trabajo en Mallorca, un 15,7% en Ibiza, un 6,2% en Menorca y el 1, 4 % restante en Formentera. Destaca el peso de Ibiza que sólo supone un 11,4% del total de trabajadores afiliados.

GRÁFICO 13. EVOLUCIÓN DE LA VARIACIÓN INTERANUAL DE LA AFILIACIÓN EN LA ACTIVIDAD HOTELERA POR ISLAS (SEPTIEMBRE, 2001 - 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS. Nota: en el 2009 se produce el cambio de CNAE.

GRÁFICO 14. DISTRIBUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO POR ISLAS (SEPTIEMBRE 2010)

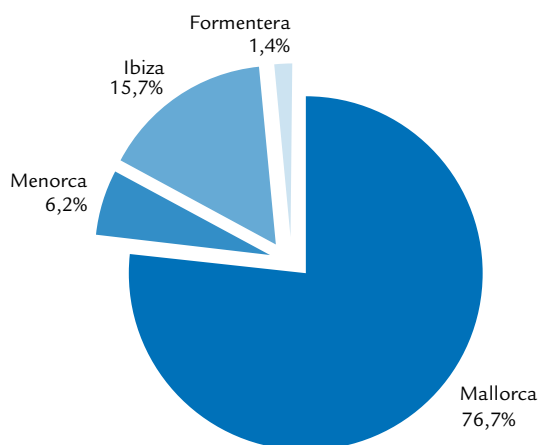
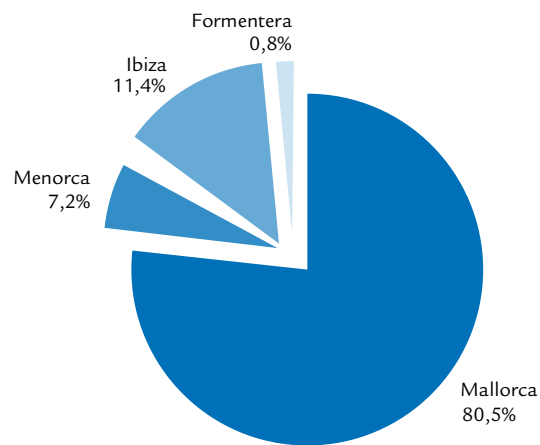

GRÁFICO 15. DISTRIBUCIÓN DEL TOTAL DE AFILIACIÓN POR ISLAS (SEPTIEMBRE 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

La distribución de los trabajadores del sector turístico por actividades económicas presenta algunas diferencias destacables entre las Islas. Así, tanto Ibiza como Formentera destacan por un peso mayor de los ocupados en las actividades de restauración (42,2% y 48,6% respectivamente frente a una media del 35,8% para las Baleares). Mallorca, por su parte, se caracteriza por una diversificación más amplia de las actividades económicas, con un peso superior de las agencias de viajes y transporte, y menor de las actividades de

restauración. Finalmente, Menorca muestra un porcentaje más alto de trabajadores en las actividades de restauración (un 43,6%), y, por contra, más bajo en las actividades de alojamiento (un 33% frente a un 38,3% para el conjunto de las Baleares).

GRÁFICO 16. DISTRIBUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO POR ACTIVIDADES ECONÓMICAS EN MALLORCA (SEPTIEMBRE 2010)

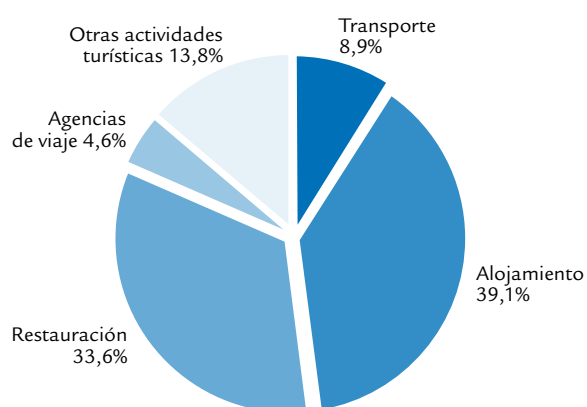

GRÁFICO 17. DISTRIBUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO POR ACTIVIDADES ECONÓMICAS EN MENORCA (SEPTIEMBRE 2010)

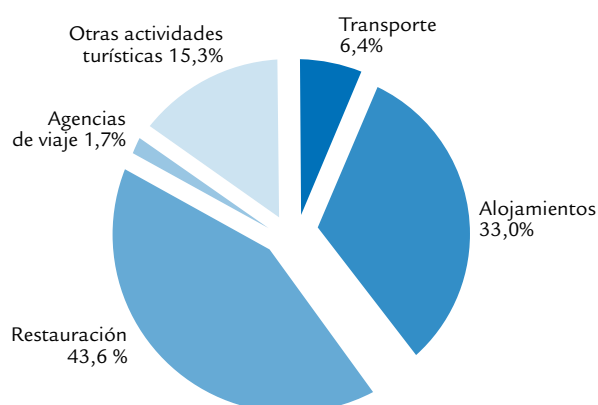

GRÁFICO 18. DISTRIBUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO POR ACTIVIDADES ECONÓMICAS EN IBIZA (SEPTIEMBRE 2010)

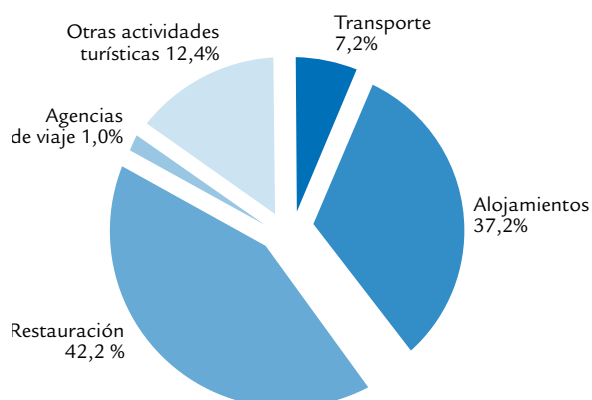
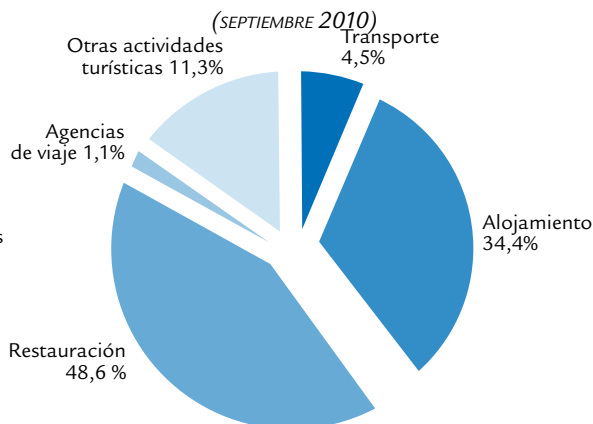

GRÁFICO 19. DISTRIBUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO POR ACTIVIDADES ECONÓMICAS EN FORMENTERA (SEPTIEMBRE 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

Si se pasa al análisis detallado por Islas, se ve que en Mallorca los 96.991 trabajadores clasificados dentro del sector turístico representan el 28,5% del total de población de alta en los regímenes general y autónomo, porcentaje muy próximo al del conjunto de las Baleares (29,8%). Con respecto al mismo mes del 2009, el sector experimenta un incremento de 284 afiliados (un 0,3%), cuando el conjunto de la ocupación muestra un descenso del 2,1%.

Las actividades que presentan una mejor evolución son las de hoteles y alojamientos similares (822 afiliados más), restaurantes y establecimientos de comida (229 afiliaciones más) y las actividades de creación, artísticas y espectáculos (110 afiliados más). En cambio, sufren recortes notables el transporte aéreo de pasajeros (565 afiliados menos) y los establecimientos de bebidas (261 afiliaciones menos).

CUADRO 11. TRABAJADORES DE ALTA EN LA SEGURIDAD SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTICO EN MALLORCA (30 DE SEPTIEMBRE DE 2010)

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	Septiembre 2009	Septiembre 2010	Var. Abs.	Var. (%)
491	Transporte interurbano de pasajeros por ferrocarril	338	334	-4	-1,2%
493	Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros	5.358	5.381	23	0,4%
501	Transporte marítimo de pasajeros	23	22	-1	-4,3%
503	Transporte de pasajeros por vías de navegación interiores	3	2	-1	-33,3%
511	Transporte aéreo de pasajeros	3.491	2.926	-565	-16,2%
	Subtotal de las actividades de TRANSPORTE	9.213	8.665	-548	-5,9%
551	Hoteles y alojamientos similares	32.533	33.355	822	2,5%
552	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta estancia	4.466	4.407	-59	-1,3%
553	Campings	89	94	5	5,6%
559	Otros alojamientos	62	48	-14	-22,6%
	Subtotal de las actividades de ALOJAMIENTO	37.150	37.904	754	2,0%
561	Restaurantes y establecimientos de comidas	17.769	17.998	229	1,3%
562	Provisión de comidas preparadas para acontecimientos y otros servicios de comidas	1.510	1.552	42	2,8%
563	Establecimientos de bebidas	13.272	13.011	-261	-2,0%
	Subtotal de las actividades de RESTAURACIÓN	32.551	32.561	10	0,0%
791	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos	4.099	4.106	7	0,2%
799	Otros servicios de reservas y actividades relacionadas con estos	431	399	-32	-7,4%
	Subtotal de las actividades DE AGENCIAS DE VIAJES	4.530	4.505	-25	-0,6%
771	Alquiler de vehículos de motor	1.668	1.616	-52	-3,1%
773	Alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles	1.001	995	-6	-0,6%
522	Actividades anexas a los transportes	4.746	4.764	18	0,4%
900	Actividades de creación, artísticas y espectáculos	1.321	1.431	110	8,3%
910	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	441	427	-14	-3,2%
931	Actividades deportivas	2.367	2.337	-30	-1,3%
932	Actividades recreativas y de entretenimiento	1.719	1.786	67	3,9%
	Subtotal de OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS	13.263	13.356	93	0,7%
	TOTAL SECTOR TURÍSTICO	96.707	96.991	284	0,3%
	TOTAL TODOS SECTORES ECONÓMICOS (R. Ene + R. Autónomo)	347.955	340.686	-7.269	-2,1%
	PESO (%) DE LOS OCUPADOS EN TURISMO SOBRE TOTAL OCUPADOS	27,8%	28,5%		

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

Por su parte, en Menorca se contabilizan 7.830 personas ocupadas en el sector turístico el 30 de septiembre de 2010, un 26,4% del total de trabajadores de alta en esta isla. Con respecto al mes de septiembre de 2009 no se observa casi variación (aumento en 2 trabajadores). A pesar de todo, este dato es positivo ya que el global de la ocupación en los regímenes general y autónomo presenta el mismo mes un descenso interanual del 2,7%.

Las actividades turísticas que presentan el incremento interanual más alto son las de hoteles y alojamientos similares (66 afilados más), alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta duración (28 ocupados más) y las actividades de otro tipo de transporte terrestre de pasajeros (26 ocupados más). Por contra, los restaurantes y establecimientos de comidas (126 ocupados menos) y los establecimientos de bebidas (36 ocupados menos) experimentan los descensos más altos.

CUADRO 12. TRABAJADORES DE ALTA EN LA SEGURIDAD SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTICO EN MENORCA (30 DE SEPTIEMBRE DE 2010)

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	Septiembre 2009	Septiembre 2010	Var. Abs.	Var. (%)
491	Transporte interurbano de pasajeros por ferrocarril	0	0	0	-
493	Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros	463	489	26	5,6%
501	Transporte marítimo de pasajeros	9	10	1	11,1%
503	Transporte de pasajeros por vías de navegación interiores	0	0	0	-
511	Transporte aéreo de pasajeros	6	0	-6	-100,0%
	Subtotal de las actividades de TRANSPORTE	478	499	21	4,4%
551	Hoteles y alojamientos similares	1.575	1.641	66	4,2%
552	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta estancia	849	877	28	3,3%
553	Campings	5	6	1	20,0%
559	Otras alojamientos	56	57	1	1,8%
	Subtotal de las actividades de ALOJAMIENTO	2.485	2.581	96	3,9%
561	Restaurantes y establecimientos de comidas	2.111	1.985	-126	-6,0%
562	Provisión de comidas preparadas para acontecimientos y otros servicios de comidas	94	111	17	18,1%
563	Establecimientos de bebidas	1.354	1.318	-36	-2,7%
	Subtotal de las actividades de RESTAURACIÓN	3.559	3.414	-145	-4,1%
791	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos	83	85	2	2,4%
799	Otras servicios de reservas y actividades relacionadas con estos	56	51	-5	-8,9%
	Subtotal de las actividades DE AGENCIAS DE VIAJES	139	136	-3	-2,2%
771	Alquiler de vehículos de motor	196	212	16	8,2%
773	Alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles	71	69	-2	-2,8%
522	Actividades anexas a los transportes	398	416	18	4,5%
900	Actividades de creación, artísticas y espectáculos	95	94	-1	-1,1%
910	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	80	63	-17	-21,3%
931	Actividades deportivas	252	273	21	8,3%

932	Actividades recreativas y de entretenimiento	75	73	-2	-2,7%
	Subtotal de OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS	1.167	1.200	33	2,8%
	TOTAL SECTOR TURÍSTICO	7.828	7.830	2	0,0%
	TOTAL TODOS SECTORES ECONÓMICOS (R. Ene + R. Autónomo)	30.501	29.677	-824	-2,7%
	PESO (%) DE LOS OCUPADOS EN TURISMO SOBRE TOTAL OCUPADOS	25,7%	26,4%		

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

Finalmente, en las Pitiusas los 21.612 ocupados en el sector turístico suponen el 41% del total de afiliados, más de 12 puntos porcentuales por encima del peso de Mallorca y 14,6 puntos por encima del de Menorca. Con respecto a septiembre de 2009, se observa un notable incremento en el número de afiliaciones en el sector turístico, de 2.094 personas (11,8%) en el caso de Ibiza y de 133 (8,1%) en el caso de Formentera. De hecho, las Pitiusas también presentan, a diferencia de Mallorca y Menorca, un incremento interanual en el total de la afiliación del 3,6%.

En detalle, las actividades que más aumentan en términos absolutos el número de trabajadores afiliados son, en este orden: restaurantes y establecimientos de comidas (569 afiliaciones más), hoteles y alojamientos similares (519 afiliaciones más), actividades recreativas y de entretenimiento (344 afiliaciones más) y establecimientos de bebidas (265 afiliaciones más). Tan sólo muestran descensos interanuales las agencias de viajes, operadores turísticos (34 afiliaciones menos) y transporte aéreo de pasajeros (16 afiliaciones menos).

CUADRO 13. TRABAJADORES DE ALTA EN LA SEGURIDAD SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTICO EN LAS PITIUSAS (30 DE SEPTIEMBRE DE 2010)

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	Septiembre 2009	Septiembre 2010	Var. Abs.	Var. (%)
491	Transporte interurbano de pasajeros por ferrocarril	0	0	0	-
493	Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros	1.166	1.285	119	10,2%
501	Transporte marítimo de pasajeros	1	2	1	100,0%
503	Transporte de pasajeros por vías de navegación interiores	3	3	0	-
511	Transporte aéreo de pasajeros	235	219	-16	-6,8%
	Subtotal de las actividades de TRANSPORTE	1.405	1.509	104	7,4%
551	Hoteles y alojamientos similares	5.570	6.089	519	9,3%
552	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta estancia	1.586	1.860	274	17,3%
553	Campings	22	21	-1	-4,5%
559	Otras alojamientos	13	23	10	76,9%
	Subtotal de las actividades de ALOJAMIENTO	7.191	7.993	802	11,2%
561	Restaurantes y establecimientos de comidas	4.792	5.361	569	11,9%
562	Provisión de comidas preparadas para acontecimientos y otros servicios de comidas	122	150	28	23,0%
563	Establecimientos de bebidas	3.458	3.723	265	7,7%

	Subtotal de las actividades de RESTAURACIÓN	8.372	9.234	862	10,3%
791	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos	187	153	-34	-18,2%
799	Otros servicios de reservas y actividades relacionadas con estos	63	71	8	12,7%
	Subtotal de las actividades DE AGENCIAS DE VIAJES	250	224	-26	-10,4%
771	Alquiler de vehículos de motor	401	487	86	21,4%
773	Alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles	106	119	13	12,3%
522	Actividades anexas a los transportes	654	670	16	2,4%
900	Actividades de creación, artísticas y espectáculos	166	179	13	7,8%
910	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	52	57	5	9,6%
931	Actividades deportivas	291	299	8	2,7%
932	Actividades recreativas y de entretenimiento	497	841	344	69,2%
	Subtotal de OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS	2.167	2.652	485	22,4%
	TOTAL SECTOR TURÍSTICO	19.385	21.612	2.227	11,5%
	TOTAL TODOS SECTORES ECONÓMICOS (R. Ene + R. Autónomo)	50.921	52.754	1.833	3,6%
	PESO (%) DE LOS OCUPADOS EN TURISMO SOBRE TOTAL OCUPADOS	38,1%	41,0%		

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

Si se desciende el análisis a zonas turísticas, a partir de los datos de afiliación en la sección económica de hostelería²⁰, se reafirman las cifras observadas en el ámbito insular. Los municipios de las Pitiusas lideran la reactivación de la ocupación en este sector: Ibiza y Sant Josep de la Talaia (15%), Sant Antoni (10,2%) y Formentera (8,1%) muestran los mayores incrementos interanuales relativos. Mallorca presenta evoluciones diferentes según la zona: así, muestran el mayor aumento relativo Llucmajor (6,9%), Alcúdia (6%), Felanitx, ses Salines, Santanyí y Campos (3,4%), mientras que en Pollença el descenso interanual es del -4,5%. Finalmente, en Menorca ninguna zona turística presenta una evolución positiva, destacando la pérdida del 1, 2 % de la afiliación en hostelería en Alaior, es Migjorn Gran, Ferreries y Ciutadella.

En cualquier caso, el impacto de la ocupación en las actividades turísticas es diferente en las distintas zonas. Aunque Palma aglutina el 28,8% del total de trabajadores de la hostelería del conjunto de las Baleares, éstos sólo representan al 13,6% de sus afiliados. En cambio, Alcúdia (57,9%) y Formentera (40,6%) presentan porcentajes muy elevados.

²⁰ En el ámbito municipal no se dispone de los datos de afiliación a 3 dígitos de la CNAE, por lo cual se ha optado por analizar la sección económica de hostelería que incluyen las CNAE-09 55-servicios de alojamiento y 56-servicios de comidas y bebidas.

CUADRO 14. TRABAJADORES DE ALTA EN LA SEGURIDAD SOCIAL EN LA HOSTELERÍA POR ZONAS TURÍSTICAS (30 DE SEPTIEMBRE DE 2009 Y 2010)

Zonas turísticas 8IET)	Septiembre 2009	Septiembre 2010	Var. Abs.	Var (%)	% total ocupados	% ocupados turismo
Palma	27.190	27.002	-188	-0,7%	13,6%	28,8%
Llucmajor	1.906	2.038	132	6,9%	20,8%	2,2%
Calviá y Andratx	10.583	10.690	107	1,0%	42,6%	11,4%
Estellencs, Banyalbufar, Esporles, Valldemossa, Deià, Sóller y Fornalutx	1.702	1.720	18	1,1%	27,8%	1,8%
Pollença	2.104	2.010	-94	-4,5%	36,0%	2,1%
Alcúdia	4.354	4.614	260	6,0%	57,9%	4,9%
Muro, Santa Margalida y Artà	4.064	4.067	3	0,1%	39,4%	4,3%
Son Servera, Sant Llorenç y Manacor	6.839	7.048	209	3,1%	30,5%	7,5%
Felanitx, Santanyí, Ses Salines y Campos	4.349	4.497	148	3,4%	30,1%	4,8%
Es Mercadal, Maó, Es Castell y Sant Lluís	3.133	3.115	-18	-0,6%	17,9%	3,3%
Alaior, Es Migjorn, Ferreries y Ciutadella	2.900	2.865	-35	-1,2%	20,3%	3,1%
Sant Antoni	2.180	2.402	222	10,2%	35,8%	2,6%
Sant Josep e Ibiza	8.318	9.562	1.244	15,0%	30,2%	10,2%
Santa Eulàlia y Sant Joan de Labritja	3.688	3.780	92	2,5%	32,0%	4,0%
Formentera	1.358	1.468	110	8,1%	40,6%	1,6%
Total Illes Balears	91.308	93.687	2.379	2,6%	21,3%	100,0%

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

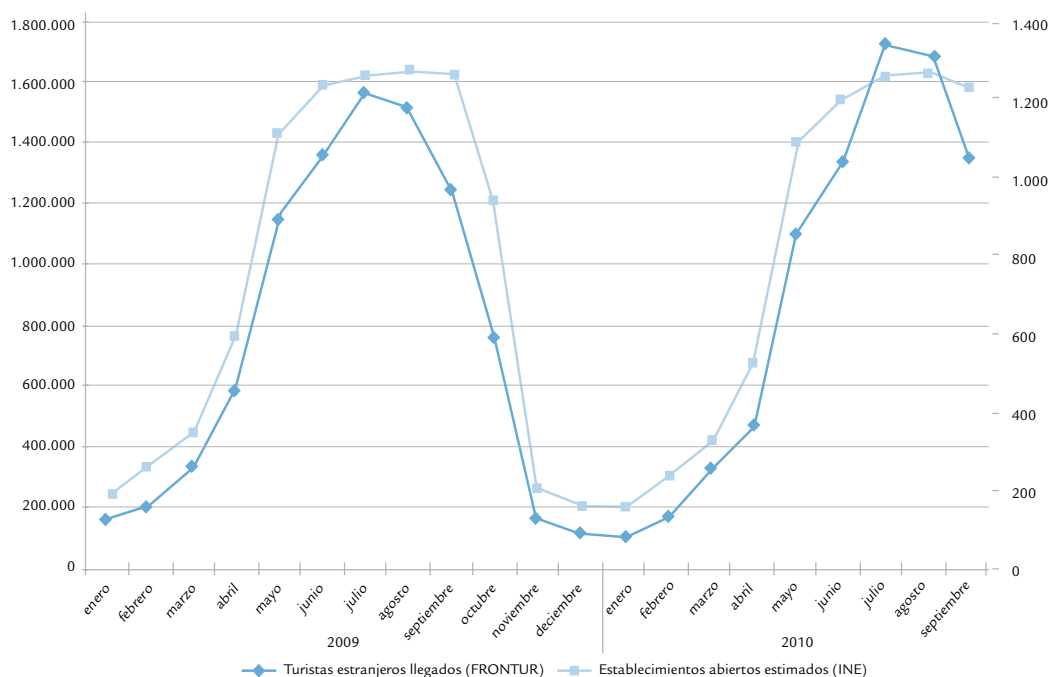
4.3. La estacionalidad y la temporalidad de la ocupación

La estacionalidad

La especialización de la economía balear en el turismo de sol y playa y la falta de actividades complementarias o sustitutivas de igual magnitud dibujan uno de los rasgos característicos de la actividad económica de las Islas: la estacionalidad en torno a los meses de verano.

En el gráfico 22 se presenta por un lado la evolución de los turistas extranjeros llegados, y los establecimientos abiertos, por el otro. En el caso de las llegadas de turistas, los meses de mayo a septiembre aglutinan más de las tres cuartas partes del total de llegadas anuales. Y con respecto a la planta hotelera abierta, durante los meses de invierno sólo permanecen abiertos aproximadamente un 15% de los hoteles abiertos en verano.

GRÁFICO 20. EVOLUCIÓN DE LOS TURISTAS EXTRANJEROS LLEGADOS Y LOS ESTABLECIMIENTOS ABIERTOS ESTIMADOS EN LAS ISLAS BALEARES (ENERO 2009 - SEPTIEMBRE 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de FRONTUR (IET) y EOH (INE).

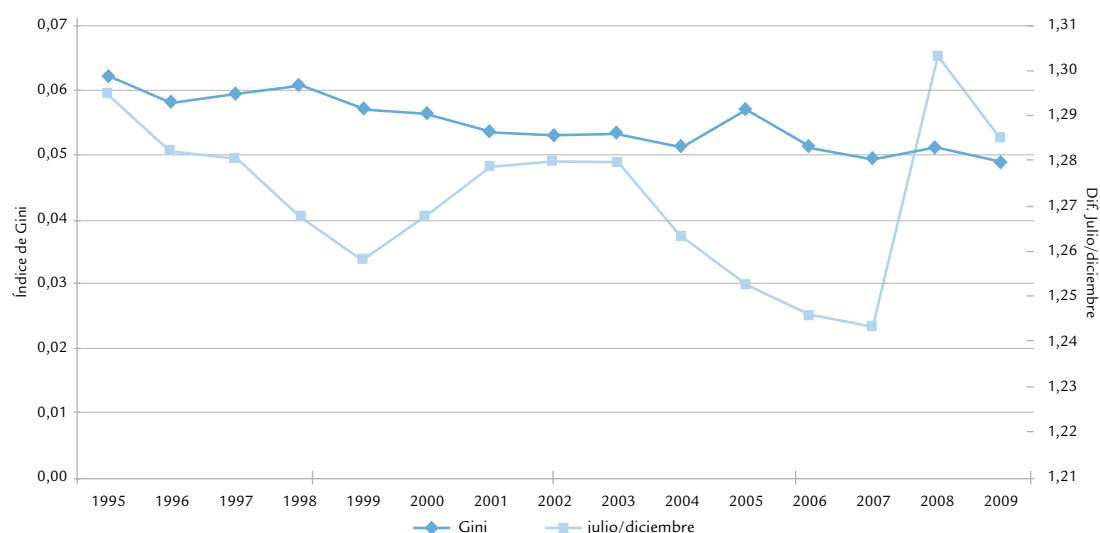
De esta manera, el número de afiliados de los meses de julio se sitúa entre un 24% y un 30% por encima de los de diciembre, cuando en el caso de la economía española la divergencia ronda el 1%. Lo mismo, aunque en sentido inverso, pasa con los registros de paro, que se concentran en los meses de temporada baja.

El gráfico 21 presenta la evolución de la estacionalidad de la ocupación en las Baleares a lo largo del periodo 1995 - 2009 a partir dos indicadores. Por un lado, el porcentaje que supone el total de la ocupación el mes de julio en comparación con el mes de diciembre, de manera que un valor superior a la unidad indica que el nivel de ocupación del mes de julio es superior al del mes de diciembre. Por otro, el índice de Gini, que tiene en cuenta el valor de cada uno de los doce meses del año y que, tomando valores entre cero y la unidad, cuanto menor es el valor menor es la estacionalidad de la ocupación a lo largo del año y lo contrario si el valor aumenta.

Entre los dos indicadores, como se podía esperar, el que compara el nivel de ocupación de los meses de julio y diciembre es el más variable, mientras que el otro indicador, que

incluye el conjunto de los meses del año, presenta valores más estables. Una primera conclusión destacable del gráfico 20 es la tendencia a la reducción de la estacionalidad desde una perspectiva temporal amplia, debido al crecimiento de la ocupación durante los meses de la temporada baja. Ahora bien, el año 2008, inicio de la crisis económica, hizo que se produjera un cambio de tendencia y se diera un repunte en los indicadores de estacionalidad, pasando el índice de Gini de un valor de 0,049 el año 2007 al 0,051 en el 2008 y volver a descender al 0,049 en el 2009. La diferencia entre la ocupación de julio y diciembre también subió en el 2008, del 1,24 al 1,30, para después situarse en el 1,29 en el 2009. Aunque todavía no se puede calcular el indicador para 2010, una aproximación a partir de los datos de julio y enero (mes similar en términos de ocupación en diciembre) apunta a un nuevo descenso, alrededor del 1,27.

GRÁFICO 21. EVOLUCIÓN DE LA ESTACIONALIDAD DE LA OCUPACIÓN EN LAS ISLAS BALEARES (1995- 2009)

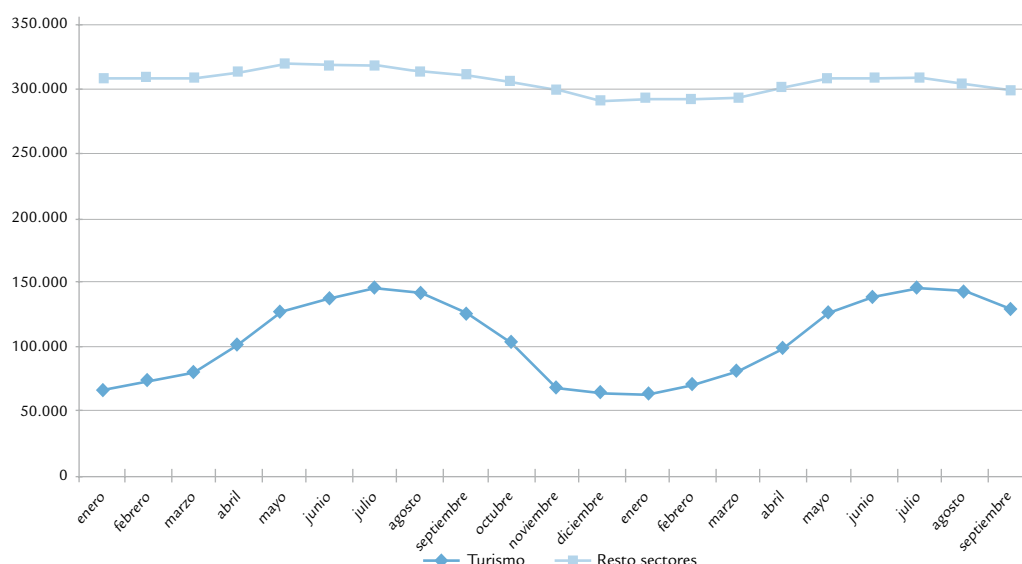

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

En prácticamente todas las actividades, la afiliación del mes de julio es superior a la del mes de diciembre, siendo para el conjunto de actividades, como se ha dicho, para el 2009 del 29%. Ahora bien, la actividad con mayor estacionalidad es sin duda la hotelera donde en julio de 2010, mes de mayor ocupación, se contabilizaban 143.168 personas de alta en el régimen general y autónomo, mientras que en enero del mismo año suponían 62.424 afiliados, una diferencia del 230%.

En el gráfico 22 se puede observar esta marcada estacionalidad contrastada con la afiliación en el resto de sectores, que como se ve, con una línea más estable no muestra el mismo fuerte componente estacional.

GRÁFICO 22. EVOLUCIÓN DE LAS AFILIACIONES EN EL SECTOR TURÍSTICO Y EN EL RESTO DE SECTORES EN LAS ISLAS BALEARES (ENERO 2009 - SEPTIEMBRE 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

Los hoteles muestran la actividad más estacional, seguida de los restaurantes y las recreativas y de entretenimiento; todas presentan diferencias de la afiliación entre julio y enero de más del 120%. En cambio, las agencias de viajes, el transporte en general, o las actividades deportivas y las de bibliotecas y museos, a pesar de la mayor ocupación el mes de julio, no presentan oscilaciones tan acentuadas.

Las Pitiusas son las islas que sufren más diferencia de la ocupación entre los meses de verano y de invierno. Formentera cuadruplica el número de personas de alta en el sector turístico durante el mes de junio con respecto al mes de marzo. Ibiza por su parte, lo multiplica por 2,8 y Menorca por 2,3, mientras que Mallorca sólo lo hace en un 1,5.

La temporalidad de la ocupación

Esta estacionalidad también se refleja en el tipo y duración de los contratos realizados a los trabajadores del sector.

En principio, destaca el claro predominio del trabajo por cuenta ajena, más que del autoempleo. En el turismo, sólo un 13,8% de los trabajadores²¹ cotiza en el régimen

²¹ Para el análisis del perfil de los trabajadores de alta en la Seguridad Social en el sector turístico (régimen, tipo de contrato, sexo, edad y nacionalidad) se ha optado para utilizar los datos del 30 de junio de 2010, ya que el universo es mayor que el mes de septiembre. Aun así, se ha hecho la comprobación y los resultados relativos no cambian de manera significativa con respecto al mes de septiembre.

autónomo, cuando en el conjunto de población afiliada la proporción sube al 19,2%. Éstos autónomos se concentran en el transporte (25,1%) y la restauración (25,1%); más concretamente, en otros tipos de transporte terrestre, donde su peso llega al 37,6% y en los establecimientos de bebidas (31,8%). También representan un alto porcentaje en las actividades de creación, artísticas y espectáculos, con un 44,3%.

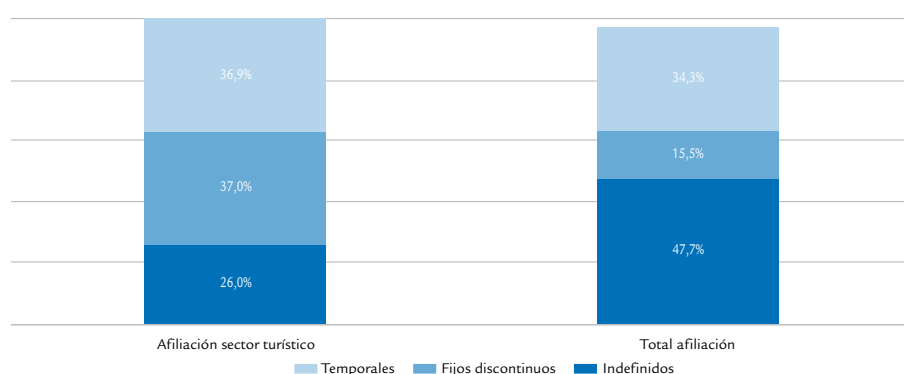
CUADRO 15. DISTRIBUCIÓN DE LOS TRABAJADORES DE ALTA EN LA SEGURIDAD SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTICO POR RÉGIMENES EN LAS ISLAS BALEARES (30 DE JUNIO 2010)

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	R. General	R. Autónomos
491	Transporte interurbano de pasajeros por ferrocarril	100,0%	0,0%
493	Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros	62,4%	37,6%
501	Transporte marítimo de pasajeros	62,5%	37,5%
503	Transporte de pasajeros por vías de navegación interiores	0,0%	100,0%
511	Transporte aéreo de pasajeros	99,7%	0,3%
	Subtotal de las actividades de TRANSPORTE	74,9%	25,1%
551	Hoteles y alojamientos similares	98,5%	1,5%
552	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta estancia	94,6%	5,4%
553	Campings	95,6%	4,4%
559	Otras alojamientos	74,1%	25,9%
	Subtotal de las actividades de ALOJAMIENTO	97,9%	2,1%
561	Restaurantes y establecimientos de comidas	79,3%	20,7%
562	Provisión de comidas preparadas para acontecimientos y otros servicios de comidas	78,4%	21,6%
563	Establecimientos de bebidas	68,2%	31,8%
	Subtotal de las actividades de RESTAURACIÓN	74,9%	25,1%
791	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos	93,6%	6,4%
799	Otros servicios de reservas y actividades relacionadas con estos	72,3%	27,7%
	Subtotal de las actividades DE AGENCIAS DE VIAJES	91,3%	8,7%
771	Alquiler de vehículos de motor	83,8%	16,2%
773	Alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles	80,1%	19,9%
522	Actividades anexas a los transportes	98,1%	1,9%
900	Actividades de creación, artísticas y espectáculos	55,7%	44,3%
910	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	87,5%	12,5%
931	Actividades deportivas	87,8%	12,2%
932	Actividades recreativas y de entretenimiento	90,4%	9,6%
	Subtotal de OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS	87,3%	12,7%
	TOTAL SECTOR TURISMO	86,2%	13,8%
	TOTAL SECTORES ECONÓMICOS	80,8%	19,2%

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

Entre los asalariados un 26% tenía un contrato indefinido, un 37% un contrato fijo discontinuo y el 37% restante lo tenía de tipo temporal. En comparación, la distribución del total de afiliación al régimen general es la siguiente: un 47,7% de los contratos son de tipo indefinido, un 15,5% son de tipo fijo discontinuo y el 34,3% restante de duración temporal. Es decir, el sector turístico se caracteriza por una gran presencia de trabajadores fijos discontinuos, de hecho el 81,5% del total de su conjunto.

GRÁFICO20. DISTRIBUCIÓN DE LA AFILIACIÓN POR TIPO DE CONTRATO EN EL SECTOR TURÍSTICO Y EN EL TOTAL DE SECTORES EN LAS ISLAS BALEARES (30 DE JUNIO 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

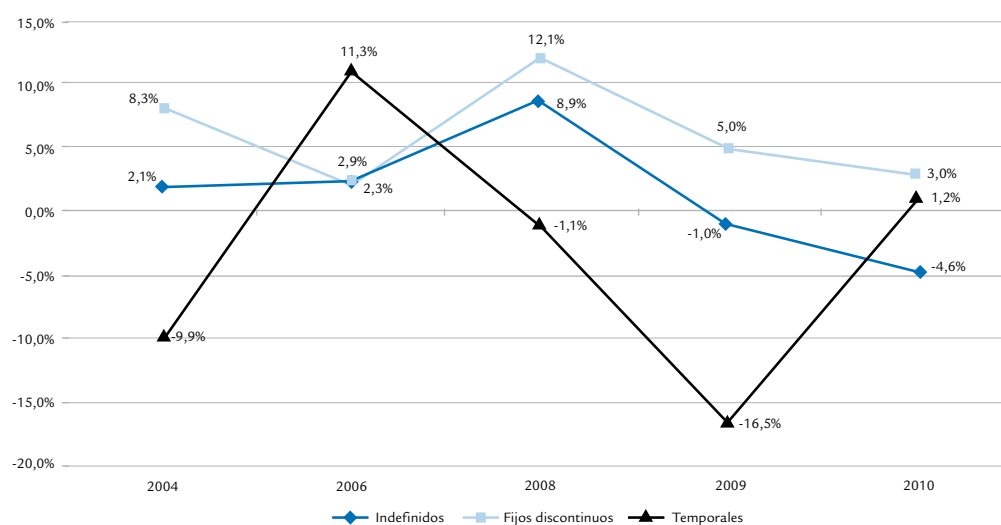
Efectivamente, debido a esta mayor flexibilidad del sector turístico y a las necesidades de mano de obra durante unos determinados meses del año, la figura contractual fija discontinua es un elemento diferencial del mercado de trabajo balear con respecto al conjunto del Estado y de otras comunidades autónomas. Las actividades económicas con más peso de trabajadores fijos discontinuos son los hoteles y alojamientos similares (el 54% del total de la afiliación), otro tipo de transporte terrestre de pasajeros (43%), y las actividades de alquiler de vehículos (30,6%). En cambio, presentan un alto porcentaje de trabajadores con contrato indefinido: el transporte aéreo de pasajeros (69%), las agencias de viajes y operadores turísticos (65,9%). Finalmente, se caracterizan por una elevada proporción de trabajadores temporales las actividades de creación, artísticas y de espectáculos (76,9%), recreativas y de entretenimiento (50,5%), los restaurantes (48,3%) y los establecimientos de bebidas (47,7%).

Con respecto al mes de septiembre de 2009²², los trabajadores asalariados han aumentado en un 2,5%, mientras que los autónomos se mantienen estables (-0,6%). Entre los asalariados, la afiliación indefinida ha disminuido en un 4,2%, la temporal ha aumentado en un 5,6% y la modalidad fija discontinua aumenta en un 5,2% y se sitúa en las 42.392 personas.

²² Para mantener el mismo criterio que en el resto del documento se muestran las variaciones interanuales del mes de septiembre de 2010 con respecto al mismo mes de 2009, aunque la descripción del colectivo se hace con los datos del 30 de junio, ya que como se ha explicado la muestra es más representativa.

En una perspectiva temporal más amplia, y en el caso de la actividad de hostelería y restauración, los afiliados con contrato fijo discontinuo no han parado de incrementarse desde el 2004, dándose en el 2008 un repunte del 12,1%, incluso dentro del contexto de recortes en la ocupación a consecuencia de la crisis económica. En cambio, la ocupación con un contrato temporal ha sido la que ha sufrido los descensos más acusados, aunque en el 2010 presenta una evolución positiva, al contrario que la ocupación indefinida. (Véase gráfico 24).

GRÁFICO 24. VARIACIÓN DE LA AFILIACIÓN EN LA ACTIVIDAD HOTELERA POR TIPO DE CONTRATO EN EL MES DE JUNIO (2004-2010)

Así pues, una de las constantes del mercado de trabajo balear es la tendencia al aumento en el tiempo de la contratación bajo la figura de fijo discontinuo. Para saber la procedencia de este aumento se pueden estudiar los flujos de incorporación y salida desde esta modalidad contractual entre dos periodos de tiempo: en este caso, entre septiembre de 2010 y septiembre de 2009. El objetivo del análisis es conocer el origen del aumento de los trabajadores fijos discontinuos, haciendo una prospectiva para saber si corresponde a la estabilización de los temporales, que pasan a tener un contrato indefinido discontinuo; o bien a la transición de contratos indefinidos a fijos discontinuos. El estudio se realiza con dos diferentes universos: los trabajadores con contrato fijo discontinuo a 30 de septiembre de 2010, de los que se investiga sus condiciones contractuales 1 año antes; y los fijos discontinuos a 30 de septiembre de 2009, de los que se busca su situación 1 año después.

De los 48.802 fijos discontinuos que se contabilizan en septiembre de 2009, un 86,5% continúan en la misma situación contractual un año después y un 1,2% ha mejorado su situación, pasando a tener un contrato indefinido fijo discontinuo cuando en el 2009

era temporal. En cambio, el 10,7% no se encuentran de alta en el sistema de la Seguridad Social en septiembre de 2010. (Véase gráfico 26).

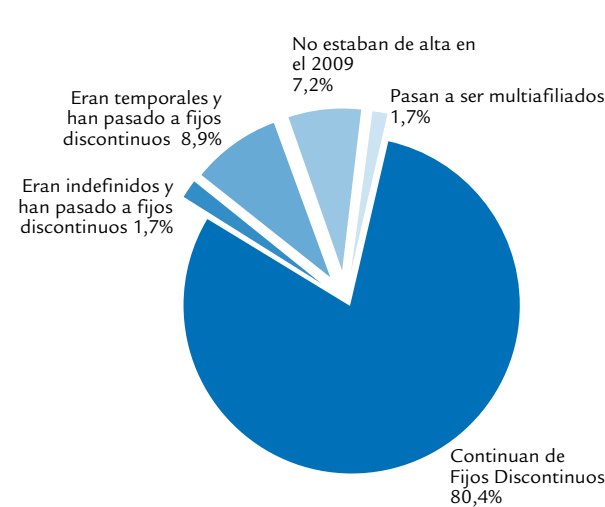
CUADRO 16. DISTRIBUCIÓN DE LOS FIJOS DISCONTINUOS EN SEPTIEMBRE DE 2009 SEGÚN LA SITUACIÓN EN SEPTIEMBRE DE 2010 POR ISLAS

	Balears	Mallorca	Menorca	Pitiusas
Ya eran fijos discontinuos	42.198	30.569	3.729	7.900
Eran fijos discontinuos y ahora son indefinidos	436	279	59	98
Eran temporales y ahora son fijos discontinuos	129	91	10	28
No estaban de alta en el 2010	5.199	3.523	663	1.013
Eran trabajadores multifiliados	840	621	61	158
Total	48.802	35.083	4.522	9.197

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

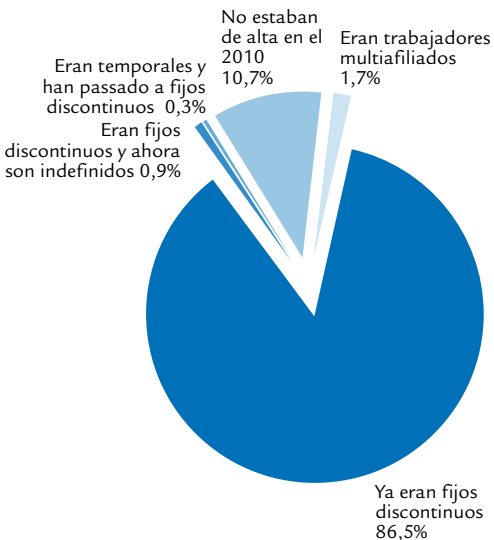
Por su parte, de los 51.457 trabajadores fijos discontinuos en septiembre de 2010, un 80% ya se encontraban en septiembre de 2009 con esta modalidad contractual en la misma empresa o en otra, un 9% tenían un año antes un contrato temporal en la misma empresa, un 7% no se encontraba de alta en la Seguridad Social, y por lo tanto han mejorado sus condiciones laborales. El 4% restante o bien estaban multifiliados o han pasado de ser indefinidos a la modalidad contractual fija discontinua (véase gráfico 25). El cuadro 16 desglosa esta movilidad de los trabajadores fijos discontinuos por islas.

GRÁFICO 25. DISTRIBUCIÓN DE LOS FIJOS DISCONTINUOS EN SEPTIEMBRE DE 2010 SEGÚN LA SITUACIÓN EN SEPTIEMBRE DE 2009

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

GRÁFICO 26. DISTRIBUCIÓN DE LOS FIJOS DISCONTINUOS EN SEPTIEMBRE DE 2009 SEGÚN LA SITUACIÓN EN SEPTIEMBRE DE 2010

CUADRO 17. DISTRIBUCIÓN DE LOS FIJOS DISCONTINUOS EN SEPTIEMBRE DE 2009 SEGÚN LA SITUACIÓN EN SEPTIEMBRE DE 2010 POR ISLAS

	Balears	Mallorca	Menorca	Pitiusas
Continúan de fijos Discontinuos	41.384	29.926	3.646	7.812
Eran indefinidos y han pasado a fijos discontinuos	887	609	212	66
Eran temporales y han pasado a fijos discontinuos	4.576	3.149	468	959
No estaban de alta en el 2009	3.730	2.294	449	987
Pasan a ser multifiliados	880	651	67	162
Total	51.457	36.629	4.842	9.986

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

En conclusión, puede decirse que en un contexto de fuerte estacionalidad y temporalidad del trabajo turístico, la modalidad fija-discontinua ofrece una notable estabilidad contractual a los trabajadores que la disfrutan. Además, el aumento constante que muestra este tipo de contrato se alimenta mayoritariamente de personas con contratos temporales o de afiliados de baja en la Seguridad Social, que mejoran pues sus condiciones de continuidad en el trabajo.

4.4. El perfil de los ocupados por sexo, edad y nacionalidad

A partir de los datos del fichero de la TGSS del 30 de junio de 2010 se desprende que el 46,7% del total de trabajadores del sector turístico son mujeres y el 53,3% restante son hombres. El peso de las mujeres en el sector turístico es mayor que en el total de la afiliación (45,6%) en el mismo periodo; de hecho se trata de un sector bastante feminizado en algunas ocupaciones.

Las mujeres se aglutinan sobre todo en las actividades de alojamiento (45,7%) y restauración (35,1%); así 8 de cada 10 mujeres ocupadas en el sector turístico trabaja en alguna de estas dos actividades. En cambio, en el caso de los hombres, se da una diversificación mayor, ya que también tienen una importante presencia en las actividades relacionadas con el transporte (11,5%) y otras actividades turísticas (16%), que incluyen el alquiler de vehículos, actividades anexas al transporte, actividades artísticas y deportivas, etc.

Las actividades del sector turístico con más peso de mujeres son las agencias de viajes (64,6%), y el alojamiento (54,3%). En cambio, la presencia de hombres es claramente mayoritaria en las actividades de transporte (77,9%) y en el grupo de otras actividades turísticas (63,8%).

GRÁFICO 27. DISTRIBUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO. HOMBRES (JUNIO 2010)

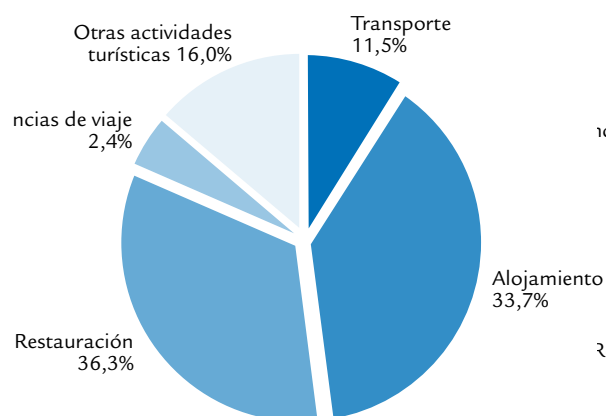
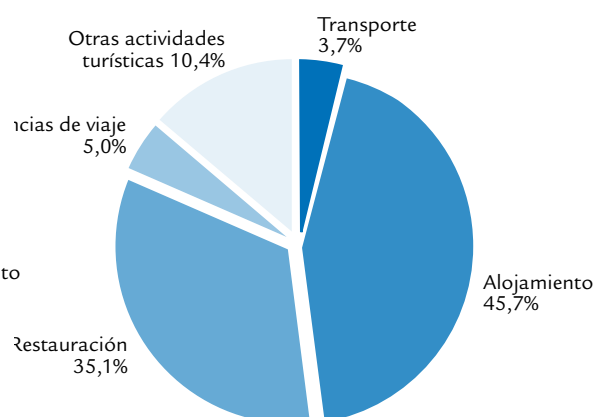
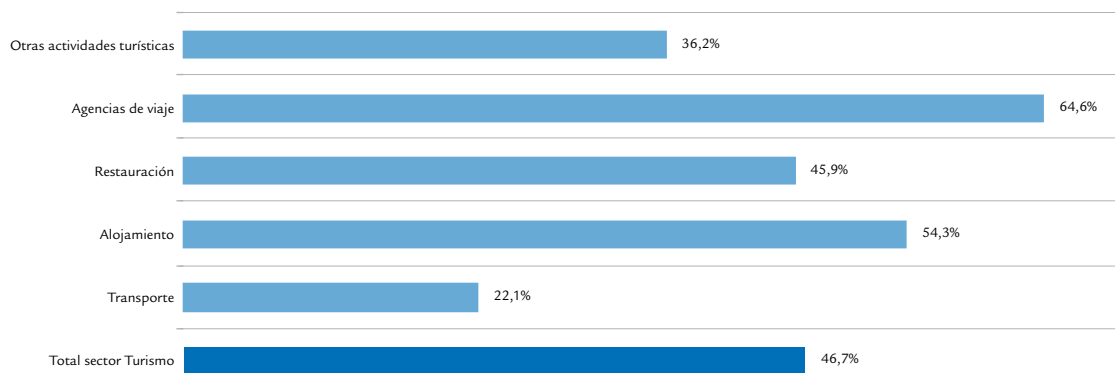

GRÁFICO 28. DISTRIBUCIÓN DE LA AFILIACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO. MUJERES (JUNIO 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

GRÁFICO 29. PESO DE LAS MUJERES SOBRE EL TOTAL DE AFILIACIÓN POR ACTIVIDADES ECONÓMICAS DEL SECTOR TURÍSTICO EN LAS ISLAS BALEARES (30 DE JUNIO 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

Con respecto al mes de septiembre de 2009, se da un incremento de 1.497 hombres (un 2,3%) y de 1.024 mujeres (un 1,8%). El mayor aumento de ocupación entre el colectivo masculino se da en los hoteles (718 hombres más) y restaurantes (470 hombres más), mientras que el transporte aéreo pierde 328 ocupados en términos interanuales. Por su parte, las mujeres también aumentan en los hoteles (689 altas más) y restaurantes (202 mujeres más) y paralelamente sufren un recorte en el transporte aéreo (259 afiliadas menos).

Por otra parte, el perfil de los trabajadores del sector turístico se caracteriza por tener un porcentaje más alto de trabajadores menores de 30 años (un 22%) que el conjunto de la afiliación (20,1%), pero también un mayor peso de los trabajadores de 45 y más años (36,2%

enfrente del 34,5%). Las actividades con mayor peso de trabajadores menores de 30 años son las relacionadas con la restauración: un 26,9% del total de afiliados en restaurantes son menores de 30 años, y un 25,2% en el caso de los establecimientos de bebidas. También presentan un perfil muy rejuvenecido las recreativas y de entretenimiento (el 39% son menores de 30 años), las deportivas (28,6%), las de creación, artísticas y espectáculos (25,6%) y las de agencias de viajes (24%). En cambio, las personas de 45 y más años tienen más representatividad en las actividades relacionadas con el transporte (46,3%) y en las de alojamiento (41,2%).

CUADRO 18. TRABAJADORES DE ALTA EN LA SEGURIDAD SOCIAL EN EL SECTOR TURÍSTICO POR SEXO Y EDAD EN LAS ISLAS BALEARES (30 DE JUNIO 2010)

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	Illes Balears	Hombres	Mujeres	Menores de 30 años	Entre 30 y 44	45 y más años
491	Transporte interurbano de pasajeros por ferrocarril	333	276	57	37	152	144
493	Otro tipo de transporte terrestre de pasajeros	7.072	6.069	1.003	522	2.896	3.654
501	Transporte marítimo de pasajeros	40	23	17	6	15	19
503	Transporte de pasajeros por vías de navegación interiores	5	3	2	0	1	4
511	Transporte aéreo de pasajeros	3.230	1.951	1.279	431	1.676	1.123
	Subtotal de las actividades de TRANSPORTE	10.680	8.322	2.358	996	4.740	4.944
551	Hoteles y alojamientos similares	45.141	20.967	24.174	8.876	17.397	18.868
552	Alojamientos turísticos y otros alojamientos de corta estancia	7.867	3.248	4.619	1.631	3.280	2.956
553	Campings	137	75	62	26	51	60
559	Otras alojamientos	139	54	85	16	72	51
	Subtotal de las actividades de ALOJAMIENTO	53.284	24.344	28.940	10.549	20.800	21.935
561	Restaurantes y establecimientos de comidas	27.778	15.366	12.412	7.485	12.003	8.290
562	Provisión de comidas preparadas para acontecimientos y otros servicios de comidas	1.305	551	754	234	544	527
563	Establecimientos de bebidas	19.386	10.297	9.088	4.890	7.995	6.500
	Subtotal de las actividades de RESTAURACIÓN	48.469	26.214	22.254	12.609	20.542	15.317
791	Actividades de agencias de viajes, operadores turísticos	4.375	1.470	2.905	1.039	2.178	1.158
799	Otras servicios de reservas y actividades relacionadas con estos	538	266	271	139	200	198
	Subtotal de las actividades DE AGENCIAS DE VIAJES	4.913	1.736	3.176	1.178	2.378	1.356
771	Alquiler de vehículos de motor	2.463	1.538	925	504	1.136	823
773	Alquiler de otro tipo de maquinaria, equipos y bienes tangibles	1.204	834	370	262	590	352
522	Actividades anexas a los transportes	5.775	3.931	1.844	982	2.751	2.042
900	Actividades de creación, artísticas y espectáculos	1.815	1.131	663	460	730	604
910	Actividades de bibliotecas, archivos, museos y otras actividades culturales	544	282	262	76	273	195
931	Actividades deportivas	3.106	1.904	1.202	887	1.435	784
932	Actividades recreativas y de entretenimiento	3.337	1.955	1.345	1.288	1.344	668
	Subtotal de OTRAS ACTIVIDADES TURÍSTICAS	18.244	11.575	6.611	4.459	8.259	5.468
	TOTAL SECTOR HOSTELERIA TURISMO	135.590	72.191	63.339	29.791	56.719	49.020
	TOTAL TODOS SECTORES ECONÓMICOS	440.777	239.973	200.804	88.626	196.634	151.956

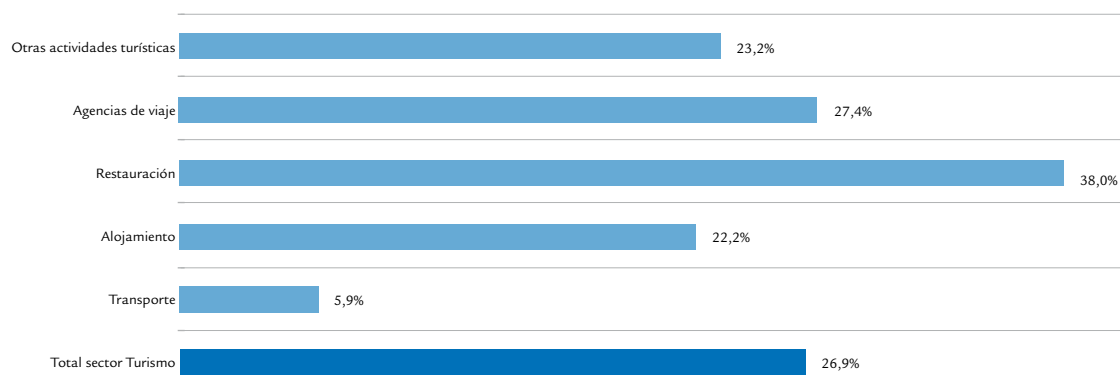
Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

En variación interanual, el colectivo de jóvenes es el que se lleva la peor parte con respecto a número de trabajadores de alta en el sector turístico, ya que sufren un descenso de 198 personas (-0,8%), mientras que por su parte, los grupos de 30 a 44 años y el de 45 y más años experimentan un incremento de 1.304 y 1.415, respectivamente. Los jóvenes han perdido ocupados sobre todo en el transporte aéreo (208 afiliaciones menos), las actividades anexas al transporte (123 afiliaciones menos), y en las agencias de viajes (110 jóvenes menos).

Con respecto a la nacionalidad de los trabajadores y trabajadoras, el 26,9% del total de afiliación clasificada dentro del sector turístico son extranjeros. Para el total de afiliación, en el mismo periodo, el peso de los extranjeros se reduce al 17,6%. El sector turístico se caracteriza entonces por aglutinar un gran número de trabajadores de nacionalidad extranjera.

Las personas extranjeras tienen más representación en las actividades de restauración (representan el 41% del total de afiliados) y agencias de viajes (27,4%). También son numerosas en las actividades recreativas y de entretenimiento (34,7%) y en las de creación, artísticas y espectáculos (39,9%).

GRÁFICO 30. PESO DE LAS PERSONAS EXTRANJERAS SOBRE EL TOTAL DE AFILIACIÓN POR ACTIVIDADES ECONÓMICAS DEL SECTOR TURÍSTICO EN LAS ISLAS BALEARES (30 DE JUNIO 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS

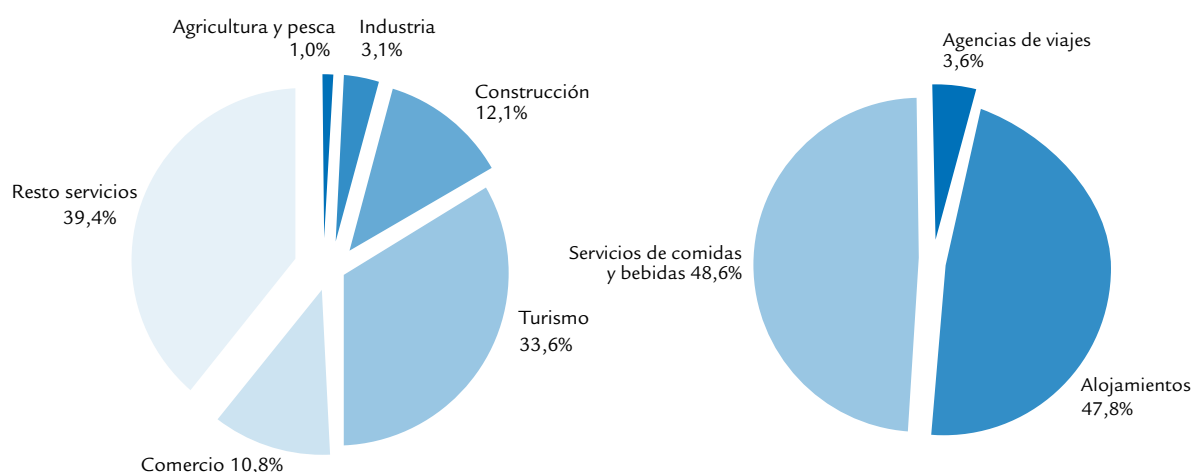
Con respecto a la variación en términos interanuales, hay que mencionar que el número de trabajadores de alta en la Seguridad Social en el sector turístico de nacionalidad extranjera ha aumentado en 743 personas, un 2,4%, mientras que los de nacionalidad española se han incrementado en 1.778 personas, un 1,9%.

5. Nueva contratación en el sector turístico

5.1. Evolución de la contratación por actividades económicas e islas

Durante los nueve primeros meses de 2010 se han registrado 82.461 nuevos contratos en el sector turístico en las Islas Baleares, hecho que representa un 33,6% del total de contratos registrados en las Islas. Una vez más, se reafirma que el sector turístico tiene un peso muy importante en la economía de las Baleares. En comparación, la construcción aglutina el 12,1% de la contratación en el mismo periodo, el comercio el 10,8%, la industria el 3,1% y la agricultura el 1%. Dentro del total de contratos del sector turístico, un 48,6% corresponde a las actividades de servicios de comidas y bebidas, un 47,8% a los servicios de alojamiento y el 3,6% restante a las actividades de agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros.

GRÁFICO 31. DISTRIBUCIÓN DE LA CONTRATACIÓN POR GRANDES SECTORES DE ACTIVIDAD ECONÓMICA EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE, 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

Con respecto al periodo de enero a septiembre de 2009, la contratación en el sector turístico ha experimentado un aumento del 3,1%, dándose diferencias entre las distintas actividades: muestran una evolución positiva los servicios de alojamiento (+4,4 %) y los servicios de comidas y bebidas (+3 %), mientras que las actividades de agencias de viajes presentan un descenso del 10,6%. Pero en este patrón se dan diferencias por islas, ya que las agencias de viajes sufren un retroceso en Mallorca (-17%), y las Pitiusas (-8,8%), mientras que en Menorca (37%) experimentan un notable aumento. Por otra parte, en Mallorca la contratación en los servicios de alojamiento se mantiene estable (-0,1%), y en Menorca son las actividades de comidas y bebidas las que muestran un descenso en la contratación (-2,6%).

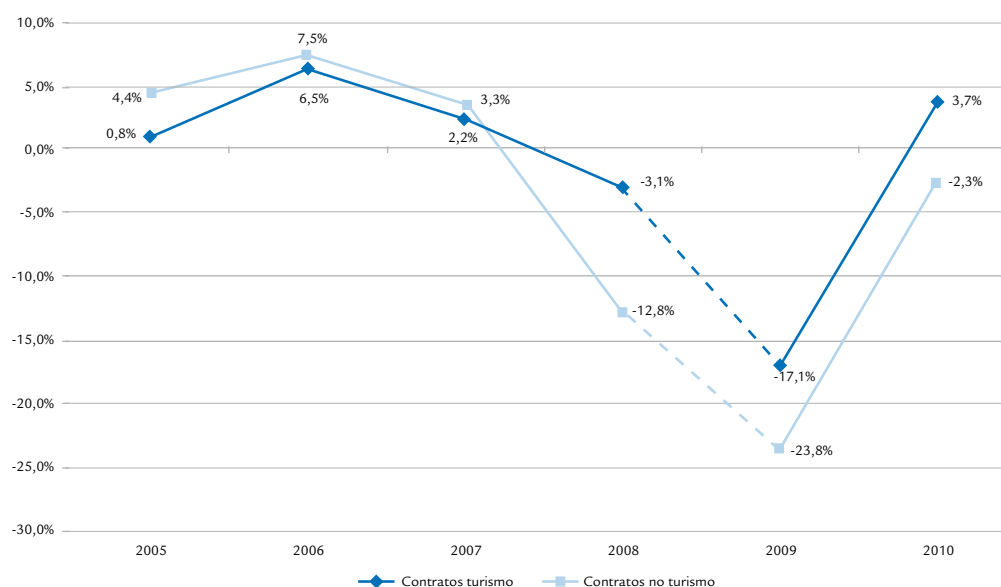
CUADRO 19. CONTRATOS REGISTRADOS POR ACTIVIDAD ECONÓMICA EN EL SECTOR TURÍSTICO POR ISLAS (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE, 2009 - 2010)

Descripción de la actividad	2009	2010	Var (%)
Contratos registrados en las Illes Balears	Acumulado de enero a Septiembre		
Agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros	3.276	2.928	-10,6%
Servicios alojamiento	37.806	39.456	4,4%
Servicios de comidas y bebidas	38.892	40.077	3,0%
Total	79.974	82.461	3,1%
Contratos registrados a Mallorca	2009	2010	Var (%)
Agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros	2.647	2.176	-17,8%
Servicios alojamiento	27.815	27.781	-0,1%
Servicios de comidas y bebidas	26.080	26.371	1,1%
Total	56.542	56.328	-0,4%
Contratos registrados en Menorca	2009	2010	Var (%)
Agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros	389	533	37,0%
Servicios alojamiento	3.501	4.006	14,4%
Servicios de comidas y bebidas	3.786	3.689	-2,6%
Total	7.676	8.228	7,2%
Contratos registrados en las Pitiusas	2009	2010	Var (%)
Agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros	240	219	-8,8%
Servicios alojamiento	6.490	7.669	18,2%
Servicios de comidas y bebidas	9.026	10.017	11,0%
Total	15.756	17.905	13,6%

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

En el gráfico 32 se puede ver la evolución del incremento interanual de la contratación de la actividad hotelera y de restauración, que como se ha visto, suponen en conjunto más del 96% del total de las industrias turísticas. De esta manera se ve que, comparada con el resto de sectores productivos, la hostelería ha mantenido una evolución más moderada en la etapa expansiva (años 2005-2007) pero también más estable durante los recientes años de recesión (2008-2009). Y hoy, en el 2010, es uno de los primeros sectores en salir de la crisis económica.

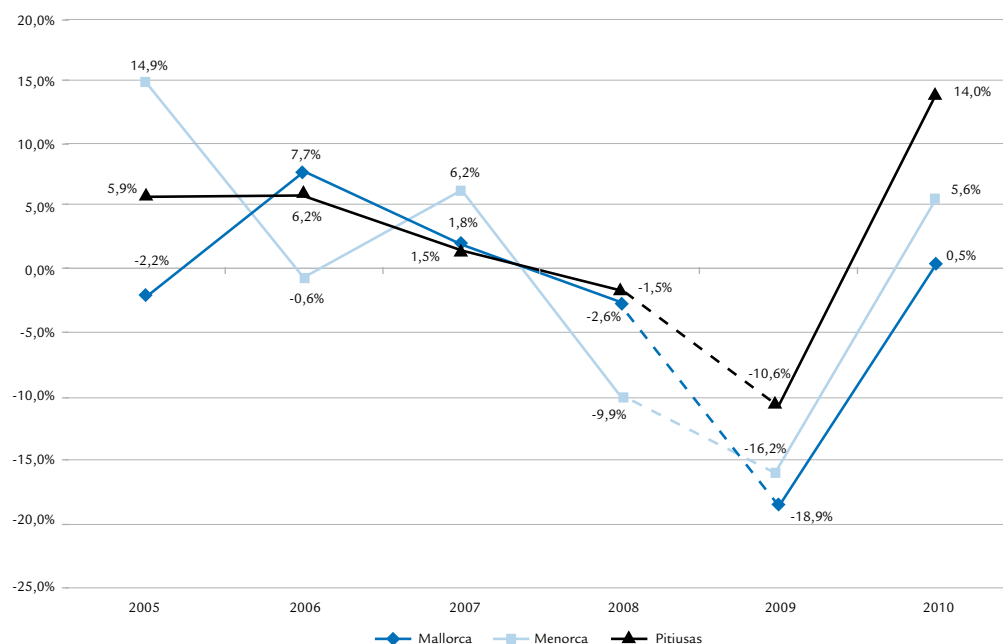
GRÁFICO 32. EVOLUCIÓN DEL INCREMENTO INTERANUAL DE LA CONTRATACIÓN EN LA ACTIVIDAD HOTELERA Y EN EL RESTO DE SECTORES EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE, 2005 - 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

La recuperación de la contratación en la hostelería y la restauración a lo largo de 2010 es un hecho extensible en todas las Islas: en Mallorca, en el acumulado de enero a septiembre 2010 se da un aumento del 0,5% con respecto al mismo periodo de 2009. En el caso de Menorca el incremento ha sido del 5,6% y en las Pitiusas del 14,0%.

GRÁFICO 33. EVOLUCIÓN DEL INCREMENTO INTERANUAL DE LA CONTRATACIÓN EN LA ACTIVIDAD HOTELERA POR ISLAS (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE, 2005 - 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

5.2. Las ocupaciones en el sector turístico

5.2.1. Evolución de las ocupaciones

Para este análisis, se ha considerado el total de las ocupaciones según su clasificación a 4 dígitos de la CNO-94. Así, se incluyen no sólo las 24 ocupaciones que el Instituto Nacional de las Calificaciones (INCUAL) propone como propias de la industria turística, sino que se estudia la totalidad del mercado de trabajo que esta actividad genera.

En el cuadro 20 se pueden ver las veinte ocupaciones más contratadas en el sector turístico durante los primeros nueve meses de 2010, que suponen el 93,8% del total de contratos registrados en estas actividades. En comparación, las 24 ocupaciones específicas del INCUAL suman el 89,3% del total de contratación mencionado.

Entre estas veinte ocupaciones aparecen diez de la lista propuesta por el INCUAL. Las catorce ocupaciones que no coinciden pertenecen mayoritariamente a los grupos de directivos y técnicos, que generan muy poca contratación (737 contratos en el 2010).

Aunque desde el 2002 hasta el 2008 se apreciaba una evolución positiva en la contratación de las ocupaciones más cualificadas dentro del turismo, el grueso de contratos se centra en los niveles de calificación 5 (trabajadores de los servicios de restauración, personal, protección y vendedores de comercios) y el 9 (trabajadores no cualificados).

En cuanto a las diez ocupaciones que aparecen en la lista de las más contratadas, que no están incluidas dentro del grupo propuesto por el INCUAL, no son específicas desde una perspectiva formativa, pero sí desde una perspectiva de estructura laboral, ya que se trata de puestos base de esta industria (técnicos en electricidad, albañiles u otros tipos de mantenimiento, animadores comunitarios, músicos o auxiliares administrativos).

Encabezan el ranking las ocupaciones de camarero (39,6% sobre el total de contratos en el sector turístico y el 14,9% sobre el total de contratación registrada en el mismo periodo) y la de personal de limpieza (23,5% y 8,8%, respectivamente). Estas dos ocupaciones aglutinan el 63,1% del total de la contratación en el sector turístico.

Con respecto al 2009, como se ha visto, el total de contratación en el sector turístico se ha incrementado en un 3,1%; las ocupaciones que presentan más incrementos en términos relativos son las de empleados de agencias de viajes (+26,7%), vigilantes, guardas y similares (+24,6 %) y auxiliares administrativos (+19,6 %). En cambio, experimentan un descenso, entre otros, las ocupaciones de agentes de viajes (-24,8%), dependientes (-24,4%), guías o azafatas de tierra (-15,1%) y los jefes de cocina (-7,2%).

En el cuadro 20 también se puede ver la evolución que han sufrido estas ocupaciones desde el 2005. Así, mientras que del 2007 al 2009, y por la incidencia de la crisis, todas las ocupaciones han sufrido un descenso, en el intervalo de 2005 a 2007 los incrementos son bastante acentuados, sobre todo en ocupaciones como los jefes de cocina (+42,2 %), técnicos en electricidad (+42,8 %) o agentes de viaje (+87,6 %).

CUADRO 20. VEINTE OCUPACIONES MÁS CONTRATADAS EN EL SECTOR TURÍSTICO EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE 2010 Y VARIACIONES (%) 2005-2010)

Código	Ocupación	Ene-set 2010	Var (%) 10/09	Var (%) 07/09	Var (%) 05/07
5020	Camareros, barmans y similares	32.617	6,4%	-21,0%	11,8%
9121	Personal de limpieza de oficinas, hoteles (camareros de planta) y establecimientos similares	19.404	1,3%	-24,7%	1,4%
5010	Cocineros y otros preparadores de comidas	12.978	4,7%	-17,0%	20,7%
4522	Recepcionistas de establecimientos que no sean oficinas	2.670	0,5%	-26,8%	21,2%
5030	Jefes de cocina, camareros y similares	1.596	-7,2%	-24,6%	42,2%
5199	Otros trabajadores de servicios personales	1.076	9,7%	-38,5%	-26,2%

9220	Vigilantes, guardianes y similares	794	24,6%	-51,7%	7,5%
3023	Técnicos en electricidad	766	9,3%	-28,8%	42,8%
4521	Empleados de agencias de viajes	749	26,7%	-42,3%	25,0%
3532	Animadores comunitarios	698	-15,1%	-51,0%	31,2%
5143	Guías y azafatas de tierra	678	-16,9%	-15,9%	-33,0%
3314	Agentes de viajes	617	-24,8%	-6,8%	87,6%
9122	Lavanderos, planchadores y similares	549	13,0%	-15,2%	4,6%
4400	Auxiliares administrativos con tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	466	-6,6%	-59,0%	38,6%
7110	Paletes y paredadores	306	13,3%	-44,9%	-31,5%
5330	Dependientes y demostradores de tiendas, almacenes, quioscos y mercados ambulantes	298	-24,4%	-57,5%	-16,2%
7240	Pintores, barnizadores, empapeladores y similares	291	2,8%	-23,1%	23,1%
4300	Auxiliares administrativos sin tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	287	19,6%	-51,4%	252,9%
3543	Músicos, cantantes y bailarines de espectáculos de cabaret y similares	277	-35,0%	-42,0%	17,2%
6022	Trabajadores por cuenta ajena cualificados en actividades agrícolas de huertos, planteles y jardines	249	6,9%	-37,9%	-24,4%

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

Por otra parte, en el cuadro 21 se muestran las veinte ocupaciones más contratadas en el resto de sectores, en los mismos intervalos de tiempo. En este caso destacan los dependientes de comercio (10,7% sobre el total de la contratación en este grupo), personal de limpieza (8,6%) y albañiles y mamposteros (bancalero) (7,7%). Se repiten 8 ocupaciones en los dos rankings, ya que son transversales en gran parte de la actividad económica; además, 6 de éstas se encuentran entre las primeras posiciones de ambas listas: dependientes, personal de limpieza, albañiles, camareros, animadores comunitarios y auxiliares administrativos.

Mientras en el caso del turismo se ha producido un incremento de la contratación con respecto a 2009, en el resto de sectores todavía no se observa este repunte y en el 2010 se sigue dando una minoración en la contratación (-2,2%), aunque mucho más suave que en el 2009 (-16,3%) y 2008 (-13,9%). En algunos casos se trata de las mismas ocupaciones que en el caso del turismo, pero que se enmarcan dentro de otras actividades económicas que no experimentan una evolución positiva. Por ejemplo, personal de limpieza aumenta el número de contratos en turismo en un 1,3% y sufre un recorte del 0,8% en el resto de actividades.

Las ocupaciones que durante los primeros nuevos meses de 2010 ya apuntan a la recuperación, y por lo tanto muestran un incremento de contratos son las de auxiliares de enfermería hospitalaria (+3,2 %), enfermeros (+2,3 %) y dependientes de comercio (+1,9 %). Otras como albañiles (-15,1%) y peones de la construcción (-14,2%) siguen mostrando caídas interanuales importantes.

CUADRO 21. VEINTE OCUPACIONES MÁS CONTRATADAS EN EL RESTO DE SECTORES (NO TURISMO) EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE 2010 Y VARIACIONES (%) 2005-2010)

Código	Ocupación	Ene-set 2010	Var (%) 10/09	Var (%) 07/09	Var (%) 05/07
5330	Dependientes y demostradores de tiendas, almacenes, quioscos y mercados ambulantes	17.421	1,9%	-30,0%	10,4%
9121	Personal de limpieza de oficinas, hoteles (camareros de planta) y establecimientos similares	14.067	-0,8%	-21,9%	2,5%
7110	Paletes y paredadores	12.561	-15,1%	-49,5%	20,6%
9602	Peones de la construcción de edificios	8.124	-14,2%	-50,6%	3,7%
9800	Peones del transporte y descarregadores	4.801	-4,1%	-56,3%	-7,0%
4400	Auxiliares administrativos con tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	4.632	-8,5%	-17,1%	168,5%
5020	Camareros, barmans y similares	3.971	-22,4%	24,5%	-20,5%
3532	Animadores comunitarios	3.957	-8,1%	86,5%	35,5%
5111	Auxiliares de enfermería hospitalaria	3.781	3,2%	-10,5%	-4,5%
2720	Enfermeros	2.968	2,3%	-11,3%	18,3%
8610	Taxistas y conductores de automoviles y furgonetas	2.911	-1,5%	-36,1%	21,5%
4210	Taquígrafos y mecanógrafos	2.671	-29,7%	-49,1%	-45,1%
9700	Peones de las industrias manufactureras	2.641	-5,0%	-52,9%	49,8%
4102	Empleados de servicios de correos menos de los empleados de ventanilla	2.293	15,2%	-25,7%	305,8%
9410	Peones agrícolas	2.195	11,9%	17,1%	-7,3%
8630	Conductores de camiones	2.092	1,8%	-49,9%	20,3%
9220	Vigilantes, guardianes y similares	2.041	-5,8%	28,2%	36,5%
3320	Representantes de comercio y técnicos de ventas	1.920	11,4%	-29,0%	26,6%
4300	Auxiliares administrativos sin tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	1.791	-12,1%	-8,4%	160,1%
3411	Secretarias administrativas y similares	1.730	0,5%	-25,4%	40,3%

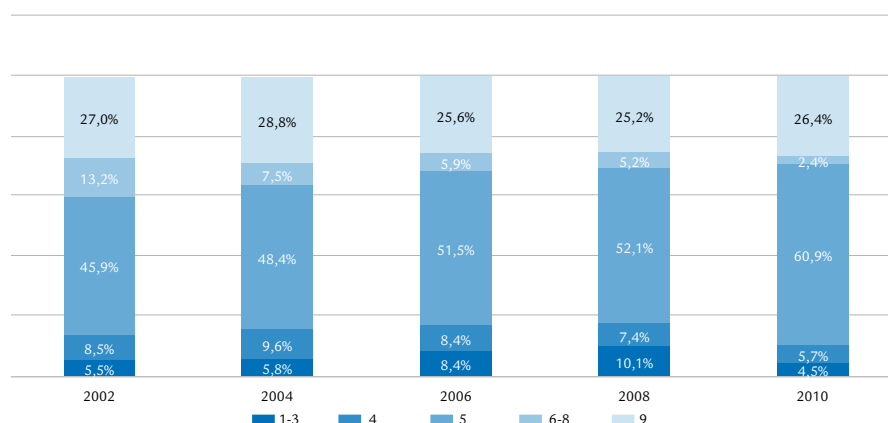
Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

Si se analizan los contratos registrados en el sector turístico por el nivel de calificación²³ de las ocupaciones en las cuales se firmó el contrato, se observa que la mayoría se engloban dentro del grupo 5, que se corresponde con los trabajadores de servicios de restauración, personal, protección y vendedores de comercios y el grupo 9, correspondiente a los trabajadores no cualificados. En evolución, desde el 2002 hasta el 2008 se ve un incremento de las contrataciones dentro de los grupos 1 a 3, que se corresponden a las ocupaciones más cualificadas. Así, durante los primeros nueve meses de 2008, un 10,1% de los contratos registrados dentro del sector turístico se englobaban dentro de los grupos 1, 2 o 3 de la Clasificación Nacional de Ocupaciones (CNO-94),

²³ Para el primer nivel de la Clasificación Nacional de Ocupaciones (CNO-94) los criterios de clasificación utilizados son el tipo de trabajo realizado y la calificación. Se entiende por calificación la capacidad para llevar a término tareas inherentes a una ocupación determinada, por lo cual se tienen en cuenta dos puntos de vista: el nivel y la especialización de esta calificación.

correspondientes a personal directivo, técnicos y profesionales científicos e intelectuales y técnicos de apoyo. No obstante, a consecuencia de la crisis económica, durante el 2010 se observa una notable caída de los contratos en estos grupos y paralelamente, un aumento de los grupos de más baja cualificación.

GRÁFICO 34. EVOLUCIÓN DEL PESO DE LOS CONTRATOS REGISTRADOS EN EL SECTOR TURÍSTICO POR NIVEL DE CALIFICACIÓN EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE, 2002-2010)

Niveles de la CNO-94

- 1 Personal directivo de las empresas y de las administraciones públicas
- 2 Técnicos y profesionales científicos e intelectuales
- 3 Técnicos y profesionales de soporte
- 4 Empleados administrativos
- 5 Trabajadores de servicios de restauración, personales, protección y vendedores de comercios
- 6 Trabajadores cualificados en actividades agrarias y pesqueras
- 7 Artesanos y trabajadores cualificados de las industrias manufactureras, la construcción y la minería, menos los operadores de instalaciones y maquinaria
- 8 Operadores de instalaciones y maquinaria, y montadores
- 9 Trabajadores no cualificados

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

5.2.2. Ocupaciones por tipo de contrato, sexo, edad y nivel de estudios

La actividad turística se caracteriza, como se ha dicho, por una gran estacionalidad y también, y como consecuencia de esta mayor actividad durante los meses de temporada alta, por una mayor temporalidad que el resto de sectores. Una consecuencia de este hecho es el mayor porcentaje de contratos temporales (un 88,8%) que presenta el turismo en comparación con otros sectores. La contratación indefinida es más propia de las actividades menos estacionales,

y lo referente en turismo es la figura del fijo discontinuo, que precisamente lo que pretende es dar estabilidad a las actividades estacionales.

Las ocupaciones que registran más número de contratos indefinidos son, en este orden, los empleados de agencias de viajes, dependientes y demostradores de tiendas, almacenes, kioscos y mercados ambulantes, y los auxiliares administrativos. Por su parte, la contratación fija discontinua tiene más incidencia en las ocupaciones de jefes de cocina, camareros y similares, trabajadores calificados en actividades agrícolas de huertas, planteles y jardines, animadores comunitarios, y recepcionistas de establecimientos que no sean oficinas. Y por otra parte, la contratación temporal está más presente en las ocupaciones de agentes de viajes, pintores, barnizadores, empapeladores y similares, guías y azafatas de tierra y albañiles y mamposteros.

CUADRO 22. VEINTE OCUPACIONES MÁS CONTRATADAS EN EL SECTOR TURÍSTICO POR TIPO DE CONTRATO EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE 2010)

Código	Ocupación	Ene-set 2010	Var (%) 10/09	Var (%) 07/09	Var (%) 05/07
5020	Camareros, barmans y similares	32.617	3,9%	7,0%	89,1%
9121	Personal de limpieza de oficinas, hoteles (camareros de planta) y establecimientos similares	19.404	2,1%	6,3%	91,6%
5010	Cocineros y otros preparadores de comidas	12.978	4,5%	8,2%	87,3%
4522	Recepcionistas de establecimientos que no sean oficinas	2.670	1,8%	12,8%	85,4%
5030	Jefes de cocina, camareros y similares	1.596	6,6%	19,1%	74,2%
5199	Otros trabajadores de servicios personales	1.076	1,1%	8,4%	90,3%
9220	Vigilantes, guardianes y similares	794	1,5%	9,3%	89,2%
3023	Técnicos en electricidad	766	3,3%	9,0%	87,6%
4521	Empleados de agencias de viajes	749	17,8%	4,0%	78,2%
3532	Animadores comunitarios	698	2,0%	16,3%	81,7%
5143	Guías y azafatas de tierra	678	0,9%	4,1%	95,0%
3314	Agentes de viajes	617	1,6%	1,6%	96,8%
9122	Lavanderos, planchadores y similares	549	0,5%	6,0%	93,3%
4400	Auxiliares administrativos con tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	466	13,3%	12,7%	74,0%
7110	Paletes y paredadores	306	1,3%	3,9%	94,8%
5330	Dependientes y demostradores de tiendas, almacenes, quioscos y mercados ambulantes	298	14,1%	8,4%	77,5%
7240	Pintores, barnizadores, empapeladores y similares	291	0,3%	3,4%	96,2%
4300	Auxiliares administrativos sin tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	287	11,5%	9,8%	78,4%
3543	Músicos, cantantes y bailarines de espectáculos de cabaret y similares	277	1,1%	4,0%	94,2%
6022	Trabajadores por cuenta ajena cualificados en actividades agrícolas de huertos, planteles y jardines	249	4,0%	16,5%	79,5%

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

Como ya se ha visto, la elevada participación femenina es un hecho destacado en la ocupación en las actividades turísticas, pues presentan más contratación que los hombres: un 53,6% enfrente del 46,4%. Las ocupaciones de dependientes, agentes de viajes, guías y azafatas del suelo, personal de limpieza, auxiliares administrativos, son donde las mujeres presentan un mayor peso en la contratación, superior al 70%. En cambio, los hombres son claramente mayoría en las ocupaciones de albañiles y mamposteros, técnicos en electricidad, trabajadores en actividades agrícolas y de jardines, vigilantes, pintores, jefes de cocina, camareros y similares, y cocineros y otros preparadores de comidas.

Por edad, las ocupaciones que contratan un perfil más joven son las de animadores comunitarios, otros trabajadores de servicios personales²⁴, camareros, barman y similares, y dependientes y demostradores de tiendas, almacenes, kioscos y mercados ambulantes, con porcentajes superiores al 30%. En cambio, el grupo de personas de 45 y más años tiene más representación en las ocupaciones de agentes de viajes, albañiles y mamposteros, pintores, barnizadores, empapeladores y similares, jefes de cocina, camareros y similares, trabajadores por cuenta ajena calificados en actividades agrícolas de huertos, planteles y jardines.

CUADRO 23. VEINTE OCUPACIONES MÁS CONTRATADAS EN EL SECTOR TURÍSTICO POR SEXO Y EDAD EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE 2010)

		Sexo			Edad		
5020	Camareros, barmans y similares	32.617	48,5%	51,5%	32,6%	58,9%	8,5%
9121	Personal de limpieza de oficinas, hoteles (camareros de planta) y establecimientos similares	19.404	25,3%	74,7%	18,0%	59,8%	22,3%
5010	Cocineros y otros preparadores de comidas	12.978	64,7%	35,3%	17,3%	62,3%	20,3%
4522	Recepcionistas de establecimientos que no sean oficinas	2.670	42,1%	57,9%	21,5%	62,9%	15,6%
5030	Jefes de cocina, camareros y similares	1.596	86,1%	13,9%	3,4%	63,3%	33,3%
5199	Otros trabajadores de servicios personales	1.076	53,1%	46,9%	38,0%	55,0%	7,0%
9220	Vigilantes, guardianes y similares	794	92,7%	7,3%	11,7%	63,7%	24,6%
3023	Técnicos en electricidad	766	98,3%	1,7%	12,0%	60,6%	27,4%
4521	Empleados de agencias de viajes	749	31,4%	68,6%	14,0%	63,6%	22,4%
3532	Animadores comunitarios	698	39,3%	60,7%	39,1%	54,0%	6,9%
5143	Guías y azafatas de tierra	678	25,1%	74,9%	17,7%	53,2%	29,1%
3314	Agentes de viajes	617	21,9%	78,1%	2,8%	25,8%	71,5%
9122	Lavanderos, planchadores y similares	549	34,6%	65,4%	15,7%	57,4%	27,0%
4400	Auxiliares administrativos con tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	466	30,0%	70,0%	23,2%	64,8%	12,0%
7110	Paletes y paredadores	306	99,0%	1,0%	7,8%	51,3%	40,8%
5330	Dependientes y demostradores de tiendas, almacenes, quioscos y mercados ambulantes	298	19,8%	80,2%	31,2%	56,0%	12,8%

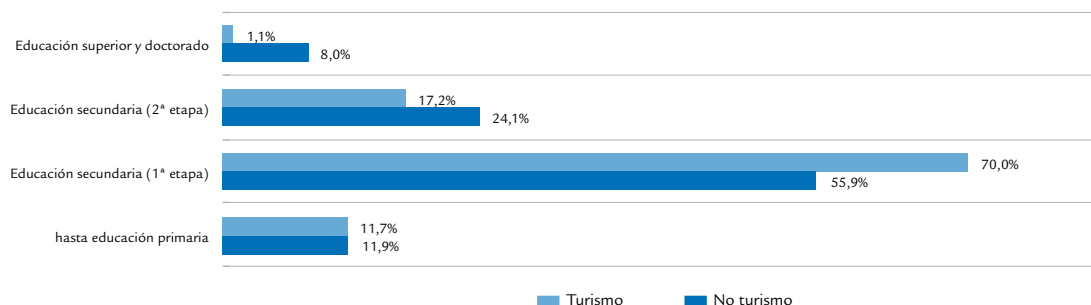
²⁴ Incluye ocupaciones como relaciones públicas, disc-jockey de salas de fiesta, animador turístico, empleados y encargados de salas recreativas y salas de fiesta, etc.

7240	Pintores, barnizadores, empapeladores y similares	291	88,7%	11,3%	7,6%	57,0%	35,4%
4300	Auxiliares administrativos sin tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	287	27,2%	72,8%	27,9%	65,9%	6,3%
3543	Músicos, cantantes y bailarines de espectáculos de cabaret y similares	277	46,2%	53,8%	21,3%	62,8%	15,9%
6022	Trabajadores por cuenta ajena cualificados en actividades agrícolas de huertos, planteles y jardines	249	96,8%	3,2%	17,7%	50,6%	31,7%

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

Además, los trabajadores de las actividades turísticas se caracterizan por tener un bajo nivel de estudios. Así por ejemplo, un 8% de las personas que firmaron un contrato en el resto de sectores tenía estudios superiores enfrente del 1,1 % en el caso de las personas contratadas en el sector turístico. De hecho, el 70% de los contratos se formalizaron con personas que tenían hasta la primera etapa de educación secundaria, enfrente de un 55,9% en el caso del resto de sectores. (Véase gráfico 35).

GRÁFICO 35. DISTRIBUCIÓN DE LOS CONTRATOS REGISTRADOS EN EL SECTOR TURÍSTICO Y EN EL RESTO DE SECTORES POR NIVEL DE ESTUDIOS (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE, 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

CUADRO 24. VEINTE OCUPACIONES MÁS CONTRATADAS EN EL SECTOR TURÍSTICO POR NIVEL DE ESTUDIOS EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE 2010)

5020	Camareros, barmans y similares	32.617	10,8%	71,2%	17,3%	0,7%
9121	Personal de limpieza de oficinas, hoteles (camareros de planta) y establecimientos similares	19.404	14,9%	71,2%	13,2%	0,6%
5010	Cocineros y otros preparadores de comidas	12.978	12,5%	72,0%	15,1%	0,3%
4522	Recepcionistas de establecimientos que no sean oficinas	2.670	8,5%	60,8%	24,1%	6,6%
5030	Jefes de cocina, camareros y similares	1.596	10,2%	68,7%	19,1%	1,9%
5199	Otras trabajadores de servicios personales	1.076	13,0%	53,3%	29,4%	4,3%
9220	Vigilantes, guardianes y similares	794	10,1%	75,9%	13,1%	0,9%
3023	Técnicos en electricidad	766	8,0%	75,7%	16,1%	0,3%
4521	Empleados de agencias de viajes	749	2,0%	29,6%	56,1%	12,1%
3532	Animadores comunitarios	698	4,6%	84,8%	9,2%	1,4%
5143	Guías y azafatas de tierra	678	3,8%	32,2%	59,1%	4,9%

3314	Agentes de viajes	617	0,3%	79,7%	17,8%	2,1%
9122	Lavaderos, planchadores y similares	549	14,9%	69,0%	15,7%	0,4%
4400	Auxiliares administrativos con tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	466	3,4%	66,1%	25,8%	4,7%
7110	Paletes y paredadores	306	21,9%	68,0%	10,1%	0,0%
5330	Dependientes y demostradores de tiendas, almacenes, quioscos y mercados ambulantes	298	16,4%	67,1%	15,4%	1,0%
7240	Pintores, barnizadores, empapeladores y similares	291	11,3%	75,9%	12,4%	0,3%
4300	Auxiliares administrativos sin tareas de atención al público no clasificados en otros apartados	287	1,0%	61,3%	27,9%	9,8%
3543	Músicos, cantantes y bailarines de espectáculos de cabaret y similares	277	4,7%	21,7%	73,6%	0,0%
6022	Trabajadores por cuenta ajena cualificados en actividades agrícolas de huertos, plantales y jardines	249	8,4%	80,3%	11,2%	0,0%

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

6. Demandas y desempleo en el sector turístico

6.1. Demandas de ocupación

El número total de demandantes de ocupación registrados en las oficinas del SOIB en las Islas Baleares, por término medio de enero a septiembre de 2010, fue de 114.958 personas. De éstas, la mayoría se encontraba sin ocupación: el 70,9% (los denominados DENOS²⁵). Los demandantes que ya tienen una ocupación (fijos discontinuos y otros) representan, por su parte, el 25,2% del total de demandantes de ocupación, y finalmente, los que tienen una disponibilidad limitada o piden una ocupación específica representan el 3,8% restante.

Con respecto a 2009, se observa un incremento del 14,5% en el total de demandantes, más acentuado en el caso de los no ocupados (15,1%) que en el caso de los ocupados (11,9%). En el caso de los fijos discontinuos se ha dado un incremento de 2.212 personas (+13,9 %).

De la media de demandantes de 2010, un 25,9% trabajan o trabajaban en el sector turístico. Se trata de 29.736 personas, de las cuales un 53,7% se encontraban sin ocupación (denominados DENOS) y el 42,9% estaban ocupados (un 85,6% de éstos son fijos discontinuos). Ésta es una diferencia notable con respecto a los demandantes del resto de sectores, donde los demandantes ocupados sólo representan el 19,1% del total de demandas. La explicación radica en la fuerte representación de los fijos discontinuos entre el total de demandantes de ocupación del sector turístico.

²⁵Demandantes no ocupados, según la terminología del Ministerio de Trabajo e Inmigración, incluye las categorías de parados registrados y otros no ocupados (demandantes en jornada menor a 20 horas, demandantes estudiantes, demandantes de servicios previos a la ocupación).

Con respecto al mismo periodo de 2009, se da un incremento del 12,2% en los demandantes del sector turístico, más suave que en el caso del total de demandas (14,5%).

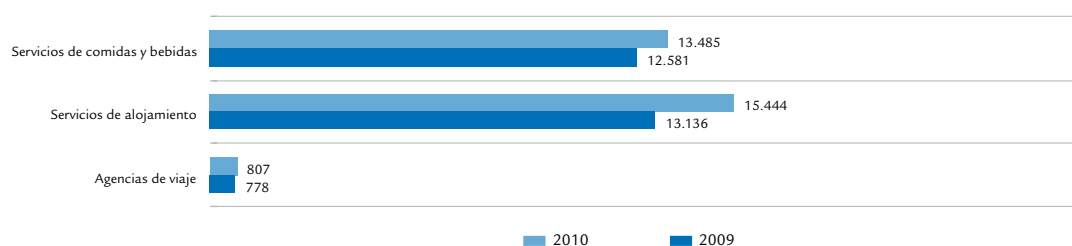
CUADRO 25. EVOLUCIÓN DE LOS DEMANDANTES DE OCUPACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO EN LAS ISLAS BALEARES SEGÚN EL COLECTIVO (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE 2005-2010)

	Total	Ocupados		Disp. limitada / Demandan ocup. espec.	Denos		
		fijos discontinuos	Otras		Total	Otras no ocup.	Paro registrat
2005	18.330	5.549	1.412	627	10.741	242	10.500
2006	17.670	6.229	1.351	546	9.545	134	9.411
2007	17.576	6.859	1.381	494	8.842	118	8.724
2008	19.460	7.551	1.442	591	9.876	160	9.716
2009	26.496	9.708	1.607	832	14.349	140	14.210
2010	29.736	10.916	1.832	1.032	15.956	127	15.829

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

Del total de demandantes del sector turístico un 51,9% se encuentran en los servicios de alojamiento, un 45,3% en los de servicios comidas y bebidas y el 2,7% restante en las actividades de agencias de viaje. Esta distribución es similar a la que se ha visto en la ocupación. Con respecto al 2009, el incremento más alto en el número de demandantes se da en los servicios de alojamiento (17,6%), seguido de comidas y bebidas (7,2%) y un incremento más discreto las agencias de viajes (3,7%). En el caso de la afiliación, se ha visto cómo se daba un ligero incremento en el caso del alojamiento y la restauración y un descenso en las agencias de viajes.

GRÁFICO 36. EVOLUCIÓN DE LOS DEMANDANTES DE OCUPACIÓN EN EL SECTOR TURÍSTICO EN LAS ISLAS BALEARES (2009-2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

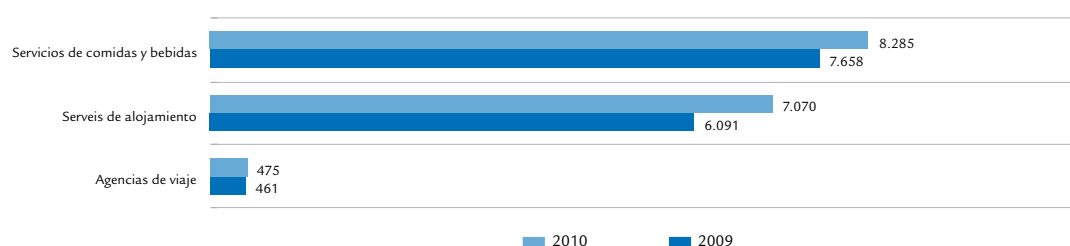
6.2. Evolución del desempleo registrado por islas

Como se ha visto, el sector turístico ocupa en las Islas Baleares en torno al 25% del total de la población ocupada. Entonces, el peso de estas actividades sobre el total de

desempleo es también muy importante: en el 2009 el sector turístico representa por término medio el 19,4% del total de la población en situación de desempleo.

Según los últimos datos de 2010, la media de enero a septiembre muestra que en las Baleares había 15.829 personas que querían trabajar en el sector turístico. De éstas, un 52,3% busca trabajo en la actividad de servicios de comidas y bebidas, un 44,7% en los servicios de alojamiento y el 3% restante en actividades de agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros que se relacionan. De nuevo, distribución similar a la ocupación. El mayor incremento del desempleo se da en los servicios de alojamiento (16,1%), seguido de servicios de comidas y bebidas (8,2%), y en cambio más discreto en de las actividades de agencias de viajes (3%).

GRÁFICO 37. EVOLUCIÓN DEL DESEMPLEO REGISTRADO EN LAS ACTIVIDADES DEL SECTOR TURÍSTICO EN LAS ISLAS BALEARES (CNAE-09)
(MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE, 2009-2010)

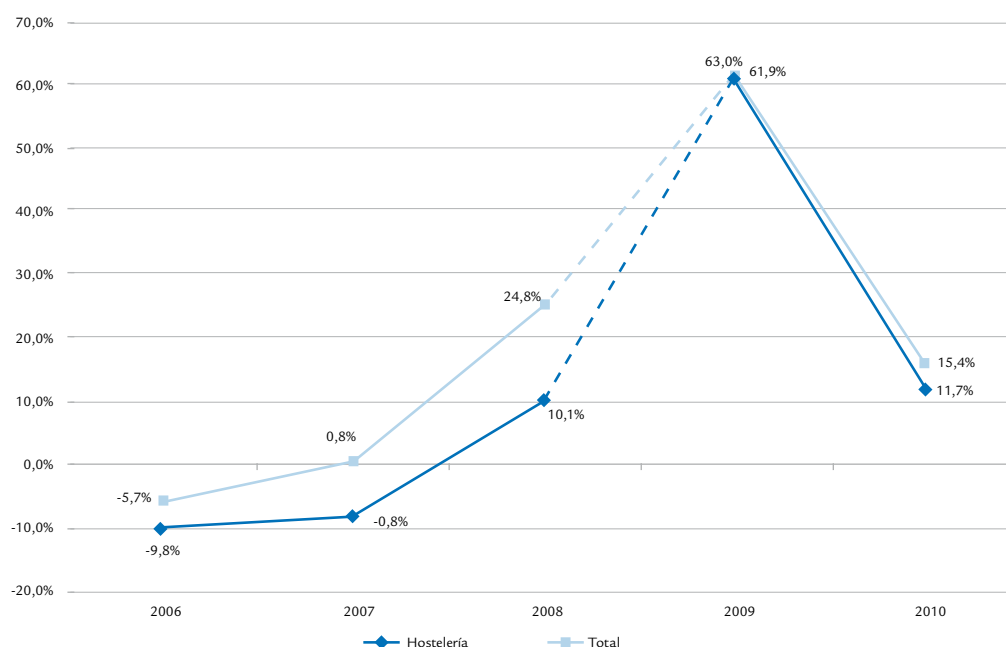
Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

En el gráfico 38 se observa como desde 2006 el desempleo ha subido a una intensidad mayor en el global que en el caso del sector turístico. En este último caso, los aumentos interanuales²⁶ durante el periodo de enero a septiembre 2008 y 2009 se situaron en el 10,1% y el 61,9%, por debajo pues del incremento total, del 24,8% y el 63% respectivamente. Durante los nueve primeros meses de 2010, el ritmo de crecimiento del desempleo se ha ido moderando, y por término medio supone un 15,4% más que durante los meses de enero a septiembre de 2009 en el caso de la cifra global del desempleo y un 11,7% en el caso del sector turístico.

Por islas, según los datos de 2010, un 77% de las personas desempleadas del sector turístico se concentran en Mallorca, un 7,6% en Menorca y el 15,4% restante en las Pitiusas. En comparación con la distribución global del desempleo, las Pitiusas presentan un peso mayor tanto de ocupados, como de desempleados en el sector turístico.

²⁶ Para poder hacer evoluciones del desempleo<A[desempleo|paro]> desde el año 2005, se han seleccionado los códigos 55 de la cnae-93 y los 55 y 56 de la cnae-09, que son equivalentes para las dos clasificaciones.

GRÁFICO 38. EVOLUCIÓN DEL INCREMENTO INTERANUAL DEL DESEMPLEO EN LA ACTIVIDAD HOTELERA Y EN EL TOTAL DEL DESEMPLEO EN LAS ISLAS BALEARES (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE, 2006 - 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB *Nota: en el 2009 se produce un cambio de CNAE

GRÁFICO 39. DISTRIBUCIÓN DEL DESEMPLEO EN EL SECTOR TURÍSTICO POR ISLAS (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE, 2010)

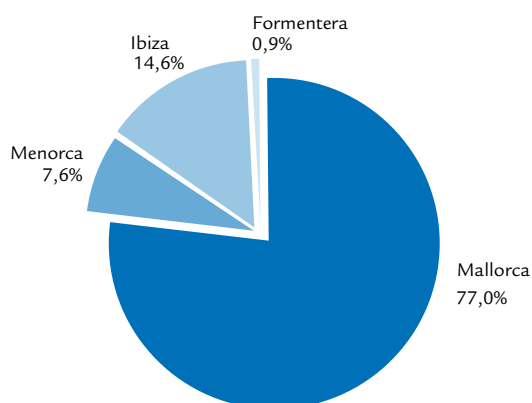
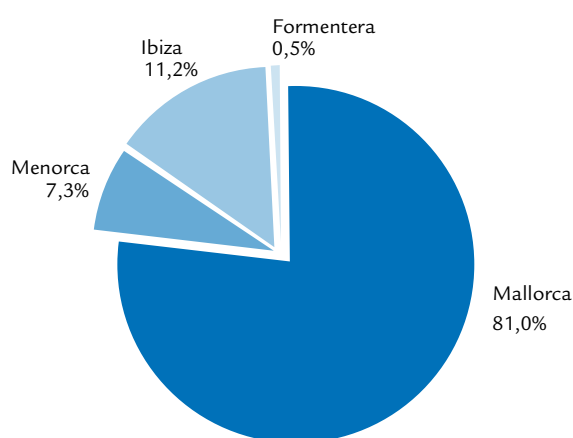

GRÁFICO 40. DISTRIBUCIÓN DEL TOTAL DE DESEMPLEO POR ISLAS (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE, 2010)

Con respecto a 2009, Mallorca presenta un incremento del 11,6 % en el sector turístico, casi idéntico al vivido por Ibiza (11,4%) y Formentera (11,4%), y mayor que el de Menorca (9,6%). Tanto en Mallorca como en Menorca los incrementos en el sector turístico son inferiores que el global del desempleo, mientras que en el caso de las Pitiusas es al revés, es decir, el desempleo se ha incrementado más en el turismo que en el conjunto.

CUADRO 26. EVOLUCIÓN DEL DESEMPLEO REGISTRADO EN LAS ACTIVIDADES DEL SECTOR TURÍSTICO POR ISLAS (CNAE-09) (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE, 2009-2010)

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	2009	2010	Var. Abs.	Var (%)
55	Servicios de alojamiento	4.841	5.580	739	15,3%
56	Servicios de comidas y bebidas	5.706	6.224	518	9,1%
79	Actividades agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros que se relacionan	376	383	6	1,7%
	Subtotal actividades TURISMO	10.924	12.187	1.263	11,6%
	TOTAL PARO REGISTRADO	56.141	65.406	9.265	16,5%

MENORCA

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	2009	2010	Var. Abs.	Var (%)
55	Servicios de alojamiento	440	519	79	18,1%
56	Servicios de comidas y bebidas	620	646	26	4,2%
79	Actividades agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros que se relacionan	32	31	0	-0,7%
	Subtotal actividades TURISMO	1.092	1.197	105	9,6%
	TOTAL PARO REGISTRADO	5.238	5.875	637	12,2%

EIVISSA

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	2009	2010	Var. Abs.	Var (%)
55	Servicios de alojamiento	779	934	156	20,0%
56	Servicios de comidas y bebidas	1.243	1.318	74	6,0%
79	Actividades agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros que se relacionan	51	58	7	13,8%
	Subtotal actividades TURISMO	2.073	2.310	237	11,4%
	TOTAL PARO REGISTRADO	8.220	9.032	812	9,9%

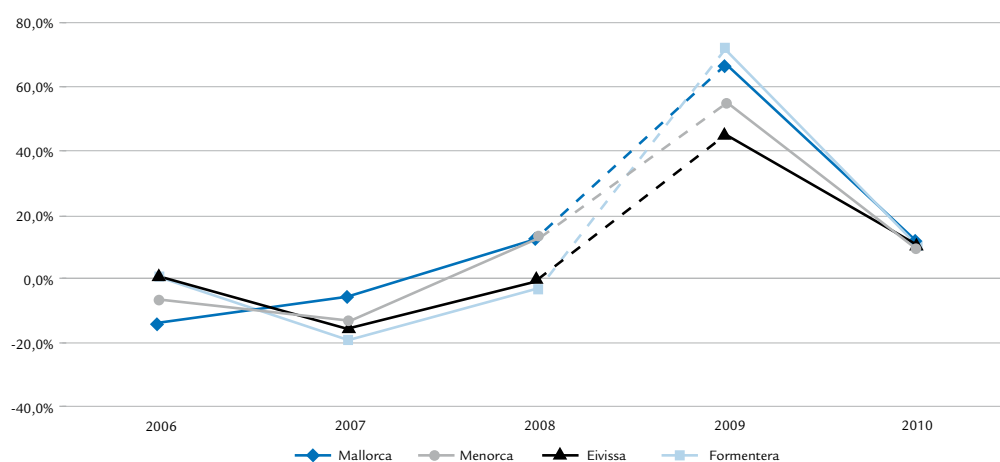
FORMENTERA

Código CNAE 09	Descripción de las actividades económicas	2009	2010	Var. Abs.	Var (%)
55	Servicios de alojamiento	31	36	5	15,2%
56	Servicios de comidas y bebidas	88	97	8	9,4%
79	Actividades agencias de viajes, operadores turísticos, servicios de reservas y otros que se relacionan	2	2	1	46,7%
	Subtotal actividades TURISMO	121	135	14	11,4%
	TOTAL PARO REGISTRADO	378	407	29	7,7%

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

En perspectiva, la evolución del desempleo en el sector turístico corre paralela en todas las Islas (Véase gráfico 41), si bien en Mallorca y Menorca ya se produjo un incremento del desempleo en la hostelería en el periodo de enero a septiembre de 2008, mientras que en las Pitiusas todavía se daban descensos en términos interanuales.

GRÁFICO 41. EVOLUCIÓN DEL INCREMENTO INTERANUAL DEL DESEMPLEO EN LA ACTIVIDAD HOTELERA POR ISLAS (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE, 2006 - 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

6.2.1. Perfil demográfico del desempleo registrado

El desempleo en la hostelería -como la ocupación- se caracteriza por un perfil mayoritariamente femenino. De esta manera, los meses de enero a septiembre de 2010, un 61% de las personas desocupadas son mujeres, cuando en el conjunto el porcentaje se reduce a un 46%. Con respecto al 2009, se ha dado un incremento más alto entre los hombres (13,6%) que entre las mujeres (10,4%).

Otra característica a destacar es que tienen más presencia las personas de 45 y más años (suponen el 28,9% durante los primeros nueve meses de 2010), cuando su peso en el global del desempleo es del 12,7%. Además, con respecto al mismo periodo de 2009, se produce un incremento más alto entre el colectivo de más edad (+13,7 %), serie del de entre 25 y 44 años (+11,3 %), e inferior en los jóvenes menores de 25 años (+9,5 %).

Con respecto a su nacionalidad, un 34,1% son de nacionalidad extranjera, cuando en el conjunto del desempleo el peso de los extranjeros es más reducido: un 26,6%. De éstos, un 60,7% son ciudadanos extracomunitarios, y el 39,3% restante procedentes de algún país

de la UE-27. Con respecto a 2009, se observa un incremento del desempleo en la hostelería del 12,5% para las personas de nacionalidad española, del 12,1% para los extranjeros comunitarios y del 8,9% para los no comunitarios. En todo caso, todos estos aumentos son inferiores a los experimentados por todos los grupos en el global del desempleo.

CUADRO 27. EVOLUCIÓN DEL DESEMPLEO REGISTRADO EN LA HOSTELERÍA POR SEXO, EDAD Y NACIONALIDAD EN LAS ISLAS BALEARES (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE 2005-2010)

Años	Total	Hombres	Mujeres	De 16 a 24 años	De 25 a 54 años	55 y más años	Espanoles	UE	No UE
2005	9.240	3.383	5.857	1.379	5.073	2.788	7.468	775	997
2006	8.330	2.933	5.397	1.222	4.616	2.492	6.334	821	1.175
2007	7.663	2.603	5.060	1.106	4.158	2.399	5.616	820	1.227
2008	8.435	2.979	5.456	1.197	4.604	2.634	5.877	1.033	1.525
2009	13.749	5.266	8.483	2.085	7.762	3.902	8.995	1.866	2.888
2010	15.354	5.985	9.370	2.283	8.637	4.435	10.116	2.092	3.146

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

Por nivel de estudios, el grueso de este colectivo se concentra en el grupo que tienen hasta la primera etapa de educación secundaria (55,4%). Tan sólo un 14,8% ha alcanzado la segunda etapa de educación secundaria o tiene estudios superiores. En comparación, en el resto de sectores el nivel de estudios es superior: un 50,4% tienen la primera etapa de secundaria y un 23% la segunda etapa o estudios superiores.

Con respecto al 2009, los incrementos mayores del desempleo se muestran en los segmentos inferiores: de esta manera, un 77,8% de los nuevos parados en el sector turístico presentan un nivel de primera etapa de secundaria o inferior. Ligado a este hecho, los datos muestran cómo los parados con estudios hasta educación primaria pasaron del 17,3% en el 2007 al 29,8% en el 2010.

CUADRO 28. EVOLUCIÓN DEL DESEMPLEO REGISTRADO EN LA HOSTELERÍA POR NIVEL DE ESTUDIOS EN LAS ISLAS BALEARES (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE 2005-2010)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Analfabets	28	43	44	62	98	107
Fins a educació primària	560	1.134	1.280	1.610	3.676	4.471
Educació secundària (1ª etapa)	7.096	5.789	5.213	5.472	8.061	8.506
Educació secundària (2ª etapa)	1.344	1.176	969	1.120	1.656	1.953
Educació superior y doctorat	209	189	155	172	258	316
Total	9.240	8.330	7.663	8.435	13.749	15.354

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

En resumidas cuentas, sufren más la pérdida de los puestos de trabajo los que tienen un nivel de estudios inferior. Por eso es importante impulsar la formación entre el colectivo joven, corrigiendo su vulnerabilidad, mayor en momentos de crisis, y poder aumentar sus oportunidades de inserción y mejora laboral.

6.3. Duración de la demanda, tráfico del desempleo a la ocupación y movilidad intersectorial

En el cuadro 29 se presenta la comparación de la distribución según la duración de la demanda del total de desempleo y del registrado en el sector turístico por término medio durante los primeros nueve meses de 2010. Más del 60% de las personas que buscan trabajo en turismo permanecen como demandantes entre 1 y 6 meses, mientras que para el conjunto este porcentaje se reduce a un 52%. Al contrario, el desempleo de larga duración (más de doce meses) suma el 18,8% por término medio en el sector turístico, cuando para el conjunto de las personas desempleadas supone el 26,5%. Se da entonces más dinamismo en la salida del desempleo entre las personas desempleadas que han trabajado en el sector turístico. De todas formas, hay que recalcar que el fuerte incremento que se observa desde el 2008 ha hecho que el tiempo que las personas se encuentran en esta situación se haya ido alargando.

CUADRO 29. DISTRIBUCIÓN DE LA MEDIA DE DESEMPLEO REGISTRADO AL SECTOR TURÍSTICO Y AL TOTAL DE DESEMPLEO EN LAS ISLAS BALEARES SEGÚN LA DURACIÓN DE LA DEMANDA (MEDIA ENERO - SEPTIEMBRE 2010)

Duración de la demanda	Turismo		Total paro	
	Absolutos	Porcent.	Absolutos	Porcent.
<3 meses	5.112	32,3%	26.113	31,6%
>3 <=6 meses	4.405	27,8%	16.966	20,5%
>6 <=9 meses	2.186	13,8%	10.589	12,8%
>9 <=12 meses	1.150	7,3%	7.002	8,5%
>12 meses	2.977	18,8%	21.930	26,5%
TOTAL	15.829	100,0%	82.600	100,0%

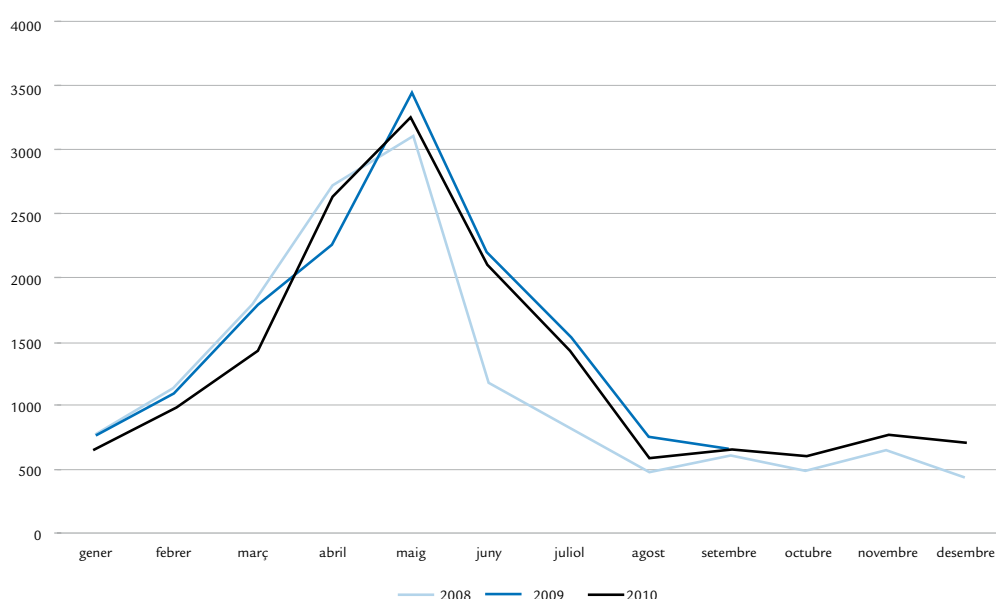
Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

La especialización turística y la estacionalidad (en términos de discontinuidad en el trabajo), propician esta movilidad de entrada y salida de la situación de desempleo. En este sentido, la situación de desocupación no constituye un estado fijo, sino dinámico, sobre todo, en el sector turístico.

De hecho, los datos muestran cómo la crisis económica no ha implicado una reducción de la cifra de personas que transitan desde el desempleo hasta la ocupación. Por término medio, durante los

primeros nueve meses de 2010, cada mes 5.850 personas desocupadas consiguieron un contrato y pasaron a estar ocupadas; de éstas, un 27,6% eran personas desempleadas que habían hecho trabajo en el sector turístico. El gráfico 42 muestra cómo, para este último colectivo, la mayoría de los contratos se formalizan de abril a mayo, coincidiendo con lo inicio de la temporada turística. En segundo lugar, se observa que en el 2010, a partir del mes de mayo, el número de personas que pasan del desempleo a la ocupación es más alto que en el 2009 y sobre todo que en el 2008.

GRÁFICO 42. EVOLUCIÓN DE LAS SALIDAS DEL DESEMPLEO CON CONTRATO EN EL SECTOR TURÍSTICO (2008 - 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

También se puede analizar la movilidad intersectorial si se compara el grupo de actividad económica en el cual trabajaba la persona justo cuando quedó desocupada con el grupo en que consigue la nueva contratación. Así, se ve que del total de personas desempleadas que habían trabajado en alojamiento y restauración, un 73,9% han registrado un nuevo contrato en las mismas actividades económicas. El resto han encontrado una nueva ocupación en alguna rama distinta: un 9,2% en el grupo de actividades inmobiliarias, científicas y técnicas, y/o administrativas y un 5,3% en las ligadas al comercio.

Por otra parte, del total de contratos registrados de enero a septiembre de 2010 en la hostelería, un 63,3% de las personas había trabajado anteriormente en la misma actividad económica, mientras que el 36,7% restante proviene de otra sección. Así, un 8,9% proviene de actividades inmobiliarias, científicas y técnicas, y/o administrativas, un 8,5% de la construcción, y un 8,3% del comercio.

GRÁFICO 43. DISTRIBUCIÓN DE LOS NUEVOS CONTRATOS REGISTRADOS POR DEMANDANTES DE OCUPACIÓN QUE HABÍAN TRABAJADO EN LA HOSTELERÍA POR SECCIÓN DE ACTIVIDAD ECONÓMICA (ENERO - SEPTIEMBRE DE 2010)

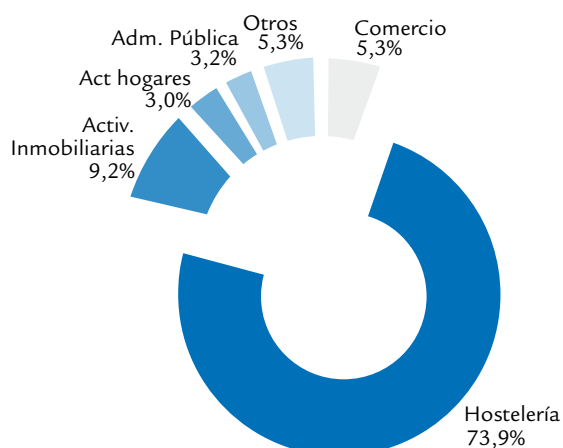
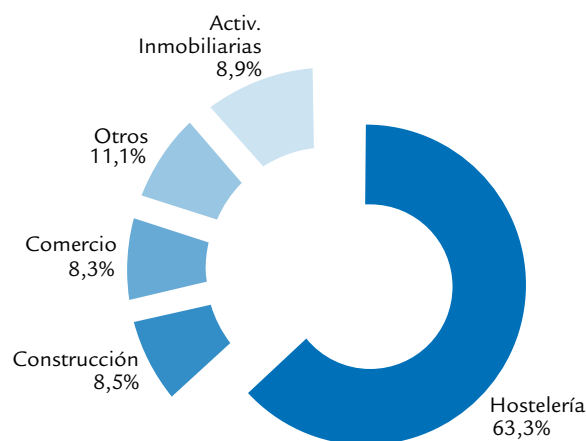

GRÁFICO 44. DISTRIBUCIÓN DE LOS NUEVOS CONTRATOS REGISTRADOS EN LA HOSTELERÍA SEGÚN LA SECCIÓN DE ACTIVIDAD ECONÓMICA DE LOS DEMANDANTES DE OCUPACIÓN (ENERO - SEPTIEMBRE DE 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

En conclusión, la hostelería es una actividad que muestra poca movilidad intersectorial, ya que la mayor parte de las personas desempleadas salen de esta situación con un nuevo contrato atado a la misma actividad económica. En conjunto, las actividades de hostelería (73,9% de los demandantes, como hemos visto, registran un nuevo contrato a la misma actividad); construcción (60,5%) y la administración pública (59,2%) son las que muestran menos movilidad intersectorial. En cambio, las actividades financieras y de seguros, y las industrias manufactureras son las que presentan una movilidad mayor entre sectores durante los primeros nueve meses de 2010.²⁷

7. Condiciones de trabajo

7.1. Jornada laboral en el sector turístico

Se puede hacer una aproximación al estudio de la jornada laboral a partir de la Encuesta de Coyuntura Laboral que trimestralmente elabora el Ministerio de Trabajo e Inmigración, y del cual el Instituto de Estudios Turísticos obtiene una explotación anual para el sector turístico

²⁷ Para más detalle, véase en la web del Observatorio del Trabajo, en el apartado de Prospectiva del mercado de trabajo, la matriz de movilidad intersectorial, que compara en un único cuadro el grupo de actividad económica en qué trabajaba una persona cuando quedó desocupada con el grupo de actividad en la que consigue una nueva contratación, con el fin de observar las transiciones de una a otra actividad económica.

Los datos para 2009 muestran que las Islas Baleares encabezan el ranking por comunidades autónomas por el número más alto de horas efectivas trabajadas en el sector turístico: 1.643 horas. A continuación figura Canarias (1.638 horas), Madrid (1.569 horas) y Cataluña (1.566 horas), todas por encima de la media nacional (1.564,9 horas).

CUADRO 30. JORNADA MEDIA EFECTIVA EN HORAS POR TRABAJADOR EN EL SECTOR TURÍSTICO Y COMUNIDAD AUTÓNOMA DONDE SE SITÚA LA EMPRESA. AÑO 2009

Comunidades Autónomas	Turismo	Total sectores
Total España	1.564,9	1.585,4
Illes Balears	1.643,0	1.622,2
Canarias	1.638,0	1.625,5
Madrid	1.569,0	1.596,3
Cataluña	1.566,0	1.583,0
Com. Valenciana	1.563,0	1.594,6
Andalucía	1.534,0	1.587,1

Fuente: elaboración del IET a partir de datos del ECL, Ministerio de Trabajo e Inmigración. No se pueden hacer las variaciones interanuales por el cambio de CNAE durante el 2009.

De hecho, y para el total de sectores económicos, las Islas Baleares con 1.622,2 horas son la segunda comunidad autónoma con más número de horas efectivas por trabajador durante el 2009, sólo por detrás de Canarias (1.625,5 horas).

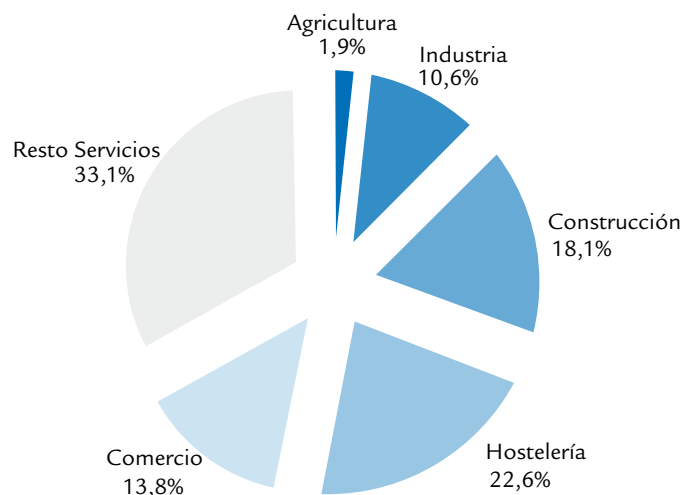
En comparación con el resto de sectores, durante el 2009 en el sector turístico se trabajó 20,7 horas más que los efectivos laborales del conjunto de la economía de las Baleares y 43,3 horas más que los efectivos del sector servicios (1.599,7 horas). En cambio, la jornada media efectiva en el sector turístico es inferior a la del sector industrial (1.665,5 horas) y la del sector de la construcción (1.739 horas).

7.2. Accidentes laborales

Con respecto a la siniestralidad laboral, las Islas Baleares se caracterizan por ser la comunidad autónoma con el índice de incidencia más elevado del conjunto de España, diferencia que se explica sobre todo por el mayor número de accidentes leves, ya que la incidencia en el caso de los accidentes muy graves o mortales se sitúa por debajo de la media estatal.

Durante el periodo de enero a septiembre de 2010 se contabilizan 13.045 accidentes laborales en las Islas Baleares, 2.943 de los cuales se produjeron en las actividades correspondientes a alojamiento y restauración. Los accidentes en la hostelería representan un 22,6% del total de accidentes, porcentaje superior al 18,6% que suponen los ocupados en hostelería sobre el total de ocupados en el mismo periodo.

GRÁFICO 45. DISTRIBUCIÓN DE LOS ACCIDENTES LABORALES POR SECTORES EN LAS ISLAS BALEARES (ENERO - SEPTIEMBRE DE 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la Dirección General de Salud Laboral

En el cuadro 31 se observa que la hostelería presenta índices de incidencia²⁸ menores que la construcción y la industria, pero más elevados que el comercio o el resto de actividades del sector servicios. Todos los sectores reflejan una mejora con respecto al 2009, excepto la hostelería, que se mantiene en los mismos valores, si bien ya había experimentado una notable caída el año 2009 con respecto al 2008.

CUADRO 31. EVOLUCIÓN DEL ÍNDICE DE INCIDENCIA DE SINIESTRALIDAD LABORAL POR SECTORES ECONÓMICOS EN LAS ISLAS BALEARES (ENERO - SEPTIEMBRE 2005-2010)

SECTORES	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agricultura	37,37	38,07	41,71	51,99	48,10	44,00
Industria	91,34	92,32	95,33	85,39	67,17	60,76
Construcción	132,14	131,57	126,50	113,75	83,72	72,93
Hostelería	61,36	61,78	56,17	52,87	44,13	44,38
Comercio	51,08	48,59	48,13	43,93	34,80	33,93
Resto Servicios	36,27	35,35	35,06	33,41	30,43	28,89
TOTAL SECTORES	59,55	59,20	57,45	51,76	41,28	38,34

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS - Dirección General de Salud Laboral. Nota: se tiene que tener en cuenta que el año 2009 entró en vigor la nueva CNAE-09

²⁸ Número de accidentes por cada 1.000 sobre el total de afiliados en cada sector. Se tiene que tener en cuenta que el año 2009 entró en vigor la nueva CNAE-09, hecho que dificulta las comparaciones interanuales.

Más en detalle, de enero a septiembre de 2010 se ha dado un descenso de 1.386 accidentes, que en términos relativos equivale a un descenso del 9,6%, más acentuado en el caso de la construcción (-24,2%) y la industria (-15%). En cambio, en la hostelería se da un incremento de 38 accidentes, un 1,3%.

GRÁFICO 46. EVOLUCIÓN DE LOS ACCIDENTES EN LA HOSTELERÍA Y EN EL RESTO DE SECTORES EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE 2005 - 2010)

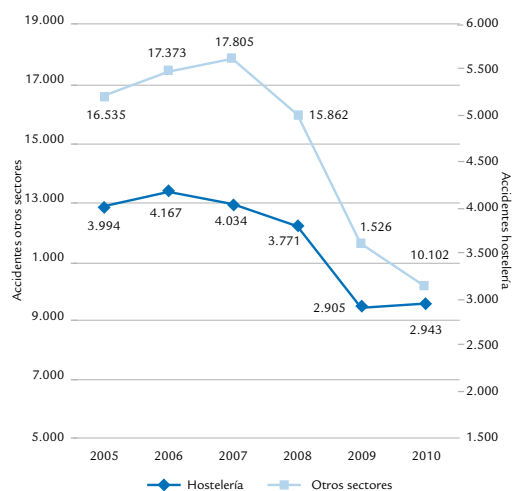
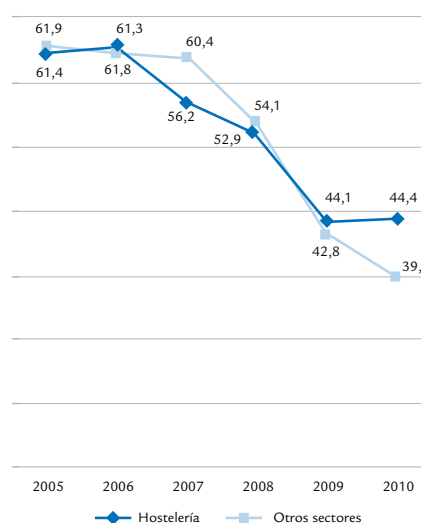

GRÁFICO 47. EVOLUCIÓN DEL ÍNDICE DE INCIDENCIA EN LA HOSTELERÍA Y EN EL RESTO DE SECTORES EN LAS ISLAS BALEARES (ACUMULADO ENERO - SEPTIEMBRE 2005 - 2010)

Fuente: OTIB a partir de datos de la TGSS - Dirección General de Salud Laboral

Por islas, Mallorca acumula el 75,4% del total de los accidentes en la hostelería, Ibiza el 16%, Menorca el 7,5% y Formentera un 0,8%. Con respecto a los nuevos primeros meses de 2009, todas las islas experimentan un incremento excepto Menorca, donde se da un descenso del 6,7%.

CUADRO 32. EVOLUCIÓN DE LOS ACCIDENTES LABORALES EN LA HOSTELERÍA POR ISLAS (ENERO - SEPTIEMBRE 2005-2010)

ISLAS	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Var. (%) 10/09
Mallorca	3.064	3.165	3.110	2.890	2.206	2.218	0,5%
Menorca	329	313	302	294	238	222	-6,7%
Ibiza	575	641	590	547	440	472	7,3%
Formentera	16	35	29	31	16	25	56,3%
TOTAL BALEARES	3.994	4.167	4.034	3.771	2.905	2.943	1,3%

Fuente: OTIB a partir de datos de la Dirección General de Salud Laboral

El 99,4% del total de accidentes registrados en la hostelería fueron de carácter leve, mientras que los graves y mortales muestran unas cifras muy residuales.

CUADRO 33. EVOLUCIÓN DE LOS ACCIDENTES LABORALES EN LA HOSTELERÍA POR GRAVEDAD DEL ACCIDENTE EN LAS ISLAS BALEARES (ENERO - SEPTIEMBRE 2005-2010)

GRADO	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Leves	3.966	4.152	4.021	3.760	2.894	2.924
Graves	26	14	12	10	11	19
Mortales	2	1	1	1	0	0
TOTAL	3.994	4.167	4.034	3.771	2.905	2.943

Fuente: OTIB a partir de datos de la Dirección General de Salud Laboral

Por grupos sociodemográficos, las mujeres sufrieron el 56,3% del total de accidentes en la hostelería, mientras que para el conjunto tan sólo representan el 32,7%. Ya se ha comentado que el turismo es un sector muy feminizado, aunque en este caso las mujeres presentan una proporción de accidentes más alta que de personas ocupadas. Por edad, el 28% eran personas menores de 30 años, el 39% tenían entre 30 y 44 años y el 33% restante tenían 45 y más años. En comparación con el total de accidentes laborales, la siniestralidad en la hostelería se caracteriza por una mayor concentración en el grupo de edad más joven (28% frente al 24,3% para el total de accidentes) y en el grupo de mayores de 44 años (33% frente al 29,2%), como de hecho se estructura el sector turístico, con un mayor peso de los jóvenes y del grupo de 45 y más años.

Finalmente, el 24,4% del total de accidentes en la actividad hotelera los sufrió una persona de nacionalidad extranjera, porcentaje que se sitúa por encima del total de accidentes, que en este caso fue del 17,6%. También se ha visto que la presencia de los trabajadores extranjeros era una de las características de la ocupación en el sector turístico, por lo tanto es un hecho normal que la siniestralidad sea también mayor.

8. Formación y cualificación profesional en Turismo

En el actual contexto de crisis económica, la formación se convierte en un instrumento fundamental para mejorar y generar nuevas oportunidades de inserción laboral. El Centro Europeo de la Formación Profesional (CEDEFOP) apunta²⁹ que, a pesar de la recesión económica, en la próxima década se generarán en torno a 80 millones de nuevos puestos de trabajo, la mayoría de éstos en ocupaciones intensivas en conocimiento y competencias.

²⁹ Skill needs in Europe, Focus on<A[donde|dónde]> 2020, Panorama Series, 160 (2008), del CEDEFOP.

En cuanto a la formación reglada, dentro de la familia profesional de hostelería y turismo se encuentran vigentes 21 calificaciones profesionales, la mayoría dentro de los niveles 2 y 3 de calificación. Se pueden considerar como calificaciones clave y relacionadas con las principales ocupaciones las de: recepción, gestión de pisos y limpieza en alojamientos, operaciones básicas de restaurante y bar, cocina, servicios de bar y cafetería, servicios de restaurante, dirección en restauración, dirección y producción en cocina y la de guía de turistas y visitantes. Además, cabe destacar que otras cuatro calificaciones se encuentran en desarrollo, a causa de su carácter emergente o especializado, que pueden suponer una oportunidad de ocupación. Éstas son: dirección y producción en pastelería, guarda de refugios y albergues de montaña, operaciones para el juego en establecimientos de bingo y actividades para el juego en mesas de casinos.

En el cuadro 34 se observa la oferta formativa vigente en las Baleares en la familia profesional de hostelería y turismo. Con respecto a la formación reglada, las Baleares disponen en el curso 2009/2010 de 22 ciclos formativos de formación profesional de la familia profesional de hostelería y turismo, 12 de grado medio y 10 de grado superior. Los ciclos de grado medio son de cocina y gastronomía y otro de servicios de restauración. Los ciclos de grado superior son ciclos de gestión de alojamientos turísticos, de agencias de viajes, de información y comercialización turísticas y de restauración.

CUADRO 34. OFERTA FORMATIVA EN HOSTELERÍA Y TURISMO POR TIPO DE FORMACIÓN E ISLAS (CURSO 2009-2010)

Oferta formativa	Mallorca	Menorca	Pitiusas	Total Baleares
Ciclos formativos Grado Medio	7	2	3	12
Ciclos formativos Grado Superior	7	2	1	10
PQPI	13	1	3	17
Formación Universitaria	6	2	1	9
Formación Ocupacional	111	16	16	143

Además, las Baleares disponen de una amplia oferta en estudios universitarios en el contexto del turismo, tanto oficial (diplomatura) como de títulos propios. Destaca la variedad en la oferta de master relacionados con el campo del turismo.

También debe precisarse que en el ámbito de la calificación profesional se aprobó en las Baleares la creación del Centro Nacional de Referencia de Turismo, que depende de esta Consejería de Turismo y Trabajo. Su objetivo es observar la evolución de las necesidades de calificación del sistema productivo, y contribuir a la actualización y desarrollo de la formación profesional para adaptar dichas necesidades. Otro objetivo es el de aplicar proyectos de innovación y experimentar con éstos en materia de formación

profesional con respecto a la impartición de acciones formativas, información y orientación profesional, evaluación y acreditación de competencias profesionales y otros con valor para el Sistema de Calificaciones y Formación Profesional.

Por otra parte, el Plan de Ocupación de las Islas Baleares 2009-2011 considera la formación para la ocupación como un elemento estratégico para impulsar la competitividad de las empresas de las Baleares y para aumentar la ocupabilidad de las personas, tanto desempleadas como ocupadas, adaptando la oferta de formación profesional para la ocupación a las demandas del mercado de trabajo y a las necesidades de desarrollo personal de los trabajadores.

En este contexto de la formación profesional para la ocupación se desarrollan cinco programas diferentes: acciones formativas para trabajadores prioritariamente desocupados, formación para trabajadores ocupados, acciones formativas mediante convenios, programas específicos de formación dirigidos a los colectivos vulnerables y acciones formativas con compromiso de contratación.

En el cuadro 35³⁰ se desglosa el número de cursos, alumnos, horas de formación y el presupuesto concedido desde el SOIB, en la convocatoria 2009-2010, en las acciones formativas realizadas en el marco de la familia profesional de hostelería y turismo. En el conjunto de las Baleares se han llevado a cabo un total de 199 cursos en los cuales han participado 3.453 alumnos, con más de 48.000 horas de formación y un presupuesto concedido de más de 4 millones de euros. Destaca el peso que tiene el presupuesto destinado a la formación de trabajadores en situación de desempleo, un 45,7% del total, vista la importancia que tiene en un momento como el actual, la reinserción de las personas que se encuentran sin trabajo.

CUADRO 35. ACCIONES FORMATIVAS DE HOSTELERÍA Y TURISMO POR PROGRAMAS E ISLAS. CONVOCATORIA 2009- 2010

ISLAS		Preferentemente desocupados	Convenis Instrumentales	Preferentemente ocupados	Colectivos vulnerables	TOTAL
Ámbito autonómico	N. CURSOS	51	26	96	26	199
	N. ALUMNOS	765	342	2.064	282	3.453
	HORAS DE FORMACIÓN	20.394	4.497	11.483	11.949	48.323
	PRESUPUESTO CONCEDIDO	1.851.045,0	542.798,7	841.147,0	813.106,6	4.048.097,2
Mallorca	N. CURSOS	34	18	36	23	111
	N. ALUMNOS	510	236	468	242	1.456
	HORAS DE FORMACIÓN	15.679	3.250	4.988	11.437	35.354
	PRESUPUESTO CONCEDIDO	1.551.945,0	417.394,5	418.079,1	773.207,0	3.160.625,6

³⁰ El programa de acciones formativas con compromiso de contratación no figura en el cuadro porque no se han llevado a cabo cursos en materia de hostelería y turismo durante la convocatoria 2009-2010.

Menorca	N. CURSOS	3	8	3	2	16
	N. ALUMNOS	45	106	27	25	203
	HORAS DE FORMACIÓN	895	1.247	112	406	2.660
	PRESUPUESTO CONCEDIDO	84.150,0	125.404,2	15.120,0	30.450,0	255.124,2
Ibiza y Formentera	N. CURSOS	14	0	1	1	16
	N. ALUMNOS	210	0	21	15	246
	HORES DE FORMACIÓN	3.820	0	49	106	3.975
	PRESUPUESTO CONCEDIDO	214.950,0	0,0	4.757,0	9.450,0	229.157,0

Fuente: OTIB a partir de datos del SOIB

Nota: El total de acciones formativas para preferentemente ocupados también incluye la teleformación, que representa 56 cursos, con 1.549 alumnos.

Estas cifras representan un 12,6% del total de cursos realizados en las Baleares, el 13,2% de los alumnos y el 16,5% del presupuesto total ejecutado.

Del total de alumnos, un 44,8% siguieron la formación a través de teleformación, todos ellos dentro del programa para preferentemente ocupados. El resto se distribuyen de la manera siguiente: un 76,4% en Mallorca, un 10,7% en Menorca y el 12,9% restante en las Pitiusas.

El análisis del perfil de las personas que han realizado cursos en el ámbito de la hostelería y el turismo se centrará en el programa de formación para personas preferentemente desocupadas³¹. Por islas, los alumnos que han participado en acciones formativas dentro de la familia profesional de hostelería y turismo se distribuyen de la manera siguiente: el 57% en Mallorca, el 28% en Ibiza y Formentera y el 15% restante en Menorca. Destaca el peso de las Pitiusas ya que para el total de la formación tan sólo aglutina el 19% de los cursos.

El perfil de los alumnos que realizan formación en hostelería y turismo se caracteriza por ser predominantemente femenino: el 66,6% de los alumnos fueron mujeres, hecho paralelo al peso de las mujeres sobre el total de desempleo registrado (61%). Otra característica es que es muy joven: un 27,9% tienen menos de 25 años y junto con el tramo de edad de 25 a 34 años aglutinan el 64% del total de los alumnos. Comparando estos datos con el perfil de los demandantes desempleados, se observa que las personas que siguen cursos de formación tienen un perfil muy joven: sólo un 13,5% tiene 45 y más años cuando para el grupo de personas en desempleo representan casi el 29%. Entonces, se detecta reticencia de este colectivo de más edad a la formación, hecho que puede dificultar la reinserción laboral.

³¹ Hace referencia a los cursos finalizados durante el 2009, independientemente de la fecha de la convocatoria de las acciones formativas. Fueron 45 cursos, los cuales finalizaron 712 alumnos. Representan el 15,4% del total de acciones formativas y el 15,1% del total de los participantes en cursos para preferentemente desocupados. Se tiene que tener en cuenta que la Base de Datos Corporativa del Servicio de Ocupación Estatal recibe información de forma discontinua y a menudo la mecanización se realiza con bastante posterioridad a la fecha de finalización real de las acciones formativas. Por lo tanto, los resultados obtenidos pueden ser diferentes según el momento en que se haga la extracción de datos.

Finalmente, un 75% del alumnado tiene alcanzados estudios secundarios de educación general, porcentaje superior al del conjunto de personas desempleadas, en que el 55,4% ha alcanzado la primera etapa de educación secundaria y el 12,7% la segunda etapa.

9. Conclusiones

La importancia económica del turismo en las Islas Baleares queda indudablemente reflejada en su aportación estimada a nuestro PIB, el 43%; en el número de empresas que engloba, más de 16.000 en las Islas (un 18,3% del total) y en la cifra de personas que ocupa directamente, superior a las 126.000, la cuarta parte -subiendo hasta el 41% en las Pitiusas- del total de trabajadores de alta en la Seguridad Social en Baleares en septiembre de 2010.

En términos de evolución desde 2002, el conjunto del sector ha aumentado en 2.523 empresas, un 16%, resistiendo mejor que la media de actividades el embate de la crisis económica entre 2008 a 2010. Sin embargo, si se desagregan las actividades y el número de asalariados que ocupan, se aprecia que el aumento corresponde básicamente a los restaurantes y el transporte, microempresas que en su mayoría registran menos de dos asalariados. Al contrario, decrecen las agencias de viaje y los servicios de alojamiento, donde se encuentran las grandes empresas por número de asalariados.

Efectivamente, en los últimos diez años la ocupación en la actividad hotelera ha aumentado a un ritmo inferior que el global de la ocupación, aunque los hoteles, los restaurantes y los establecimientos de bebidas siguen aglutinando casi el 66% de los trabajadores del sector. En las islas menores éstos se concentran mayoritariamente en la restauración (con porcentajes que fluctúan del 42,2% del total de la ocupación en el sector Ibiza al 48,3% de Formentera), mientras que Mallorca presenta una mayor diversificación, con más trabajadores que la media en los servicios de alojamiento (39,1%), transporte (8,9%) y agencias de viaje (4,6%).

Esta progresiva ralentización del desarrollo del sector está relacionada con su pérdida de competitividad internacional. Las Islas siguen posicionándose en un turismo masivo de sol y playa que otros destinos mediterráneos ofrecen a más bajo precio y con establecimientos más nuevos desde hace algunos años. Esta dificultad para la comercialización obliga a los empresarios isleños -hoteles, comercios y restaurantes- a ofrecer sus productos en una categoría de precios que limita tanto los beneficios que obtienen como las posibilidades de reinversión en la empresa y el volumen y calificación del personal que pueden contratar.

Así también, este modelo turístico presenta como característica estructural una elevada estacionalidad, especialmente marcada en la actividad hotelera y en las islas Pitiusas, que anualmente contabilizan en el mes de julio entre el doble y el triple de los afiliados de enero. De aquí que entre los ocupados predomine los contratos temporales (37%) y fijos discontinuos (37%) frente los indefinidos (26% vs. 47,7% por término medio general en junio de 2010). Se debe precisar que, este contexto de permanente discontinuidad y llegada la crisis, la modalidad fija discontinua se mantiene creciente en los años, ofreciendo una cierta estabilidad a los trabajadores del sector.

Otra peculiaridad, también ligada al modelo de turismo descrito, es el perfil de las ocupaciones que genera. Se trata de un segmento bastante feminizado, con un elevado porcentaje de jóvenes y también de personas extranjeras que mayoritariamente trabajan en ocupaciones de baja calificación del grupo 5 (servicios de restauración, personales y de protección y vendedores de comercios) y del grupo 9 (trabajadores no calificados) de la CNO-94. De hecho, los trabajadores de este sector se caracterizan por tener un bajo nivel de estudios, en mayor proporción que el resto de trabajadores (recuérdese que el 70% de los contratos de 2010 se realizaron a personas con un nivel inferior a la segunda etapa de educación secundaria, frente a la media del 56%). También es relevante anotar que los demandantes de ocupación se han incrementado un 14,5% respecto del año pasado y que en general presentan poca movilidad intersectorial, pues la mayor parte de personas en situación de desempleo que han trabajado en esta actividad se coloca con nuevo contrato ligado a la misma actividad económica.

Resumiendo, se trata de un colectivo que merece una especial atención de la administración pública a la hora de diseñar las políticas activas de ocupación y formación profesional, tanto por el importante volumen de personas trabajadoras que representa como por su vulnerabilidad, pues presenta una notable participación de los colectivos preferentes (mujeres, jóvenes, extranjeros no comunitarios, mayores de 45 años, personas con un bajo nivel de estudios...). Particularmente importante es aumentar el nivel formativo y las competencias profesionales de estos trabajadores, pues en un contexto futuro de incremento de la competitividad necesitarán aportar un mayor valor añadido a su trabajo y/o considerar la movilidad geográfica e intersectorial. Como punto de partida, se debe precisar que las Islas disponen ya de una amplia oferta formativa dentro de la familia profesional de hostelería y turismo, tanto de formación reglada como no reglada y universitaria.

Hecha la descripción estructural del sector, se debe acabar con una fotografía actualizada en septiembre de 2010 y estudiar el comportamiento de la industria turística durante la crisis. Frente al retroceso que el conjunto de sectores económicos han

mostrado desde que se inició la recesión, el turismo está siendo este año una de las primeras actividades económicas con una evolución positiva.

De enero a octubre las llegadas de turistas extranjeros han aumentado un 2,3% sobre el mismo periodo de 2009, la ocupación hotelera ha subido 3,4 p.p. y el gasto turístico ha aumentado un 6,6%, por encima de la media española del 4,1%. De hecho, esta mejora es apreciable a partir de junio, pues los meses anteriores todavía mostraban un balance negativo en variación interanual.

En términos de ocupación laboral, las Pitiusas han liderado el crecimiento de la afiliación durante el 2010, aunque Mallorca también presenta un aumento del número de afiliados en el sector. En cambio, Menorca está retrasando su salida de la crisis y todavía no muestra síntomas de recuperación.

Desde la perspectiva del desempleo, la industria turística isleña también ha mejorado globalmente las cifras relativas de otros sectores, moderándose el ritmo de crecimiento del número de demandantes desocupados a lo largo del año. De hecho, desde 2006 el desempleo ha subido a una intensidad menor en este sector que en el conjunto de actividades económicas. La excepción es Ibiza, donde se retrasaron los síntomas al inicio del proceso de moderación económica y ahora también se retrasa la tendencia de disminución relativa del crecimiento del desempleo.

Tendrá que esperarse al final de la temporada para evaluar los resultados, pero a día de hoy la industria turística muestra signos de estar saliendo de la crisis más rápidamente que otros sectores económicos, gracias a su vínculo en los mercados externos. Y vista su capacidad de arrastre de otras actividades económicas, hay que tener la esperanza que su mejora afectará positivamente en el resto de la economía y del mercado de trabajo balear.

